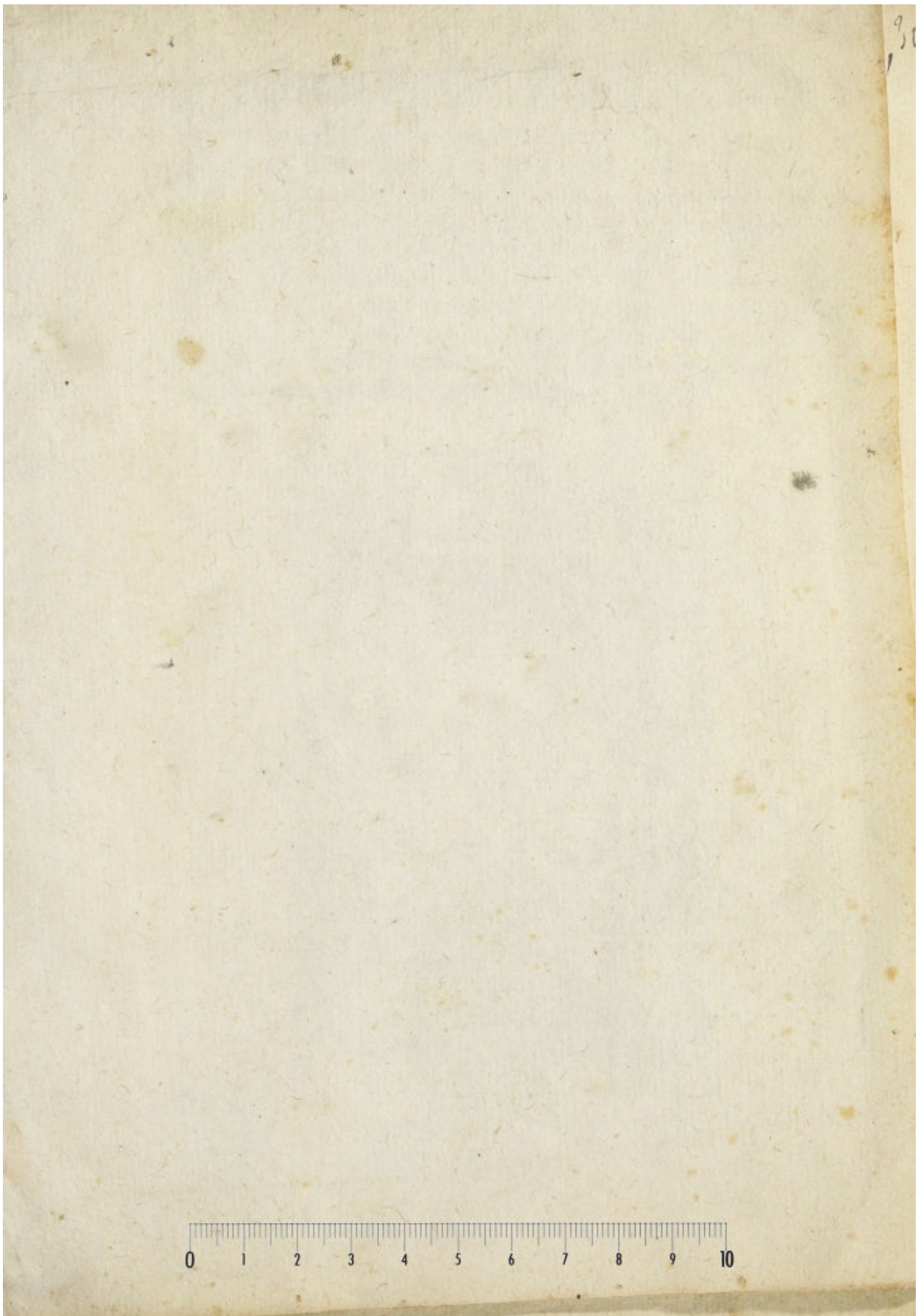

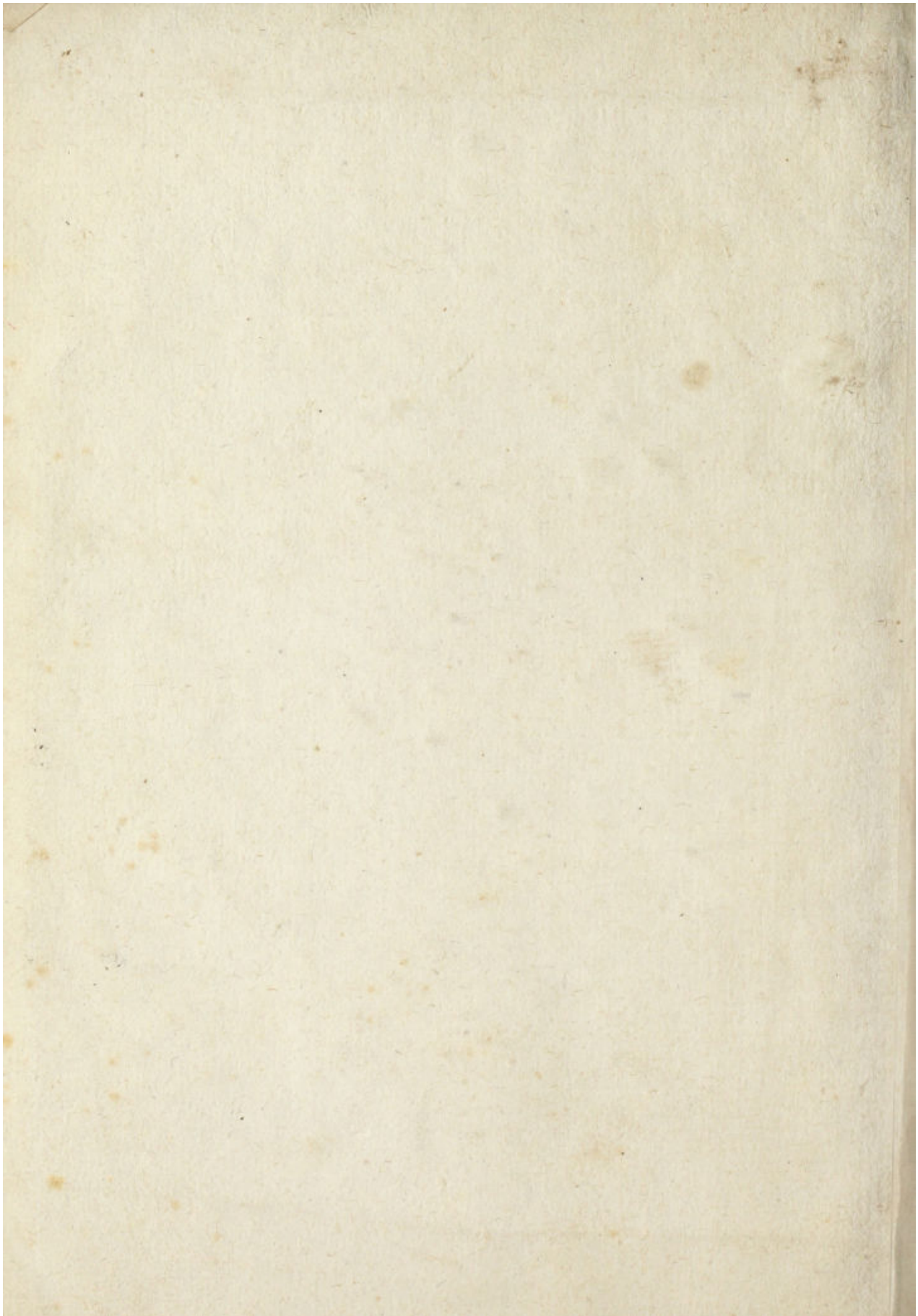
Grapaldo, Francesco Mario. **Habes,** lector studiosissime, Fancisci Marii Grapaldi opus elegantissimum ea fide eaq[ue] diligentia a nobis excussum ut vix erratum offendas cujus verborum indigestam multitudinem ne lectorem quesita offenderent jam in tabulam eamq[ue] optimam optimo dictionus observato ordine redegimus. Eme igitur inco[n]tinenter & lege pensiculatus : multijuga eruditione rerum varietate concinna id etiam (michi crede) relecturus : atq[ue] voluptatem inde non parvam utilitate vero incredibilem recepturus id quod pleriq[ue] omnes & verissimu[m] ipsa lectione liquido cognoscent : & relectione procul dubiofateri ac demum aliis asseveranter praedicare cogentur.

Il mangia poco e la zuppa ripete a la sua zuppa

Habes lector studiosissime

Fancisci Marij Grapaldi opus elegantissimum ea fide eaq; diligencia a nobis excussum vt vix erratum offendas Cuius verborum indigestam multitudinem ne lectorem quesita offenderent iam in tabulam eamq; optimam optimo dictionis obseruato ordine redeimus. Eme igitur incōtinenter & lege pensiculatorius: multiiuga eruditione rerum varietate concinna id etiam (michi crede) relecturus: atq; voluptatem inde non paruam vtilitatē vero incredibilem recepturus id quod pleriq; omnes & verissimū ipsa lectione liquido cognoscent: & relectione procul dubio fati ac demum alijs asseueranter prædicare cogentur.

¶ Venundantur Parrhisijs a Iohanne Granion eiusdē ciuitatis bibliopola: in claustro Brunelli prope scholas Decretorum e regione diuæ virginis Mariæ.

1511

Antonio Quintiano primi in hac vrbe nominis Bibliopolæ: compluribusq; alijs qui Sturnatim (vt ita loquar) huc conuolabant: annum ab hinc septimum libellos nostros dedimus disseminandos. Satio pacta est: & messis ipsa cum spicilegio in horreis cōdita: Placuit igitur rursus (quæ nostra est auiditas) sationis aleam subire. Et iterum ecce sationem habes lector messorue. Cādidissime: Solum altius repastinātū: elegātius excultū est: finis pinguior inspersus: glebæ duriores protritæ: Ne pigeat cāpum intrare Spica vel vna decerpta hinc ad lētiora abiturus: Si ad manū nō fecerit: Scias tñ pauca latifundia sine glabretis aut rubiginetis inueniri: Ipse eqdē operā sedulā ipendi: tu lege: mete: excute alienos labores: & cōde q̄ bona sunt. Apladā granaq; abortiua æquū est Pullos pipientes depascere: vel formicas in horreolis suis hypogeis sepelire. Vale & quicquid id est æquiboni consule.

Bernardinus Saxoguidanus.

Aedes attalica domo vel aula	Leporarium	caput.vij
Tanto nobilior Neroniana	Stabulum	caput.viji
Quanto corporeæ minore vires	Auiarium & cors	caput.ix
Censentur precio vigore mentis	Balneum&	
Quis te Dædalus: aut eo quis ede	Thermę	caput.x
Maior te fabricauit Archimedes	¶ Libro Secundo continentur.	
Parmensis Marius: diu superfit	Præfatio.	
Tali cum lare tantus Architectus.	Scalæ: Contignatio: pauimenta.	

¶ Summa & ordo operis.

¶ Libro primo continentur.	Basilica	caput.ii.
Præfatio	Cœnaculum	caput.iiij.
Procemium	Folio primo. Coquina	caput.iiij
Parietes: Vestibulū: Ianua: atrium	Folio.ii. Gynætium	caput.v
Peristylum	Cubiculum	caput.vj
Cauedum Puteus Cisterna:	caput.i Valitudinarium	caput.vij
Fons	Sacellum	caput.viiij
Vinaria cella	caput.ii. Bibliotheca	caput.ix
Penaria cella	caput.iiij Armamentarium	caput.x.
Hortus cum	caput.iiij Granarium	caput.xi.
Hippodromo & nemusculo	caput.v Turris & tectum	caput.xij.
Piscina	caput.vi Sequitur Index eorūque p̄cipua	
	habentur: supra q̄. ccc alia inuenies scitu dignissima.	

Tabula

	Baci	Fo	lviii	Aegypanes	xxxliii
	Abaculi		lii	Aepolus	xxxvi
	Abacus		liii	Aeluri	cx
	Abdomen		xliii	Aerarium	lxxxiii
	Ab epistolis		cxiiii	Aerugo	x
	Abiegn mense		xlii	Aes alienū primo	lxxxiii
	Abstemius		lx	Aestulenta	xxv
	Abstinencia		lxxxix	Aes signatum	lxxxiii
	Acanthis		xlv	Aganippe	viii
	Acapna		lxviii	Agaso	xxxvi
	Acapnistum		lxviii	Aigleuces	x
	Accetabula		xxx i	Agrāmaticus	ciiii
	Accetaria		xvi	Agricolaꝝ arma	xciiii
	Accetarium		xi	Alabastrites	iii
	Accipitres		xl	Alaria	lxviii
	Accipensor		xxix	Alauda	xlv
	Acerosus		lix	Albarium	iiii
	Acerneꝝ mense		lv	Albor	xv
	Acerra		xc	Album ex fusto	
	Acetosa		xi	Albugo	xv
	Acetum		x	Albumen	eadem
	Acies		xcvii	Albus dies	cii
	Acinum		lxvi	Alea primo	l
	Acleti		lvii	Alectorius	xlii
	Acratimon		lv	Alec	xxix
	Aetia		lxiii	Alecula pisces	xxx
	Aculeus		ciii	Aleones	lxxx
	Acupictores		lxxv	Alica	ci
	Acus		cii	Aliptes	xlvi
	Acris		lxxv	Alliacum	lxxii
	Adeps anserinus		xlii	Allium	xxii
	Adminicula		xxxiii	Althea	xxii
	Admissionales		iiii	Altiles cochleꝝ	xxxi
	Ador		ci	Altilia	lviii
	Adoratio		xc	Aluta	lxxxii
	Adoria		ci	Aluei	lxxi
	Ad podagra		c	Alueolus	lxxxiii. & lxxi
	Adserere		v	Alueoli	lxxi
	Aduefitor		liii	Alueus	lxxxiii
	Ad vinum probandum		ix	Amaracinum	xvii

Tabula

Amaracus	xvii	Antipagmenta	liii
Ambrices		anthon	lxv
Amentum	xcviii	antiæ	lxxiiii
Amici	lv	antilena	xxxix
Amiternus	xxii	antipathia	xxii
Amphermos	lxxxix	antlia	viii
Amphibia	xlii	antraphasis	xx
Amphimala	lxxviii	antrax	lxxxix
Amphitapetes	eodem	antithalamus	lxxvii
Amphore	lxx	anulus	xciii
Amurca		aper	xxxiii
Amusos	c iiii	aper calydonius	eodem
Amygdala	lxii. & .lxxiii	aper castratus	eodem
Amylum	lxxii	aper erymantheus	eodem
Anagnostes	lvii	aper in epulis	eodem
Anaglipha	liii	aper in olympo	eodem
Analecta	lxvii	apes furtive	xix
Anas	xlii	apepabo	xliii
Anatarie aquilæ	vi	apiana brassica	xx
Anatomæ	xciii	apiana mala	xiii
Ancesa	liii	apiana yua	lxv. x.
Antia	lxxiiii	Apiani	xv
Ancilla	lxxvi	apine	lxii
Androgynus	lxxiiii	apinum	eodem
Andronitis	eodem	apiorum gens	xviii
Andros	eodem	apium	eodem
Anetum	xix	apoditerium	xlvi
Anguilla	xxvii	apophoreta	lix
Anguillarium	eodem	aporeta	xix
Anguilla	xxx	apostoli	xciii
Animalia timida	xxxiiii	apotheca	ix
Anisum	xviii	apoximeni	xlvi
Ammicalia	xx	apriana	xxxv
Anonesia	xcix	aproniana	lxiiii
Anse	liii	apyroton	liii
Anser	xlii	apyrina	lxiii
Ansula	xxxvii	aqua cisternarum	vii
Antecenum	lv	aqua decocta	eodem
Ante	iiii	aqua fontana	viii
Antidora	iii	aqualis	lxxxv

Tabula

aquā cribro haurire	ciii	argentū signatū primo	lxxxiii
aqua optima	vii	argumētū equi annosi	eodem
aqua pluuiā	eodem	argumentum equi senis & iuue	
aqua puteana	eodem	nis	xxxvii
aquarie	xcvii	argyospide	xcvi
aquarium	lxxi	argirendate	lx
aquatiolum	eodē	aristalthea	xxiii
aquatici corui	xlvi	arietes aurati	lxxix
aquē baie	xlvi	aristophorum	lxi
aquē ciceronianæ	eodē	aristulæ	xxx
aquila	xl	arima primo	xciii
aquilæ	xxxv	armaria	
aquiminarium	lii	armaria	xc
ara	xc	armeniaca	lxiii
aramites	xcviii	armoracia	xxi
arbor	lyii	aromata	xvi
arca	lxxxii	arquites	xcviii
arcella	eodem	ars	lxxv
arces	ciii	artenufia	xviii
arches	l	artefes	liii
archana	xix	artologani	lix
archimagyrus	lxvii	atramentarium	xcii
archigrammathes	xciii	atramentum	eodem
archipofias	lyiii	aruina	xliii
architectus	ciii	asarota	xlxx
architriclinus	li.lyiii.	ascalabotes	xxix
arcubaliste	xcix	ascopa	cii
arcula	lxxxii	ascolonię	xxii
arculus	lxvi	a secretis	xciii
arcus	xcviii	asmariaę	lxxvii
arcus in edificis	l	asinus	xxxvi
ardea	xlvi	asparagus	xxiii
are	liiii	aspergillum	xc
arcolæ	lxxviii	alpis	xcvi
arena	iii	astaci	xxxi
arenarium	iii	astaphis	lxvi
arenatium	eodē	astragal	lxxxiii
aretium	liiii	asso	lx
argema	lxxxvii	asymbalus	lvii
argentea primo	lxxxi	athanasia	lxxxix

Tabula

Atlantis	v	baliste	ix
atocia	xvi	balnea cū aquis medicatis.	xlvi
attagena	xlvi	balneatores	xlvi
attilus	xxxi	balnea	eodem
atricapilla	xlvi	bambacium	lxxv
atriensis	v	baptismus	xlvi
atriplex	xx	baptisterium	eodem
atrium	v	barbati	lxxx
auaricia	lxxxiii	barbulus	xxxi
auellana	lxii	barbo	xxviii
auena	ci	barrus	xxii
aves fermocinantes	xlvi	basilica	l
angusta	xc	basilica	lxii
auraria	xl	basis	vi
aula	lxx	basiltes	iii
aulea bis	lxxviii	batillum	lxix
aulelici	xciii	bellaria	lxii
aulicoctia	lxx	beta	xx
aurata	xxviii	betonica	xx
aurea	xxxix	beluata	lxxviii
Auri & argēti	lvi	bibliopola	xc
auriscalpium	lxxx	bibliographus	xc
aurum	xxviii. lxxxiii	bibliothecarius	xc
aurū cronariū	xxiii	bibula cartha	xc
aurū monetale	lxxxii	biclinium	li
aurū signatū primo	lxxxii	bigamus	lvii
antographus	xciii	bigati	lxxxiii
antomata	lxxxv	biga	lvii
antopyrus	lix	bigolesiana piscina	xxviii
anxilla	lxx	biblos	xc
axis	xlx	binominis	lvii
axmigia	xlii	bissellium	eodem
arimus	lix	bisera	eodem
Baca	lxxiii	bisori	xxxiii
Baccæ iuniperi	xxvi	bistophorus	lx
Bacchus	lix	blitum	xx
Balani	lxxxvi	βλαξ	xxi
Balanus	lxiii	boglossini flores	xx
Balaustiū	lxiii	boglossus	xix
balineæ	xlvi	boletaria	lx

Tabula

bonbarde	xcix Calamus	eodem.
Bombices.	lxxxii. Calamus	xcii
Bombicina quæ	eodem Calathim	lxxv.
Bombix.	lxxv Calcaria	lix: & .xcv
Borborignos.	lx. Calcei	xxviii
Bosta.	xlii. Calchantum	xcii.
Botris.	lxvi Calcitro	xxxvi.
Botulus.	xxxi Caldarium	lxxi
Brachialia	xcv. Calices.	liii
Brachiola	lix Calix	liii.
Bractea	lxxix Calix	liii
Bractea	lvi Calo	lxviii.
Bractea	xx Calopodia	lxxx.
brunion	xxii. Calpar	liii.
Bubona	xxxix. Calx	iii.
Busequa.	xxxvi. Calx feratus.	xxxix
Bubula lingua.	xix Cammarus	xxxi
Bubulcus.	xxxvi. Camelus	xcvii.
Bubulum.	lxxxiii. Camera	lxxxvii
Bucea	lix Camerarium	xxi
Bucella	eodem. Campe	xix
bucephalas	xxxv. Campore.	liii.
buccinum.	xxx. Cana	lxvi.
buccula.	xcv. Cancellaria	li.
bulbus	xxii. Cancelli	eodem.
bullæ	lxxxix. Cancer.	xxxi
bullæ	lxxxiii. Cancri saxatiles	eodem.
bullule	lxxxiii Candelabrum	lii.
bimastha	lxv Candelæ	liii.
burici	xxxvi. Candida	lxiii.
butyrum	xlii. Canes venatici	xxxvii.
buecta	xxv Carniferae mulieres.	lxvi
buxus	xxv Caminus	lxviii
Caballarij	xxxvi Canis	xxxvii.
Cabura	viii. Canistella.	lxvi
Cacabus.	lxxi. Cantherij	xxxvi.
Cacabus.	lxx. Cancellena in conuiuio.	lvii.
Cacochyla.	xv. Canum fides.	xxxvii
Cadi lignei primo.	ix Canum memoria	xxxvii.
Calanaria	xciii. Caper	lxxxviii

Tabula

Capi	xlii. carpiones	xxxī.
Capicium	lxxxii carucarij	xxxvi
Capillamentum.	lxxx cartes	xcī
Capilli	eodem. cariota	xxī
Capillitium	lxxx. carinum	xv
Capistrum	xxxvii. carynum.	lxii.
Capnos	lxviii. caryophilum	xvi. xxiiiij
Capones	xlii. caryon	lxij
Cappadocæ	xix. caryota	lxv
Capparis	xxiii caryotides	eodem
Capra	xxxiiii. carico	lxvi
Capreoli	ciiii. casa	ij.
Caprili	xxxv caseata	lxxij
Caprunculum	liiii caseus	xij
Capfa	lxxxii caseus recens	xiiij
Capfatos.	lxxi. caseus secundarius	eodem
Capſula	eodem. caseus verus	eodē
Capſarius	xcv. caſiterum	lxx
Capſella	eodem caſſis	xcv
Capularis	xcvii. caſſita	xlv
Capulus ſenex	eodē; caſtellum	xi
Caput cucurbitæ	xciiii. caſtor.	xxxiiij
Cararienſe marmor	iii. caſtra omnia auctiora	xliij
Carobi.	xxxi caſtro laurum.	xxxi
Caratamiſ.	xc. caſtule	lxxiiij
Carbaſus	xix. cataphraſtus	xciiij
Carbo	lxxv catapaſmata	lxxxvi
Carbunculus	eodem catapulta	xcix
Carda	iiii. cataracta	lxxxviij
Cardo	eodem. catena	lxx.
Carduelis	xlv cathartice	lxxxix.
Carduus	xxiii cathedra	lvii.
Carmina.	lxxxix catillus	lxxiii.
Carnarium	xiii catinus.	lxi
Carnes ad ſalſuram	eodem cattus	c
Carneæ	lxvi catulire	xxxv
Caro	xiiii cauea.	xlv.
Caro.	lx. cauedium.	vi
Carpani.	xxx. caulæ	lxx.
Carpēdarij	xxxvi cauliculi	xx

Tabula

Cauton	lii	chamhus	xxix
Cebus	xxxiiii	chantherius	xlii
cece latrine	lxxxv	charitas	lxxxix
celata	liiii	chartophilacium	xciiii
cella promptuaria	xii	chatopolis	xc
cellarii	xii	chelidon	xli
collarium	eodē	chelidonia	eodē
cementa	iii	chelonophagi	xxx
cementarii	eodē	chenobostion	xli
cementarii arma	xciiii	cherfine	xxx
cœna	lv	chiragra	lxxxviii
cenaculum	li	chirographum	xcv
cenatoria	lv	chiromantia	eodem
cenario	li	chiromylos	lxxiii
compota	lv	chironomia	xcv
centones	lxxvili	chironomon	lviii
centra	lvi	chirothecæ	xcv
cepa	xxii	chirurgici	lxxxvi
cephalea	lxxxvi	choribantia	xxxiiii
cepuos	xvii	chorus	ciii
cera	xciiii	choryti	xcix
ceramion	lxx	christus	lxxxix
cerasa	lxiiii	chrysendatæ	lx
ceraseta	xxv	chrysomela	lxiii
cercopitheci	xxxiiii	chrysoaspida	xcvi
cere	xcii	chryfos	xcvi
cereus	liii	cibarie leges	lvi
cerice	lxxxv	cicindella	lxxxiiii
cerua cornibus aureis	xxxiii	cicera	cii
ceruical	lxxvii	cicer	eodē
ceruifragium	xcv	cicertula	eodē
cerussa	lxxiiii	cicerones	eodē
cerussa	x	ciconia	viii
ceruus	xxxiii	ciconiæ lingua carent	liiii
cetra	xcvi	cicus	lxiii
chalcographus	xciii	chytropodes	lxx
chalybs	xciii	cinomuan	xvi
chamecissos	xxvi	cinamum	eodē
chamelopadalis	xxxii	cinamus auis	eodē
chameplatani	xxv	cinchramus	xl

Bi

Tabula

cincinni	lxxiii	coclones	xxxv
cinerarii	eodē	coctona	lxvi
cingulę laterales	xxxix	codia	xix
cingulę	eodem	cocles	lxxxvii
ciniffones	lxxiii	coepulones	lviii
cinis	lxviii lxix	cochlearia	lxxii
cillere	xxxvii	cochlearia	lxxi
circense	lxxvii	cochleare	lxxii
circuli	lxi lvi	cochleę	xxxi
cirri	xxxi	cocula	lxx
cillufa	viii	codices	xc
cilprua	vii	corus	lxxx
cistephoros	lxvi	coitus piscium	xxviii
cistulę	eodē	collactei	xiii
citreę menſę	lv	colonia roma	xvi
claua	xcviii	colonius	xxix
claudia	xc	colores vini	x
clauicularius faber	v	colum	xi
clauis primo	eodē	columbarium	cii
clauis	eodē	columbi	cii
clauſtra	li	columnæ	vi
clatrata fenestra	eodē	colus	lxxv
clatri bis	eodem	colybiſte	liiii
cepfydra	lxxxv	comeliatio	lxv
clidium	xiii	compernes	xiii
clinici	lxxxv	compluuium	vii
clinopale	lxxvii	concameratę	lxxvii
clinopadia	eodem	concha	vi
clitella	xxxix	conchis	cii
clitellarii	xl	conchę	lxxi
cloaca	lxxxv	conchę	xxx
clucere	xcvi	conclaue	lxxxv
clubanus	lxxiii	conclaue	li
clybanus	lxxii	conclauia	l
clybanitis	eodem	concoquere	lxxix
clypeus	xcv	cncubitus	lxxx
clytoriu	viii	conditura	lxv
coagulū	xii	condus	xii
coalfatio	xlx	congregari primo libri	xc
cobas	xxx	congius	cui

Tabula

conopenos hercules	lxxix	coryleta	xxv
conopeum	eodē	corylus	lxii
conops	eodem	corymbi	xxvi
conspicilla	lxxx	costinomania	ciii
conſuetudo optima	l	coſmeta	lxxvi
contati	xcvi	coſſipion	lxxv
contigato	xlx	coſtiſragium	xcv
contra febrem		cotes	xcvii
caro ceruina	xxxiii	cotricula	lxxxiii
contus	xcvi	cotonea	lxiii
conuictores	lyiii	cotoneatum	lxiii
conuiuium conſtat ex liii	lyii	cottonum	lxxv
concliniuſ	xxiii	cocurnix	xli
conuſ	xcv	coturnix	eodem
conuſ	xxvi	coxa	lxxxviii
coraciuſ	xxvii	coxendix	eodem
corax	xliii	crapula	lxxx
corda frumenta	xxxviii	craticula	lxxii
cordi equi	xxxviii	cratis	eodem
cordile	xlii	creagre	lxxii
cordum	xxxviii	crena	lxxxviii
coriandrum	xxi	crepidule	xxix
corua	lxiii	crepidule	lxxvi
corueta	xxv	crepundia	eodē
cornix	xlvi	cribra	ciii
corollaria	xxiii	cribrate	eode n
corolle	xxiii	criminalis acus	lxxiii
coronariuſ	xxiii	criſtalluſ	liii
corone bellice	xxiii	criſte	xcv
corrige	xcviii	criſthe	lxxxvii
corruda	xxiii	cocomagma	xvi
cortina	lii	crocum	eodem
cortine	lxxviii	cromis	xxviii
coruli	xxx	cromyon	xxii
coruſ	xliii	crotalia	xxx
coruſ ſermocinans	xliii	crynnon	xxiii
corytei	xvi	cryptoportuſ	vi
coryceuſ	eodē	crumene	lxxxiii
corytuſ	eodem	cruciſragium	xcv
corydalus	xlv		

B 2

Tabula

crustati parietes	ii	curules	xxxv
crustula	lix	cybrim	xiii
crustularii	eodē	cydoma	lxiii
cubandi ratio	lxxix	cydonides	lxiii
cubicularia	lxxxv	cynocephali	xxxiiii
cubicularii	lxxvii	cynoglossus	xxi
cubiculum	eodem	cynomyra	lxvi
cubilia	lxxvii	cypria	xxv
cubitus	lxxix	cyprius puluis	lxxxii
cubus	lxxxiii	cypseli	xlvi
cucuma	lxx	cyrini	xxix
cucuma testa	eodē		
cucumarium	xxi	D	
cucumis	xxi		
cucurbie	eodē	Daetili	xxx
cucurrire	xliii	Daetilothea	xciii
culcitra	lxxvii	Daetilion	eodē
culeus bis	ciii	Daduchus	lii
culina	lxvii	Dama	xxxiiii
culinus	xxxviii	Damaethena	lxiii
cultellus	lviii	Damascene rose	xxiii
culter	lxxiii	Daphus	xxv
culter ad sacrificia	eodē	Dapiferi	lxi
cultrarii	eodem	Dasytus	xxxiiii
cultura arborum prio	xxiii	De artificibus opus	lxxv
cultus deorum	lviii	Deciana	lxiii
cululli	lii	Defecatio	xi
cumba	lxxvi	Defecatores	eodē
cunabula	lxxvi	Defrutum	x
cunę	eodē	Deieta	lxxxix
cuneus	xcvii	Deleticia	xcii
cuniculi	xxxiiii	Delphica	xxv. lii
cupedinarii	lviii	Decipule	xxvii
cupedia	eodem	Delphica	lviii
cupedule	eodem	Delphin	xxviii
cupresseta	xxv	Dendiocissos	xxvi
cupressus	li	Demigratio capillorum	lxxx
curetis	xcvii	Dentices	xxx
curgulio	c	Dentificium	lxxxii
curis	xcvii	Dentiscalpium	lxxxii

Tabula

Dentium stupor	xix	dorsualia	lx
Desultorii	xxxix	dory	xcvii
Deueradia	lxvii	dromedarii	xxxvii
dentaria	xi	druppe	lxiii lxv
dens	xc	duabus fellis sedere	lv
dediapasmata	lxxx	ducicliniæ	xix
diatribe	l	duciclinium	eodem
dictamū	xxii	ductarius fimi	viii
dictarium	lv	dulciarii panes	xvi
dictum celebre	x	dulciarii panes	lix
dictum in pigros	xxx. i	dulce ex austero	x
Diete	i	duracina	lxiii
digitelli	xiii	duracina	lxiii
digitale	lxxv	dureta	xlvi
dilutum	lx	duricoria	lxy & lxy
diplomata	xciii	dimyxos	lxxxiii
disternicula		dyotta	lix
disci	lviii	dyspepsia	lxxxviii
discus	lvi	Encryphia	lix
discus	lxi	Ebrietas	lx
discus	l	Eburatę mense	lvi
distichum bis	ci	Eculeus	ciii
dispensatores	xxvi	eduliorum ratio	xxi
dini	lxxxix	iecticia	xiii
dirinitores	lviii	emmico manipuli	lxxi
diuidere vestes	lxl	Elcosis	lxxxviii
diuidicu'a	ix	elixum	lxix
diurnus	lxxx	elclisphacon	xviii
diuus	xc	elenchi	xxx
dolia	ix	eleothesium	xlvi
dolones	xcviii	elephantes	xxxi
domata	ciii	elephantiasis	lxxxix
domicenium	lv	embamma	lxxiii
domitio	lxxx	emblemata	xlx
domorum inuentio	ii	emplastra	lxxxvi
dora	iii	emplastratio	lxy
dorcades	xxxiii	emprosthotomos	lxxxvii
dormitorium	lxxvii	emungo	lii
doron	iii	emunctorium	eodē
dorophorus	lv	emyde	xxx

Tabula

endīma	xix	equorum fides	xxxv
ensiferi	xcvii	equubei	xxxvi
ensis	xcvii	equus	xxxv
entheca	ix	eruca	xix
exaphereſis	lxxx	erudare	xlix
epheMERis	lxxxix	eruilia	cii
ephippati equi	xxxix	eruum	cii
ephippium	xxxix	eryngion	xxiii
epidromides	xxvii	esca ſuauiſſima	lix
epimenidiū	xxii	es campanum	lxxxii
epimenium	xxii	euaginare	xcviii
epiphore	lxxxvii	encyla	xv
epilepſia	lxxxvii	euerriculum	xxvii
apoplexia	lxxxvii	euthicus	lxxvi
epiſtole	lxvii	euphroſine	xx
apiſtolaris	xc	eutoma	lxvi
epiſtole	xcii	euxomium	xix
epiſtolium	xciii	examen	xciii
epiſcomium	li	exarmurcari	xv
epyſcilium	vi	exarmatus leo	xxxii
epitalamium	lxxvii	exarmo	eodem
epitraperia	liiii	excipule	xxvii
epule	lx	excoſſus	lxxx
epulū	lxi	exedere	xv
equi	xxxvi	ex equo pugnare	xxxvi
equi primo domiti	xxxvi	exercitatio	lxxix
equi meritorii	xxxvii	excitatoria tintinabula	lxxxv
equile	xxxv	exotica	lxxxii
equire	xxxv	ex ſtomacho	xcvi
equiſio	xxxvi	excufforia	ciii
equitium	xxxv	ezomide cheridote	lxxxii

F		Tabula	
		ficatum	lxxii
		ficeta	xxv
	ci	ficedula	xlvi
	c	ficus species	lxi
	ci	ficus	eodē
	cii	fidicina	lxv
	xc	figlina primo	lv
	xliii	fimbrie	lxxxii
	lxxxvi	finetum	xxxviii
	lxxxv	finus	eo iē
	xxx	fistella	eodē
	lviii	fiscellus	eodem
	cy	fiscina	eodē
	ci	fistula	viii
	xxxviii	fistulē	ix
	ci	flabellum	lxvi
	xliii	flagellum	xxxix
	cii	flauus	lxix
	c	floci	xi
	lxix	foculus	lxviii
	xliii	foculare	lxviii
	lxxxviii	fenum	xxxviii
	cii	femisece	eodem
	cii	folies	lxix
	lxxxix	folia charthē	xc
	xi	fol iculus	lxix
	lxxix	foliis	eod
	lxxvi	fomentum Veneris	folio
	c	lx	
	lxxvi	fomites	lxviii
	xcv	fons	viii
	lxxxiiii	fontanalia	eodem
	li	fontium diuersitas	
	xxxv	fontano	viii
	lxxxiiii	forceps	lxxv
	lviii	fores	iii
	xcvii	forfex	lxxv
	xxxviii	forficula	lxxv
	xi	foria	lxxxv
	lxxxiii	forice	eodem
faba			
faba			
fabę genera			
fabii			
fabiranę charte			
falistus			
fames			
familia			
fanago			
fana			
fanum			
far			
farrago			
farina			
farcimina			
farinaria			
farreum			
fanilla			
fartores			
fastinum			
fasiolus			
facellus			
febris			
fęcatum vinum			
fęlicitas			
fęlices			
fęlles			
foeminis			
foemoralia			
fenatores qui			
fenestra			
fęnile			
fenus			
fercula			
ferretrum			
festuca			
fex vini			
fibule			

Tabula			
formosus notet	lxxx	fusus	lxxv
forniū	lxxv		
formucalos	lxx		
formax	lxxviii		
fornicari	lxxvii	Gabate	lvi
fœnile	lxxiii	Galaticū	ci
fornicaris	lxxvii	Galberus	xlvi
fornix	lxxvii	Galbrila	xlvi
forpex	lxxv	Galea	xcv
forpicula	lxxv	Galerita	xlvi
fforule	iiii	Gallina	xlvi
foruli	xc	Gallina	xlvi
fraces	xy	Galline puluatrices	xlvi
fraga	lxxiii	Gallus gallinatus	xlvi
framea	xcvii	gamæ	xlvi
fratilli	lxxviii	ganeo	lxxvii
frena	xxxix	gangabæ	xcv
frictio	xlvi	garum	xxx
fringilla	xlvi	garza	xlvi
frixū	lx	gaufape	lxxviii
frontalia	xxxix	gazophilatium	xcviii
fruges	c	gemme	xcviii
frumenta primo	c	gentiana	xxvi
frumenta	c	georgius	xcviii
frumētaria cribra	clii	gerones	xi
fulcrum	lxxvii	geruie	lxxvi
frulice	xlvi	gesta	xcviii
fumarium	lxxviii	gymnasium	l
funalia	liii	gingiber	xy
funda	xcix	git	ci
funepcus	lix	gladius	xcvii
funera	liii	gladiator	xcvii
furcilla	xxxvi	glandia	xliii
frucilles	xxxvi	glat iola	lxxiii. lxxv
furcula	xxxvii	glires	xxxviii
furnus	lxxiii	glirium	xxxviii
fufanei	xxviii	globuli	lxi
fustina	xxvii	glomera	lxxv
fustinula	lviii	glottis	xxviii
fustinulæ	lxxii	glottis	xli

Tabula

Glycyrrhiza	xx	hedera	xxvi
gnomon	lxxxiii	hedile	xxxv
gnonomis dentis	xxxvi	hediosinus	xvii
graculus	xlvi	hedismata	lxxxi
gradarii	xxxv	helciarior	xxxix
gradus	xlx	helcium	eodē
grāmatocyphon	xcii	helenium	xx
granata	lxiii	heliocaminus	xlvi
granarium	c	hellogabalus	lxxxiii
grapaldus	lxxx	helix	xxvi
graphia	xciii	hemymicyclus	lyii
graphiarium	xcii	hemoptoea	lxxxvii
graphariatheca	xcii	hemoptoea	lxxxviii
graphium	xcii	hemorrhoides	eodem
gregales pices	xxx	heracleoti	xxxi
gronotheca	lxxxviii	heracleotheca nux	lxiii
grossi	lxvi	herba	lxviii
grossuli	lxiii	herices	xxxiii
grus	xli	hermaceus	eodē
guttus	xlvi	hermaphroditus	lxxiii
gutturinum	lii	herina	lxxxviii
gyui	lxxiii	hepsema	x
gyroctium	lxxii	heteromala	lxxvi
gynaconitis		hexaclios	li
gymnasiarches	i	hiena	xxxiii
gyrapha	xxxii	hierocepis	xvii
habeng	xxxix	hierodolum	xc
hami	lxxv	hilum	cii
hami	lxxx	hinulus	xxxvi
hamiota	xxvii	hinnus	eodem
hamus	eodem	hippax	xiii
hara	xxxv	hippiades	xxxix
harpago primo	ix	hippoconii	xxxix
harpax	eodē	hippodromus	xxv
harpye	lxxxiii	hippomanes	xxxv
hasta	xcvi	hippomanes	xxxix
hastarium	eodē	hippona	eod m
hastati	eodem	hippopera	xl
hastile	eodem	hippos	xxxix
hēcta	lxxiii	hippothelē	xxxvi

Ci

Tabula

hippotoxota	xxxvi	Ianitor	liii
hirsi	xxix	Ianua q̄ ad eam ptinēt	liii
hispanum olus	xx	ibices	xxxliii
histrices	xxxliii	ichthis	xxvii
holocaustū	xlii	ichthyocolla	xcviii
holographum	eodem	ichthyotrophía	xxvii
holophanta	idem	ichthyocolla	eodem
holē fētica	lxxxiii	ichyophagi	xxvii
hopistographū	xcii	iconia	xc
hoplamachus	xciii	ientaculū	lv
hordeolum	lxxxvii	ignarius	xciii
hordeum	ci	ignitabulū	lxviii
hordeum	eodem	ignigena	eodem
horologia	lxxxv	ignis esilice	lxvii
horologiū horæ	lxxxiiii	iesus	lxxxix
horreum	ix	implimium	vii
horreū	c	index	xciii
horripelatio	lxxxix	indicū milium	eodem
horti	xvii	incernicula	ciii
horti primo	idem	incisoria	lviii
horti pēsiles	eodē	inceste	xxxvii
hostorium	ciii	incoctilia	lxx
hyalma	liii	infumdibulū	xii
hyalos	eodem	infenus	lxxxiiii
hyalnogos	idem	infurnibulū	lxii
hydeleum	xv	infurnibulū	lxviii
hyria		inluxū	lxxix
hydromātia	lxxi	iuli	lxiii
hydromel	eodem	iuliana	lxiiii
hiponemia	xliii	intestina terre	xxvii
hypothiron	liii	intēminæū	xliii
hypethrē	xxliii	intuba	xix
hypocaustū	xlvi	internūcie	lxxvi
hypocorisma	lxxviii	intrita	lxxiii
hypogea	ix	inuētum speculū	lxxxi
hipopodion	lxxvii	intincta	lxxiii
hyfopus	xxii	inoculatio	lxv
hyfopus	xx	iocus	lxviii
Iacynthus	xxliii	intestinum opus	vi
Iaculum	xcviii	insicio	lxv

Tabula

inula	xx	lancea	xcvi
insula	xxxi	lances	lx
instita	lxxxii	lanii	lxxiii
instratur ⁹	lxxviii	lanciaris	xcvif
iris	xxiii	lanificium	lxxiiii
iris	l	lagana	lxi
isomerine	lxxxv	laquearia	lii
ificia	xiiii	laqueariū	li
isthia	lxxx	lardum	xiii
ificia primo	xiii	lares	lxviii
itis	xl	lasanum	lxxxv
iube	xcv	lata lingua	xliiii
iurulentū	lx	latatiū	lxxxix
iuliatica vna	lxvi	latrina	lxxxv
iussulata offa	lxxii	latrones	lxxxii
iussulentū	lx	latralepte	lxxxv
iuniperus	vi	latus clauus	lxxxii
ixionii amici	lv	latores	iii
Labellum	xlvii	lanatrina	lxxi
labrum	eodem	lauretū	xxxi
labrū	lxv	laureta	xxv
labrusta	eodem	laurentū	xxxi
lacertus	xxix	laurus	xxv
lac	xii	laurea	eodem
lac gallinaciū	xcvi	lapis linimaris	v
lac nutritiū	lxxvi	lapis q viu ⁹ & ignigenis	lxvii
lactuca	xix	lebes	lxxi
lathanon	lxi	lectes pisciū	xxviii
lathanopolion	lxi	lectus	lxxvii
laconicū	xlvii	lectistratē	eodē
laconica filigo	c	lechitus	lxxi
laconicū	iii	lemargi	xii
lacrimosa	xxii	lenie	ciii
lacuturres	xx	lenobates	xi
lacus	ix	lens	cii
lacuna	li. xii	lentes	lxxxvii
lampixis	lxxxiii	lentuli	cii
lamperca	xxvii	lepus	xxxi
lanionia mensa	xciii	lepustuli	xxxi
lanerum	lxxxii	leo masuefactus	xxxii

Tabula

leo	xxxii	lixē	lxix
leopardi	xxxii	lixignani balnea	xlvi
lex inime	xviii	liximum	lxix
libanotis	xviii	lixule	lxi
libelli	xciii	lobe	ci
libellio	xc	locelli	lxxxiii
libellus	xc	loci	xiii
liber	xc	loculamēta	ciii
liber arborū	xxiii	loculi	lxxxiii
liber	lix	loculi clauū	lx
libraria	xc	loculus	xcvii
librariē	lxxvi	locuste	xxxi
librarium	xcii	lodices	lxxviii
librarius	xc	lodigo	xxviii
libri	idem	lolium	ci
lichanon	xciii	lomentū	x
lichin	lxxxvii	lonche	xcvii
ligna	lxviii	loncho	idem
lignifer	idem	longanones	xiii
lignile	lxxiii	lora	xi
ligonicum	lxxvii	lora	lxxvii
ligurinus	xlvi	lora	xcviii
ligusticum	xx	lorica	xcv
lilium	xxiii	lorica	xv
limariē	xxviii	lorica sub veste	xcv
limax	xxxi	loricatio	iii
limē	iii	loricula	xv
limbus	lxxxii	lucanica	xiii
lingulaca	xxviii	lucerna	lxxxiii
lingule	lxi	lucerna cubicularis	idem
lintra	xlvi	lucta	xv
linx	xxxiii	lucellea	xcvi
lipothymia	lxxxviii	lumbrici	xi
liquamē anserinū	xli	lupa	xxviii
liquamen	xiii	lupana primo	xxviii
lithiasis	lxxxviii	lupatum	xxxix
lithoferota	xlxi	lupini	cii
lituus	cv	lupus	xxxix
lix	lxix	lupus	xxxiii
lixa	idem	lupus	xxviii

Tabula

lupus	ix	mandra	xxxv
lupus	xxviii	mani	xxxvi
lupus cernarius	xxxii	manica	xcv
luxa	xii	manipuli	lxxi
luccones	eodem	menfa	lyi
lustima	xlvi	menfa fecunda	fo. lxt
lustitio	lxxxvii	menfae	lv
lustitiofi	eodem	menta herba	xvii
lufcus	lxxxvii	mentula	lxxxviii
lutamenta	xlvi	merediari	lxxx
lutarie	xxx	merena	lxiii
lutea	xxiii	merenda	lv
lutra	eodem	merula	xlvi
lutra	xlvi	merum	lx
lutra	xxxiii	meipila	fo. vi
luxuria in vestib ⁹	lxxxiii	meta	lxxiii
lychma	lii	mice	lxvii
lycnobius	eodem	mice	eodem
lycmichi	eodem	midas	ci
lychmis	eodem	miliarium	lxxi
lydoron	iii	milica	ci
Macherophori	lxxxvii	millare	xxviii
Machine	xcix	milium	ci
madulfe	viii	milton	xciii
magidus	lxi	millus	xxxvii
magmata	lxxxii	mina	ciii
magyrion	lxvii	miniaci codices	cxiii
maie	xxxi	ministri	lyiii
maiores fedētes		minucie	lxvii
epulabantur	lvi	minutal	lxi
maialis	xlvi	mirra	lxxxii
mala	lxiii	mirum dictu	c
mala citrea	eodem	mirum	lxxxiii
mala colligenda	eodem	miselle	ciii
malachis	xxiii	misogynocia	lxxiii
maleoli	xxiii	missus	lyiii
malma	lxi	mantelium	lyii
maltha	iii	mantica	xl
malmium	lii	manticula	eodem
māme	lxxvi	manticularia	lyii
manalis	lii		

C iii

Tabula

Mantile	lvii	melope penes	xxi
Manuli	xcvi	melopes	xxi
Manus	xxxii. xcv	melophorus	lv
mapalia	cv	membrana	xc
mapalia	eodē	membranei	xcii
mappē	lvii	memaniē	ciiii
maratrum	xviii	moema	iii
margaritæ	xxx	mixtarium	liii
margo	xc	modioli	ix
marmorei parietes	iii	modius	ciii
marmor ex fñū primo	eodē	mola	lxxxviii
marmoris yf? & species	eodē	mole manuarie	lxxiii
mars	xciii	moletrina	eodem
marfupia	lxxxiii	monanlum	xcv
marcii panes	lix	monedulæ	xxx
marubium	xx	monedule	xlvi
mttiace	lxxiii	moneta	lxxxiii
matellis	lxxxv	monile	xxxix
materia	xxvi	monoceros	xxliii
macharii	xxvi. ix	monoxoliū	lxvi
matula	lxxxv	monopopodia	lvi
matella	eodem	monexila	lxxi
matra	lxxvii	mora	lxiii
matrix	xiii	mora	eodem
mazapanes	lix	morbore numer?	lxxxv
mazonomum	lxi	moreta	lxxiii
mecomū	xix	mortariū	eodem
mecydalus	lxxxiii	morticina	xlvi
medinnus	cii	moschus	lxiii
melācoryphus	xlvi	mos nuptialis	xxii
melādrya	xiii	motacila	xlvi
mella primo	xv	mucro	xcvii
mellatium	x	mugilis	xxviii
mel frugum	ci	mule steriles	xxxvi
mellis	xxxiii	mulichris	lxxiii
mellita	lix	mulio	xxxvi
mellitei	xxxvii	mullei	xxviii
mellicissima ven?	lix	mullus	eodem
mel haruncis	xxvi	mulsum	x
melones	xxix	mulus	xxxvi

Tabula

mundus	lxxiii	Napus	xxii
muneraria	xxvii	narrantia	lxiii
murena	eodem	narce	xxiiii
muri	iii	narcissus	eodem
muria	xv	nasiterna	lxxi
murices	xxx	nassa	xxvii
murrha	liii	nasturciū	xix
murrhena	eodem	natabulū	xlvi
murcia ven ⁹ q̄	xxvi	naturale speculū	lxxxii
musa medicus	xix	naumachia	xlvi
muscaria	lxvi	nauticus panis	lix
muscaria	xviii	nebrides	xxxiiii
muscarium	lxxxiii	nebro	eodem
muscarium	lxvi	nebulones	xi
musce	eodem	nectarea potio	lix
musce	lxvii	nemusculū i edib ⁹	xxv
muschus	lxxxii	nepos	xc
mustilla	lxvi	neruus	xcviii
muscacum	xlx	nesotrophion	xlvi
muschus	vii	Nicolaus	cii
mustacia	lxxii	niuariū colum	xii
mustea q̄ nelli mella	lxiii	nix estina	eodem
mustella	xxvii	noctua	xlvi
mutitare	lvii	nocturnus coitus	lxxx
muto	lxxxviii	nomisma	lxxxiii
mutuli	xlx	nota	ix
myagrus	lxvi	noua ula	lxxii
myacropsyci	xxxiiii	nox	lxxx
myoctonos	c	nuciperficū	lxiii
myriophilū	xx	nucleus	lxiii
myrista nux	xvi	nuculæ	eodem
myrmecia	lxxxviii	numdrus cōuiuarū	lvii
myropola	lxxxii	numus primo	lxxxiiii
myrtropoliū	eodē	numus	lxxxiii
myrrotheciū	lxxxii	numularii	liii
myrea corona	xxvi	nuerices	lxxvi
myrtea	eodem	nutrix & digna	lxxvi
myrteta	eodem	denutrice	
myrtus	xxvi	nux	lxii
Nani	lxiii	nux	eodem

C iiii

Tabula

nux	lxii	onagri	xxxvi
nux iuglans	eodē	onechides	ēdoe
nymphaea	xlvi	oenophorum	lx
nyfia	xxvi	onos	lxxvi
Obices	v	operaria vina	xi
obsonator	lxvii	opilio	xxxvi
obsonia	lxvi	opisthonoton	lxxxi
obstetrix	lxxvi	opium	xix
ocrea	xcv	oppefulata ianua	v
ocularia	lxxxi	oporothea	lxiii
ocymū	xviii	optimum obsonium	lx
oeco	lxxiii	oratio	xc
oecos	eodē	orbes	lviii
oeconomia	eodē	orchis	lxv
oeconomus	eodē	oros	xxxix
oenomel	x	orexis	lxxx
oenon	lx	origo luxuriæ	lxvii
oenophorus	lv	ornithones	xl
oenopolium	lx	ornithotrophium	xl
offa	lx	orum	xxviii
offa	lxxii	orthographia	xciii
offella	eodem	ortygia	xli
Olearia cella & taberna	xv	ortygometra	eodē
oletum	lxxxv	oryges	xxxiiii
oletum	xxv	ostia	iiii
olitoria instrumenta	xvii	ostracon	lxx
olitorium forum	eodem	ostracismus	lxx
oliuarium	lxv	ostreum	xxx
oliua	lxiii & lxv	oua meliora	xv
oliuetum	lv	oria piscium	xxviii
olium	xiii	ouile	xxxv
olla	lxx	ouum	xv
ollares vuæ	lxvi	oxos	xi
ololizantes	xxix	oxigala	xi
olus	xv	oximel	xi
olyta	c	oxypora	eodē
omphactum	x	oxyporopola	eodē
omphacinum olum	xvi	ozena	lxxxvii
omphax	eodem	Padilironum	viii
omophagi	lxi	paganalia	viii

Tabula

paganus	eodē	parazonia	xcviii
paginae	xcī	pardales	xxxii
paguri	xxx	pardi	xxxii
pagus	viii	parma	xcvi
imicitius		parma	xcvi
pala	cii	parmenses charte	xcī
palea	xxxviii	parmenses veri	xcvi
palestra	i	parmensis caseus	xiii
palestrita	i	parmensium ingenia	xcvi
palimpsestus	xcii	parmule	xxv
palla	lxxiii	panax	xviii
palma	lxv	pantherinae mense	lv
palumbes	ciii	paronychia	lxxxviii
panariola	lxvi	parsimonia	lxxxix
pancarpie	lix	parus avis	xl
panicum	ci	parulides	lxxxvii
panifice	lxxii	pastilli	lxi
panificium	lxxiit	passer	xlxxix
panis genera	lix	passum	x
pannarium	eodem	pastinaca	xxix
panoninum	lxvi	pastinaca	xxi
pamphagus	lix	patibulum	v
pantheon	lix	patina	lxxii
pantherae	xxxii	patinarius	eodē
papauer	xix	pauimentum	xlx
papilio	c	pauo	xl
papiliones	lxxxiii	pauo in cibis primo	eodē
paxiliones	lxx	pausia	lxv
paxilla	lxxvi	pecten	lxxx
pappus	xxiii	pectinatum	cv
papyrus	xcī	pecuneus	lxxxiii
paradisea	lxii	pectunculi	xxviii
paradromide	vi	pedamenta	xxiii
paragium	lxxxii	pedicilli	lxxxvii
paralelli	lvi	pediculi	lxxx
paramphi	xciii	pediculi	lxv
parapsis	lxi	pegasus	eodē
parasitus	lv	pelamides	xiii
parastate	ciii	pelta	xcvi
parastate	ciii	peltati	eodē

Tabula

peluis	lxi	petalion	lxv
peluis	lxxi	petafo	xiii
peluinum	lxi	petanoon	xliii
pemmata	lxii	petioli	lxv
pennarium	xii	petrolion	xv
penaria	eodem	petroselinum	xxii
penica	xlx	petroselinum	xviii
peniculi	lxxi	phalacri	xliiii
penis	eodem	phalacrocoraces	xliiii
penula	lxxxii	phalaris	xli
penuaria cella	xciii	phalera	xxxix
penuria	x	pharetra	xcix
penus	xii	pharmacopole	lxxxvi
penus ynde	eodem	phasianę	xl
pentadoron	iii	pherigites	vi
penthaphilon	lxiii	phenicoptetus	xli
pentathlis	i	phiala	liiii
peplos	xix	phitomena	xliiii
pepones	xxi	phimata	lxxxviii
pepsis	lxxxviii	phimosis	eodem
perdices	xl	phoebos	lx
perdix	xlv	phlomon	lii
peredia	lxxx	phoros	xcvii
perganę	xc	phrygeus caseus	xiii
pergula	i	phrygio	lxxv
pergula	xxiii	plage	lxxviii
peribolus	i	plagiote	eodē
peripetasmata	lxxix	planaratum	xciii
periphoretus	lxxvii	plantaria	xxv
peristerotropheum	ciii	plante	cv
peristromata	lxxviii	planule	iii
peristylion	v	plastice	lv
peristylus	vi	platanus	xxv
pena	xiii	platiceros	xxxiii
perniones	lxxxviii	plaudi	xxxvii
perfa	xvii	plectrum	lxxx
persica	lxiii	plota	xxvii
persiceta	xxv	pluma anserina	xlii
persicus	xxxi	plutonis nomina	liii
peffuli	v	puges	xlvii

Tabula

pneumatofis	lxxxviii	pixis	eodem
phyluræ	xcii	pocillatores	lviii
physemata	xxx	pocu'um	liii
picaena	lxv	podagra	lxxxviii
pictura	iiii	podiolum	iiii
picus	xlvi	podium	eodem
pila	xcviii	polenta	ci
pila	lxxiii	poliorctica	xcix
pila trigonalis	lxxx	polubrum	lii
pilæ	lxxiii	polypi	xxviii
pilæ	ciii	polympos	lii
pilæ	ciii	poma	lxiii
pileum	lxxxii	poma pensilia	lxvi
pillaris	xliii	pomarium	lxiii
pinacotheca	v	pomona	eodem
pinacotheca	xc	pontica nux quæ	lxii
pincernæ	lviii	popæ	lxxiii
pineola	lxvi	popina	lxvii
pineta	xxv	popiniones	eodem
pinguedo	xxx	porcaria	xliii
pipiones	xli	porcarius	xxxvi
piper	xvi	porcæ	lxxviii
piperatum	lxxii	porcina	lxxii
piperitis	xxvi	porrum	xxii
pisces	xxviii	porta	iiii
pisces molles	eodē	porta docimana	iiii
piscina	xlvi	porta prætoria	iiii
piscina	xxvii	porticus	vi
piscinarii	eodem	porticus primo	eodem
piscine dulces & falsæ	eodē	porticus romæ	eodē
piscis	eodē	portulata	xix
piscium species	eodem	postica	iiii
pisum	cii	posticula	iiii
pistatia	lxiii	postilena	xxxix
pistillum	lxxiii	postlimium	v
pistores	eodē	poscomis	xxxix
pistrinum	eodē	potio	lix
pisthecos	xxxi	prandiculum	lv
pixagatus	l	prandium	eodem
pixidula	lxxii	prata	xxxviii

Tabula

Principes	lxx	psendosmaragda	xxii
pratenfes	xliii	psicrolutres	xlvi
precia	lxvi	psitacus	xliiii
prefice	liii	psillothrum	lxxiiii
præfurniū	xlvi	pteroti	liiii
præfurnium	eodem	ptifana	ci
præfurnium	xxiii	puberes	lxxx
prægustator	viii	puerperae	lxxvi
prælum	xi	puerperium	eodem
preneftina munita	lxii	pugillatorius follis	lxxx
præfepe	xxxvii	pugillaris	xcii
præfeptum	eodem	pugil	l
procares	xliv	pugio	xcvii
proboftis	xxxi	puginiculus	xcvii
proceftrium	.fo. l	pulegiū	xx
proceton	eodem	pulices	lxvii
prucoction	lxxvii	pullarius	xlii
prodomi	lxvi	pulli cyconie in	
progymnafmata	l	cibo primo	xli
promulfidarium	lxi	pulli galinacei	xliii
promus	xii	pullini dentes	xliii
promuftis	xxxii	pullus	xl
pronubus	xciii	pull ⁹ afininus in	
pronus	lxxix	epulis	xxx
propinator	lviii	pulmenta	lxx
propnigeon	xlvi	pultaria	lxi
propuleta	xxv	pinus	lxxxii
propyleon	xlvi	puuillus	lxxviii
propyleon	liii	puuini	lxxviii
proternia	lv	pulimius	eodem
prototomus	xx	pumiliones	xliii
protorpum	x	pumifiones	.fo. lxiii
proftibule	xxxv	punctum in auaros	lxxxiiii
prouerbium	xxxii	punica cera	xciii
prouerbium	xvi	punica mala	lxiii
prima	lxviii	purpuriffus	lxxiiii
primeoli	xliii	purpure	xxx
primeta	xxv	puftillanimes	xxxiiii
psendobumon	xxii	putearius	vii
psendothyra	liii	puteus	vi

Tabula

puteus primo	vii	reia	xxix
píctē	xv	reictus	lxxxix
pygardi	xxxiii	repages	v
pygmei	xli	repagula	idem
pyr	lxvii	repositoria	lvi
pyra	lxv	res diuina	lxxxix
pyra	lxvii	referare	l
pyralis	lxviii	resticula	lxvi
pyromanti	lxvii	retinacula	xxxix
pyramis	idem	rhedarii	xxxvi
pyretra	xix	rhemēfistella	lxxxi
pyretus	lxxxix	rhenones	lxxxii
pyrobolí	xcix	rhete	xxvii
pyrotos	lxviii	rhinoceros	xlvi
pyrpolis	lxvii	rhodiacum	vi
Quadrē	lviii	rhodium	xxiii
Quadrigati	xxxiii	rhodos	idem
Qualeæ	xli	rhortum	lxiii
Quali	xii	rhombus	xxix
Quali	lxxv	rhopalum	xcviii
Quasili	eodem	rhumbus	lxxv
Quartanarii	lxxxix	rhoboraria	xxx
Quartarius	ciii	romphea	xcvii
Quiquefolium	lxiii	rorarii	xcix
Quiquertiones	l	rosaceū	xxiii
Quirin ⁹	xcvii	rosarium	idem
Radere	lxxx	rosa	idem
Radi quotidie	eodem	rosea	lxiii
Rana	xxix	rosmarinus	xviii
Rapaciolū	idem	rubea	xxxviii
Raphanus	xxi	rubia	idem
rapōtiolum	xxii	rubidus	lix
rapum	xxi	rubi	lxiii
rastelli	xxxviii	rubiginosa	lxiii
racidipna	lv	rude es	lxxxiii
recocta	xiii	rudetū	xlíx
redētores	iii	rudus	xlíx
refrigeratorium	liii	rudus quomodo	xlíx
regalis	xc	rulla	xciii
regulus	xlvi	ruma	xliii

Tabula

Ruma	xliii	sedile	lvi
rumia	eodem	segmentum	eodē
rupatorium	xx	segmentatę mensę	eodē
rupi	xxxiiii	sella	lxxxv & lviii
rufcus	lxvii	seluus	xviii
rufcatrices	eodem	selmada	xx
rufpatrices	eodem	semen rose	xxiii
rutabulum	lxxiii	sementinum	lxy
ruta	xviii	semen	ci
ruta	xxii	semicintia	lxxi
rutrum	lxxiii	semilipule	ci
Scopna	lxxxiii	seneetus	xviii
scope	lxvi. & lxxvii	sepatre	liii
scopulæ	lxxi	sepsa	xcii
scopus	xcix	sepulchrum dulce	xy
scopulus	eodem	sera	v
scorpio	eodem	serica	lxxxii
scorta	xcvi	sericum	eodē
scorteæ	lxxxii	serra	v
scuta	xlvi	ferrati dentes	xxix
scobymos	xxiii	serie	ix
fermarii	xciii	serpillum	xvi
scrinium	xciii	serum	xiii
scriptorium	xcii	sefeli	xxii
scruppi	xcv	seffiles	xix
scuta	xcix	setacea	ciii
scutati	eodem	serme	xxiii
scutice	eodē	seum	liii
scutulata	lxxxii	sextarius	ciii
scutum	xcvi	ficilire	xxxviii
scutice	eodē	sigma	xliv
scymni	xxxiii	signina	lxv
scytalia	eodem	silatum	lv
scyto	lxix	silicata	xxxv
secta marmora	cii	silicei parietes	iii
securis	xcvii	siligo	c
secale	ci	siligeneus	lix
secretarii	xciii	siliquastrum	xx
secundarii	lix	siliquæ	c
sedes	xxxviii	silla	cv

Tabula

filueſtria validiora	xxiii	famia	liii
ſilurus	xxx & xxxi	famia	xv
ſilus	xxxiiii	ſanctuaría	xix
ſimbella	lxxxiiii	ſandalium	lxxxii
ſimpoſium	lvii	ſandala	ci
ſinapi	xxvi & xx	ſandapila	xcvii
ſinapium	lxxii	ſandarata	xxvi
ſincipita	xiiii	ſanguiculi	xiiii
ſincopis	lxxxviii	ſanſucinum	xvii
ſingraphum	xciii	ſanſucus	eodē
ſinus	xxxiiii	ſapa	x
ſiparia	lxxviii	ſapia	xxviii
ſiphonculus	viii	ſapo	lxxiiii
ſiphones	viii	ſapores	x
ſiſama	ci	ſarde	xxx
ſabellici caules	xx	ſariſſe	xcix
ſabina	xxv	ſarite	v
ſabulum	iii	ſaros	xlvi
ſuccarum	xvi	ſartago	
ſaccus	ciii	ſaturca	xix
ſacri piſces	xxixi	ſatyra	xix
ſacrum	lxxxix	ſatyro	xxxiiii
ſagena	xxvii	ſaxatiles	ciii
ſaginare gallinas	xlvi	ſcabellū	lxxvii
ſaginarium	iii	ſcabina	lxvii
ſagittarii vtilis	xcviii	ſcalpellū	lxxxix
ſalamandra	lxviii	ſcādulare	cy
ſalarii	xv	ſcīndulæ	eodem
ſaliceta	xxv	ſcanna	lvii
ſalme	xv	ſcānum	lxxvii
ſaliunca	xxiiii	ſcapularis	lxxxii
ſalitus	xv	ſcaphiū	lxxxv
ſalme	xxxvii	ſcaphinū	eodem
ſalmo	xxvii	ſcapi	xx
ſalinum	lviii	ſcapus	cii
ſaſamentarii	li	ſcardua	xxxi
ſaſamentum	xv	ſcari	xxx
ſaluia	xix	ſcarus	xxix
ſalviata	lxxii	ſcacchi	lxxxvii
ſalutatorium	iii	ſchede	xcii

Tabula

Schedule
 schenobates
 schole
 scintilla
 sciphus
 sciphi homerici
 scipiones
 scirren
 sclopeti
 scobes
 scolopendrium
 scoma q
 scombri
 scoparii serui
 siler
 sitaces
 sitamus
 situla
 sitularium
 socordes
 sodalicia
 solaria
 solaria
 solarium
 solea
 soleatus
 soleq
 folium
 fol. stimum
 solitarius
 solum
 somnus
 sorba
 spado
 spadix
 spadones
 spatha
 spathiferi
 specilla
 specula primo

xcii specularia
 l speculis vti
 eodē speculum
 lxix spelta
 liii sperma
 eodē spheristerium
 xxiii spheromachia
 lxxxviii sphinges
 xcix specilegium
 lvii spicula
 xxii spigarde
 lv spinatia
 xxx spine
 lxvi spineoli
 xxi spingarde
 xliiii spinus
 lix spira
 lxxi fitula
 eodem spoliarium
 xxxviii sponde
 lyii spondylus
 lxxxiiii spongiati
 ciiii spongie
 xlix spongioli
 xxix spongia
 xxix spurie
 xxxvi squamosi pisces
 xlvii spongie
 xii spongioli
 xlv spongio
 lxxii spurie
 lxxx lxxix squammosi pisces
 lxv squatine
 lxy lxiiii squilla
 lxv stabulum
 eodē stabularius
 xcvi staphylinus
 eodem stauca vasa
 lxxxi starde
 eodē stellio

li
 lxxxi
 lxxxi lxx
 ci
 lxii
 xlvii
 eodē
 xxxiiii
 xxxviii
 xcviii
 xcix
 xx
 ix
 xiiii
 xcix
 xlv
 vi
 xcii
 xlv
 lxxvii
 lxxv
 lxxi
 lxxi xxiii
 xiiii
 lxxi
 xxviii
 xxx
 xxiii
 xiiii
 lxxvii
 xxviii
 xxx
 xxix
 xxxi
 xxxv
 eodē
 xxi
 lxix lxx
 xlv
 xxix

Tabula

steoricon	lxxxiiii	sublicium	vi
stephanos	xxiii	subrunii	xiii
stephanoplocos	eodem	subsellium	lvii
stica	x.lxiii.lxy	subserica	lxxxiii
stillicidiū	cy.	subulones	xxxiii
stilus	xcii	succidia	xiii
stipae	ix.	succulfones	xxxv
stipula	xxxviii	succus porri	ii
stirga	eodem	sudaria	xlvi
stochada xxv.stola	lxxxii	sudariolū	lxxxi
stomachus	lxxxviii	sudariū	eodem
storie q̄ tegetes	lxiii	sudatoria	xlvi
stragula	lxxviii	sudor	lxvi
stramen	xxxviii	suffitores	lxix
stramentum	eodem	suffusio	lxxxvii
strapeoles	eodem	sulphura	lxix
strata equorum	xxxix	sumen	xiii
stratitici	xxxvi	suppelle	lvi
strepficerotes	xxxiiii	superba	lxv
stremata	lxxxviii	superiora dom⁹	xlvi
stria cy.striate	vi	supluinare	iiii
strumenta	xlvi	supinus	lxxix
strioplectula	eodem	suppedaneum	lxxvii
strigilis	xxxviii. xlviii	sutorium	xcii
strigiles pisces	xxxviii	sutorū arma	xciii
strix iiii.strobil⁹	lxiii	sycelis xliii	lxvi
strobilus	xxiii	sycomotus	eodē
strophia	eodem	sycosis	eodem
structores	lix	sycos lxvi sycotō	lxxii
struthio canelus	xlii	synachis	lxxxvii
studioforū arma	xcv	synteticus	lxxxix
sturio	xxx	synctexis	lxxxix
sturnus	xliiii	syndones	lxxviii
stimmata	lxxx	synoccus	lxxiii
suarius	xxxvi	symbolum	xcii
subare	xxxv	sympotis	lviii
subcernicula	ciii	syri c.syllitia	lvii
subdiales ambulatiōes	xxiii	Taempon	xcii
subdialis prom⁹	xlvi	Tabellio	xc
suberati	lxxiii	Taberna meritoria	xxxvii

Di

Tabula

talamus	lxxvii	theriaca rusticorū	xxii
talasio	lxxv	theriaca	xxii
talasius	eodem	theriotrophia	xxxv
talca talia	xxii	therme	lxvi
talus	lxxxiii	thoes	xxxii
tabernę	cv	thorax	lxxxii
tablinū	v	thrachea	xxii
tapetos	lxxviii	thronus	lvii
tarantula	xxix	thurio	xxix
tebes	lix	thimbra	ix
tectorū	iiii	thimiateriū	xc
tectum	ciii	thimniū	xii
tectum	cv	thyre	iiii
tegula	cvi	thyridion	eodem
temetum	lx	tibiales	xciii
templū	cx	tibicines	ciii
tempus discēd	lxxxv	ticio	lxvii
temulentia	lx	tuldones	xxxv
temulus	xxxv	tigilla	xlx
tendiculæ	xxvii	tignum	eodē
terra	lxxxiii	tigrine mensæ	v
terracōla	xlvi	tigris	xxxii
terciaria	xi	tigris mansuefacta	eodē
teritoria	xlvi	tinea	xi
terripudiū	xlii	tinea	c
teffelatum	xlx	tintinabulū	lxxxv
teffello	li	tiros	lxxiii
teffera	xxii. lxxxiii	tlag	xciii
tefte	lxxviii. lx. xliii	tmol ⁹	xyi. tocos
testula	lxviii	toles	lxxxvii
testudinata	cv	tellutares	xxxv
testudineū opus	lvi	tomentum	lxxvii
testudines	xxx	tondere	lxxx
testudo	lxxvii	tonse	xcv
testus	xii. lxxiii	tonsilia nemora	xxv
tetanotra	lxxiii	tonfille	lxxxvii
thetanos	lxxxviii	tonsores	lxxx
tetradorō	iii	tophus	iii
theca	xc	topiarii	xxvi
theca	xcii	topiarium	eodē

Tabula

toralia	lxxxviii	trufa	xxxiii
torax	xcv	trymyxos	lxxxiiii
torcular	xi	tutrina	xciii
tormentum	xcix	Tubi	lxviii
torques	lxix	tuceta	lxx
torris	lxviii	tuciæ miraculum	ciii
tortinū	x	tudicula	lxxii
tortores	xcix	turdarium turdus	xlvi
torus	lxxvii	turris ciii turris	ciii
tofo	viii	turminale	lxv
tota domus	ciii	turtur turundæ	xlvi
toxos	xcviii	turunda	lix
erat es	xlx	tutelaris	xc
tragenata	lxii	tympana	ix. xxx
tragopagus	xi	tyrocneftis lxxiii	tyrſi xx
tragora	lxxxviii	Vacerra	xxxvii
tragula	xxvii	vagina	xcviii
transena	li	valitudinarius	lxxxvi
transra	ciii	vallum cii. valuæ	iiii
trapetū	xi	valuoli faba freſſa. vannus	ci
trapeza	liii	vappa	xi
trapeſite	eodem	varie	xxxii & lxvi
trebianum	x	variæ picæ	xlvi
tribualia	lvii	varticulus	lxxv
triclinium	l	vatrochos	xxix
tricliniū	xv	veſtes primo	v
trige	lvii	velabrum	cii
triginū	xi	velabrenſis caſeus	xii
trigla	xxviii	velites	xcix
triglipha	liii	vellus	lxxxii
trimeſtre	c	venabulum	xcviii
trinitas	xc	venandi mos primo	xxxvii
trioboli	xi	venafranum	xiii
tripos lvi. tripes	lxx	venatotius	lxxiii
tripudiū	xlvi	venter xliii. ventilabrum	cii
triticum	c	ventilator	eodem
trochilus	xlvi	vetoſa lxxvii. vetormarii	xxxvii
trochleg	viii	veredarii	xxxvi
trulleum	li	vernatio	xviii
truſatillis	lxxiii	vernatiolū amabilemaluaticū	x

D ii

Tabula

vernix	ivxx	vmbraticus condus	xlvi
verrucas	lxxxviii	vncini	lxx & v
versatilia	lii	vinctuariū.4.8.vndulata	lxxxii
versicolores	lxxxii	vngulum	xciii
versicoloria minora primo	xxx	vnicaulis	xx
vertagus	xxxvii	vnicornis	xxxiiii
veru lxxii.	veruex xlii	vniones	xxx
veruta	xcviii & lxxii	voces animalium	xxxii
vesperna	lv	voligo	xxviii
vestes	lxxxii	volselle	lxxiiii
veltes segmentariæ	lvi	volua xiiii	vomitur lxxxix
vestes stragule	lxxviii	vrbs	xcvi
vestibulum	iiii	vrceolus liiii	vrceolus lii
vestimentum	lxxxii	vri xxxiiii	vrinare viii
vestispici	lxxvi & lxxxiii	vrinadores.viii	vrinatrix xlii
vestis	lxxx & lxxxii	vrna	xlvi lxxi viii cii
vestium nomina	lxxxii	vrnarium	xlvi. lxxi
vicia cii	victoriatus lxxxiii	vrus	xxxiii
vigilia pria.ii.iii.iiii.	lxxxiiii	vrus anulorum	xciii
villa	ix	vrus xiiii	vtres xcv
vinaria cella	eodem	vna	lxy.lxxxvii
vini genera	x	vulcanus	lxvii
vinifer	lv	vulgo	xl
vinum	lix & x	vulnerarius	lxxxvi
vinum primo	x	vulpecula	xxxiiii
vinum pueris dare	v	xilon	lxxv
vinum regibus non dandum	x	xelocinamū	xvi
viola xxiiii	vipiones xli	xistici	vi
vierie ix	vitidaria xvii	xyftus	eodem
vis aceti	x	y littera	xli
viscerariæ lxiiii	visus lxxxvii	Zea ci.zephiria	xlvi
vita nostra	lxxxix	zeta.	xlvii.
vitellus xv	vites xxix	zithus	.c.
vitilina	lxxii	zone	lxxxiii
vitrearii vitrum	lii		
viuaria	xxxiiii		
viuaria piscium primo	xxvii		
viuaria siluestrium	xxx		
viuax aruus	xxxiii		
viuiradix xxiiii	ymbilici xci		

Finis

Franciscus Marius Grapaldus par-
mensis Illustri Horlando
Marchioni palla
vicino.

Signa dabit Plastes: leporem venator: & auceps
Perdices: crepidas sutor: & arma faber:
I sitia & fartor: sumen: ventremq; faliscum:
Instar pyramidis Bubsequa lactis opus:
Et figulus capides: ientacula dulcia pistor:
Cræsus opes: numos diuitis arca Mydæ:
Attalicum textrix: redolentia coccina lydus
Infector: vates grande poema dabit.
Ast ego quæ potui: ne spernas munera: gerræ
Sint licet: est etiam grata Corolla Ioui.
Fœlix viue diu Marij non immemor: Euan
Phœbus Calliope tu mihi solus eris.

Philippus Beroaldus
Bononiensis
In laudē
opis.

Tectum nobile multiplex venustum
Cellas: horrea: porticus: columnas:
Mensas: balnea: fornices: dietas
Extruxit tibi doctus Architectus.
Nec perpendiculo decem pedaq;
Metarus calamo sed eleganti
Structuram variauit & poliuit.
Lector perspice: rem statim probabis:

ILLVSTRI HORLANDO MAR
CHIONI PALLAVICINO
VIRO PRINCIPI FRAN
CISCVS MARIVS
GRAPALDVVS
PARMEN
SIS S.

VM multi libelli/complurimaq; volumina/candi
dissime vir eruditorum oim fauissor constantissi
me:hac potissimū de causa sepius legantur:qa vi
ris optimis illustribusue dicata sūt: ego hasce me
orum studioꝝ primitias: seu magis lubet hec nu

Garrae si
culæ.

Plinius.

Apes mel
lilegulæ.

gamenta gerris syracusanis vaniora/sub tuo nomine edere con
stitui: vt cum legētes viderint tibi/ in quo virtutes de excellētia
inter se certare iam norunt oēs/esse dicata:auidiꝯ legant:reue
rentiusq; obseruent. Sunt aut de partibus ædium: additis quæ
conuenire videbantur ex pbatissimis/quantum potui/ scriptori
bus/& imprimis Plinio luce doctinarum splēdidissima: quoz
verba sepicule inter legendum notabis:nec de omnib⁹: sed quæ
crebra lectiōe occurrerunt memoria ingeniumq; suggessit: his
equidē multa: illa vero q̄ plurima (apes ex floridis herbātibusq;
pratis mellilegulas secutus) in scedulis calamo digessi: magis di
ctionum studens interpretamētis q̄ locorum singulorū idoneis
(vt Architecti solent) dispositionibus. Domus enim tā amplissi
mę structurā nō docere: verū edificatę partes describere: hoc ē
singulis noīa sua reddere:& breuiuscule fortassis q̄ decebat ela
borauī. Cōplura fateor me vel addere vel diffusius scribere potu
isse: quorū quibusdam cōsulto: ne in imensum opus cresceret:
falce imperauī: quędam cū absoleta: tū nimis triuialia: minime
cōuenire visa sunt. Pręterea alius alio plura & scire & rimari pōt
nemo oīa: hoīes sumus. Mihi aut satis est huius materię: quam
publicę vtilitatis ergo suscepi maximā partem tradidisse hoc
breui Enchiridio / quod a semidocto intra decimestre spatium
& cōceptum & editum pigmentariorum olitorum & artificum
turbe semidoctulę emptionem/ si venerit in auctione/ prestola

bitur: Affranius quippe nauci nō daret: nec licitator Plautus Ci-
cum offerret. Ea tamen oīa qualiācūq; sunt his pręcipue satur= Saturna;
nalibus: quę nunc christiana religio ex ortu redemptoris salu= lia que Na
berrimo Natalitia rectissime nūcupat ad te mitto tanq̃ Xeniola talicia,
veterum morem Romanorum imitatus: vt cum talis sepositis:
tesseris scruppis: & alueolo post ludum: quem tēpus postulat: in
ocio fueris: si tamē Africani Scipionis exemplo esse potes oci=
sus hęc legas: legendoq; cœlum expolitionis (dum modo casti
gatoris & non reformatoris operam requirere videantur) adhi=
beas: & illa velut Aesculapius Virbiū aut restituas ad vitam: aut
iuuante Vulcano (vt Plato tragica poemata) liberes infamia: si
peruenire nō merētur ad famā. Noui enī ingenij tui acumen: nō
ui acerrimum illud tuum iudiciū: quod mediūffidius tanti fa
cio: quanti Catonem illum adoriani gladio adeptum. Marcus
Cicero romane prīceps eloquētię faciebat: & merito. In te nāq;
summa doctrina & lepos viget atticus: musarum (vt dicunt) elo
quio cōparandus. Quamobrem si has meas nugulas non im=
probaueris sublimi feriam sidera vertice. Vale & Mariū tibi
addictum excipe.

LIBER .I.
Francisci Marij Grapaldi Par-
mensis De Partibus
Aediũ Liber
Primus

Domorũ
inuentio.

Casa.

Secta mar-
mora.

VNDI RVDIMENTO HOMINES FERI ET inculti ante fruges cognitatas querna glante ac fructibus: quos passim e terra natura produxerat victitabant in speluncisq; aut habitabant aut tecta siluarum incolebant. Verum agresti illo & ferino victu aliquatulum posito coepere primum alij tuguriola de fronde harudinibusq; contexere alij quemadmodũ Doxius Caeli filius exemplo ab hirundinũ nidulis sumpto: luto Acerato extruere loca q̃ cannulis temere cõtectas subirent: mox cogitationibus suis adijciẽtes res novas: nõ solũ humiles casas sed et amplissimas domos fundatas & lateritijs parietibus aut lapidib; erectas materiaq; & tegulis tectas cõstruere coeperũt: veluti Athenis Eurialus et Hypbius fratres excogitasse dicuntur. Procedente demum tempore luxus ille Romanorũ sumptuosiores ac splendiores erexit: et picturẽ honore: et ex toto fere orbe marmoribus tãssatis: & quod maius est solerti inuento ex arena in crustas sectis: quibus non contenta luxuria etiam addidit: vt trabes et parietes tanq̃ vasa inaurarẽtur: compluriaq; ac diuersa ad habitandum loca non tantum utilitatis opportunitatisue: sed & voutatis causa ponerentur: de quibus ne longius q̃ res exigit nostra procurret oratio hinc exordior: cãdide & foeliciter lege.

Parietes/Vestibulum/Ianua/
Atrium/Peristylum/
Caput Primum.

INTER Parietes Architectorũ omnium sententia lateritijs prãferuntur: vtpote si ad perpendicularum fiant eterni: ideoq; ad publica vt plurimũ & priuata opera satrapũ domos: & amplissimas principũ regũq; aulaspõnũtur. E silice tamen greci diu probauere: erecti sunt & marmorei: quos Romã primo scẽnã. M. Scauri edilis habuisse memorant. Verum excogitata arte marmora secandi in

laminae fuere in pretio crustati: crusta tantum marmoris inter: Silice
 et: qua primū Romae totius domus suae parietes in celio mō Marmorei
 te legimus Mamurram e formijs equitem Romanum operu: Crustati
 isse. Sunt autem & priuatarum aedium & publicarum: signifi: Parietes
 cantq; structuram domus vniuersae corpus ambientem: quae
 si vndiq; viam habuerit Insulam faciet. Muri vero primum a
 Trafone erecti: siue moenia urbium & oppidorum: Structurae Insula
 quoq; quae edes intus distinguunt ac separant diuersis nomini: Muri
 bus ad varia opera vsusq; plurimos: parietes dicuntur & inter Moenia
 gerini & Mediani: id genus omnia: iactis in solo stabili funda-
 mentis: calce/arena/lateribus/marmore/gipso/cementis crescunt
 & construuntur. At si stabile solum non fuerit ex vligine vel
 aquarum exundantia Fistuca instrumento sublice palisq; ex al-
 no imprimis pangentur ad fundamina. Calx ipsa de albo saxo Calx
 aut silice optima coquitur fornace calcaria p calcarios ad stru-
 cturam: quaeq; erit ex spisso saxo & duriore vtilissima: iusta ta-
 men arenae ab ariditate haerendoue mixtione temperata: vnde Arena
 arenatum e calce & arena: & Arenarium vbi foditur: eius sunt Arenatu
 fossitia fluuiatica & marina/inter quas crassior: sabulum nun- Arenariu
 cupatur: Fossitiae quartam partem calcis: fluuiaticae & marinae Sabulum
 tertiam addere conuenit. Laterum quoq; ex intrita fiunt gene Lateres
 ra tria: Lydoron siue Didoron longu sesquipedale: latum pede: Lydoron
 Tetradoron e palmis quattuor: Petadoron e quinque. Doron. n. Tetradoro
 graeci palmum appellant: & dora munera q manu darent: vn Petadoro
 de Antidora. Variant autem nationes laterum nomina & for- Doron
 mas quae omnes siue oblongae vel incuruae: seu quadrangulae Dora
 vt in frontatis: trianguleuae fuerint: fornace latericia durandae Antidora
 sunt. Marmoris in aedificijs etiam num vsus probatur: qui apud Marmoris
 Romanos adeo percrebuit: vt nauibus ad id preparatis ex lon- vsus
 ginq; regionibus/trafmarinis prouincijs/ extremis nationi-
 bus adueherentur in urbem marmora: nulla fere alia q deliti-
 arum causa: hinc Plinius alpes (quas in portento prope habue-
 re veteres) ab Hannibale poeno mox a Cymbris superatas cae-
 di in mille marmorum genera conqueritur. Est enim parium Parium
 candidissimum a paro e cycladibus insula: simile ex Liguria
 vehitur ad nos quod a loco Carariense vocitamus: tale ligusti- Carariense
 cum olim Lunensium Lapidicinae dederunt. Lucullus marmo- Ligusticu
 ri quod fere atrum erat illo delectatus nomen imposuit: cuius Luculleu

columnas duodequadragenū pedū Scaurus in atrio colloca-
 uit: quæ postea in Theatro Marcelli translatae sunt. Laconi-
 cum viride est & cunctis hilarius: ophites a maculis serpenti-
 um quibus distinguitur nomen accepit: Porphyrites rubet cā-
 didis interuenientibus punctis Leucostictos vocatur. Primū
 autem versicoloria marmora Latomię chiorum dedere: Bassal-
 tes ferrei coloris est & duricie: vnde nomen mutuatur: onychi-
 tes qui & onix ex Arabiæ montibus est e quo vasa potoria in
 germania producuntur. P. Lentulus spinter amphoras ex eo
 & vrceos magnitudine cadorum ostendit: Alabastriten quoq;
 candidum cauare solent ad myrothecia: quoniam vnguenta
 incorrupta seruare credi: est Tophus lapis fricabilis candidus
 & minus inquit Plinius ponderosus qui Porus vocatur: Est pu-
 mex græce κισσέρις quasi ptul⁹ erosusq; a vermiculo qui Cis-
 dicitur/qualis hordearius triticariusq; est: Sed de his iam satis.
 Difficile nanq; esset enumerare singula genera in tanta multi-
 tudine: cum quilibet locus suum fere marmor producat. Pri-
 mus autem peregrinum marmor Numidicum quod fuit in co-
 lumnis habuit. L. Crassus orator: quem ob id. M. Brutus in-
 iurgijs Venerem palatinam appellauit. Cementa vero dicun-
 tur omnis rudior materia qua edificiā consurgunt: sed proprie
 lapides vulgares subduri. Plinius i. xxxvi. medios parietes far-
 cere fractis cementis: inde cementarij fabri murarij qui parie-
 tes ducendo/ domos edificant/ nomē acceperunt. Hi de pretio
 totius operis faciundi: si cum domino conuenerint: ædifican-
 dumq; id conduxerint redēptores vocitantur. A cemento Ce-
 mentitij/ parietes etiā dicti: hoc scitu dignum: ordines ipsos la-
 terum in parietibus struendis a Vitruuio Coria nominari quæ
 vulgo turba opificum cursus appellata. Sed eidem flexus āgu-
 lorum in edificijs & parietibus exterior versura dicitur quam
 greci καμῶν ev vocāt: & Ancones etiam a cubiti versura quā
 doq; legimus. Gypso quoq; parietes cameræ & infumibula ad-
 ditis arundinibus leuissime suspenduntur. Vfus eius & in alba-
 rijs pro tectorio. Sed in hoc præfertur maltha: quæ Plinio auto-
 re fit e calce recēti: & intrita: quæ in mortarijs hoc est Lacunis
 & conceptaculis maceratur & fermētescit. Eo madido statim
 vtuntur: quoniam celerrime coit: ac siccatum durefcit: optimū
 coquitur e lapide speculari: quo & sculptores & pictores pro-

typa Ectypa Iconia simulachra & compluria alia producunt: ac formas faciunt. fit & e lapide marmoroso: quod in albarijs apud nos probatur. Parietibus nanq; extructis Calx inducit: unde calcata ædificia calce contecta / loricationem & tectoriū Loricatio. appellāt: & præcipue si leue politūue fuerit: vt super induci pos Tectoriū fit penicillis: vel albariū vel pictura: & ceteræ id genus circū Albarium tiōes q̄ structurā plurimū venustāt: nā & calx interdū aspa reli pictura quā ita vt grūmuli emineāt. Pli. de cucurbitis i. xviij. Reptati bus inqt flagellis scādētes parietū aspa in textū vsq; natura sub limitatis auida: quo loco p artesum aspa: pleriq; lectitabant: ab Arteses arta calce aspera tectoria vel ab artao appēdices e ligno inter: pretantes. Sed de hoc alias. Porrigitur aut sēpicule extra parie tem in facie domus mutulis e marmore suppositis locus ad as: pectādum instar suggestus vel pulpiti quem podium & podio podium lum per diminutionem rectissime dicemus. podiolum

Vestibulū ante ianuā locus: ne a pticula q̄ mō intēdit mo Vestibulū do minuit: & stādo cōponi videt. Domos nāq; amplissi mas edificaturi añ ianuā vacuū reliquere in quo togati cliētes qui patronū: qui diuitē orbū salutātū ex cōsuetudine veniebāt prius q̄ p admissionales in saluatorio admitterētur / cōsistebāt: Admissio: & neq; in via stabāt: neq; intra edes erāt. Ab hac igi cōsistitio nales. ne & quadā quasi cōstabulatiōe spatia illa vestibula sūt appella Salutato ta. Plautus in mostel. Vide vestibulū añ edis hoc & ambulacrū rium cuiusmodi alii a Vesta deduci existimarūt Oui. in fa. Hic quoq; vestibulū dici reor vñ precamur. Quā famur vestā q̄ loca pri: ma tenet. domusq; ptē nō recte primorē significare. Græci p. Propyleū. pyleū dixerūt. M. Ci. Offi. ij. Phalere⁹ Deme q̄ periclē principē Ianua græcie vitupabat q̄ tātā pecuniā i pclara illa ppylea pfuderit. Ostia

Ianuā prim⁹ ediū adit⁹ ē a Iano bistrōte cui oē principiū cō Ianitor secrauit antiquitas: cetera intra ianuā gñaliter ostia sunt: Ostiarius seu valuas hēāt siue fores: quis hec vsus corrumpit: nā & Ianua a Thyre qua Ianitor p Ostio ponit: & Ostiū a quo Ostiari⁹: p Ianua: græ Thyridiō ciθyρα vocitāt. vñ Thyridiō ostiolū: & pseudothyra dedu pseudo: sta Prothyra quoq; & Hypothyra valuarū hiās illa cavitās ipa thyra. vero ostiorū latera antas appellamus quādoq; Parastatas: qui Antē bus antipagmēta valuarū ornamēta: At postes q̄ post ostia stāt Antipag e populo / abiete / cupressō / & id genus cæteris clauis ferreis cō menta fixi ad egressum & ingressum prohibendū: & bullis auratis in: postes

- Fores**
Forule terdum ad ornatū & splendorē: in medio Impaginū æque distincti super cardines deuoluūtur/Hora. Veiani⁹ armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro . posuerunt & maiores ex ære:hinc Camillo: Spurius Caruilius quæstor obiecit q̄ in domo ostia haberet ærata:Nā fores proprie & per diminutiū Forule dicuntur quæ foras aperiunt. Plinius in .xxxvj. de Valerio publicola & eius fratre. Adijci decreto vt domus eorū fores extra aperirent:& Ianua in publicū reijceretur. Et Plutarchus parū dissentiens a Plinio memorat Primū . M. Valerio Publicolæ fratri cū de sabinis triumphasset domum publice positā:cuius fores extra aperiētur : cū antea cæterarū ædiū intro referando impellerētur: vt ex hac cōcessione honoris appareret quotidie eam domū aliquid publice admissurā. Valuæ quæ reuoluūtur & se velant vt ex Varrone Seruius attestatur . Porta vero pprie est murorū & castroꝝ:hinc decumana/hinc prætorial q̄ p eam portētur & exportentur cuncta: Alij inter quos est Donatus ab aratri portatione nomē accepisse existimarūt. Subiunctis nāq; vacca & Tauro qui vrbē designabat: aratrū manu suspēdebat: ne sulcū quem primigenium dicūt faceret/ vbi aditus ciuitatis erant relinquendi: Portarū deus Portunus: vnde & clauim manu tenebat/auctor Festus: veluti nunc clauēs dantur Diuo Petro qui Ianitor cælestis aulæ vulgo creditur. Posticū Itē Ostiū: sed in posteriore ædiū parte tantū. Horatius. Atria seruante postico falle clientē: Ammianus Pseudothyro vocat. Est & postica ad frugū inuentionē domibus necessaria:vñ posticula: Apuleius:Per quandā breuē posticulā introuocat me. Fores aut cū planulis ferreis/ parietibus vt videmus cardinibus cōiungunt & sup illos deuoluūtur. Cardo ipse quasi cor ianuæ quo mouetur:huius dea Carda quasi Cardina apud Romanos fuerat: cuius feriē Kalēdis iunijs celebrabātur. Ouidius sexto Fastorum. prima dies tibi Carda datur: Dea cardinis hæc est . Hæc striges nocturnas & Lamias puerorum vt dicebant Cunas infestates a limine summouebat.
- Primigenius.** Imen tam superior q̄ inferior ostioꝝ pars. Iuuenalis pendētia linquit vela domus & adhuc virides in limine lauros:& poeta: Armatosq; vident stātes in limine primo . Limen autē superius quod Neoterici superliminare: Græci Hyperthyron & Hyperthyron sustinere solent sigilla quædā incurua &
- Valuæ**
Porta
Decumana
Prætorial
Postica.
Posticula.
Planulæ
Cardo
Carda
Strix
Limen.
Superliminare.
Hypthyron

gibbosa quæ Atlantes dicentur & a nostris Telamones virili quæ Atlantes dem effigie: nā muliebri si quæ in ædificijs etiā stantes erectæ fuerit Caryatides vocabuntur: vt scribit Vitruuius architectus: Limina e marmore Numidico primus in domo posuit Marcus Lepidus Catuli in cōsulatu collega: verum magna reprehensione: A limine Liminaris lapis; & postliminiū ius cōpetens in capite: Lapis limini ptiuitate detentis: si ad propria repedauerint: At limen ipsum a naribus. limo obliquo quod ingrediētibus exeuntibusque trāuersum sit: vt Postlimini est apud Donatum & pompeium. Liminis deū limentinū veterum. res & forculum qui preesset foribus coluerunt.

Sera qua admota ostia clauduntur: Diuus Hieronymus in Serapauli vita ostiū quod patebat occludens sera obfirmauit: adserere enim est admouere vt Festus Pompeius. At. M. Varro a Adserere sarire quod est aperire dictam existimauit: Inde referare recludere Sarire M. Cicero. Nec ita claudenda est res familiaris vt eam benigni Referare aperire non possit: nec ita referanda vt pateat omnibus: Nonius Marcellus patibulū vocat quod ea remota Valuæ patefunt. Patibulū Serra alias qua quid secatur. Vergilius. Tum ferri rigor atque ar Serra. gutæ lamina ferræ. Hanc vt Plinio placet Dædalus inuenit: vt apud Seruiū legimus Perdix illi nepos ex sorore primus monstrauit. Ouidius in metamorphosi: Ferroque incidit acuto perperuos dentes: & serræ repperit usum: pessuli quoque quibus ostia Pessuli claudimus clauisque mox subdita referamus: Apuleius in asino aureo: Tunc Myrmex tandem clauē pessulis subiecta pandit fores. Item subdita clauis pessulos reduco. Hinc Solomonis canticorum quinto: pessulū ostij mei aperui dilecto meo: Vbi Nicolaus de Lyra ostiolum in porta nimis frigide interpretatur est: Vnde oppessulata Ianua pessulis firmata. Vectes itē quibus fores Oppessulata res offirmantur. Vergilius. Centum erei claudunt vectes: æter ta Ianua naque ferri robora nec custos absistit limine Ianus. Vectem Cy: Vectes niras agriopæ filius inuenit: cuius nomine & palus ferreus pre primo. fertim significatur. Clauis etiam qua fores arculæ & id genus Clauis multa: & clauduntur & aperiuntur. Vnde conclauia/loca quæ Cōclauia. sub vna eademque clauē clausa sunt. vt apud Pompeium. Terentius in Eunuchō. Dum apparatur virgo in conclauē sedet. Vbi Donatus Conclauē inquit est separatio locus in interioribus tectis quod intra eum/loca multa & cubicula clausa sint adherentia triclinio. At Cicero Cōclauē ipsum triclinium est interpre-

Clavis tatus: clauem Theodorus famius primo monstrauit: a qua fa-
primo. ber clauicularius. Obices etiam num Pessuli/claustra seræ/vn-
Clauicula cini vocitatur:& ab obijciendo teste Gellio nomen acceperunt:
rius. generaliter quęcunq; obstacula dici possunt: Silius Italicus: &
Faber. fidos certant obices accersere silua. Verg. Ecce maris magna
Obices claudit nos obice pontus. Repagula item sunt quę patefacien-
Vncini. di gratia ita figuntur vt e contrario pangantur: author Pompe.
Repagula Ouidius: raptaq; de dextro robusta repagula postis ossibus illi-
 sit. Plinius. Abies valuarum repagulis & ad quęlibet intestina
Repages. opera aptissima: hæc & repages.
Atrium

Atrium **A**trium primus intra ædes aditus: Vitruuius: in vrbe atria
 proxima ianuis esse debent: ruri a pseudourbanis statim
 peristylia. Luce. xi. Cum fortis armatus custodit atrium suum
 in pace sunt ea quę possidet: & poeta: Atria longa patefunt.
 Vbi vt notauit Seruius culinam facere antiqui conlueuerant:
 hinc atria dicta quasi atria propter fumi fuliginē: siue ab Atria-
 tibus æthrurię populis vt author est. M. Var. Nam pompeius
 atrium ante ædes genus edificiij proprie dictum putat quasi a-
 terrium q̃ e terra oriatur: vnde Atriensis inter primores Seruus
 nomen accepit:& Atrium in amplis domibus in quibus erat
 atrium maius: At proximus atrio locus Tablinum a tabulis vt
Tablinum gręce Pinacotheca dicebatur: Plin. in. xxxv. Tablina codicibus
Pinacotheca. implebantur:& monumentis rerum in magistratu gestarū: alię
 in foribus & circa limina animorum ingentium imagines erāt
 affixis ostiū spolijs. Item imaginum pictores Sopylon & Dio-
 nysium quorū tabulę pinacothecas implent: & Apuleius Flo-
 ridorum vltimo Medici (inquit) cum intrauerint ad egrum vt
 visant nemo eorū q̃ ppulchra Tablina in edibus visant:& lacu-
 naria auro oblita. De Tablino quoq; meminit in. vj. Vitruuius
 Architectus. Esse tñ illa fere videt̃ dñia: q̃ i Pinacothecis tabu-
 lę pictę i Tablino rerū i magistratu gestarū monumēta p̃tinebāt.

Peristyliū. **P**eristyliū colūnis formā accipit. In tres enī aut quatuor
 partes habet porticus. Vitruuius Peristylia (inquit) in trāf-
 uerso tertia parte lōgiora sint q̃ introrsus: colūna & tam alta q̃
 porticus latę fuerit, Peristylion intercolūnia ne minus triū q̃-
 tuorue colūnarū crassitudine inter se distēt. Itē cōiungunt̃ his
 domus ampliores habētes latiora peristyla in q̃bus pares sunt
 quatuor porticus altitudinib⁹ aut vna quę ad meridiē spectat

excelsioribus. Id aut peristylū quod vnā altiorē habet porticū:
 Rhodiācū dicit: hnt enī domus egregia vestibula & Ianuas p- Rhodiācū
 prias cū dignitate: porticusq; peristylionz albarijs & tectorijs &
 ex intestino ope lacunarijs ornatas: Vbi intestinū opus e ligno fa Intestinū
 broz accipies qd & Subliciū: & Occodomīcū edib⁹ aptū: Sue opus.
 tonius in Augusto & Marc⁹ Varro peristylū appellāt: cui nomē Subliciū
 dedit Peri græca ppositio: & Styli colūna: quēadmodū ab epi/ Peristylus
 capitellū Epistylū noīat: Inde Tetrastylō decastylō a colūnarū
 numero: & pycnostylō in quo dēfiores spissæq; sunt columnę.
Porticus apud antiquos ad deambulationē & vmbra erc= Porticus.
 ctæ sunt. Martialis. Claudia diffusas vbi porticus expli-
 cat vmbas. Et Sue. in Domitiano Sollicitior indies porticuū
 in quibus spatari consueuerat: parietes phengite lapide distin- Phengites
 xit: e cui⁹ splendore p imagines quicqd a tergo fieret pvideret. Porticus
 Primi eas domibus addiderūt tyrrheni in quibus seruorū & cō- primo.
 currentium turba diuerteret quæ imitati Romani postmodum
 & in melius aucta ad suam rēpublicam transtulerunt: vt scribit
 Diodorus. Celeberrimæ autem porticus Romæ fuerunt Cori- Porticus
 thia/ab ære corinthio quod erat in columnis ad circū Flaminīū romæ
 erecta a Cn. Octauio: pōpeia: Claudia: Liuia ab auctoris nomi- Corinthia
 ne: & porticus Catuli quam de manubijs Cymbricis erexerat: Pompeia
 Subteraneas autem Cryptoportic⁹ appellant: Sūt & miliaria Claudia
 porticus ex passuū numero: sicut a stadijs quas Vitruuius stadia Liuia.
 tas vocat: nisi quis miliarias porticus accipiat pro eis in quibus Catuli.
 multæ porticus conuiæ procumbebant. Sustainant omnes Co Crypto-
 lumnis quæ ideo dictę sunt quod culmina sustineant autore porticus
 Pompeio: Harum tria potissimum habemus genera. Teretes Columnę
 quadrangulas & in his Striatas: quadrangulę potissimum an- Striatę.
 gulares quę antes: ceterę Medianę. Plinius eleganter cōcham Concha.
 & Apulei⁹ Metaphoricos frontem striatā dixere: quanta autē
 debeat esse crassitudo longitudoq; illarum in edificijs docet
 locupletissime Vitruuius in tertio & in quarto circa Strigilium
 inquit caua & angulos Striarum: nām Strię in columnis erūt
 partes extantes & prominulę: Strigles vero caue & cōditę: ip-
 siq; canaliculi: Apud veteres Doricę in ima crassitudine sextam
 partem altitudinis habuerunt: nonam Corinthię & Ionicę: se-
 ptimam Tuscanicę: fuerunt preter has & Attice columnę quæ
 ternis angulis pari laterum interuallo: Columnas e marmore

Epistylū. peregrino primus Lucius Crassus orator de quo superi⁹ in do-
mo sua posuit: Quod in summo earum ponitur in opere Episty-
lium nūcupatur: Plinius sic patris ēdes Iouis quamuis Iapideas
columnas & epistylia circūdarent: sed & trabem quam colūnis
imponūt instructuris architecti hoc noīe significamus. Quod
Spira
Basis. supponit spirā eruditiores/ ceteri Basem dixerunt: quē ad plura
refert: Idē in Ephesiē Dianę aede de qua prius sermo fuit primū
colūnis spirę subditę & capitella addita. Spira itē genus operis
pistorij: & funis nauticus in orbē cōuolutus: sed pprie circulus
qui in se ipsum nō recurrit. Hinc in ornamētis capit; matronarū
& in serpētib⁹ est spira: Plinius in nono: Lolliā Paulinā quę fuit
C. Principis matrona vidi smaragdis margaritisq; opertā alter-
no textu fulgētib⁹ toto capite crinibus spiris aurib⁹ collo mani-
b⁹ digitisq; quę summa quadrigēties sesteritiū colligebat: Clau-
dianus i raptu persephones de serpētibus. Nūc spiris Zephiros
tranāt: Martian⁹ Capella de nuptijs philologię & Mercurij: Et
Xystus spiris toruo nituerūt alstra dracone. Inter portic⁹ est Xystus lata
ad hibernā exercitationē: ibi enim athletę per hyemem exerce-
bātur: vt scribit Vitruuius: qui docet quēadmodum faciēda sit.
Xystici Vnde a Xysto Xystici: Suetonius in Augusto: Nec tamen eo mi-
nus aut Xisticorum certationes: aut gladiatorum pugnas seue-
rissime semper exegit. Item nō tam statuarum & tabularū picta-
Nota. rum ornatu ēdes suas: q̄ Xystis & nemorib⁹ excoluit. Vbi Xyst⁹
pro ambulatione accipi potest in qua arbusculę sunt in plurimas
species effigiatę: veluti & penes Plinium ad Apollinarem. Ante
porticū Xystus concisus in plurimas species distinctusq; buxo:
Nā vt refert Vitruuius latini Xysta ambulationes appellāt: q̄s grę-
Paradromide. ci Paradromidas: Cicero in Bruto: Cū ambularē in Xysto & ef-
sem ociosus domi. De Xysticis etiā nū Suetoni⁹ i Galba: vt & si
quid scēnici aut Xystici donatum olim vendidissent auferetur
emptoribus.

CAVEDIUM ET PVTEVS
CAPVT SECVNDVM

Cauediū
Puteus

Auedium vt Plinius/ Cecilius in Epistoliss dictiōe
mutilata: siue cauū ediū vt. M. Varro dictiōe inte-
gra: loc⁹ est sub Dio vacuus: cinctus vndiq; porti-
cibus ad cōmunē omniū vsum: quinq; autē gene-
ribus distinguitur/ quorum nomia: Tuscanicum:

Corinthium: Tetrastylon. Displuuiatū & testudinatū: singulorū
 structurā & facies breuitatis causa scribere supsedimus: tū etiam
 quia huiusmodi structuris raro nunc vtimur & cū vtimur ita
 muramus ita venustamus vt aliæ videātur: quisquis tamen illas
 nosce noluerit inueniet in libro Vitruuii de Architectura sexto:
 Circa cauedium loca disponent vnius cuiusq; rei vtilitatis gra-
 tia parietibus discepta: Veluti Penaria cella & vinaria: Coquinæ/
 coenatio: cubicula: & Balneæ: Impluiū quoq; qua impluere im Impluiū
 ber in domū potest. M. Varro si relictū erat in medio vt lucē ca-
 peret deorsum quo impluebat ipluiū sursum qua cōpluebat cō Cōpluiū
 pluuiū vtrūq; a pluuiā: Plautus in Amphitrione: deuolant an-
 gues Iubati deorsum in impluiū duo maximi: Cicero in Verrē
 ostendam in ædibus priuatis Verrē longa difficiliq; vectura co-
 lumnas singulas ad impluiū numis quadragenis milibus non
 nimis magnas habuisse locatas. Suetoni⁹ in Augusto cōpluiū
 pro ipluiū posuit: Enatā palmā ante ædes suas in cōpluiū
 deorū penatiū transtulit: vtq; coalesceret magnopere curauit. In
 eo autē Puteus fodiēdus: nā in oppidis aut hic aut Cisterna ne-
 cessaria est ne vt inquit Aristotelis i Politicis aqua deesse possit:
 quæ & vtilissima ad munditiā: & saluberrima est vt Philosophi
 & medici referunt: & nos ex vsu liquido cognoscimus: nisi ciui-
 tas fontium scaturigine redundet impendio laudanda: quæ et
 enim cœlum videt aqua salubrior iudicatur: vt multi credidere:
 Plinius obseruationem hanc vanam existimat. De puteo igitur
 Cisterna & fonte nōnulla his ascribēda duximus.

Puteos primus Danaus Beli prisci filius ex egypto in græ: Pute⁹ pri-
 ciā qua vocabatur Argosdipson aduectus iuenit. Stra- mo.
 bo quoq; scribit Danaides plurimos puteos argis effodisse: quo
 ex facto versus ille vulgat⁹ est: Argos aquis vacuum Danae stru-
 xere redundans: Hinc putearius fossor puteorum: in quibus (vt Putearius
 salis quæ notiora sunt taceam) argenti metalla reperiūtur. Indi-
 cio est Puteus in Hispania ab Hannibale inchoatus: qui in dies il-
 li. ccc. pondo argēti subministravit. Ipsæ vero aquæ puteorum
 respectu fontium malæ sunt: vt sentit Auicēnas. Stagnantes nāq; Aqua pu-
 dānantur: quæ profluunt salubriores dicuntur. Hoc scitu dignū teana.
 est: quod tradit Aristoteles in Problematis: Summā puteorum
 aquā infima salsiorē: nec minus qd referunt Seneca in quæstio-
 nibus naturalibus & Aphrodisæus: Puteanas aquas estate frigi-

das hyeme calidas esse: quoniam calor per æstatem aerem ambi-
ens calidum: frigus in terræ fugat penetralia: quo aqua frigescit
hyeme vero frigore aera occupante / calor in penitissima terræ
descendit: & aquam calefacit. Natura quippe ita sanxit: ut ptra-
ria in eodem loco & tpe simul non manerent: Hinc Lucretius.
Frigidior cur in puteis æstate fit humor?

Arescit quia terra calore: & deniq; si quid
Forte vaporis habet propere dimittit in auras:

Quo magis est igitur tellus effoeta vapore
Fit quoq; frigidior qui in terra est abditus humor:

Frigore comprimitur porro omnis terra coitq;

Et quasi concrefcit: fit scilicet in cocundo

Exprimat in puteos si quem gerit ipa calorem.

Emittunt omnes fere lanuginem quæ Muscus appellatur: unde
Muscosi fontes ac putei: & Columelle verbum Muscantur: nō
autem ab odore qui & Muscus dicitur: græce Splagnon & Bry-
on diuerso tamen ab illo qui Moschos vocatur.

Muscus

Cisterna.

Cisterna a quam euripis / aquagijs / & canaliculis / siue nauis-
cellis / sub stillicidio positis / ad imbres suspiciendos in ea
inductam continet: ad quod alludēs Horatius Flaccus in Saty-
ris inquit Collectos ne bibant imbres puteosue perennes iugis
aquæ: sic autem ideo dicta videtur q; sit Cis id est infra terram
autore Festo Pompeio: unde. M. Varro disciplinæ rusticæ libro
primo Si omnino aqua nō est viua cisternæ faciendæ sub tectis:
Ulpianus iure consultus: Cisterna aquam viuam non habet: &
quidem cisternæ imbris concipiunt sed per glareā immissam
& spongas purificatis: Medici cisternarum aquam inutilem al-
uo cōfidentur duritiasq; faucibus facientem: multi illam lauda-
runt: q; leuissima sit imbrium aqua ex qua ut plurimum replen-
tur: quod falsum esse in .xxxi. Plinius ostendit. Probat tamē

Aqua ci-
sternarū.

Aqua plu-
uia.

Aqua de-
cocta.

Aqua opti-
ma.

aqua pluuiā ab Auicēna propter subtilitatem licet facile putre-
scat: Decocta vero nulli est æquiparanda minore inflatione &
faciliore descensu: quoniam subtilitas decoctiōe acquiritur. In-
uentum fuit Neronis principis aquam decoquere vitroq; de-
missam in niues refrigerare ita sine vtijs niuium voluptas fri-
goris innocua cōtingebat. Optima est aut aqua aeri perq; simil-
lima: quæq; calefit: & refrigeretur celerius / quæ decocta vasis
crustas non relinquit: quæ legumina citius percoquit: & demū

quæ leuior est: vt sentire videtur Auicennas & Hippocrates. At Plinius ad stateræ iudiciū perraro aliquā dicit leuiorē inueniri.

Fons dict⁹ est q^d inde aqua fundit e terra: quæ fontana ap-
pellata ceteris salubrior est & maxime terræ liberæ vt Auicennas testat^r: & cū nullus sapor odorue aquarū ad cibos esse debeat. Vnus tñ in toto traditur orbe fons aquæ iocūde olētis / in mesopotamia Cabura / qm̄ vt ferūt fabulæ: ei⁹ aqua luno est pfusa: Fōs erat ethiopie quo loti pinde ac oliuo delibuti violā redolebāt: & in ei⁹ aqua nihil inatare poterat: sed oīa pessum ibāt in pfundū vt tradit Herodotus. In germania trans Rhenū maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus: qua epota itra biēniū detes deciderēt: Plinius auctor est: Fons erat Thebis in quo Bacchū nutrices cū fuisset in lucē editus abluisse dicunt in fabulis: nā color vini splendebat aspectu trāslucidus potuq³ mellitissimus vt Plutarchus in Lyfandro: fons vti vino mixtus fuit Paphlagoniæ / ex quo potātes madulæ: hoc est ebrii fiebāt: Apud Nasamonas fons erat p diem frigidus: noctu calidus: de quo meminerunt: Italicus / Pomponius mela / & Lucretius. Est ap^d Hāmonis fanū fōs luce diurna frigidus: at calidus nocturno tpe fertur: Solinus Aganippen fontē boetiæ dixit a Cadmo fuisse mōstratū cui⁹ aqua faciūdiā pareret: Clytorio Arcadiæ qui biberint fiunt abstemiij id est vini osores & inuinij vt recitāt Vitruuius / Vibius / Sequester / & Ouidius metamorphoseos vlti mo his versib⁹. Clytorio quicūq³ siti de fonte leuauit: Vina fudit gaudetq³ meris abstemius vndis: Fōs aut⁹ græce ὠνικ. Vnde pagus simul positæ villæ hoc est rusticanæ domus plures / nomē accepit q^d circa fontes hę ponerētur: hinc paganus rusticus semipaganus semirusticus: & paganalia festa rusticorū: vt a fontibus Fontani dei & fontanalia.

Siphonculus signare videt^r tubos & fistulas siue epistomia quibus aquæ murmurātes emittunt^r: tales cōspicimus in fontib⁹ manu fabrefactis in quib⁹ sunt huiuscemōi lingulæ plures pminētes & aquas plurifariā euomētes: Plinij ex epistola ad Apollinarē hoc aptissime verba declarāt quæ idcirco duximus subiungēda: In hoc fonte Crater: circa Siphonculi plures miscēt iucundissimum murmur: & paulopost. E stibadio aqua velut expressa cubantium pondere Siphonculis effluit / cāuato lapide suscipitur gracili marmore continetur: atq³ ita occulta

- Fistula** temperatur: vt impleat nec redundet. Fistula vero a ferenda siue fundenda aqua dicta videtur: significatq; vt Pomponius iurecōfultus inquit proprie tubos per quos aquas ducimus: a cui⁹ similitudine instrumentum musicum & vlcus altum & callosum in corpore nomen sortitur: Dicuntur & papillæ in fontibus quæ aquas fundunt: Varro in re rustica Si adduxeris (inquit) fistulā & in eā papillas imposueris tenues (quæ eructent aquā) alij māmas vocant: græci Masthos: vbera Cassiodorus. Siphonculos Siphones ipsos per diminutionē a Siphonibus appellamus: quibus pprie aquas aliudve liquidū interueniēte spiritu attrahimus atq; emitimus: Seneca in quæstiōibus naturalibus: solemus duabus manibus inter se iunctis aquam concipere & compressa vtrinq; palma in modum Siphonis exprimere.
- Antlia** **A**Ntlia machinulæ est ad aquā hauriendā excogitata: nā αὐτλαιν latine haurire dicif: Martialis Cura laboratas Antlia tollit aquas. & Pōpei⁹ Antlate haurire a greco αὐτλαιν descendit: Liuius florem aut labant liberi ex carchesijs: Vtuntur rustici ligno oblongo ad aquam e puteis extrahendam/vrnula: quod Ciconiam a rostro Ciconiæ alitis hyspani dixerē illi vero Telonē quidem tollonē a tollendo vt vegetius: Trochleæ nāq; rotulæ sunt striaræ e ligno vel ære quibus aquas haurimus fune ductario & hydria. Lucretius. Multaq; per trochleas & Tympana pondere magno Cōmouet: atq; leni iustolit machina nixu. Et ex interpretatione Diogenis laertij sic scriptum inuenimus. Ego ita hisce iam pridem assuetus sum ac si sonū iugiter trochlearū hauriam: nam dum saxa aquę ligna marmora & id genus cætera per trochleam sursum ductario fune trahuntur crepitus & sonus cōcitatur. Ductarius autem funis est qui per orbiculos trochleæ ducitur: Vrnæ vero vascula quibus aquas haurire solemus sic ideo dictę sunt q; Vrināt in aq. Vrinare est eni in aquā mergi: vnde vrinantes & Vrinatores q; in aquā merguntur apud Varronem. Et Calistratus iureconsultus ad legem rhodiam de lactij scribit Vrinatores merces extrahere ex vndis quas leuandę nauis causa in illas nautæ miserant. Delphini fidere oriente natus erit Vrinator autore Firmico Materno. Complures equidē machinulæ ad aquam hauriendam parātur: Proxima æstate cū ad monasterium Diui Benedicti diuertissem in agro Mātuano citra Padum: Padilironum qđ vocitant Vidi versatilē machinā
- Padilironum.**

qua æneis vasculis quadratis & equo helciario aquas hauriebant: de simili meminit Vitruuius: Ita cum rota a calcantibus versabitur Modioli pleni ad summū elati & rursus ad imū reuertentes infundent in castellum ipsi per se quod extulerunt. Sūt enim modioli vascula quadrata quibus cum tympanis ad hauriēdas ex puteo siue lacu vndas vtuntur: quorū vt est apud Frontinum de aquæ ductibus alius erogatorius alius acceptatorius: Tympana vero machinæ sunt tractoriæ vt est apud Vitruuium in .x. ad aquam hauriēdam sūma celeritate: aptissime ad Salinas: & hortos irrigandos: & castellum vt Crater in fontibus aquę receptaculū: ex quo fistulis aqua decurrit: vt Iabolenus iureconsultus interpretatur. At Festus Diuidicula inquit antiqui dicebant quę nūc sunt castella ex quib⁹ a riuo cōmuni aquam quisq; in suum fundum ducit.

Harpax instrumētum dicitur cum pluribus Vincinis quo Vasa & alia compluria quæ vel in flumine vel in puteis ceciderit extrahimus: dici potest & Harpago inter nauū vtēsi lia numeratus & ab Anacharse Scythæ philosopho: vt dicitur primo inuētus: a grecis ambę dictiones sunt: nam apud illos αραξα 3ειν est rapere: Triuales a lupo: quod rapax est animal Lupum Lupus, appellant.

APOTHECA CAPVT

.III.

CELLA Locus a cellādo vbi aliquid ꝑdebant: Inde Cella a carne Carnariam: a farina farinaria: a lignis lignariam: a libris librariam: a caseo caseariam: & a vino Cellam vinariam dicimus in qua vt nomen Indicat Vinum seruatur. Vitruuius. Habeatq; cōiunctā cellam Vinariam habentem a septētrione lumina fenestrarum: cum. n. alia parte habuerit quam Sol calefacere possit Vinū quod erit in ea cella confusum a calore efficietur imbecillum. Plinius. xiiii. latus cellę Vinarię aut certe fenestras obuer- ti in aquilonē oportere: vel vsq; in exortū æquinoctialē: sterq; lina: & arborum radices procul abesse omniaq; odoris euitandi facillimo in vina transitu. De hisdem Andinus poeta in georgi- cis. Nec cellis ideo contende falernis: Vbi Seru. exposuit Apo- thecis: ita enim nuncupantur cellæ Vinariæ. Plinius Apothe- cas inquit fuisse & diffundi solita vina: anno sexcentesimo tri- gesimo tertio vrbis apparet indubitato vini opimiani argumē

Apotheca

b

- to: Item: Vina in Apothecis canis ortu mutantur quædam posteaq; restituntur sibi: Scribit Vlpianus Vina (quæ in Apothecis sunt) fundo instructo legato nō cedere: si sint illic non vsus: sed custodiæ gratia: & sic quęcunq; ibi quasi in horreo habentur: Vbi horreum accipitur locus ad custodiā non solū frugum sed rerū aliarum sepositarū a quotidiano vsu: veluti apud L. Apuleium in Metamorphosi: Demonstrat horreum vbi vespera sagaciter argentum copiosum recondi viderat: a quibusdam Enthea nominatur: Cellam autem Vinariam cōclusam & subterraneā si loci conditio patitur (Nam in pluribus regionibus Hypogea subterranea loca fieri in ædibus/ vliginis mador non finit) ac subdiali omnino pauimēto cum Lacunula in medio sternere habereq; conducet: vt & vina incorruptiora seruentur: & si quid cadorum vel seruorū vitio fuerit effusum colligi possit. Lacuna ipsa & Lacunla dicitur liquidorum in terra concavum receptaculum. M. Tul. Lacunā improprie ex furto dixit in auro factam: In hac veteres testis/ dolijs fictilibus vina seruarunt quę si duas aures vel ansas habuissent: Dyotte nominabantur. Horatius. Deptome quadrimū sabina O Thaliarce merum Dyotta. Item diffugiunt cadis cū fece siccatis amici: Nam primi in alpis postea rustici cados ligneos circulis cinctos excogitarunt: Cadi ipsi Seriae Dolia vasa dicuntur quib; vinum cōditur: Epigrammatarius poeta. In vaticanis condita musta cadis. Plinius. Dolijs etiam interualla dari: ne inter se vitia serpant cōtagione vini semp ocissima. Terētius Releui omnia dolia omnes serias: Cados optimos nostri qui sunt Materiarij: e quercu: robore castanea producunt: quos circulis amerina salice ligatis cingunt: vietores dicti: quando viere est ligare inquit festus vnde vimina: Vsi sunt olim Tudertarni callaicus finitimi dolijs & præsepibus aureis: vt est apud Strabonem. Il lud autē scitu dignū: qđ tradit. M. Cato in rebus rusticis ad vibandū. na probāda: Siuas ex hederæ ligno fiat: vt cissimbiū: & vinum qđ aquā habere dubitabis in eo miseris: Vina trāsiluere & remanere aquā si mixta fuerit inuenies: Opercula ipsa cadorū addita mastice & pice medicāda sunt: apud nos p hyemē cinis: p estates arena adhibet: Inde Columellę verbū operculare operculis claudere: Fistulę vero ligneæ dolijs in fronte ponunt ad vinū apti de promendū addit illis spina hoc est lignū mucronatū/ cuspidatūve a spinis id nomen adeptū quę in arboribus/ in fructicibus acute sunt: confert autē spinis fūstulę immitendis in-
- Horreum.**
- Enthea**
Vinaria
cella.
Hypogea
Vligo.
- Lacuna**
Teltæ.
- Dyotta.**
Cadi li-
gnei prio.
Serie.
Dolia.
- Materiarj**
- Viere.**
- Advinū p**
bandum.
Nota
Opercula.
- Fistulę.**
Spine
Stipate.

uoluerit stupam ne perfillet fistula: nam stupa ad stipandū opti-
ma: vnde & ipsum stipare deductum.

Vinum a vi nomē mutuatur vt placet Varroni in libris lin Vinum
guę latine. Quatuor eius precipui sapores: dulce/ acutū/ Sapores.
lene & austerum: dulce minus inebriat: vt refert Aristoteles in
Problematis: stomacho innatat: austerū facilius concoquitur:
colores quatuor: albū fuluum sanguineū & nigrū: Vinū plan- Colores vi
rata primū vinea Noe sub quo fuit diluuiū inuenit: vt Lactan- ni.
tius diuinarū institutionū secundo testatur: Gentiles vero Dio Vinum
nyfium qui Bacchus/ liber/ Lyeus/ Leneus & Euan: Vinū reper- primo.
torem fuisse fabulatur: At primus Italis Saturnus dedit: e creta
in latīū aduectus: In gallias autē primo vinū Aruns ethruscus
vir clarus teste Plutarcho aduexisse dicitur ex Italia: Fuerat eq
dem ante urbē vini penuria: vt Mar. Varro auctor est: qui scri-
bit Mezentiū ethrusiæ regem auxilium: Rutulis tulisse contra
latinos vini mercede: quod iam in eorū agro haberi esset cœ-
ptum: Sub regibus quoq; & tum postea: Romulus lacte nō vi-
no libauit: Numæ Pompiliij lex fuit propter vini inopiā: Vino Lex Nu-
rogum ne respergito. Et L. Papius imperator aduersus Sam me.
nites dimicaturus vouit vini pocillum si vicisset. Deniq; inter
dona inquit Plinius sextarios lactis sepius nunq; vini datos in-
uenimus. Post aliquot deinde annos Romę & in Italia Vini co Vini copia
pia fuit: Ingeniosissimaq; in potu vicia apparuit ad bibendū ge & genera.
neribus centū nonagitaquinq; & si species æstimetur pene du-
plici nūero excogitatis: Vina fusca in albū colorē mutari satis
notū est: si Lomētū: fabaceā farinā vino qs adijciat: vel ouorū Lomētum
triū lagoenę vasculo vinario ifundat alborē sale adiecto diuq; Lagoena
pmoueat: id qđ Palladius & Apiti⁹ tradideſt: At dulce ex auste album ex
ro Oiganū herba musto imissa facere existimat. Apđ veteres fusco.
melle admixto fiebat mulsi nomē adeptū vt ostēdit Epigrāma Dulce ex
tarius poeta eo disticho cui lēma est mulsum: Attica nectareū austero.
turbat: mella falernū: Misceri decet hoc a Ganymede meę: vñ Mulsum.
Oenomel dicet quo verbo vñ Vlpianus iurecōsult⁹: nā veluti Oenomel.
Hydromel & Oxymel ita Oenomel recte deducemus. Et passū Passum
dulce fuerat ex vna quā gręci sticā vocāt nos Alpianā: Hinc vi Stica
ce mulsi eo paupes vtebant cū minoris esset pñij. Martia. Gno Apiana.
fia minoę genuit videmia Cretę hoc tibi: qđ mulsum paupis ef-
se solet. Inter vina quoq; dulcia vinū fuit qđ Gręci Aigleuces Aigleuces
noiant hoc ē sp mustū id feruere phibētes: Primus Aristę⁹ mel
vino miscuit suauitate precipua: vt scribit Pli. Et mulsi nutritu
b ij

multos (inquit) longā senectā tolerasse cōstat Pollionis Romu-
li exemplo qui cētesimū annū excedens cū a diuo Augusto ho-
spite interrogaret quā ratione vigorē illū custodisset : intus
Vini gene- mulso. foris oleo respōdit. Habuerūt & cōpluria alia vini gene-
ra. Tortiuū nouissime expressum. Protropū atēq̃ calcent vuae
Tortuum spōte defluēs: & a regiōibus nomē adepta Chiū: Lesbū: Faler-
Protropū. nū Cecubū: Setinū Surrētinū: Calcenū: Signinū: Tarraconen-
Trebianū. se: Spoletinū: Ceretanū: Fōdanum & ex Chio Aruifiū. Nostra
vernatiolū ætate præ cæteris: Trebianum: Vernatiolum: Amabile: & ex
amabile Creta Maluaticum quod vocant commendantur.
maluaticū **D**efrutū fit musto ad dimidiā partē decocto (vt scribit Pli-
Defrutum nius) a deferuēdo dictū autore Palladio. Inde vasa defru-
Sapa. taria: sapa vero a sapiditate musto ad tertiā partē decocto: græ-
Hepsema ce ab εψειν qđ est decoquere Hepsema noiatur. Cū Plinio mi-
Mellaciū nime sentit Marcellus penes quē legimus Sapa quod nūc mel-
laciū mustū ad mediā partē decoctū. Defrutū si ex duabus par-
tibus ad tertiā redegerāt deferuefaciēdo. Huic accedit. L. Colu-
mella. Nā mustum inquit q̃ dulcissimū decoquitur ad tertias:
& decoctum sicut supra dixi defrutū vocatur. Cuius igitur opi-
nioni inherendum sit: Iudicent alij: ipse hoc vnum scio in con-
dimentis defrutum & sapa pene sapore non distare.

omphaciū **O**mphaciū dici potest a nobis vinū ex vua imatura q̃ græ-
Omphax ce Omphax. Omphaciū itē oleū fit ex eadē cuius medici-
ne meminit Plini. in. xxiiij. & in. xij. eius cōfecturā docet: Me-
Omphaci- dici ex immaturis oliuis Omphacinū oleū appellāt vt est apud
nū oleum. Auicennam.

Acetum. **A**Cetū quod vitio cadi seu vetustate fieri solet: stomacho
prodest. Serenus & potu & foru stomacho cōducit: ace-
tum. Et Dioscorides vim aceti esse dixit eustomacham: colorē
meliorem præstat & cibos saporeq; non alius succus magis cō-
mendat aut excitat: præterea digestionē adiuuās pesti aduerfa-
tur vt scribit Auicēnas. Eius quoq; ad multa remedia vis effi-
cax: Siquidem. M. Agrippa supremis annis graui morbo pedū
conflatus cum dolorem illum perpeti nequiret demersis in
acetū calidum cruribus in acerrimo morbi impetu euasit: nec
mirū: quando aceti vis & calfacit & refrigerat vt scribit Aphro-
disæus. Ouū si in aceto diu fuerit dissoluetur & cortex eius a-
deo mollescet vt per anulum transeat. Aceto plumbum effici-
tur Cerussa: æs quoq; transit in eruginem. Margarite similiter
Aerugo dissoluūtur. Horatius filius Aesopi detractam ex aure Metelle

scilicet vt decies solidum exorberet aceto diluit isignem Bac-
cam: Extat Cleopatrar & M. Antonij spōsio de qua Plinius &
Macrobius meminerūt: Et. C. Caligule exemplum luxuriosif-
simum qui vt scribit Suetonius preciosissimas margaritas ace-
to liquefactas absorbuit & panes obsoniaq; ex auro cōuiuis ap-
fuit: Oxō grēci acetū dixerē: Vñ Oxymel ab aceto & melle cu-
ius compositionem docet Galenus in pharmaceuticis: Oxyga-
la quasi lac acetosum: Oxypora cōdimenta quæ ex aceto fiūt:
a quibus Oxyporopolæ venditores. Ab aceto nos acetarium
cōdimentum appellabimus quo lactucas Erucam Tragopagū
nunc vulgo Barbam petræ Acetosam & id genus herbas con-
ditaneas vel pedes porcinos elixos: Caparimue salitum siue si-
seris radicem subcinere prunoso coctam: & compluria alia cū
acetō oliuo sale & aromatibus interdum cōdita ad escam pre-
paramus.

Lora siue Deuteria quæ secūdaria veluti apud nos per vi-
ni charitatē Tertiaria: fiūt maceratis aqua vinaceis post
multum acinis expressum: inter vina operaria numeranda vt
scribunt Plinius & Marcellus: quemadmodum lora optima fi-
at docet. L. Columella eiusdem meminit. M. Varro rei rusticæ
primo: eoq; aqua additur iquit ea vocatur lora q; lora acina ac
pro vino operarijs datur hyeme: habetur & vnum quod licet
merum sit: terræ tamen altricis plerunq; vitio aquatū gustu vi-
detur: id Villum recte dicemus: quale dandum est pueris: &
spleneticis.

Flocces vini feces autor Nonius: vnde. A. Gellius in no-
tib⁹ atticis. Apulidam edit & flocces bibit. Hinc flocci
pendo & floccifacio verba deducta quæ parupendere signifi-
cant: flocces enim fere nihili sunt: siue potius a floccis qui lana-
rum particulas notant a velleribus diuisas & euolantes: Teren-
tius Inuidere omnes mihi mordere clanculum: ego floccipendere:
Plautus in Casina/ tibi hic dū propitius sit Iupiter: tu istos mi-
nutos deos floccifeceris: Fir tamen exprimiturq; e fecib⁹ vinū
quod fecatum. M. Varro appellat: græci Tryginō a fece quoq; num.
quam Tryganominant: & fex ipsa siccata recipit ignes ac sine
alimento per se flagrat pluribus officinarum vsibus seruiens.
Vina omnia fere Ianuario mense post vigesimam luniam defe-
canda snt: nā illis plurimū detrahitur si relinquitur defecatio:
cui sese immiscentes defecatores recte dicemus: vnde & defe-
catum vinum.

Oxos.
Oxymel
Oxygala
Oxypora.
Oxyporo-
polæ.
Acetariū
Tragopa-
gus.
Acetosa
Lora
Deuteria
Secūdaria
Tertiaria
Operaria
vina
Flocces
Flocci
Fecatū vi-
num.
Tryginon
Fex vini.
Defecatio
Defecato-
res.

- Vappa** **Trioboli** **Gerones.** **Nebulões.** **Torcular** **Proelum** **Lacus.** **Lenobates** **Trapetum** **Tina.** **Tinea.** **Lumbrici.** **Colum**
- V**appa vinum est quod odorem & saporem amisit. Hora. Qui vetètanum festis potare diebus Cāpana solitus trula Vappamq; profestis: Inde homines viles Trioboli Gerones/ Nebulones & nugatorij Vappæ dicuntur Plinius vitiūq; musto quibusdā in locis ipōte feruere qua calamitate cū deferbuit deperit sapor Vappæq; accipit nomē pbrosum etiā hominū cum degenerauit animus Catullus: Satis ne cū isto Vappa frigoraq; & famē tulistis: Vitium est etiā si acet vnde fit acetum: si mucet mali odoris mucore cōtracto: a quo Mucidū vocāt nostrates.
- T**orcular lacus & proelū pro eodē litteratores vsurpāt: sed proprie Proelū est trabs: qua calcantur vuæ proelij inde noīe deducto: Lacus qui cōtinet mustū proelo ex vinaceis expressum & trāsmittit vt i dolia pdaſ. Columella: Ante quā proelo vinacea subiſciantur de lacu quā recētissimū addito mustū in amphorā nouā eāq; oblinito & ipicato diligēter: Tibullus: Pleno piguia musta lacu: Lacus ipē græce ληυος vnde leneus Bacchus & Lenobates vuæ calcator: Torcular vero seu lubet Torcularium: totum ipsum est instrumētum siue machina: cuius structura a. M. Catone in re rustica describitur: Attrapetū mola olearia. Vergilius: Teritur sicionia bacca Trapetis.
- T**ina vasa vinaria apud antiquos fuere autor Pompeius: Marcellus Tinas appellauit: & vt manifestarium est grādiora nō erāt: veluti apud nos sub hoc vocabulo habentur nec ad eos vsus parata: his nāq; e ligno fabricatis & circulis cinctis musta cū vinaceis nra tēpestare ebulliunt: ponūturq; a plurimis in angulo Apothecæ lateritia etiā: cū fistulis i fronte ad musta trāsmittenda pductis: apud veteres aut iter Epitrapezia numerabātur: At Tina vermiculus diciſt vestes chartas & quēdā alia erodēs & aluearijs iſesta: Ouidius Agrestes tineę res obseruata colonis: Ausoni⁹: tineas cariēq; pati te charta necesse est: Martianus capella Vittisq; semiuulsis quas i cumano antro post Sibyllā tinearū morsus cariesq; carpebāt: Ecclesiastici quoq; quā dragesimo secundo capite dicitur. De vestimentis procedit Tinea: & a muliere iniquitas viri. Et Tineæ corporibus humanis in quibus aluntur: & presertim puerorum molestissimæ sunt: quę Lumbrici dicuntur: & græce Elminthes: Vnde Cornelius Celsus in pueris censet nihil Tinearum verminatione fore periculofius: quando sæpiſſime necat.
- C**olum genus est quas illi e viminibus contexti a colādo dictū: nā yina apud antiquos colabant vt eēnt iocūdiora

quod a plerisque etiā num hodie seruat verū lineo colo quod vi-
tarunt in vinis p̄sertim generosissimis maiores: quoniam eo cola-
ta vina perdere saporem existimarunt. Hora. Integrū perdunt
lineo vitata sapore: de colo meminit Verg. in georgicis. Cola-
p̄s: fumosis diripe tectis: nā qualos e veminib⁹ tātummō Quali
dicemus: De illo distichon est Martialis in apophoretis sed ni-
uiarium id appellat a niue qua ad vinū & aquā decoctam refri-
gerandā veteres utebantur: Hinc niue seruari mensibus æstiuis Niuarium
conquerit Plinius inquit: seruatur aliorum æstibus cogitaturq; vt colum.
alijs mensib⁹ nix algeat. Seneca in naturalib⁹ questionib⁹ Vn- Nix æstiu-
guentarios inquit Lacedemonij vrbe expulere & p̄pere finib⁹
suis cedere iusserūt: quia oleū disperderēt: quid illis si vidissent
seruadē niuis officias: Heliogabalū ip̄satorē scribit Lāpridius
montē niuū in viridario domus aduectis niuib⁹ estate fecisse.

Infundibulum e ligno excavato vel ere dicitur per quod i Infundibu-
vasa latices ex folio vt nomē indicat infundimus: quo vo lum.
cabulo utitur. M. Cato in re rustica: & Columella: Rarā inquit
supra modum velut per infundibulū trāsmittere imbres: Item
alioquin plaga ip̄a deorsum spectans nō tantum recipit humo-
rem. q̄ illa quæ reflexa & resupina more infundibuli p̄ medulā
transmittit quicqd aquarū celestiuū supfluxit: Vñ iuuenes & mu-
lieres i primis meliora dogmata & p̄silia audiētes cōparātur in-
fundibulo: nā more infundibu i quantū hauriūt tātūdē trans-
mittūt & nō cōtinent Flavius Vopiscus in Aureliano de crapu-
latore/bibebat inquit infundibulo appposito plus orca: Rustici
nostrates Lurā vocitāt: antiquiores aut os culei & vtris Luram Lura
dicebāt: vnde Lurcones capacis gulæ homines: vt Lemargi & Lurcones.
degulatores catillonesq; nomen acceperunt. Solium vero ip̄m Lemargi
de quo mentionem fecimus vas salignum vel ex abiete dicitur Solium
in apotheca p̄sertim quoad vinum/plurimosq; liquores trans-
ferendos/elutriandos/derrullandos id est transualandos & dif-
fundendos/oleumq; decapulandū vtuntur: vsus eius & ad pan-
nos lineos vel canabinos cum lixiuio calido & cinere emacu-
landos.

PENARIUM CAPVT

.III.

CELLARIUM QVAM CELLAM prō Cellarium
ptuariam: alij promptuarium appellant: Locus Cella prō-
est in quo conduntur & ex quo promuntur ad vi-ptuaria,
tum necessaria: Diuus Hieronymus si tamen is
sit. Luce duodecimo. Cōsiderate cornos quibus

b iij

diti: Cum moles sunt alibiles magis: in corpore non resides: ve-
 teres & aridi contra: Auctore Var. Rei rusticæ secundo: Auicē
 nas quoq; scriptum reliquit caseū recentē & nutrire & pingue- **Caseus re-**
 dinem producere verum stomacho non cōferre: Aristoteles in **cens.**
 tertio historiæ animalium. Præcipuum inquit lac ad conficien- **Caseus vet⁹**
 dum reponendumq; caseum ouilum caprinumq; est: mox bu-
 bulum: Equinum asininumq; miscent ad Pphrygium caseum **Phrygius**
 faciendum: bubulum quidem fertilius caseo est: quam caprinū **caseus.**
 cum ouilo caprinum miscuere siculi vt nunc etiā quicunq; co
 pia id genus lactis abundāt: merum equinum Hippacen appel **Hippax**
 lant. Prima nobilitas in Italia caseo datur Parmensi his tempo- **Parmensis**
 ribus cum oīm secunda Ianis daretur: Hinc nos disticho. **caseus.**

Non me vestinus pressit: non luna nec hyblæ:

Bubsequa: sum Parmæ nobile lactis opus:

Incorruptus diu seruatur: & is diutius cuius coagulo inditum
 sit cerebrum mustellæ: quem etiā a musculis a foricibus: nō at-
 tingi Plinius attestatur: Zoroastrem legimus in desertis caseo
 vixisse annis. xx. ita temperato vt cariosam vetustatē non senti-
 ret: Fit quoq; caseus quem secundarium vocāt: ex sero primi ca- **Caseus**
 sei lento igne siue potius tenui flāmula modico tamē lactis ad **Scdarius**
 dito tam diu ebulliente donec ad summū natauerit: Recoctam **Recocta**
 passim dicimus: Candida est & quasi spōgiosa nec gustu insua-
 uis: multisq; herbaceis pulmentis adhibetur: Salita etiamnum
 vice casei vtuntur rustici semipagani & tenuioris census pau-
 pertineq; conditionis homines in cibarijs: Serum vero ipsum **Serum**
 purgatoriam vim obtinens lactis sanies est diluta: quam lactis
 quodq; genus habere manifestariū est: Lac ipsum græce Gala-
 unde Galactopote lactis potatores eo recēs coagulato vtimur
 in cibus secundę mensę: hinc faciunt nostri lactarij præ ceteris
 lacticinjs luncatas quas vocant a iuncis in quibus inuoluuntur **Iuncatę.**
 eodem lacte nutritos collacteos appellant. **Collactei.**

Succidia tergus suis siue massa carnis porcine salita nun- **Succidia**
 cupatur a suis cedendis: nam id pecus primū occidere
 & salire vt seruaret patres familias coeperūt. vt scribit. M. Varro
 in libris lingue latine: Et Rei rusticę. ij. Qui inquit nō audierit
 patres nros/ diceret ignauū & sumptuosum esse qui succidiā in
 carnario suspēderit/ potius e laniario q̃ e domestico fundo. Et
 M. Cicero: iam hortū agricolę ipsi succidiā alterā vocāt. Non
 nulli succidiā dictā existimarūt qđ paulatim succidiť: Nonius
 successionem necessariā interpretatus est dixitq; lardū signifi- **Lardum.**

care: quo nomine carnē salitam proprie notamus: vt sit lardum quasi large aridū teste Macrobio. Vnde epitheton discretium pingue addiderunt: Ouidius: Pingua cur illis gustantur larda Kalendis: & Horatius. Vincta satis pingui ponatur oluscula lardo: neoterice eī lardū vocatur qđ in succidia pinguisculū esse solet: adipe (qui nec cogitur nec siccitate aliqua frāgitur) salito.

Perna. **P**erna quę a pede nomē mutuat / pars est e succidia: hinc Perna e concharū genere pisces: qđ stant veluti suillo crure lōgo in haena defixi: Nam pernam pedem antiqui dicebāt: vnde Compernes longis pedibus / siue genibus plus iusto coniunctis: autore Pompeio. Succidia continet Pernā: Petasone & lardū: De petasone qui per diminutionē Petasunculus: & de Perna meminit duob⁹ distichis epigramatarius poeta i xenijs Musteus est: propera: caros nec differ amicos: Nā mihi cū vetulo sit petasone nihil: Ceretana mihi fiat vī massa licebit: demenapis lauti de petasone vorent: & Hora. Quicquā prāter olus fumosę cū pede perne: vbi epitheton adiūxit iuxta falsurā. M. Ca. qui in libris rerū rusticarū Pernas salitas in fumo biduū suspendere precipit: Plautus i captiuis: Quāta pestis pernis veniet: quāta lardo: adueniens totū deturbabit cū carne carnariū: Carnarium nāq; (vt nomē iudicat) & locus est: in quo caro habetur & instrumentū cū pluribus vncinis quibus succidię appenduntur: nā vbi veditur: Macellū & laniena vocatur. Caro ipa a cadēdo qđ euolata anima corpus deficiat dicitur nō modo quadrupedū bipedūue sed & apedū inter quę aquatilia numerātur: Bipedū presertim anserina sale cōditur: vtūtur illa apđ nos qđ sunt superstitiosi Iudei suillā Leui. xj. interdictā ex veteri lege (quā omnī parētis dei filius Mesias adueniēs abrogauit) nō māducātes: Quadrupedū Porcina pinguedine humidula prae cāteris & bubula ad falsurā cōmendatur: Inter aquatilia vero anguillarū: Thynni & eiusdē piscis Cordylaz & Pelamidū ad falsis conditurā probatur: Vnde Thynniū quod & Thuniū: nā Thynni ceruice & abdomine in pretio fuere: atq; Clidio hoc est iugulo tantum recenti: cātera pars plena pulpamentis sale asseruatur. Melandrya vocatur celis quernis assulis simillima. in vsu fuerant & Cybiū & Vreū Horēumue ex eodem genere: Cōdiūtur etiānum sale e piscibus alij cōplures ac eorū oua. Vnde oataricha legimus ad quadragesimale imprimis ieiunium in quo non solum terrestriū omnium animalium carnē sed & caseum & alituum oua degustare prohibemur vt est quarta distinctio:

Perna.

Cōperues

Petaso

Carnariū

Caro.

Carnes ad
falsuram

Cordylæ.

Pelamides

Thynniū.

Clidium

Melādrya

Cybium

ne Decretorum pontificalium: hinc salire coepimus etiam fungos: & imprimis rubentes Boletos: Lacinias subruffas circa castaneæ radices forma ampliore erumpens: Spongiolos albicantes & coccineos: & a digitis Digitellos. Nam pratenses & pruneoli siue Spineoli per ver e spinarum radicibus recentes tantum mensis apponuntur.

Sumen fit ex papillis suillis vno die post partum sectis & salitatis/Martialis in xenijs: Esse putas Sumen nondum sic vberelargo effluit: & viuo lacte papilla tumet: a sugendo ut Marcellus interpretatur Sumen appellatum: siue ut alij quasi Rumena māmā quam veteres Rumam vocabant. vnde subrumi agni lactentes: & Rumia dea quæ lactentibus preest pueris/ & mulierum māmā veluti apud nos Diua Agatha: dicitur & abdomen (ut Plinio referente) didicimus: Satyroglyphus Poeta pro pan-
 ticibus obesis posuit: Montani quoque venter adest abdomine tardus: Nam Abdomen in homine ut ait Celsus ab illis ac pubesursum versus ad præcordia pertinet.

Vulua suilla lautissimi cibi erat apud Romanos de qua multa traduntur a Plinio qui optimam eam esse dicit quæ fuerit porcæ occisæ partu enecto: Eiectitia vocat altera edito par-
 tu Porcaria: e primipara Sue imprimis probatur: Horatius Cum sit obeso nil melius turdo nil vulua dulcius ampla Hunc sequitur epigrammatarius poeta in xenijs: Te fortasse magis capiet de virgine porca. Me materna graui de sue vulua capit. Vulua autem vterum quam vterum & locos appellamus in mulieribus sub matricis nomie a medicis significatur: Vnde in sacris litteris cum mortuis parentant canunt flamines: Quare de vulua eduxisti me Et Plinius. Boletorum prorumpentium in oui speciem: album illud inuolucrum Voluam nuncupat: At proprie matricem vteri ceruicem & Orificium Interfoemineumue ipsum dicemus Orificium quæ etiam apud Columellam foeminam notat ad prolem deputatam: veluti marem admissarius.

Lucanica genus est farciminis & Isicij notissimi a Lucanis appellis a quibus milites Romæ eam facere didicerunt: autor Varro Marti. Filia Piccenæ venio lucanica porcæ: Pultibus hic niueis grata corona dat: ei compositio docet Apiti: Est & Faliscus veter non dissimilis (ut opinor) lucanicæ inuentus primo in faliscis venter. nomē. Papinius. iiii. Silua. Non lucanica non graues falisci: Hila item farciminis genus est ab hira tenui intestino quod ieiunum vocant: vel ab hilo id est minimo. Hora. Perna magis an magis

Farcimina hilis. Farcimina autem inter quæ & longanones & sanguiculi
Longano- & Apexabo numerantur a fartis intestinis nomen acceperunt:
nes. replentur quippe rebus multiugis: veluti sale/ caseo/ carne mi-
Sanguiculi nutim/ frustulatim/ tessellatimue concisa aromatibus: sanguine
Apexabo. hædino comprimis & suillo: adipe & id genus reliquis: Isicia
Isicia quoq; farcimina notant. Donatus fartores inquit qui Isicia &
Fartores. farcinina faciunt: difficilia sunt omnia ad concoquendum cu-
 ius rei causam referunt Macrobius & Aphrodisæus: Commē-
Sincipita. dantur imprimis linguæ ad farturam: Sincipita etiam suilla &
Glandia glandia: quæ suam laudem apud antiquos sale tantum cōdita
Isicia prio habuerunt: Primum heliogabalum ro. imperatorem Isicia de
 piscibus excogitasse cōperior.
Axungia **A**xungia adeps porcinus interior: Plini⁹ Axungia inquit
 etiam græci appellauere in voluminib⁹ suis: E sue quæ
 nō peperit aptissime vtuntur ad cutem mulieres axūgia: nostri
 hodie ex ea tessellatim concisa & mox ad ignem in vase æneo
Liquamen liquefacta faciunt: liquamen quod appellant: Id exēptum & in
 olla testacea conditum vsui toto fere anno est: Axungia aut ex
 eo nomē est: adepta: q; ea præcipue maiores axibus vehiculorū
 perungendis vt nunc etiā Rustici ad faciliorem circūactū ro-
Aruina tarum vtebant: alij axes ab ea dictos volunt: Aruina vero intra
 viscus & cutem dicetur pinguedo.
Butyrum. **B**utyri natura oleosum ex lacte fit: & vt plurimū bubulo:
 Plinius. e lacte fit & butyrū barbararū gentiū laudatissi-
 mus cibus: & qui diuites a plebe discernat plurimū e bubulo: &
 inde nomē. Pinguissimū ex ouibus: nam vt scribit Aristoteles
 hist. aialiū tertio: lacti inest pinguedo: quæ etiā cōcreta oleū p-
 pe trahit: Rusticulæ nostrates ex lactis particula piguiore: quæ
 noctu in summo venerit: crebris ictibus i vase ligneo oblogor
 sed oris āgusti ipulsa: pauxillo aquæ addito donec dure scat p-
 ducunt Butyrū: Exiguo gustu sitim & famē sedat: vires confer-
 uat: pdest & tussiculæ: venenis aduersatur: vt scribit Auicēnas
Venafr- **O**leum ab olea: oliuum ab oliua nomē mutuatur: vtrūq;
num. frequens apud poetas: Venafranum palmam obtinens
Oliuum. in maximo p̄cio fuerat vt testantur Strabo & .M. Var-
Oleum & ro: Vnde epigramatarius poeta in xenijs: Hoc tibi cāpani suda-
Trapetes uit bacca venafri: Vnguētum quoties sumis & istud olet: Oleū
primo. & trapetes primus Aristæus atheniensis inuenit: Palladi non-
 nulli olearum oleiq; educendi inuentionem dederunt: nam
 ante huius deæ Ortum erat hæc arbuscula cū alijs siluestribus

immixta: oliui vsus aberat cum esset ignota: hæc olei exprimē
 di modū inuenit: vt scribit Diodorus: hinc Silius. Inuento pri-
 mam Lybien perfudit oliuo: Ex oleis fecem expressam antiqui
 fraces dixerunt: oliui vero ipsius Amurcam: a qua examurcari Fraces.
 fordibus purgari: Oleam tradit Fenestella: in Italia hyspania & Amurca
 Africa non fuisse Tarquinio prisco regnante anno centesimo Examur-
 octogesimo tertio. Urbis quidē anno quingētesimo quinto Ap- cari.
 pio Claudio Ceci nepote. L. Iunio cōsulibus olei libræ duode-
 nę assibus veniere: & mox anno sexcētesimo octogesimo. M.
 Seruius. T. F. edilis curulis olei libras denas singulis assibus p-
 stitit po. ro. per totum annū: minus ea inquit Plinius miretur:
 qui sciat post annos. xxij. Cn. Pompei quarto cōsulatu oleum
 prouincijs Italiā misisse. Fit & e nucibus iuglandibus oleū: qđ
 Carynum nominant: alopecijs vtile est: tarditatiq; aurium infu Carynum
 sum: cæterum sapore graui. Vnde apud nos esculentis nō mi-
 scetur: sed in lucernis funiculū nutrit ardentē: veluti & quod e Petroleon
 lini semine Raporum Raphaniq; exprimitur: est & Petroleon e Olearia cel
 petris oleum sponte defluens. Ab oleo autē inter cetera fit olea la & Taber
 ria cella in qua habetur: & olearia taberna vbi venale exhibet: na.
 & Olearium vas ex lapide p̄sertim excauato in quo cōmode Olearium
 feruatur: Hydreleum vero gr̄ce oleum erit aqua dilutum. vas.
Mel apes contrahunt succum dulcissimum/ subtilissimū/ Hydreleū.
 Mad multa condimenta optimum/ medicaminaq; necessa Mel.
 rium: corpora putrescere non finit cū purgandi simul & cōser-
 uandi vim habeat vt est apud Dionysium Areopagitam: vnde Sepulchrę
 Babylonij defunctorum cadauera in melle sepeliebāt vt refert dulce.
 Herodotus in Thalia: & Apicius cocus carnes vt sine sale diu
 durent melle contegit: mala quoq; pyra pruna Cerasa vt diuti-
 le incorrupta habeātur cum petiolis in melle seruāda p̄cipit.
 Vtrum autem succum ex floribus ducāt qui protinus mel fiat:
 an quæ collegerint in hunc saporem mixtura quadam & pro-
 prietate sui species mutant vt inquit Seneca non satis constat.
 Quibusdā enim placet non faciendi mel scientiam illis esse sed
 colligendi. Aristoteles hist. animalium quinto. Mel non apes sed
 rorem cadentem ad mella deferre argumento est: qđ vno aut al
 tero die cellas melle repletas inueniunt apiarij/ illarum curā ha Apiarij.
 bentes. Item autumnno mel postea qđ detractum est non repa-
 ratur: cum tamen illo etiam tempore flores proueniant. Mella Mella pri-
 mus ostendit Aristæus atheniensis vt Plinius autor est. Dio mo.
 dorus siculus sexto bibliothecę Curetes crete populos scribit

mellis vsum primos induxisse. Cyrenenses mellis & fructu re-
torē iactitāt Saturnū vt refert Macro. Alij inuentionē Theſſa-
lis alij Meliſſo Creſſorum antiquiſſimo regi aſſignant: nōnulli
Baccho dederunt: Ouidius, a Baccho mella reperta ferūt: Item
Liber & inuenti præmia mellis habet.

S Al oīnis aut ſit marina aqua vel puteana: ſtagnorūue/ aut
gignitur: ad obſoniū & cibaria vtilior q̄ ſiquis facile lique-
ſcit: & humidior/ vtpote qui minorē amaritudinem habere cre-
ditur. Seruādis carnibus aptior acer & ſiccus: vita nāq; huma-
nior ſine ſale nequit degere/ adeoq; neceſſariū eſt elementū vt
trāſſerit intellectus ad voluptatē: animi quoq; ſolatia vt inquit
Plinius ſales appellātur: oīſq; vitę lepos & ſumma hilaritas/ la-
Samium borūq; requies nō alio magis vocabulo cōſtat. Quid ſi Samia
legendū ſit vt in pluribus codicibus habetur nō ſolatia p̄ quæ
voluerit acumina ſignificare: Hinc Terētius. quis habet ſale qđ
in te eſt: ſamiū vero p̄ acuto poſuiſſe veteres ex Marcelli autori-
Salinę .j. tate ſatis notū eſt: hoc eſtimādū relinquitur. Ancus Martius
rex ſalis modia ſex milia in cōgiario dedit populis: & ſalinas in
Salitus quibus ſal primus inſt. tuit: Varro etiā vice pulmētarij ſale vſos
veteres ſcriptū reliquit: a quo inter cętera ſalitū deducimus: &
Salfamētū ſalfamentū ad vſum ciborū. Vnde ſalfamētarij qui alio noīe ſa-
Salfamēta larij: vēdētes ſalfamēta: quorū aquā muriā dicimus/ ad ſalē ite-
rij. rum (ſi coquatur) redeūtē: & ſalfamentariū vaſculū vel lapideū
Salarij. vel figlinū/ ſiue ligno excauato Monoxylū in quo habētur ſal-
Muria. ſa omnia minuūt corpus: nam inter Cacochyla: id eſt mali ſuc-
cacochyla ci ponuntur quorum contraria Euchyla dicentur.
Euchyla
Ouum

O Va gallinarum maxime ſorbilia: recēs nata inter ganea
tos cibos numerantur: euſtomacha ſunt vt ſcribit Dio-
ſcorides. Nullus eſt certe alius cibus qui in ægritudine
magis alat: neq; oneret: ſimulq; potus vſum & cibi habeat. Auſ-
cennas quoq; multę alimonię eſſe illa aſſerit: quoniam pluri-
mum ſubſtantię ipſorum conuertitur in nutrimentum. Præn-
diſ dabātur initio veinti nunc recēs nata ſorbilia. Hora. ab ouo
vſq; ad mala citaret Io Bacche: apud quem Cacijs lōga melio-
Oua meli- ra rotundis exiſtimat: ipſius hęc verba ſunt: Longa qbus facies
ora. erit ouis/ illa memento Vt ſucci melioris & vt magis albā rotū-
Albor al- dis Ponere: nāq; marem cohibent calloſa vitellū: in his quod
bugo. candidum alborein vocat Apitius: albuginem Plinius. medi-
albumen ci albumen: hoc admixtum calci viuę glurinat vitri fragmen-
Vitellus, ta: quod croceum eſt vitellus nuncapatur. Martialis. Candida

si croceos circumfluit vnda vitellos. Oua mense Augusto nata
decrefcente luna diutissime incorrupta habentur. Seruari autē
illa in lomēto aut in paleis per hyemem: estate in fuffuribus vti
liffimum: fale exinaniri creduntur.

S Accarum mel dicimus in harūdinibus collectū / hoc fert **Saccarum**
Arabia | producit & India : sed & Creta . Italia & Sicilia
mittunt saccarum . Intellexit de eo Strabo cum scribit in .xv.
Harundinem in India mel sine apibus gignere : hinc Seneca ad
Luciliū : Aiunt inueniri apud Indos mel in harundinū folijs qđ
aut ros illius coeli : aut ipfius harundinis humor dulcis & pin-
guior gignat . Optimum est dulciffimū : & condimentis aptiffi **Mel harū-**
mum ita vt nullū eduliſ genus vt in adagio est reddat iſipidius **dinis.**
Vnde in pulmentarijs teſtuacijs iuſculis & omnibus fere ciba-
rijs hoc tēpore qui ſunt potētiorum archimagyri vel coqui eo
vtuntur pigmētarij quoq; ad tragemata ſaccaro multa integūt
& panes dulciarios additis nucibus pineis vel amygdalis ad lē **Dulciarij**
tacula conficiūt : Sed & nuces : poma : ſiliquas : aſparagos : altū **panes.**
cucumeres : iſicia : fungos : & quæcunq; id genus eſculenta (vt
cētera taceā) ſpeciarij ſiue dulciarij : noſtrates e ſaccaro vt vera
& natiua dices concinant . Iure igitur penario ſed minime hu-
mido ſaccarum ad quotidianos vſus ſeruabimus condemus &
Piper cæteraq; Aromata quibus epulæ multifariā cōdiuntur .

A Romata fragrantis odoris ſpecies ſunt **Pigmentorum.** **Aromata.**
Inter quæ habentur Nux quam gręci myriſticam Aro- **Myriſtica**
matopolę qui aromatarij : & pigmentarij ac Specuarij a ſpecie- **nux**
bus : Moſchatam dixerē bonum oris odorem facientem : ocu- **Aromato-**
lis : epati : Lienī vt refert Auicēnas conferentem : Piper Cinamū **polę.**
Gingiber & Caryophilum . Addidere Crocum nōnulli : Nam
& his miſcetur in ſapore vim habens aromaticam . Piper arbu- **Piper**
ſculę producūt Iuniperis noſtris ſimiles : quarum ſilique in qui-
bus grana ſunt : priuſq; dehiſcāt decerptę toſtęq; ſolibus faciūt
piper quod vocatur longum : dehiſcentes autem per maturita-
tem oſtendunt cādjdum piper : quod deinde ſole torrefactum
colore rugiſq; mutatur : de his Auicennas Galenus & Dioſco-
rides meminērūt : frequēs naſcitur in India & cū calidiſſimū ſit
in cibis magis hyeme q̄ æſtate pbatur : Sed hoc mirū qđ legi-
mus : Piper & Sinapi integra ſi deuores ventrē nō excaſfacere : **Sinapi**
Si trita excaſfacere . Gingiber a pipere ſapore pene non diſtat . **Gingiber.**
In Arabicis Troglodyticisq; pagis naſcitur . Parua eſt herba ra-
dice candida celeriterq; cariē in tāta etiā amaritudine ſentiētę :

hinc cōdiunt eam multi cum melle saccharoue : in vasculisq; re-
Caryophi ponunt & Italis transmittunt : Caryophilum pipere grandius-
lum. culum est cum capitellis dentatis vt tradit Serapio . In nemori-
bus indicis genitum vehitur ad nos odoris & medicinæ grā :
in cibarijs stomacho conferens / vomitū & nauseam arcere cre-
ditur . Cinamomū siue Cinamū furculus est odoratus in ethio-
Cinamo- pia nascēs & in fabeis . India quoq; vt Strabo testat & ea maxi-
mum. me quæ australis est Cinamomum habet & reliqua aromata .
Cinamū. In Arabia vero Cinamus auis furculis Cinami comportatis ni-
Cinamus dum sibi facit : quos incolę sagittis plumbatis deiciētes colli-
auis. gunt : vt Aristote . historię animalium nono scriptum reliquit :
calidum est & siccum stomacho pdest caput humore purgat
vt est apud Auicennam . Frutex ipe duorum est cubitorum alti-
tudinis aplissimus : palmi minimus : crassitudinis aut quatuor
digitorum : gignitur in planis : sed in asperis densissimisq; rubis
& vepribus : ideoq; difficilis collectu : præcipua bonitas virgul-
torum tenuissimis partibus : lignum ipsum in fastidio est pro-
pter origani acrimoniā : Xylocinamum appellant . **Crocum** op-
Xylocina- timum tradunt Saluam ac dentes inficere : crapulā arcet : ebrie-
mum. fatiq; resistit : tollit pruritus : venerem stimulat : rubicundiora fa-
Crocum cit corpora : somnum inducit : cor cōciliat : vt placet Auicennę :
inflammationesq; omnes discutit . Fit ex eo vnguentum croci-
Croco- num quod Crocomagma dixere . Prima nobilitas Croco das-
magma. cilicio atq; ibi in Corico monte vt scribit Plinius & Vibius Se-
Corycus. quester : Corycus item mons iuxta Theum : cuius preternauiga-
Corycei tio latronibus infestatur qui Corycei dicuntur : hi Mercatores
auscultare soliti via & opibus cognitis opes diripiebant . Quā-
obrem oēs curiosos & occulta & secreta auscultare gestientes
Nota Coryceos nuncupamus : & in prouerbio est : vt apud Strabonē
Coryce⁹ legimus . Hunc ergo Coryceus auscultauit : cum quid & dicere
prouerbiū & facere vult occulte veluti Coryceorum insidias iādiu exper-
Tmolus tus : Tmolus quoq; Lydiæ mons : vt referunt Probus / Solinus /
& Lucius Columella croco est florentissimus . Laudat & crocū
Liciū & centuripinum in Sicilia & Phlegreū : Croco medici
in pharmacis & plurifariam coq in pulmentarijs vtuntur : huic
Crocus adolescens vt mithici fabulantur in eo mutatus nomē
imposuit . A quo iam ad hortos in quibus bulbo radicis feritur
per Cauedium transeamus .

ORTVS COMMVNI APPELLATIO:

ne vbi herbe & olera dispositis Areolis puluillis uenascuntur: verum apud antiquos omnis villa Hortus dicebatur q̄ ibi autore Pompeio qui arma capere possent oriretur: Vnde Plinius in duodecim inquit tabulis legum nostrarum nusq̄ nominatur villa: semper in significatione ea hortus: in horti heredium: Horti vero numeri plurativi arboribus ad voluptatem confiti: vt Pompeiani horti & Luculliani: Primus ad animi relaxationem hortos athenis instituit Epicurus pago cargetius: hinc Papinius in siluis: Quas ipse suis digressus athenis malet deserto senior Cargetius horto: Propertius: illic vel studijs animum emendare Platonis Incipiam aut hortis docte Epicure tuis: Cicero de natura deorum: Cur tantum epicuri hortus habuerit licetiae: Nam vt scribit Laertius in horto Is schola habuit vbi docebat: ante ipsum in oppidis illos habere more ferunt non fuisse: Antiquitus equidem horti celebrati: hinc Hesperidum & Alcino: Pensiles quoque siue Semiramis eos: siue Assyrie rex Cyrus fecerit: Pensiles autem dicuntur q̄ supra edi-
ficia facti vel columnas erecti pedent: Greci hortos paradisos latini etiam pomaria & Viridaria: quibus adeo me delectari fateor vt cum otium datur: in his preserti vmbrosis & amoenis ap-
cissue spaciari impendio & deambulare post sedentarium & publice & priuatae lectionis labore comitibus tamen libellis ne hora pereat: modo in vmbra modo in sole p̄sueuerim: existimaue-
rimq̄ super domum licet ornatis sima sine hortis: non domum sed ergastulum & tenebricosum carcerem appelladam: Olus vero vnaqueq̄ herba satiuā imprimis erit qua vescimur: inde forum olitorium vbi olera venduntur: Olitor qui & graeca dictione Cepuros ipse hortulanus: nam teste phoca grammatico κερωος est hortus Vnde Hierocephus hortus sacer: & cepurica hortensia: qui antiqui illi frugalitatis dilectores Accetaria appellabant ab accipiendo: q̄ expedita ac parata semper essent: omnino hortus pauperis est macellum: vnde Macellotas inquit Varro Iones hortorum ostiola dicunt: & forum olitorium diu nominatum est Macellum: Apuleius in Apologia magiae olitori & cauponi merito est concessum: olus & vinum ex nobilitate soli commedare: & olitoria instrumenta vt Marrum sarcula ligones Pala bidentes conpluriaq̄ alia quibus ad hortorum culturam vtuntur: quae imprimis fossione & exherbatione inutilium herbarum constat: quales est gramen herba notissima a qua gramineus ager Colu-

mellæ: Ab olla vt inquit olera nomen acceperunt: Vnde olla olera legit prouerbio dicitur: de quorum pauculis ad cōdimenta generibus quæ digessimus hæc sunt: adiūximus & coronamenta: de arboribus etiā quibus horti consiti esse debent ad voluptatem nonnulla conscripsimus: In herbis autem multa efficacissima ad morbos remedia sunt: vñ Herbarij tot medici qui vim & naturam herbarum noscere student: & herbariam medicinam primū a Chyrone monstratā docti & indocti passim profitentur sæpius circūforanei Allium (vt dicitur) pro cepa vendentes: Adijcienda fuerant hortis ac coronamentis aluearia & apes res præcipui questus & compendij cum fauent: Sed quoniam in pagis illarum curam habere solent Melliturgi Mellarijve rustici iure pretermissa nemo vt opinor culpabit.

Menta

gestivo mentis

Hedyosmus.

Menta herba notissima est: cuius odor animū & sapor auisitatatem in cibis excitat: Mentæ nomen inquit Plinius suauitas odoris apud græcos mutauit: cum alioquin Myntha vocaretur: Hedyosmo illi nomen est: Mentam vero existimant dictam a nomine Mynthes: quam ferunt pellicem Plutonis a Proserpina deprehensam in mentam deformatam fuisse. hinc nos disticho.

Summani pellex terram tenet arctius vlnis.

Miraris: verus vsq; perennat amor:

Amarac.

*maracolum in gram
suo odoriferum*

Sansucus Persa.

Sāfucinū.

Amaracinum.

Serpillum

*gallina
serpente*

Amaracus herba ab amaraco nomen habuit: qui puer regius cum odorifera gestaret vngueta casu lapsus fracto vasculo: odore vnguinis in herbam mutatus est: quam alij Sansucus: Romani persam vocitant. Et hac vnguentum odoratū & oleum fit Amaracinum. A. Gellius: Nihil cum fidibus graculo nihil cum amaracino sui: Lucretiusq; Postelq; superbos vngit amaracino & foribus miser oscula figit: Dicitur & sansucinum a sansuco. Plinius. in. xiiij. similis & in sansucino admixtis omphacio calamo: optimum hoc in Cypro & Mitylenis: vbi plurima sansucus: & in. xxj. de sansuco loquens: fit ex ea oleum quod sansucinum vocatur siue amaracinum ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Non possum non admirari cōplures viros alioquin eruditos amaricinum pro amaricino barbare etiam sæpius effutire.

Serpillū qd græci Herpyllō vnde & Serpullū: etiā si a serpēdo nomen accepisse autor est. M. Varro rei rusticæ tertio herba est folijs ramulculisq; super terrā serpentibus / imprimis odorata: de qua meminit Vergilius in bucolico ludico de Te-

stili intinctum faciēte sic scribens : Allia serpillum atq; herbas contundit olentes : ad medicinam efficacius siluestre : in aceto decoctum frontiꝝ & temporibus illitum cum rosaceo capitis sedare creditur dolores.

Libanotis herba odorem Thuris habens Rosmarinus latine appellatur : Columella de cibarijs apum rusticæ discipline decimo post hæc inquit frequens sit incrementi maioris furculus vt Rosmarinus : & paulopost : Nam sunt etiā languētibus remedio Cythisi tum deinde casie atq; pini & Rosmarinus : hæc trita & cum aqua sparsa per gdes pulices nigellos necare dicit : at succus eius regiū morbū pellit & visum exacuit.

Saluia latine nostri qui nunc sunt herbarij græce Eleliphæcon nomina / mentē haud dissimilē canam & odoratam : hanc cum Artemisia alligatam qui habet viator lassitudinem sentire itinerariam negatur : Paralyticis prodest : dolorem dentium ex vino imposita minuit : & cōtra serpentium morsus exhibetur : Artemisia ipsa ab Artemide dicta est siue ab Artemisia regina cum prius Parthenis vocaretur : quæ oībus fœminarū malis medetur : eandem quoq; secum habentibus negat nocere mala medicamēta bestiamue viliam : ne Solem quidē vt scribit Plinius.

Ocymum a celeritate nascendi ex græco sibi nomē vendicauit : autor Pompe. Plinius : in horto satorum celerime nascuntur Ocymum / blitum / napus / & Eruca : celerius quoq; idipm putant erumpere si inter sacionis initia calida aqua fuerit aspersum : Odore non improbat : durat p autumnum & Theophrasto autore in libro de plantis tonsum diminutumq; regerminat : māmīs illitum lactis prouentum extinguit : capiti vero cum rosaceo cephalicū tollit : Semē aut cum ceramento sutorio verucas pellit : est & Ocymū genus quoddā pabuli vt. M. Varro discipline rusticæ primo attestatur : Id est segetes virides secte anteq; siliquas generent : bubusq; datur vt citam aluum faciat : vnde nomen accepit.

Apium folia habet petroselino similia verum maiora : hos ipsi in Achaia coronare victores sacri certamis Nemeæ : hinc Iuuenalis : gaudētis fœdo peregrina ad pulpita saltu Prostitui : graiēq; apium meruisse coronæ. Et Plutarchus in Thimeleontis vita Corithios refert Apio coronare eos qui apud Ithstmon vicissent sacram & patriam coram Apium existimantes : quemadmodū & apud Nemeā Apio

Libanotis *gallina*
Rosmarinus *herba*
Cythisi *herba*
Casie *herba*
Pini *herba*
Rosmarinus *herba*

Saluiam *gallina*
Eleliphæcon *herba*

Artemisia *herba*

Ocymum *herba*
Blitum *herba*
Napus *herba*
Eruca *herba*

Apium *herba*
Petroselinum *herba*
Ithstmon *herba*
Nemea *herba*

- Apiorum gens.** coronabantur victores/cum pinus nondū in vsus venisset: **Ab** Apij etiānum corona quam. L. Apius in achaia meruit Apiorum gentem Romę esse cognominatā legimus: Sapor ē Apio acutus & odorat velut aneto & fœniculo: vnde Auicēnas tradit illud oris optimum odorem facere: At in condimentis quibusdā peculiare gratiā habet: pręterea si pisces in piscinis egrotent eo viridi recreātur: Petroselino autē nomen imposuit: Nā
- Petroselinon.** petra lapis & selinō apiū dicitur: Plinius alio genere Petroselinon quidam appellant in saxi natū: Est & Buselinon: Helioselinon: Oreoselinon & Hipposelinon omnia ex eodem nomine
- Selinis.** apud gręcos pendentia a Selino/vrbs Selinis dicta qđ ibi plurimum nascatur vt scribit Vibius sequester.
- Anetum** **A** Netum autore Plinio in .xviij. & coquorū & medicorū gratia nascitur nā in cōdituris non insuaue est: & semen eius feruens/olfactū singultus cohibet: ac ex aqua potū/sedat cruditates: Ipsius quoq; ad tormina vis efficax: nā dolorib; cōfert vt Auicēnas testatur: eius comas in summo semina mittentes Muscaria appellabimus: q̄lia sunt fœniculo/apio/coriādro/& alijs: de Panace in .xij. semie inquit Plinius in muscarijs dependente: vt ferulę.
- Anisum** **A** Nisum in cōdimentis peculiarem gratiā habet a Pithagora inter pauca laudatū/siue crudū/siue decoctū: Item viride aridumue oibus quę cōdiuntur/quęq; intinguntur/desideratum. Quin ipsum oris halitū iocundiorē facit/fetorē tollens matutinis māducatū/cū Zmyrneo & melle exiguo insomnia leuat/suspēsū in puluino ita vt dormiētes olfaciāt: appetētiā ciborū facit: mox vino collutum vultū pręstat iuniorem.
- Marathrū** **E** Oeniculum gręco nomine Marathrū oculorum claritati mire confert: Angues per hyemem membrana corpori obducta/fœniculi cibo/impedimentum illud exuunt: Senectutem & Vernationem vocitamus: Ijdem oculorum caliginē quam hyberno latibulo contraxerant/marathro sese adfricantes/deponunt/atq; oculorum aciem refouent: vt scribit Auicēnas ex Democriti auctoritate: vnde experimēt; postea cognitū est idem prestare hominibus. Nam succus eius cum melle Attico vetustissimam licet caliginem discutit. Serenus. Si tenebras oculis obducit pigra senectus: Expressę marathri guttę cum melle recenti detrufare malum poterunt.
- Ruta.** **R** Vta apricis locis & siccis cinere vult nutriri vt Plinius & Strabo tradidere: gaudet & ymbra fici vt Auicēnas scri-

ptum reliquit: quoniā eius radices indigent calore/ut est apud Aristotelem in Problematibus: Peculiaris est illi auctoritas propter venena quibus remedium exhibet presentarium: Vnde & Mustellę contra serpentes dimicaturę Ruta se muniūt: & Cn. Pompeius victoria Mithridatica in sanctuarijs: quę aporeta & Aporeta arcana: regis manu ipius Antidoti synthesium iuenit: ex duab⁹ Sanctuaria nucib⁹ siccis: ficis totidē: & Rutę folijs viginti simul tritis: mica Arcana salis addita: quod ieiunus si quis sumpserit venena eo die inno Synthesis sua experietur: Rutam furtiuam fertilius putant prouenire: si Antidoti cut apes furto substractas pessime: eiusdem quoq; fruticē pluri Apes furtibus annis durare: nisi mulier quę in mēstruis pfluuio sanguinis sit eum tetigerit & ob hoc inauerit.

Saturea fragrantis odoris herba est quam Thymbra nō Saturea nulli vocāt: diuersam credit Columella. Hęc cāpo Troię vicino (ut aiūt) nomē iposuit per quē fluit amnis Tymbreus: ut refert Strabo: & Thymbrei Apollinis haud lōge tēplū fuerat a Thymbra campo sic appellati: Pompeius a mōte Troiano dictum existimauit: Saturea autem ipa venerem emortuam suscitāt in cibis sumpta: vnde ex gręco ut quidam volūt nomē sibi vendicauit: quasi satyrea: ut satyri in venerem proni & salaces.

Pyretra herba est aromatica linguā adurēs: nam Pyr ignis Pyretra. est: Eius folia in acetarijs probantur: Radice vero vtuntur pigmentarij: qua manducata (ut dicitur) si quis glandem mentulę salua humectauerit in coitu ad ducicunium coget foeminam: de quo Lucretius: Idq; sua causa consuerunt Scortata moueri: Ne complerentur crebro grauidęq; iacerent: Et simul ipa viris Venus ut cōcinnior esset: Ita enim dicere placuit Ducicunium sicut Apuleio Poscinumium: Præterea Ducicunearum meretrices dicuntur quas alij recellicunias mobilitate clunium non sine venere amatorculis placere elaborantes. Ducicun-

Lactuca a lacte autoribus Plinio & Var. nominatę natu nię. ram habent refrigeratricem: & ideo per æstatem gratę Lactuce stomacho fastidium auferunt: cibi appetentiā faciunt: & somnum conciliāt ut ex Galieno scribit Auicēnas: præcipuum ad hoc est papauer cuius e succo fit quod opium vocant habens p Papauer somnum vim si copiosius sumatur mortiferam: Ignauius est Opium meconium succus e capitibus (quę Codia gręci) folijsue deco Meconiū. tis. Diuus Augustus pristinam olim valitudinē lactuca recuperauit: Musę medici prudentia: Columella rusticę discipline vndecimo: iamq; salutarī properet lactuca sapore: Tristia quę

- Musa medicus.** releuat lōgi fastidia morbi: Antonij musæ medici in Augusto meminit Suetonius cui ob restitutam Cæsari sanitatē Po. Ro. Cappado statuat iuxta eđem Aesculapij erexit: Lactucarū crispas / Cap padocas vocant: sessiles vero / quæ late per terram diffundunt: Sessiles Endiuia quoq; lactucarum generi est adscribenda: Satiua magis probatur & illa præcipue quæ folio crispo solet puenire: nā elixa eustomacha censetur: Altera sponte pullulans lōgo & angusto caule intubis haud dissimilis est: Intuba ipsa a ieiuno in cibis sumpta semp epaticis profuere vt asserit Theodorus Priscianus: a medicis ipensius laudatur Endiuia. Epaticis eni mire confert / stomacho saluberrima / vt est apud Auicennam.
- Eruca.** **E**Rucae herbe vis inest calida: ideoq; frigora contemnit: & lactuce miscetur in cibis: vt illius temperet frigiditatem: venerem quoq; valenter excitat: hic Poeta in moreto venerem reuocans eruca morantem: & Columella: Excitet vt veneri tardos eruca maritos: Verum ad hoc efficacius est semē quod Galenus in Pharmaceuticorū libello ponit in Satyrijs hoc est compositionibus ad libidinem excitandā: In condiendis vero obsonijs tanta fuit eius suauitas: vt græci Euzomon appellauerit: Id quod Plinius in vigesimo scriptum reliquit: Eiusdem fere saporis est Nasturcium dictum a narium tormento: quod animū ita exacuit: vt contra torpentem somniculosum dicamus: Ede nasturcium id est excita te: Erucę item in hortis animalia herbis noxia nascuntur: quę a græcis Campes vt refert Columella xli. aduersus illas ex equæ capite ossa palo imponuntur: & cancer fluuiatilis in medio horto suspensus auxiliatur.
- Peplios**
Portulaca
Dētiū stupor. **P**ORTULACA quam græci Peplion dicūt & Andrachnen: herba est frigida & humida vt scribit Auicennas: quę dentium tollit stuporem: vt est apud Aphrodisæum in Problematibus: & Aristoteles quærens cur id faciat Portulaca & sal qui etiam congelationem dentium dissoluit causam affert humiditatis viscosæ exsorbentis humidum acutum siue acerbum quod erat circa dentes: venerem inhibet & veneris insomnia: præterea contra yuæ morbum collo suspensa probatur veluti exemplo Plinius affirmat. Sed & ymbilico prociduo imposita medetur.
- Boglossus**
Bubula lingua. **B**OGLLOSSUS & satiua est / quam Boraginem triuiales vocant / & siluestris: Latini ab asperitate / linguam Bubulam vtranq; appellauere: calida est & humida: cordiacis auxiliatur in cibo sumpta: sanguinem purgat: & hilaritatē inducit:

flores eius in cōditura & medicina peculiarem gratiam habēt: **Boglossi-**
 Ipsa vero in vino deiecta animi voluptates auget: Hic Euphro ni flores
 sinum grēci dixere quasi lētificātem: nam εὐφροενί est lē Euphrosi-
 tari: Euphrosine lēticia: & Euphrosia exultatio. nc.

Beta hortensium herbarum leuissima est: duo ei⁹ genera **Beta.**
 grēci fecere a colore nigram & cādidam: mira differētia
 si vera est: Candida solui aluum: nigra modice inhiberi: Illinif
 alopetijs cruda & vlceribus in capite manantibus: Cocta flu-
 ctuationes stomachi & vētris sistere existimatur: & cum Bras-
 sica in dolio vini sapor corrūpatur: odorem folijs Betæ demer-
 sis restitui autor est Plini⁹: Inter Annuicaulia siue annuifera nu **Annuicau**
 meratur: germina inarescentia quidem & exolescentia sed radi **lia**
 ces retinentia quę annuatim pullulant: vt Hysopus / lateris mor **Hysopus**
 bo quę dicitur pleuritis cōferens: Siliquastrum odore piperis: **siliquastrū**
 vnde etiā Piperitis. Iapadium quandoq; Rumex & eius omīno
 species acetosa: Melissa: Nepeta: santolina in acetarijs hyeme
 grata: Pulegium ipso brumali die suspensum in carnarijs flore **Pulegium**
 scens: Myriophylon Millefolium capillamēti modo foliosum **myriophy**
 Marubium quod Prasion eximie Hēmoptoicis vtile: **Betonica** lon.
 domum in qua sata sit tutam reddens a piaculis omnibus: Gly **Marubiū**.
 cyrrhisa dulciradix quę vulgo Liquiritia / tussi conferens: & Li **Betonica**.
 gusticum quod passim **Liuisticum** / ad intrimenta laudatū: Pa **Ligusticū**.
 nacem aliqui vocant: quod nomen omnium morborum reme **Glycyrrha**
 dia promittit: vt Plinius autor est. za.

Inula calida est: hinc radice illius per hyemes in pulmen- **Inula.**
 tarijs quibusdam vrimur: seritur oculis ex radice excisis:
 vt harundo: Illustrata est olim Iuliz Augustę cibo quotidiano
 austeritate tamen aliquantulum pungit. Vnde Horatius Acres
 inulas appellauit. cōdita tussim sedare creditur: a ieiuno quoq;
 commāducata dentes confirmat: si vt eruta est terram non at-
 tigerit.

Sinapi herba nota cuius semine semel sato vix est liberare **Sinapi.**
 locū: quoniā cadēs p̄tinus viret: nec aliud magis ex his
 quorū vis in sublime fertur / iudicauit Pithagoras in nates & ce-
 rebrū penetrare: nā vsus eius etiā pro pulmētario in patellis in-
 quit Plī. decocto / citra intellectu acrimonię: Et nūc cōdimētū
 ex eo faciūt admixtis vuis passis / pipere / ficis Sādalis rubris sa-
 pa & melle: contra pituitam tenetur in ore donec liquecat: gar-
 garissatur ad vuam cum aceto & melle: ad dentium dolorē mā-
 ditur: Sensus atq; sternutamenta purgat stomacho vtilissimū.

- Brassica** **B** Brassicę Cato tria facit genera: vnā extensis folijs caule
Apiana magno: alterā crispo folio quā Apianam vocat & selina:
Selinada da: tertiam minutę caulibus lenē & tenellam: Cyma a prima se-
 ctione præstat: hic est inquit Plinius Quidam iporum caulium
Prototo- delicatior teneriorq; cauliculus: Prototomum græca dictione
mus. veluti primę sectionis vocitamus. Columella: Sed iam Proto-
 tomos tempus decidere caules. Brassicę vero ipse vel quāsi pas-
 sicæ dicuntur: vt scribit Varro: vel a præsecando quia folia præ-
Caules secamus e tyrsa vt Pompeius: Sed & caules nuncupantur: vnde
Cauliculi. Cauliculos siue coliculos deducimus: Et capitatos caules præ-
Lacutur- grandes capite in orbem porrecto olim Lacuturres: & Sabelli:
res. cos caules vsq; in admirationem crispas appellamus: verū etiā
Sabellici herbarū pluriū stipites qui Thyrsi & Scapi hoc nomine signifi-
caules cantur. Inde vnicaulis herba quę vnico tantū caule crescens in
Tyrsi ramulos non diffunditur: Brassicę cibo sensus purgantur: E: e-
Scapi sistrati diatriba tenuit nihil salubrius: nihil vtili esse stoniacho
Vnicaulis & neruis Brassica: Ideoq; paralyticis & tremulis & Hæmoptoi-
 cis eam dari iussit: Est autem pauci nutrimenti: crapulam soluit
 ebrietatem retardat vt refert Aristoteles & Auicēnas: Nam ex-
 siccant vapores vt Galienus attestatur. Si quis parum audiat in-
 quit. M. Cato in re rustica terat cum vino brassicam: succumq;
 expressum tepidum in aurem instillet: cito intelliget se plus au-
 dire: Dioscorides deniq; medicus tradit populum Romanum
 sexcentis fere annis medicina brassicę vsum nondum em ad vr-
 bem conuenerant medici: qui pigmenta secum attulissent: sed
 ea tēpestate militares viri gloriosas cicatrices gratuito olere cu-
 rabant.
- Atriplex** **A** Triplex & siluestre & satium est olus: accusatum a Pi-
 thagora tanq; faceret hydropicos: morbu regium: & pal-
 lorem: addidere medici Dionysius & Diocles gigni ex eo pluri-
 mas egritudines: nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: Illi-
 nitur autem salubriter incipientibus furūculis siue crudum siue
Antrapha coctum fuerit: Atriplicis olus gręci Antraphasin appellant: au-
sis tore Columella in .xii. Decipiuntur profecto qui existimāt attri-
Spinacia plicem esse spinaciam: Ita em nostri temporis medici herbā il-
Hispanū lam semine spinoso vocitant cum olus hispanum fortassis siue
olus. blitum rectius possit & debeat nuncupari.
- Blitum** **B** Litum herba est iners sine sapore: aut acrimonia vlla: vn-
 de conuitium apud Menandru poetam vxoribus faciūt
 mariti: & Plautus blitteā dixit meretricē: Stomacho iutilis est

ventremq; adeo turbat vt choleram faciat aliquibus: Clauis tñ pedum & lienibus prodesse creditur: a saporis autē stupore appellatam esse ex græco q̄ ab illis βλαξ̄ stupidus dicatur Pom βλαξ̄ peius existimauit.

Coriandrū inter siluestria non inuenitur: sed vbiq; fere satum nascitur: præcipuū habetur ægyptiū: vis magna datur viridi ad refrigerādos ardores: simplex edendū non est: sed aceto preparandū propter innatā malitiā. M. Varro eo subtrito carnē incorruptā cum aceto æstate seruari posse credidit: Xenocrates vero menstrua cōtineri vno die si granū biberint fœminę biduo si duo & totidem diebus quot grana sumpserint: hinc Macer: Xenocrates inquit totidē cessare diebus menstrua quot mulier coriandri grana vorabit. Prohibet & vapores a capite vt scribit Auicēnas: In aceto autem albo per diē maceratū reddit illud aptissimū ad pulices necandos: si p̄ edes spargatur.

Cucumeres a curuore nomen autore Varrone acceperunt: Crescunt qua cogūtur forma: in Italia virides & q̄ minimi sunt: cū magnitudinem excessere Pepones vocantur: qui in cibis impenius refrigerāt: aluūq; molliunt: Sunt & melopepones qui non pendent: sed humi rotundantur: Neoterici melopesones appellāt: quos etiā per sumam hyemē Galienus imperator exhibuit: Idem recentes vuas triēnio seruauit: cucumis ipse tener & iocundissimus fit: si anteq̄ ponatur semen lactem macerēs: nonnulli etiā quo dulcior existat hydromele id faciunt: Locus autem cucumerariū vt cucurbitariū nuncupatur: Hieronymus Esaiæ primo: si tamen Hieronymus est: Derelinquetur (inquit) filia syon vt vmbraculum in vinea: & sicut tuguriū in cucumerario: nam in vineis & cucumerarijs fiunt custodiarie: vt videmus quasi gurgultiola temporaria.

Cucurbitarum duo sunt genera: longæ & rotundæ: comendatur in cibis longiores: cum rotundioribus præsertim vasorum vice vtamur. Plinius. Nuper in balnearū vsus venit: vrceorum vice: iam pridem vero etiam cadorum ad vina condenda: & Columella: de media inquit parte cucurbitæ semen inuerso cacumineposito vt fiat incrementi vastioris: Nā sunt ad vsū vasorum satis idoneę: Cortex non siccis tener ē: deraditur tamen in cibis: quos salubriores præstant quę pendēdo creuere: proluxiori tamen & tenuiori fructu qui maius reliquis inuenit pretium: nam earum genus est vnū quod Camera- rarium vocant: quia cameras & pergulas operit reptantibus flarium.

gellis & capreolis innitentibus Chrysippus medicus illas dam-
nabat: sed omnium consensu stomacho vtilissime et interaneorum
vesicęq; exulcerationibus iudicantur: bonum humorē eas ge-
nerare et febribus cholericis prodesse Auicēnas testatur: Cauē-
dum est autem ne eo in loco quo cucumeres et cucurbitę con-
sistę sunt mulier admittatur: nam fere ipsius contactu vt notat
Columella virētium incrementa languē scunt: et si in mēstruis
fuerit etiā visu nouellos foetus necabit.

Raphanns r Aphani adeo frigore gaudēt: vt i germania infantium pue-
ros si Plinio credimus magnitudinē equent. Idē hiber
no tempore vtilissimi in cibis: ructus tamen mouent/ dentibus
semper inimici: eos em atterere dicuntur. Androcydes rapha-
num cōtra ebrietates mādi precepit: mire venenis aduersari ve-
teres credidere. Vnde ante alios cibos mensis apponebat: cali-
dę esse virtutis omnium medicorum opinione cōfirmatur & no-
bis quoq; ex vsu licet cognoscere: nā cū ceteris cibarijs in sto-
macho solus ructus mouet. Auicennas Raphanus inquit dige-
rit & non digeritur. Alexander quoq; Aphrodisæus in proble-
matis refert calidum esse: humores exsiccare & attenuare: mo-
uere autem ex humoribus spiritus ac eos exhaurire & exinani-
re dum per eos eructat. Aegyptij propter oliui fertilitatem qđ
de semine faciunt Raphanum impensius celebrant. Genus est
armoracia vnum quod fronde copiosius q̃ corpore Armoraciā nostri ap-
pellauerunt.

Pastinaca. **D** Astinacę duo sunt genera: vnum quod agreste spon-
staphylin te proueniens Staphylinum gręci dixerunt: alterū vero
radice vel semie/ primo vere siue p autumnū/ vt ex au-
toritate Higini scribit Plinius: In cibis hyme/ vere etiā primo
gratiores sunt: & presertim coctę mox patinis conditę. Est &
Sifer e genere Pastinacę Sifer: radice subruffa: quam olim Tiberius
Cęsar illustrauit: flagitans eā omnibus annis e germania. Gel-
duba fuit oppidum Rheno impositum vbi pęcipua generosi-
tas. Careota a neotericis vocitatur.

Careota. **R** Apa frigoribus dulciora sunt: cibi vsum Romanis illis
Rapum. presertim veteribus qui frugalitatem vt deam adorabant
prestiterunt: vnde a Samnitū legatis inuētus est. M. Curius co-
gnomento dentatus/ rapum ad ignem coquere auctore Plutar-
chus in apophtegmatibus & Cicero in Catone maiore. Palma
datur in Nursino agro nascentibus. Democritus in cibis abdi-
cauit ppter inflationes. Diocles vero & Dionysius magnis lau-

dibus extulerunt: Folia etiā cibarijs seruiunt decocta ad minu-
tal quod Rapaciolū noīamus Mediolanenses vero Rapicium. Rapaciolū

NApi a rapis longitudine in primis differunt quos apud Napus
Romanos Amiternum ciuitas in fabinis laudatissimos Amitern⁹
mittebat: Martialis in Xenijs. Nos amiterne ager foelicibus
educat hortis: Nursinas poteris parcius esse pilas: & Plini⁹: Pal-
ma Romę Amiterninis datur: inde Nursijs: Tertia nostratib⁹:
Est inter napos genus quoddā siluestre satiuū etiam radiculae Rapōciolū
perexigūe ad acetaria non improbatę: nostri Raponcium ver- Bunion
nacule dictitant. Bunion gręci Napum vocant: vnde Pseudo: Pseudobu-
bunion mentitū napum: Nā pseudo falsum notat: Hinc Pseu- nion.
dosmaragdus: pseudopropheta pseudolus: Pseudographus Pseudos-
falsarius in scribendo & alia compluria. maragdus

Allium in caput crescit nucleosq; membranis quibus ve Allium
stitur icludit: asperum est sapore: & quo plures habuerit
nucleos eo asperius. Tradidere nonnulli interlunio positum &
item luna silente Intermestriue/euulsū odoris foeditate cari-
turum: oculos hebetat: inflationes facit: stomachum lædit co-
piously sumptum sitimq; gignit. Somnos tamē prouocat: atq;
in totū rubicundiora reddit corpora: gallinis quoq; contra Pi-
tuitam prodest. Auicennas cum vino dandū pręcipit aduersus Theriaca
serpentium morsus: Galenus vero Theriacā appellat rusticorę: rusticorū
At Horatius in Epodo illud execratur: Edat Cicutis allium no Theriaca
centius: O dura mellorum Ilia Quid hoc veneni sæuit in prę- antipathiā
cordijs: Theriaca autem iter remedia est pręsentaria cōtra ve Dictamū.
nena fere omnia: sic dicta q; venenis bestiarum aduersetur: alij Eupatoriū
q; e viperarum carnibus constet quę naturalem quendā & mu Scolopen-
tuum affectum habēt quę Antipathiā vocant aduersus quod drium
vis animal venenosum: admiscetur pręterea Dictamus herba Petroseli-
cui proprietates cum corde. Eupatorium cum Iecore: Scolopen-
drium cum liene: Petroselinum cum ventris orificio: Hyssopus Hyssopus.
cum septo & pulmone: Seseli cum vefica vrine: Heleniū cum Seseli.
renibus: Ruta cum colo: & cum cerebro Gentiana. Helenium

QEpe plura sunt genera: nobilior est Ascalonia ab oppido Ruta.
iudeæ: Nam vt refert Strabo in. xvj. Ascalonensiū regio Gentiana.
pręcipue fert cepas: optime rotundissime: item ruffę actiores q; Cepa.
candidæ: sicce q; virides crudæ q; coctæ. Cepa oculos mordet: Ascalonie
vnde a gręcis nomē impositū Crōmyon q; si pupillā oculi com Crōmion
primi cogeret: vt scribit Aristo. in problematib⁹: Vñ lachrymo Lachry-
sa dicit a Columella: reuirescit & congerminat decedente luna mosa.

inarefcit crefcēte:quam ob caufam ſacerdotes ægyptij credūt
 Peluoſitas cepis abſtinere : quia ſolum olerum contrarias lunę
 vices habeat minuendi atq; augēdi:hinc Diuus Hieronymus.
 Imp. Ille ſi vales peluſioten vt edat cepe : Adde q; allium & ce-
 pas inter deos iureiurādo habet ægyptus:ex quo exijt illud Sa-
 tyrographi poetæ Porru & cepe nefas violare & frangere mor-
 fu O ſanctas gentes quibus hæc naſcuntur in hortis nmina.
 Cepis caput grauatur: cerebrū inſeſtatur: ſomnuſq; grauis in-
 ducitur:Hæmorhoidibus tamen tritæ impoſitę vehemēter.p-
 ſunt. In cibis aluum molliunt: & appetentiam faciunt: Earum
 folliculum taliam appellamus: nani Talea lignum eſt præciſum
 ex vtraq; parte ſed cuſpidatum in ima: plantandi gratia: a qui-
 buſdam etiam ponitur pro Teſſara: hoc eſt ligno complanato
 quo numeros notāt ruſtici Idiotæ mechanici: & ipſimis apud
 nos pagorum magiſtri.

Bulbus. **B**ulbus haud diſſimilis cepæ venerē impendio excitat: vt
 ſcribit Dioſcorides:vnde epigrāmatarius poeta:Cum ſit
 anus coniunx cum ſint tibi mortua membra: Nil aliud bulbus
 quam ſatur eſſe potes.& Columella in.xi.quæq; viros acuunt
 armātq; puellas: Iam Megaris veniant genitalia ſemina bulbi:
Mos nu- Quibus adſtipulātur.M.Varro & Apicius ſcribentes: Nuptijs
ptialis. legitimis Bulbos ſponſis apponi ſolitos cum nucleis pineis aut
 eruce ſucco & pipere ad vſum veneris: Megarici a megaris vr-
 be græca in diſciplina ruſtica a Catone celebrātur: Eſt bulboꝝ
Epimeniū genus Epimeniū & p diminutionē Epimenidiū e Scylla: Bul-
Epimeni- bos autē ſcito generaliter dici radices rotundas tunicatas:qua-
dium. les ſunt croci Narciffi & harundinum.

Porrum **P**orri duo habētur genera ſectiuū & capitatū: ſectili Ne-
 ro imperator auctoritatē dedit cum eo vocis gratia præ-
 tertim æſtiuis mēſibus vteretur:viſcoſitatē nanq; habet leniti-
Trachea uam qua cōfert arterię pulmonis quę eſt Trachea ne exſiccetur
 Præterea purgatiuū eſſe gutturis teſtatur Ariſtoteles: Capitatū
 vero in caput crefcit Vnde nomē:Id fiebat ſuppoſita tegula vel
Succus ſilice:frequēti etiā trāſlatione in caput rotundat: ſuccū loetife-
porri. rū eſſe oſtēdit Plinius Qui ſcribit Melā equeſtris ordinis: rerū
 ex procuratione a Tiberio Cæſare accerſitum in ſumma deſpe-
 ratione ſucco porri ad trium denariorum argenteorū pondus
 hauſto cōfeſtim ſine cruciatu animam exhalafſe.

Melopes **M**aluæ genera duo Plinius poſuit:quæ folioꝝ amplitudi-
 ne diſcernātur:in ſatiuis maiorē gręci melopē: alterā ab

emoliendo aluo Malachen dixere: siluestrem cuius foliū gran- Malachis
diusculum est & albę radices Altheā & ab excellentia effectus Althea
Aristaltheā apostemata fere omnia resoluentē vt est apud Aui- Aristal-
cennam: Malua ipsa quę septimo mēse in arabia arborefcere & thea.
Scipionū id est baculorū vsum prebere creditur: aculeatis icti- Scipiones
bus medetur: Ventrem quoq; soluit vel clysteribus ifusa vel in
cibis sumpta. Cōmendantur in primis ex ea cauliculi surgētes
a radice quos derafis prius folijs in modum asparagorū coctos
in cibarijs cū aceto/oliuo/sale & aromatis non improbādos ip
se dixerim: nā gustu iocundi aluum salubriter emollientes bo
nam per æstates valitudinem præstare creduntur.

A Sparagi siluestres ac horridi natura fuerant: verum alti- Asparag⁹
les facti: ternisq; libris in solo rauēnatio spectant. Coru- Coruda
da inquit Cato in hortis serenda est vnde fiant asparagi: de qui
bus epigrammatarius poeta in xenijs: Mollis in æquorea quæ
creuit spina rauēna: Non erit incultis gratior asparagis: sic autē
ideo dicti q̄ ex asperis virgultis leguntur authores Pōpeius &
Varro: In aqua citule coquuntur hinc: Augustus ad exprimen-
dam in rebus celeritatē dicebat vt scribit Tranquillus: velocius
q̄ asparagi coquantur. Asparagorum altitium Satiuorumq; ra
dices Spongiās vocamus.

A Apparis herba calida & sicca in cultis terris nō facile p- Spongiæ.
uenit: multi enī sunt experti: sed in cassum radices trāsse Capparis
rētes & semie serētes vt tradit Aristoteles i Problematibus: Cō
tra in aridis: in incultis: & præcipue parietinis hoc est muris ve-
teribus sine tecto luxuriat spargens per terram frutices. Coitū
auget & spleneticis impensius prodest: veluti & Tamarix mira
bilē habens Antipathiā contra lienē: ita vt si ex ea alueis factis
bibant sues sine eo viscere inueniātur: & ideo homini spleneti-
co cibum Potūq; dedere in vasis ex ea factis: quæ expertus in
metestari audēter & vere possum eo remedio lienis duritia libe
ratus.

E Ryngion herba aculeatę mordocitatis spinosa veluti car Eryngion
duus: satiuā in cibis p̄batur radice tantū: quæ melle Ct-
namomo & Cariophilo cōdita gustui non iniocunda non in-
suauis venerem e mortuam excitare creditur.

A Arduus satiuus cibis adhibetur: de quo Plinius certū est Carduus.
iquit carduos apud carthaginē magnā Cordubāq; præ
cipue sextertia sena e paruis his reddere quoniā portēta quoq;
terrarum in Ganeam vertimus etiam ea quæ consciā quadru-

pedes refugiunt. Manducatus Carduus oris commēdat odorē rem: Ad escā tener habendus est aliter improbat. Scolymos grēce dictus in latino vt ait Dioscorides Strobilus vocat quia nucis pineę speciē habet: vt videmus: vuluis etiā conferre dicitur & maxie radice ad mares generādos: hic est q̄ matronę cōplures vt vidimus efflēt c̄ arduos appetunt: ni fortasse sit ob venerem quam excitāt: Vini quoq; appetentiam faciunt. Elixī in patinam ponuntur mensi q̄ inferuntur: esse aut̄ eos cum Cīnāmo & sale cōsueuere plurimi: addunt quidā mel & acetum: Cardus siccatis vtūtur fullones: vnde Serenus: Cardus & nō dum doctis fullonibus aptus: verum vt opinor & ita est hi fullonati inter siluestria numerantur: eorum nanq; plura genera notauimus quorum florem Pappum nominarunt.

Pappus.

Rosa.

Semē rose

Siluestria

validiora

Damascē

nē rosæ.

Rosarium

Rhodos

Rhodium

rosaceum.

Coronæ

Seruię.

Strophia.

Corollæ

Rosas inter coronamenta hortensia: violasq; pene inquit Plin. nri nouere: de his igit liliq; florib⁹ pauca dicem⁹ Postq̄ & M. Cato in hortis coronamēta feri pcepit: Rosa semine vel virgulto ponitur scrobibus aut sulco breuissimo: Inferit & ocellis radicis: vt harundo: semina autem non existimemus medios flosculos crocei coloris quos ferūt: nam baccas purpureas nutriunt: quas in piruli formam plenas seminibus post vindemiā maturas ostendunt: Rosam p̄cocē habere qui veluerit duobus palmis ab ea in gyrū fodiat: & aqua calida rigabit: calice germinare incipiente: Eius plura sunt genera: odoratius est quod in spinetis parua nascitur: vtūtur illo ad vnguēta/ oliuū/ & medicamina pigmentarij: Validiora etenim habētur omnia Siluestria: q̄ vt inquiūt hī terra pinde ac mater est: ceteris no- uerca: Ego vero primā odoris laudē potius dederim rosis quas nunc paissim Damascenas dicimus non solum biferas sed toto fere anno florescentes: Rosis consita loca rosaria vt violaria: & Roseta lilieta vocitamus: Gręci rosam Rhodon appellāt: Inde Cynorhodos & Rododaphne deducta: Et Rhodinum oleum e rosis: quod rosaceum nostri nuncuparunt: Rosarum in coronis vsus prope nimius est: Cum e floribus fierent ferta/ a serēdo seruię vocabantur: coronas vero tenuiores quibus vsi sunt antiqui Strophia inquit Plini⁹ dixere: vnde nata Strophiola: versicolores Sycionij ex ingenio Pausię pictoris inuenerunt post olympiadem centesimam. Floribus autem per hyemes deficiētibz ramēto e cornibus tincto coronas hibernas fecerunt paulatinq; & Romæ subrepbsit appellatio: corollis inter initia pro-

pter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs postq̃ e lamina Corollaria
erea tenui auro oblita dabantur: hęc ille. Qui coronas facit co coronari⁹
ronarius a nostris: Stephanoplocos a græcis dicitur: nam Ste Stephano
phanos est corona: Sed & victores in ludis: & viri fortes in bel plocos.
lis opera strenue nauata coronas virtutis præmia repositarunt: stephanos
Quæ vt plurimum ex auro & frondibus fuere: Bellicæ celebrâ Bellicę
tur oua is: naualis: muralis: obsidionalis: castrësis: ciuica & triū coronæ.
phalis quod aurum etiã coronarium: de quibus multa Plinius Aurum co
& Aulus Gellius. ronarium.

Violę plura sunt genera: purpureæ luteæ croceæ & albæ Viola.
purpuream spõte nascentem apricis & macris locis e ra Iacynthus
dice exeuntem Iacynthum appellant: ab Iacyntho qui delitio-
lum fuerat Apollinis in huiusmodi florem mutato: vt mythi-
corum quidam fabulantur: inde vestis Iacinthina: alij Iam: vii
de vestis ianthina. & papinius violantillam dixit ianthida: nã
Iacynthi eadem illis sunt vaccinia. Satiuis maior auctoritas lu Luteæ
teæ vt scribit Plinius quæ & flammea flox & luteola nomina- Flâmea.
tur: Inter violas ipse posuerim florem odoratum: cuius fragran Flox
tia haud dissimilis Cariophilo de quo inter aromata iam dictū cariophil⁹
est merito nomen ab illo sibi vendicauit. Lilium.

Lilium rosæ nobilitate proximum est cognatione olei &
vnguenti quod lilion vocant: candor floris eximius: fo-
lijs fortis striatis. & ab angustijs in latitudinem paulatim sese la-
xantibus effigie calathi: resupinis per ambitum labris tenuiq;
filo & semine stantibus in medio crocis: similem producit in cōuoluul⁹
frutetis. Conuoluulus herba: sed sine odore: nec crocis intus:
candorem tantum referens: ac veluti rudimentum naturæ lilia
facere condiscensis: Est & purpureum lilium: Narcissum vo- Narcissus.
cant a puero Narcisso: Plinius in .xx. a Narce deducit: Narce Narce
ræci torporem dixere: odor quippe illius caput aggrauat: Est Crynon
rubeus Crynon appellant. Quidam inter genera liliorum & Iris
in posuere: radice tantum commendatur nobilissimi odo- Saliunca.
r vt Saliunca: floret diuersi coloris specie sicut arcus cælestis:
ide nomen accepit: sed de his hætenus. Iam ad arbores trā-
imus sine quibus horti nec esse nec dici possunt.

Arbores in maximo pretio habuit rudis illa veterū anti-
quitas: vtpote e quarū fructib⁹ ante fruges inuentas ali Liber arbo
mēta: e libro atē vellera vestes ministrabant: & añ chartas volu rum
mina texebātur: ex his quoq; oleū corpa liquor recreās viresq;

potus vini : tot deniq; annui sapes indies maturitate pueni-
 entes: & mensas secundas replētes: tot medicamina ē frōdib⁹:
 Ligno: floribus: radiceq; prouenientia: Innumerabiles pretereā
 sunt vsus earum sine quibus vita duci vix posset: Arbore agros
 arbuſtamus: arbore caua currimus equor: aduehētes piper: ebe-
 num: vniones: gemmas: aromata: Reubarbarum caſeam: com-
 pluriaq; alia ad vsus nostros: Balsamum & thus ad cultus diui-
 nos arcanaq; myſteria: arbore fundamēta in vlginosis paluſtri-
 bus & aquosis locis firmamus: arbore construimus tecta: arbo-
 re mensas dolamus: hinc acernæ & citreę olim preciosissimæ:
 arbore ſedilia/fulcra/arculas paramus: arbore validissimum ele-
 mentum quo cibaria ad alimoniam præparantur ſeruamus: ha-
 bent & arbuſculę propria numina. Ioui deorū vt dicebāt maxi-
 mo Eſculus: Apollini Laurus: Mineruæ olea: veneri myrtus:
 Herculi populus: Plutoni cupreſſus: Baccho vitis & Cybeli ſi-
 ue pani Pinus dicatæ ſunt. Quin & Siluanos Faunolq; filius
 dedit antiq;tas: & Dryades Hamadryadesq; nymphas adfinxit.
 In hortis autem ponendæ ſunt arbores & ad voluptatem & ad
 fructuum vtilitatem: quarū culturā Eumolpus athenis primus
 oftēdit: Sed quoniam plurima earum ſunt genera ita vt vix nu-
 merari poſſint: omiſſis quę cōuenire non vidētur de quibuſdā
 & quidem breuiter dicemus: Primumq; de frugiferis: mox de
 his quę vel vmbra vmbroſa vel Topiario opere varias ſpecies
 representantes impenſius delectant.

Vites

Uitibus principatū inter arbores eſſe dandum exiſtimaue-
 rim: poſtq; arboris appellatione illas cōtineri Vlpianus &
 pleriq; veterū voluerunt. Nulla enim quę ſuauiorem vberio-

Maleoli

Viuiradix

remq; fructum producat arbor inuenitur. In hortis vel Maleo-
 lo: hoc eſt nouello palmite: ſeu Viuiradice ſerēda eſt ad volupta-

Pedamēta

tem magis: q̄ ad prouētum: Subdiales nanq; deambulationes
 vmbroſis operculis opacat in fornicatis ſalignis pedamētis: ſic
 enim vitis adminicula dicimus clauiculis pāpinis capreoliſue

Pergula

Subdiales

adhærens atq; luxurians racemoſq; demittēs: ſtructurā ipſam
 & latine & elegāter Pergulā dicemus: Nam Plinius Vitium ge-
 neroſarum pergulas præcipit quinquatribus eſſe putādas. Sub-
 diales autem ambulationes græci hypēthras vocāt. Crescunt
 attamen vites ad arboris iuſtę craſſitudinem: Metaponti tem-
 plum Dianæ vitigineis columnis ſuſtinetur: ſcaliſq; tectū Dia-
 nę ephēſię ſcādatur vite vna Cypria (vt memorant) & Iouis ſi-
 mulachrum populonię ꝑſpicitur inquit Plinius e vite vna plu-

ribus æuis incorruptum: Non est enim ligno vlli æternior natura: e vite Parmulæ texuntur ad vsus bellicos: ex eadem insi- Parmulæ.
gne centurioni gestamen dedit senatus.

Olea ex cui⁹ baccis trapeto pressis vtilissim⁹ oliui liquor Olea
educitur: in hortis feri potest: & maxime collinis: huic
honorem dedere romani & turmas equestres idib⁹ sex-
tilis: & in minorib⁹ triūphis ouātes coronādo: Athenæ quoq;
ex oleagina frōde victorib⁹ coronas pposuere. Græcia vero in
Olimpijs oleastro coronauit. Locū vbi cōditę fuerint olerū si- Oletum
ue oliuetum appellabimus: Ibi oleas digestas in ordinem græci Oliuetum
Stoechadas vocant: vnde septum quoddam militare Stoecha stoechada.
da passim dicimus: Poni debent in hortis & Persicus: Prunus:
Cerasus: Ziziphus: Celsus: Citrus: Ficus: Apirinus: Amigdal⁹
Pinus & reliqua pomiferarum nuciferarumq; genera de quorū
fructibus in secunda mensa sum dicturus. Ad hoc necessaria
erūt Plantaria hoc est seminaria in agris: e quibus plantæ sum- Plantaria.
ptę transferantur: vt adultę postea suum fructum producant:
vel (vt quibusdam opus est: per isitionem) alienum: & quidem
mitiorem. Plantaria etiamnum veteres filiarum dotem dixerē:
quia plantatę arbores tam foelices q̃ infœcūdæ veluti: Salices
populus: Ulmus: Iuglans: Cerasus: Sorbus & id genus ceterę:
ac post aliquot annos venditæ maximum questum exhibent.
Voluptati quoq; conferet impensius nemusculum habere ad- Nemuscu-
amulsiū positis arbusculis: in quo per æstates in ymbra cum lū in edib⁹
libuerit spatari: legere: exercere corpus: mēsas ad cibos pone-
re licebit: discurrentibus hinc inde damis timidulis: & lepescu-
lis auritis tripudiantibus. Per amborum vero fastigia nitidulo
Carduele: Philomena attica/ canoris auiculis modulatiū occi-
nentibus. Disponetur & locus ad cursum equorū idoneus quē
idcirco Hippodromū græca dictiōe nuncupabimus. Nec pro- Hippodro-
cul inter ymbrosa vireta lateritia marmoreaue sedilia/ambu- mus
latione interdum fatigatos iuuantia. De Hippodromo memi-
nit Plinius Cecilius in epistola ad Apollinarem de Villa quam
in thuscis posuerat. Adiacentis Hippodromi nemus comasq;
p̃spectat. Itē hanc dispositionē amœnitatēq; tectorū lōge p̃re-
cedit hippodromus medius patescit: statiq; intrantiū oculis to-
tus offertur. Platanis circuitur. Ille hedera vestiūtur: vtq; sum-
mæ suis: ita imæ alienis frondibus virent.

Platanus nūc Italię fere icognita ymbre tñ gr̃a ex alienis Platanus
Vecta regionib⁹ in p̃tio Romę habita, Petronius arbiter

in satyris. Nobilis estiuas platanus diffuderat umbras: & Apuleius in Cosmographia. Platani ut ait poeta umbras potantibus ministrantes: hinc Licinius mutianus ter consul Liciae legatus prodendum etiam putauit intra platanum quem illic clara habetur se epulatum esse cum duodeuicesimo comite. Primum celebrata est in Academiae ambulatione Athenis cubitorum triginta sex ad mirabilem namque altitudinem crescit. Comendantur &

Chameplatanus Chameplatani coactae breuitatis sic ferendi genere & recidendi excogitatur. Primus autem Cn. Macius ex ordine equestris Augusti Caesaris amicus nemora tonsilia constituit.

Tonsilia nemora Laurus **L**aurus Apollinis est arbuscula propter Daphnem quam amauit in ea deformatam: siue quod spectatissima nascitur in Parnaso. Eusebius vero scribit eam Soli dicatam quoniam ignea est: unde odio maxime a Demonibus habetur: siue quod plurimum sonat si vratur quod praedicendi artem designat. Diuinationis autem deus Apollo existimatur. Ianitrix quoque Caesarum est & Pontificum triumphisque dicata: coronam capite & ramusculum tenentibus manu triumphantibus: & praesertim e Delphica: quae & Delphis coronabantur victores: unde nomen. Nam Cato genera duo fecit hanc & Cypriam: Pompeius Leneus adiecit quam mustacem vocauit: quod mustaceis eius folia subicerentur. Sola arborum fulmine non tangitur: hinc contra fulmina ferunt Tibullum Caesarem tonante caelo ea coronari solitum. Lauro composita loca Laureta quae graeci Daphnonas: Nam Daphne laurus Petronius in satyris. & Baccis redimita Daphne: Folia vero lauream vocamus: Perpetuo virens Topiatio operi accedit.

Laureta Daphne. Laureta Buxus Buxeta Saliceta Pineta Corneta Propuleta Cupresseta Pruneta Persiceta Ceraseta Coryleta Aesculeta Ficeta Cupressus **B**uxus semen suum producit & granum quod Cartegon dixere praeterea viscum & hiphear: auctor Plinius in topiario opere commendabilis est: Laudatur & leni minimeque crispante verum pallidula materie: ex qua fiunt Tibiae multiforatiles: & pyxides ad usus mortaliu plurimos: frequens nascitur in Cythoro: hic Catullus buxiferum eum appellauit: est & ipsius copia copiosa in corsica ut Diodorus in .vj. attestatur: A Buxo Buxeta loca buxis composita dixere: sicut a Salice vel peticali vel viminali Saliceta: a Pinu pineta: a cornu corneta: a populo populeta: a Cupresso Cupresseta: a Pruno pruneta: a Persico persiceta: a Ceraso ceraseta: a Corylo coryleta: ab Aesculo aesculeta: & a fico ficeta

Aupressus natu morosa excisa non renascitur quam ob causam Plutoni sacra habet: & ideo funebri signo ad domos

defunctorū illam posuere maiores. Petronius in satyris. Gau-
dent ferali circumtumulata cupresso: In hanc Cyparissus Sil-
uani delitium mutatus dicitur in fabulis. Odore non impro-
batur quāuis violento: Ex ea scandulæ asseres tabulæ fiunt e qui-
bus loculos: mensas: fulcra & capsas producunt fabri lignarij:
quos Plautus materiarios nominat a materia: cuius nomine li-
gna ad fulciendum edificandūq; necessaria idoneaue signant
vt notat iuriconsultus de legatis tertio. Cariam & vetustatem
non sentit. valuas e cupresso in Dianæ epheliæ templo durare
Mutianus scribit iam quadringentis prope annis materiā ha-
bentes nouē similem. Nux autem eius conum quam vocitant
in aceto decocta dentiū tollit dolores vt scribit Auicēnas Tra-
hitur arbor ipsa in species varias tonsilis opere Topiario.

S Abina herba frutexue folio fere cupressi perpetuo virescens
Topiarijs non improbatur: Loco thuris propter odorem
ad suffitus adhibetur: Illita vlcera purgat: miscent quidam fo-
lia eius in Atocijs medicamentis quæ spem partus intercipiūt:
nā tocos partus est. Seritur propagine & ramo vt Rosmarinus
quoniam neutri semen: Sabine vero virginis inter diuas rece-
ptæ corpus in hac vrbe quiescit: est & Cynoglossos lingua ca-
nina topiarijs operibus gratissima.

Iuniperus arbuscula in harenosis frequens nascitur coma
viuens perpetua: vnde fit vt Topiario operi impēsius ido-
nea habeat: durat & eius materia diuissime incorrupta: quip-
pe quæ senectam cariosam non sentit: Quod ostendit ex tēplo
Dianæ e Zazyntho aduectæ anno ducentesimo ante excidiū
Troianum: In quo Plinio asserēte ex autoritate Bocchi adhuc
durant trabes ex iunipero huic Carthaginēsis Hannibal indu-
tus religione pepercit: Iuniperus gumi ad nihil vtile eodem au-
tore producit. Hoc tamen mola trusatili in pollinē redactū si-
mile est thuris Pollini: Vtunturq; illo scriptores pennarij ad pa-
pyrum exasperandam Medici Sandaracam indoctuli Verni-
cem appellant: cuius fumus præ cæteris dolorem leuare den-
tium dicitur: vt est apud Auicēnam cum ex arboris ipsius ligno
factus cuius per ædes in peste conferat: grana vero siue Baccæ
condimentis ad farturam seruientes & matrici & doloribus.

Hedera semper virescens sine adminiculo per se stare nō pōt
hæret ergo arboribus illas quodā modo brachijs ample-
xans: hæret & muris quos sepiculum p̄pit. Vnde & nomen acce-
pit: vt scribit Pōpeius: siue potius q̄ edita petit: vel edat omnia

quibus adheſerit: Eſt tamē genus illi⁹ quod p ſe ſtās arboreſcit
 Dēdrociſſos. Dendrocifſos appellatur. Eſt & quæ nunq̄ niſi humi ſerpit no
 mine Chameciſſos: Hedera inquit Theophrast' in libro de plā
 Chameciſſos. tis omnium maxime viuax eſt: ſiue arbores ſcandens amplexu
 ſuo perſtringat: ſeu in terra abdita ima ſubeat: ſpecies aut prae
 Helix. cipue tres ponuntur: Nigra Candida & quæ Helix vocatur: Ce
 Nyſia. lebratur nigra in poetarum corollis quam & Nyſiam & Bacchi
 cam dixere: quoniam victor Bacchus ex India cum rediret co
 ronam hederaceā capite geſtauit: Id quoq; exēplo ipſius Ale
 xandrum Macedonem feciſſe legimus apud Plinium hæc pau
 cula de hedera ſubiungentē: Cuius dei & nunc adornant Tyr
 ſos galeasq; etiam ac ſcuta in Thraciæ populis ſolēnibus ſacris:
 merito igitur hedera Libero patri dicata coronabantur poetæ:
 vt nunc lauro: ſub cuius tutela etiamnum fuere: Racemos eius
 in orbem circumactos corymbos vocamus: hinc poeta.
 Corymbi. Diffuſos hedera veſtit pallente corymbos:
 Myrtus. **M**Yrtus Veneris exiſtimatur arbuſcula: Hinc myrtea dicta
 Murtia ve quæ nunc Murtia: Liuius: Ad murtiæ datæ ſedes: Pere
 nus quæ grina eſt vt refert Plinius primum in Elpenoris tumulo: vt in
 Myrtea quiūt viſa: Loco piperis hæc veteres vſos ante piper aduectum
 Piperitis memorant: nam odorem illius reddit: vt Piperitis herba hortē
 ſis: Cato eius tria genera protulit: nigram candidam & a coniu
 Topiarij gijs fortaiſſe coniugalem: ſatiua quoq; eſt & ſilueſtris: Topiarij
 genera ſatiuarum fecere. hi ſunt qui naues: Inſignia principum
 ſerpentes & compluria alia formant ex arboribus/herbis/fruti
 Topiariū cibus opere delectabili: quod Topiarium a Topijs vocamus:
 Vlpianus iurecōſultus Topiarij inquit erunt fundi inſtumenta
 ſi etiam viridaria ſint. Item Topiarium ornandi cauſa paratum
 Myrtea co Ex myrto fuit ouantium corona poſtq̄ Poſthumius Tubertus
 rona. conſul de Sabinis victor primus ouans urbem ingreſſus quo
 niam leuiter ſine cruore rē geſſerat myrto Veneris victricis co
 ronatus inceſſit. M. tamē Craſſus de fugitiuis & Spartaco lau
 rea coronatus eſt: Fuit & ouantium vt diximus oleagina coro
 Myrteta. na: Myrto conſita loca Myrteta vocitamus: ſed iam herbarum
 arborum/ & coronamētorum reliquis innumerabilibus fere ge
 neribus omiſſis: Pſcinas quæ in hortis habēdæ ſunt proſequa
 mur.

PISCINAS APPELLAMVS LA Piscina.

cus: & stagna quę piscibus viuīs coercent
clausa: vt scribunt Gellius & Varro: Hinc
Martialis. Piscina Rhombum pascit & Lu
pos vernas: Viuaria quoq; dicuntur quib⁹ Viuariapi-
piscēs inclusi pascuntur: Plinius. Ostrearū scium.
inquit viuaria primus Sergi⁹ orata in Baia: Primo.

no inuenit. L. Crassi oratoris ætate: & mox eadem tempestate
prior Licinius Murena reliquosq; pisciū viuaria inuenit. Apud
Romanos etenim piscinarum studia celebrata sunt preciosissi-
misq; piscibus referta Ichthyotrophia habuerūt: adeo vt & Ca
to tutor Luculli grandi ere sestertium milium quadringentorū
autore Columella pupilli sui piscinas vēditauerit: & velut ante
a deuictis gentibus Numātinus & Isauricus: Ita Sergius orata Piscinarij.
& Licinius Murena a piscib⁹ cognominatētur. M. quoq; Tul-
lius Cicero. L. Philippum & Hortensium piscinarios appellaue Piscinē
rit a piscinis: Quarum quidem genera duo sunt dulcium & sal- dulces.
sarium: & vt verbis. M. Varronis vtar ex rei rusticę tertio: alter Salīe.
apud plebem & sine fructu vbi Lymphę aquā piscinis nostris
villaticis ministrant: illę autem maritimę piscinę nobiliū qui-
bus Neptunus aquam piscibus ministrat: magis ad oculos per-
tinent q̄ ad vesticam: & potius marsupium exinaniunt q̄ replēt
Primum enim ædificātur magno secundo parantur magno:
tertio aluntur magno: Hirtius circum piscinas suas ex edificijs
duodena milia sestertia capiebat: eam omnem mercedem escis
quas dabat piscibus consumebat: nec mirum: vno tempore em̄
hunc Cæsari memini sex milia murenarū mutua dedisse in pō-
dus: & propter piscium multitudinem quadragies sestertio vil-
lam venisse. Piscīū vero species sunt septuagintaquatuor præ-
ter crustis testisq; intecta/ quę sunt triginta vt autor est Plinius
De singulis non dicemus quia superfluū videtur: de quibsdā
tantum quę nobis occurrent & quidem paucula notabimus:
Piscis autem ipse gręce Ichthys inde Ichthyotrophia apd Co- Ichthys
lumellā loca in quibus aluntur pisces: Ichthyocollā gluten ex Ichthyo
piscibus: Ichthyopolium forum piscariū: & Ichthyophagi po- trophia
puli q; piscibus vescerentur tū ipsi/ vt inquit Strabo tū eorū pe- Ichthyo-
cora. Domos lidem ex cetorum & ostrearum conchis operiūt: phagi
Vsum trabium costę: portarum maxillę præstare credūtur: de Ichthyo
his multa Diodorus: Piscibus eos vesci prohibuit cum p ea lo colla
ca iter faceret Rex Macedonum Alexander: Capiuntur pisces

d iij

Hamus	hamo in esca latente a quo Hamiota piscatores : & pisces inescati: Nassa et viminea: rhere sagena siue Euerriculo ac fuscina
Hamiota	tridatata: Tragula quoque ut plurimum ex vndis trahuntur: Non
Nassa	improbantur & septa ex arundinibus viminibusue contexta in
Rhere.	fluuijs quas Plinius Excipulas appellat ab accipiendo: veluti de-
Sagena	cupulas laqueos a decipiendo & tendiculas a tendendo ut aues
Euerriculū	ut feras capiamus: quas etiam mos est inescare : Nero ut scribit
Fuscina	Suetonius piscatus est rhere aurato purpura coccoque funibus
Tragula	quos Epidromides vocitant nexis: At imperator diuus Augu-
Excipule	stus laxandi animi gratia hamo piscabatur.
Decipule	M Vrenae singulo mense pariunt : laudantur in sicilia flutae
Tendicule	quae graece Plotae: Flute autem ideo quia in summa aqua pre-
Epidromi	pinguedine fluitent : cum sole torrefactae in aquam se mergere
des	desinant: Martialis in xenijs: Quae natat in siculo grandis mu-
Murena	rena profundo. Non valet exustam mergere sole cutem: Et cum
Flutae	ceteris penne ad natandum sint vel quatuor ut auratae & lupae:
Plotae	vel binae ut aguillis: nullas id genus piscis habere manifestum
	est: ita autem vndis vititur: ut terra serpentes: nam serpit in hu-
	more: ut Aristoteles in primo hist. animalium attestatur: Mure-
	nas alterius notae piscibus in viuarijs miscere Columella dam-
	nauit: quia rabie quae his veluti canino graui accedit vexatae seuis-
	sime persequuntur squamosos plurimosque madendo consi-
Murenaria	munt: Primns. C. Hir. Murenaria excogitauit.
Mustella	M Vstellam piscem murenae fere similem: si non primas saltim
Piscis	secundas: nostra tempestate in cibis partes adeptum dici
Hirudo	posse nonnulli existimarunt: ipse tamen hirudinem potius ap-
	pellendam esse crediderim a quadam hirudinis palustris quae
	sanguisuga est similitudine: laudatur impensius e Rhetiae lacu
Lamperta.	brigantino: Neoterici a lambedis petris lampetram dixere. ha-
	bent & suam commendationem pisces extra Italiam cum alij: tum
Coracin ⁹	Coracinus princeps: niliaci macelli (ut ille inquit) & Salmo in
Salmo.	Aquitania fluuiatilis praelatus oibus marinis auctore Plinio.
Anguilla	A nguillae piscium sole exanimis non fluitant: Non ouo non
	coitu eas procreari affirmat Aristoteles. nascuntur ergo
Intestina	ex his quae terrae vocant Intestina sponte in luto: humescentemque
terrae	humore proueniunt: tum in mari tum etiam in fluuijs stagnisque
	putredinis ratione: sed in mari qua algae sunt: in stagnis & flu-
	minibus iuxta ripas: calor enim eas subiens partes facit ut pu-
Anguilla =	trescant. Vescuntur certis locis limo & edulij si quis apponat:
rium	sed plurimae dulci humore viuunt. Idque viuarijs Anguillarijs

dantes operā seruare consueuerunt: vt q̄maxime pura sit aqua
affluens iemp & effluens. Quēadmodū est in piscinula nostra
Bigolefiana: breui nanq; nisi ea fueritlympida astrāgulatae in- Bigolefia
tereunt. Brāchas etēn quibus maior pars pisciū spirat exiguas na piscina.
habent: hinc turbare aquā soliti sunt qui illas piscātur. De lacu Branchie
in piscinam p̄statē translatē viuere non possunt: hyeme vero
facile tolerāt lēdis mutationes: sic autē ideo dictē vidētur q̄ spe
cie anguē representent: vñ. M. Var. de vocabulis aquatiliū: Ex
parte inqt a sifibus aliqua reb⁹ sūt trāslata: vt anguilla & lingu Lingulaca
laca: quē ab aristotele. Glotis. Anguillas ad tricenos pedes lō: Glotis
gas educat Ganges Indiē: vt scribunt Plinius & Solinus in col
lectaneis.

Mugilis piscium omnium squāmis intestorum velocissim⁹ Mugilis
mus est: At omnium animalium tū terrestrium tū aqua-
tilium velocissimum esse Delphinem Aristoteles historiae ani- Delphin
malium vltimo scriptum reliquit: Huius natura deridetur: nam
abscōdito in metu capite totum se occultari existimat: id quod
de Phasiano plurimi tradiderūt a capite grēci cephalon appel-
lant: Inter fusaneos numeratur: ex argumento sic vocitatos q̄ Fusanei
fusim rhetibus capiūtur: Veluti & Tinni: Lupus: Limariē: Spu pisces
riē: Monedulē: Cromes & Passeres: vt ex Aristotele hausimus Lupus,
historiē animalium quinto: in sexto vero sunt inquit qui omne Limariē
mugilum genus sponte oriri opinentur: sed non recte: nam & Spuriē
oua eorum foeminae & semen genitale mares habere cernunt. Cromis
Genus equidem illorum est quod nō ex coitu: sed ex limo are-
naue nascatur: Piscium autem omnium fere mares pleni sunt
semine genitali lacte nominato: Helioabalum imperatorem Lactes pi-
scribit Lampridius in locis mediterraneis murenarum & lu- scium
porum lactibus rusticos pauisse.

m Vllus quē Barbonē ideo vocitant barbagemina insignit⁹ Mullus *barbon*
inferiore labro: hic Cicero in Paradoxis Barbatulos mul- Barbo
los nūcupauit: grēce Trigla dicūt: quo noīe nūc romani vtunt⁹: Trigla
In viuarijs & piscinis non crescit: est illi maxima grā sicut ma-
gnitudo modica: nā libras duas raro admodū exuperat: illud
mirum est quod Mutianus prodidit: mullum octuagita libra-
rum in mari in tico fuisse captū: nec minus quod sequit⁹: Mul-
lum Asinius celer vir consularis vt refert Macrobius ex Samo-
nici sereni auctoritate semp milib⁹ nuniū mercat⁹ est: octonis
vero vt Pli. testat⁹: simile Iuuenal⁹. de Crispio: mullū sex milib⁹
emit equantē sane parib⁹ sestertia libry. Vescunt⁹ muli & alga &
d iij

Mullei	ostreis & aliorum piscium carnibus. Nomen eis Fenestella a colore Mulleorū calciamentorū datū existimauit: mullei autē fuerunt calcei regū albanorum: postea patriciorum a millando id est suendo nominati.
Calcei	
Millare	
Loligo	L oligo inter mollium piscium genera numeratur: pedes duos habens quibus ori cibos adinuet: hi asperi & longiores sunt: cæteri cirri cum quibus venatur: sic autem ideo dicta quæ extra aquā volitet littera immutata quasi Voligo vt scribit Varro: hinc Plinius Loligo etiam volitat extra aquā se effrens: quod & pectunculi faciūt sagittæ modo: Mollia vero genera piscium dixerunt quæ sanguine carent & foris carne molli obducta solidum intus modo sanguinei generis continent: vt Sæpia etiam: & Polypi a multitudine pedum nomē adepti.
Voligo	
Pectūculi.	
Pisces molles.	
Sæpia	
Polypi.	
Lupus	L vpus piscis in capite lapidem habere creditur: vt referūt Plinius & Aristoteles: Præcipuam huic auctoritatē fuisse Cornelius Nepos tradidit: inter pisces equidem Tyberinos apud romanos primū locum tenuit: & is præsertim qui esset captus inter duos pontes vt repetit Macrobius ex Varronis rerū humanarū vndecimo: & Columella. M. Philippi velut vrbanißimum/ quod erat luxuriosissimū factum ac dictum referens. Is enim apud hospitem Casini cum cænaret appositumq; e vicino flumine lupum degustasset atq; expuisset improbum factum dicto prosequutus Peream inquit ni piscem putauī. Ex hoc est facta multorum gula subtilior: quibus fastidio fuit lupus fluuiatilis: nisi quem Tyberis aduerso torrente defatigasset Vnde Horatius in sermonib⁹: Lupus hic Tyberinus an alto captus hiet pontesve inter iactatus & amnis ostia sub thusci: lupus alias rapax est animal: at lupa meretrix etiā dicitur: inde lupanar qd primū in Cypro insula Venerē instituisse fabulantur.
Lupa	
Lupanar	
primo	
Aurata	
Orata	
Aurum	
Orum	
Nota	A urata piscis ab auri colore nomē accepit: Cuius amator sergius: Orata cognominatus est vt refert Macrobius: nā orata prius dicta: quasi Aurata ab oro quod vulgo etiā pro auro dicunt: hinc Orichalcum ab ære & aure quidam falso putarunt cum sit a mōtibus & ære nominatum. In cibis cōmendantur auratæ optimæ ex lacu lucrino: quibus proprium fuit conchis pinguescere: Vnde Epigrāmatarius poeta in Xenijs. Non omnis preciū laudemq; aurata meretur: sed cui præcipuus concha lucrina cibus: coeunt vt cæteri pisces ventris atritu & oua concipiunt: sed non omnibus cōtingere in tanta copia vt foetū educant manifestarium: alioquin replerentur maria & stagna
Coitus piscium	
Ouapiscium	

cum singuli vteri innumerabilia contineant.

Menæ breues sunt: colorē mutant: hyeme candidę æstate Mena
fiunt nigriores. Aristo. hist. animalū. viij. Mena inquit
grauis melior est: forma rotundior foemine: porrectior mari &
latior. Euenit vt cum foetu impleri foemina incipit maris color
in nigriorē mutetur: & caro deterrima cibo efficiatur: p id tem
pus a nonnullis Hirci vocantur. De mena quā Alecem etiā di- Hirci
ci posse quidā credidere meminit Persius & Martialis cum in- Alec
quit: & caudam Cybij breuesq; menas. M quoq; Cicero de fi-
nibus bonorum & malorū. Qui enim voluptates contemnunt
eis licet dicere se acipenserem menæ anteponere.

Scarus quo carpathium pelagus abundat adeo littoribus Scarus
Italicis Ignotus fuerat: vt nec latinū nomen haberet: ve-
rū Optanus classis prefectus sub Claudio principe copiam sca-
rorum copiosam nauibus aduectā in mare sparsit inter campa-
niæ litus & ostiā: Autores Macrobius: & Plinius: qui sua tem-
pestate huic pisci principatū dari scriptum reliquit: Herbis ve-
sci & pisciū solus rumiare creditur teste Aristo. hinc Opianus:
Hic scarus saxa frequentat: qui mites inter pisces clamore tre-
mēdo Intonat: & solus pallētes ruminat herbas: hoc vno nāq;
excepto pisces cæteri ferratis sunt dentibus: id est: acutis & mo Serrati dē
re serræ pectinatim sese stipantibus. tes.

Acipenser piscium olim nobilissimus est habitus vt scri- Acipenser
bit Plinius. Verum Traiani tēporibus in magno pretio
non fuit: vt idem testatur de ipso loquens cū inquit. Nullo nūc
in honore est quod equidē miror: cum sit rarus inuentu. Com-
mendatur tamen a Martiale & synchroni creduntur: Ad palla-
tinas Acipensera mittite mensas/ambrosias ornent munera ra-
ra dapes. Contra aquā nando meat: Squāmasq; piscium solus
habet ad os versas vt repetit Macrobius ex. P. Nigidio figulo
rerum naturalū maximo indagatore. Primus epulis hunc ap-
posuit Callonius præco si Porphirioni credim⁹ apud illud Ho- Callonius
ratianum Calloni præconis erat Acipensere mensa infamis.

Passer & solea pisces plani sunt: Passer optimus in cibis iu Passer
dicatur a passere auicula nomē vt ferunt adeptus. Solea Solea
quoq; quę lyeni imposita medetur inter lautiores pisces nume-
ratur: huic Solea vt opinor nomē mutuat: ea autem solo pedis
subijciť: Martianus capella. Calcei admodū furui quorū maxi-
me Soleę atrę noctis nigredine colorantur: Aulus Gellius oīa
ferme id genus inquit qbus Plantarū calces captū in fine tegū-

- Crepidule** tur cætera parte nuda & teretibus habenis iuncta / soleas / dixe-
Soleatus runt / non nunquam voce græca crepidulas: hinc soleatus sole-
as indutus: & solearius sutor earum. Quin & materia robustea
Sacri pi- super quâ craticius paries extruitur solea nuncupatur. Certissi-
fces ma est autē vī scribit Plinius securitas / planos pisces vidisse in
Raia mari quia nunq̃ sunt vbi maleficę bestię: q̃ ex causa Vrinato-
Pastinaca. res sacros illos appellāt: iter quos Raia & pastinaca p̃numerāt.
Rana **R**ana notissima est: græce Vatrachos: vnde ex parte Vatra-
Vatrachos chomyomachia Homericā: & adagiū apud græcos: Va-
trachos Seriphios: in eos qui nimis taciturni sunt: quoniam in
seripho mutæ sunt ranæ: alibi vero garrulę coaxatrices. Inter
Squating. cartilaginea numerantur: vī Raia Torpedines: Squatinæ Bu-
Passer. glossa & p̃fita quę Passer Rhombusve: Mares ipsi cū maxime
Cyrini coaxant ad coitum fœminas cientes Ololyzontes dicētur: pa-
Ololyzon- riūt minimas carnes nigras quos Cyrimos vocant oculis & cau-
tes. da insignes: quæ mox findit se in pedes posteriores.
Rhombus **R**hombus quoq; Rauennæ delicatior inter planos poni-
tur: eius magnitudinē innuit Iuuenalis: & epigrāmata-
rius poeta in Xenijs. Quamuis lata gerat patella Rhombum
Rhōbus tamen est latior patella: marinus piscis est: Cassius au-
tem Hemina tradidit pisces marinos in vsu fuisse p̃tinus a Ro-
ma condita. Rhombus alias instrumētū est incantatoriū rem
magicam adiuuans in quo significatu accepit Martialis: Cum
secta colcho luna vapulat rhombo. Ouidius in amoribus: Scit
bene quid gramē quid torto cōcita rhombo Licia: quid valeat
virus amantis equę: & Propertius Staminea rhombi ducitur
ille rota. Theocritus quoq; in pharmaceutria æcloga mulierī
veneficę rhombū dedit iter cetera qbus sibi amantē alliceret.
Lacertus. **L**acertus piscis est idoneus ad fassamēta: de quo Marcia-
lis: cum Iexitani ponitur tibi cauda lacerti: & Iatyrogra-
phus poeta: conchen æstiuī cū parte lacerti: est & lacertus ani-
mal terrestre: Vergilius nunc virides etiā occultant spineta la-
certos: Plinius. in. viij. Lacerti arabiaē cubitales in India vero in
Nyfa monte. xxiiij. in longitudine pedum: colore fului: aut pu-
nicei: aut Cerulei: Indoctuli stellionem dixerunt: cū Stellio sit mi-
nor lacerta: quem græci Ascalabotē Neoterici Tarātulā appel-
lant: quo nomine genus quoq; aranei nunc peculiare apulicę si-
gnatur. Id stupidos morsu suo vel ridentes saltātesve & tremu-
los reddit: hinc Aristoteles in hist. animalū. viij. scribit in Ita-
lia fore locis quibusdā morsus stellionum exitiales: est & Thu-

rio piscis frequens in Sicilia cōmendatissimus salsamentis.

Gobius siue gobio vel Cobi⁹ ex gr̄cis p̄ c̄ piscis est quo Vē Globius
neti antiquiores cōenae principio vtebantur: hinc exiit dī vel cobius
stichon: in Venetis sint lauta licet conuiuiis terris principiū cōe Alecula
nā gobius esse solet: Paruulus est: vnde Columella. Nā & ale- pisces
cula modo capta & cantharus exiguusq; gobio: quisq; deniq; Gregales
est incrementi minuti piscis maiorem alit: gaudet arena grega- Dentices
timq; degit: hinc gregales inter pisces numeratur: Vt Thynni Coruli
Aleces. Lacerti: Coruuli siue graculi: Dentices: muli malleoli: Aristulæ
Ellegini: Scari: Aristule: Lolij: Papauerē: Iuliē: Limariæ: Scō- Scari
bri e quibus liquamen garū quod dixere: & monedulē: ac Tri- Scombri
chiæ quas Sardas vocamus & alij. Garum

Ostrea duriore concha teguntur in cibis non vulgarem Sarde
gratiā adeptā. Primus sergius Orata optimū saporē lu Monedu-
crinis adiudicauit: & primus oīm Ostrearia vt diximus læ.
in baiano locauit ante marficū bellum. L. Crassi oratoris æta- Ostreum
te. Martialis de Ostreis lemmate p̄posito Ebria baiano veni Ostearia
modo cōcha lucrino: circeis etiamnum laudatissima nascebā-
tur: Horatius: Ostrea circeis miseni oriuntur echini: Britanica
quoq; optimi saporis iudicata: & p̄lata lucrinis: vtpote dulcio-
ra: de singulis Aquinas poeta satyrographus circeis nata foret
an lucrinū ad saxum: rutupinove edita fundo Ostrea callebat
primo deprehendere morfu. Omnia autē tunc meliora in cibis
existimantur: cū oia appellata habuerit: quę tñ nihil ad genera-
tionē p̄ferunt: sed indicio sunt melioris nutritiōis: veluti pin Pinguedo
guedo in sanguineis vt Aristō. asserit de gñatione aialū tertio.

Conchæ oculis carēt oīq; alio sensu q̄ cibi & periculi: illa Conchæ
rū gñā sunt: Purpurē: Buccinū & murices: quæ p̄chilia e Purpurē
quorū sanguine vestes antiq; ifectores tinxerūt: sunt & Dactili Buccinū
a sīlitudine humanorū vnguīū dicti: atq; alia cōpluria: quę oīa Murices
celerrime adolefcūt: & p̄sertim Purpurē: quę verno tpe eun- Dactili
dem in locū sese colligentes cōdunt quā fauaginē nomināt: ea Fauago
est veluti fauus apum Aristoteles in. v. histo. animalū quomo
do generētur recēset. In. viij. vero ostrearia inquit & concharia
crusta q; etiā intacta tūc optima cum grauida sunt: vt late patet
in locustis & id genus cæteris: at mugilis lupus & reliqui fere
oēs squāmosi cum ferunt: deteriores habentur: vt etiā de Silu Squāmosi
ro dicitur: cuius mas quoq; fœmina p̄ior in cibis credit: cū in pisces
ceteris piscibus mares fœminis sint meliores: licet in genere an Silurus
guillarū iucūdiore multi existimēt fœminas: cū fœminę vere Anguillæ

- non finit : sed quia aspectu discrepant foemine appellatur : In mari indico potissimum nascitur genus concharum vt scribit Solinus & Ammianus : quod margaritas vnionesq; concipit pro qualitate roris quem sitientes certo anni tpe hiatu quodam hauriunt: si purus influxit candicant: si turbidus subnigricant aut pallescunt: hoc deniq; credit: matutini aeris semine clariores: vespertini obscuriores vberiore hauustu fieri maiores . Si tonuerit cōprimuntur conchae: vitiaq; contrahentes abortiua faciunt: quae paruula: aut inania: Phylsemata dixere: producuntur & margaritae facie vna rotundae/ altera planae ob id Tympania a Tympani forma nuncupatae: & proceriores quas fastigia: ta longitudine Elenchos vocitant: alabastrorum figura in plenior orbem definientes: hos digitis suspēdere inquit Plinius & binos ternosq; auribus foeminarum gloria est: cum id fecere Crotalia appellāt: ceu sono quodam gaudeāt & ipso collisu margaritae: Praecipua est autē Vnionibus pre ceteris autoritas nūq; duobus simul repertis vn nomen: summa laus in candore/ magnitudie/ orbe/ leuore/ & pōdere: Duo p omne quū maximū celebrati . Vtrūq; Cleopatra regina possedit . Romam vero primū Syllanis tpibus illatos fuisse vniones veteres tradidere. Nascuntur margaritae & in Taprobane insula: In persico sinu maris rubri circa Arabiam. In littore etiā Britanico: veluti Iulius Caesar ex inscriptione testatus est subdita Thoraci: quae e Britannicis margaritis Veneri genetrici dicatum in templo eius posuit.
- Testudines** Testudines tardigradae & domiferae: in cibis sumptu Pthisicis lienosis caducisq; opitulantur: Ex earum aut carne vt in prouerbio est: vel multum edendum vel nihil edendum: quoniam modica in cibis dolores mouet in intestinis: copiosa purgat & sanat. Vere & eleganter illas descripsit Pacuuius: quae drupes tardigrada: agrestis: humilis: aspera: capite breui: ceruice anguea: aspectu truci . Tantae magnitudinis in mari Indico nascuntur vt singularum superficiae habitabiles casas integant: & circa mare rubrum his tanquam cimbis nauigēt. Chelonophagi orientales populi testudinibus vitam agūt: vnde nomen: earum quoq; tecta vasorum vice & nauium vtuntur domos eadem sibi contegentes: sic autem ideo dictae sunt q; testategantur: anthor Marcus Varro. Earum genera sunt marinae/ palustres/ terrestres/ & Lutariae/ quae in dulci aqua diuersant: has graeci Emydas appellāt terrestres vero chersinae dictae in operibus: nā vt scribit Pl. Testudinū putamia secare in laminas
- Chelono-**
phagi.
- Lutariae**
Emydæ
Chersinae

lectosq; & repositoria his vestire Caruilius pollio instituit. Te-
studo quoq; lyra dicitur quoniā Mercurius Apollonis cytha-
ram de testudine sicca meditat⁹ est: vt Aratus & Higinius refe-
runt. Hinc Horatius illum curuæ lyre parentum nuncupauit:
& ad citharam apostrophans inquit: O decus phœbi: & dapi-
bus supremi grata testudo iouis: O laborum dulce lenimen.

Cochleæ terrestres sunt: & aquaticæ: exerentes se domici-
lio cornuq; protendentes: quibus teriti olim Narnien-
ses (vt dicitur) pontem celeberrimū ad illas arcēdas sunt demo-
liti: oculos non habent: Ideoq; corniculis iter explorant: Pom-
peius a Limo limaces appellat: & vt. sentio terrestres intelligit: Limax
quæ terra per hyemem delitescent: vere prodeunt. Columel-
la: Implicitus conche Limax hirsutaq; campe. Earum viuaria
instituit Fuluius Hirpinus in Tarquinensi paulo ante ciuile bel-
lum: quod cum Pompeio magno actū est: Saginā quoq; com-
mentus sapa & farre alijsq; rebus: vt cochleolę etiam altiles ga-
neam implerent.

Cancer. Ancr petrosa amant: brachia bina denticulatis forcipi-
bus sortiti: quibus ori cibos quoscunq; ceperint admo-
uent. in pauore retrorsum mira celeritate decurrunt: vt isini Cirri
tio senectutē anguium more exuunt reuocatione tergorū: ac accetabula
plenilunio vt ostrea implentur: brachia vero in piscibus quibus Carabi
dā modo cirros modo accetabula ab accipiēdo vocamus. Eo Astaci
rum genera sunt Carabi: Astaci: paguri: Maiæ: Heraclotici: & Paguri
alia ignobiliora: Aristoteles. iij. histo. animalū Crustatorū ge-
nus primū ponit Locustas: proximū huic Cammarū: tertium Maiæ
Squillam: & quartū cancos: mox singulorū differentias prose Locustæ
quitur: quorum etiā quarto de partibus animalū neminit: sin Cāmarus.
gula quoq; genera in suas species diuiduntur: Omniuora sunt Squilla
omnia: vtpote quæ limū: lapillos: & algam deuorent atq; etiā Cācri saxa
stercus: vt Cancrī saxatiles: De piscium generibus & natura cō tiles.
pluria traduntur a plinio Aristotele & Opiano: ex quibus hæc Temulus
paucula dicta sufficiant: Breuitatis nanq; dilector plura coar: Barbulus
ceruare nec potui iure nec debui. Adde q; multa piscium nomi Perfcus
na apud autores inueniuntur qui nunc nec in pretio: nec quidē Truta
cogniti sunt: cōtra: hac nostra ętate genera piscium habentur: Botulus.
de quibus miror nullam in veteribus scriptoribus memoriam Carpani
extare veluti Temulus. Barbulus. Perfcus. Truta. Merlucius. Scardua
Strigilis. Botulus. Cauedulus. Carpani. Scardua Carpiones q Carpiones
in Benaco lacu nascūtur: Sturio in pado licet Silurus a nōnul Sturio.
Silurus

Attilus lis perperam credatur. Nam Attilus in ipso amne alius est a sturione qui græce modo hysca modo hicca nominatur: ea vox porcum significat unde nostri Parmenses paruulos sturiones porcellas appellant: atque alij complures: Verum ut dicam quod sentio vel non hisdem apud veteres nominibus fuisse: quibus nunc sunt: vel de illis qui in pretio ea tempestate habebantur mentionem vilioribus postpositis fecere. Videmus enim tempus per ætates & secula in rebus fere omnibus pretium decus auctoritatem: nunc vni minuere: nunc alteri augere. Hinc Lucretius. Nunc iacet æs: Aurum in summum successit honorem: Sic voluendo ætas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio fit nullo denique honore. Hinc ab aquaticis in leporario ad terrestria animalia notiora diuertamus.

LEPORARIUM CAPUT VII.

LEPORARIA APPELLANTUR NON

Lagotrophia ea tantum quæ maiores nostri dixerunt ubi soli lepores sunt & græcis Lagotrophia vocantur: sed omnia septa edificia quæ sunt: & hinc inclusa animalia quæ pascuntur.

Roboraria Roboraria eadem a tabulis roboreis quibus septa fuerunt antequam mæcerias & mœnia noscerent: autor Gellius ex Var. Viuaria autem aporum cætorumque siluestrium primus Romanorum instituit Fuluius Hirpinus: qui in Tarquinensi feras pascere delectatus est locis conclusis: quæ ex græco proprie Theriotrophia nuncupamus. Qualia nostri temporis principes ad venationum sepicule voluptatem: raro ad pugnam in harena antiquioribus visitam parare consueuerunt. sed tu comprimis Princeps omnium principum optime & optimorum magnificentissime posuisti adhærentia hortis oppidi tui quod munitissimum & splendidissimum loco Cremonensis agri fertilissimo edificasti: & a lauro quam mereris Castrolaurum: ut lauretum lauretumque merito nuncupasti.

Lauretum
Laurentum
Castrolaurum
Elephantes **E**lephantes maxima omnium animalia facile mansuescunt: sunt enim auctore Aristotele a natura mites & mansueti ita ut ad rationale animal proxime accedant: horum quidam aurigas suos qui in preliis ceciderant exemerunt: quidam anterioribus pedibus vtero subiectos seruauere. Pudore nunquam nisi clanculum coeunt. Adulteria non nouere: nullave propter feminas inter se prelia cæteris animalibus pernicialia. Biennio vtero grauescunt: ut alij sesquianno alij triennio: hinc ad exprimendam hominis tarditatem in rebus peragendis eleganti-

ter dicere consueuimus. Citius parient elephāti: semel nec amplius quā singulos pariunt: sunt enim vni proles. Iuuenta eorum pigros. sexagesimo incipit: vtpote annis plus ducentis aliquādo & trecentis viuentiū. Nare pro manu vtuntur: qua cibos & siccos & humidos colligentes ori admouēt: vnde manū nomine pecu- Manus liari latine dicimus quā praelongā & in anfractū flexibile græci Proboscidem: nostri etiā Promuscidē: Dentium magnitudo Proboscis in quibus Ebur perfectissimū est inde cognoscitur quod in extre- Promus- mis africę postium vicē in domicilijs prebent: autores Plinius: scis Diodorus & Solinus: adde quod non potius dentes quā cornua te- ste Aphrodisæo appellāda sunt. Ebur ipsum a Barro nomē ac- Barrus cepit qui Elephatē notat: ex voce: quę est Barrire veluti Rugire Leonum: Frendere apros: rictare Leopardorum: Blatterare camelorū: vlulare luporum: Gēnere vulpiū: Hinnire equorum: Mugire bouum: Rudere asinorum: Balare ouium: Grunnire porcorum: Latrare canum: Elephantes autem quibus bælua nulla Voces ani- prudentior est vt refert Marcus Cicero de natura deorum pri- malium. mū vidit Italia Pyrrhi regis bello in lucanis & boues lucas/ nominauit: boues equidē a magnitudine: lucas a lucanis: Aufonius: Vt lucas Boues olim resumpto preferoces prælio fugit iuue- Lucabos tus Romula. Neuius atque prius Locusta pariet Lucam bouem. Iuncti primum Aphrico triumpho Magni Pōpei currū subie- re quod prius india victa libero patre triumphante factū memo- rant. At primus victo Pyrrho Curius ille dentatus cōtinentiæ Romanæ singulare exemplū Romā quatuor duxit Elephātes vt scribit Eutropius. Nascuntur in India maiores: generat eos & Africa: Arabia: Mauritania Aethiopes: Troglodytę: & Italia quod ne cuiuspiā incredibile videretur Columellę ex rei rusticę quarto verba subieci: India phibetur molibus ferarū mirabilis: pares tamen in hac terra vastitate bæluas progenerari quis neget: cum intra mœnia nostra natos animaduertamus Elephan- tes. Pugnā illorū primus oīm i circo dedit Cn. Pōpeius ludis quib⁹ a se factū Theatrū dedicauit vt testis est Asconius Pedianus

Leo solus ex feris clementia in supplices vtitur: prostratisq; Leo parcit: percussorē agnoscit: & ex obseruato iuadit. Animi index cauda sicut aures equorū. Ignē formidare impendio creditur quod Homerus sensit cū dicat Ardētesq; faces quas quāuis seuiat horret: Ossa adeo dura habet: vt his percussis ignis quasi e si- lice pdeat. Ad currū iunxit eos primus. M. Antonius & quidē bello ciuili cū dimicatū est in pharsalicis cāpis. Primus quoq;

Leo man- Leonē manu tractare & mansuefactum ostendere ausus est Hā
suefactus no carthagenensis damnatusq; illo argumento: quoniam nihil
 non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur: & male cō-
 mitti libertas ei cui in tātum cessisset feritas: autor Plinius: Sy-
 mandium etiā regem ægyptiorum ferūt Leonis domi enutriti
 opera in pugnam vti solitum fuisse ad victoriam vt scribit Dio
 dorus bibliothecæ secundo. Non mansuefactos exarmare cō-
Exarmat sueuerant: vt olim Heliogabalus: qui dentibus & vnguibus exe-
leo ctis triclinijs etiam epulantibus conuiuis eos immittebat: Sed
 exarmare pro mansuefacere quidam dixerunt: pugna eorū si-
Exarmo mul plurium Romæ primus dedit. Q. Scæuola. P. F. in curuli
 ædilitate. Centum autem Iubatorū primus omnium. L. Sylla
 qui postea dictator fuit in prætura: Nascuntur in Europa & ca-
 præcipue parte quæ est inter Acheloum amnem & Nesum cæ-
 teris fortiores: Peculiare nanq; est Europæ bestias pducere ro-
 bustiores/veluti Asiæ efferatiores: Africæ multiformiores: hinc
 Prouerbio quodā dicit: Semper aliquid noui africam afferre.
Prouerbiū Causa est aquarum penuria: qua fit vt bibēdi desiderio ad vnū
 fontem concurrant alienigenæ feræ: & quæ ante discrepabant
 inter se fiant mitiores: atq; ita coniungantur: Leænarum partus
 adulterinis coitibus Pardorum degeneratur: & Leones quidē
 procreantur sed in plebe remanent ignobiles & Iubarum ino-
Leopardi pes vt autor est Solinus in collectaneis: Leopardos dixere: Par-
Pardi di vero qui mares sunt: & Variæ quæ Pardales: & Pantheræ in
Pardales africa Syriæq; copiosus nascuntur macularum varietate insi-
Variæ gnes: veluti Tigrides: Camelopardalis: cuius meminit Plinius
pantheræ. Albertus magnus & Solinus: nunc Gyrapha: primum Romæ
Chamelo- Cæsaris Dictatoris ludis circensibus visa. Et Lupus ceruari-
pardalis quem chaum Thoem quoq; si idem est tamen vocitant/ tantæ
Gyrapha obliuionis: vt illi etiam in fame mandenti si retro aspexerit cibi
Lupus cer- subrepat obliuio: hominē & diligit & neq; valde metuit neq;
uarius offendit vt apud Aristotelem nono histo. animalium legimus.
Thoes
Tigris **T**igris a velocitate nomen accepit: nam lingua medica/ ti-
 gris sagitta est. Vnde Plinius Tigrim inquit hircani & In-
 di ferunt animal velocitatis tremendæ. Tantæ pernecitatis sunt
 vt nihil sit quod non assequantur quous longe antecedit: hæc tūc
 præcipue probatur cum catulorū suorum raptoribus insistent:
Tigris mā Diuus Augustus primus Romæ tigrim in cauea mansuefactā
suefacta ostēdit. Q. Tuberone Fabio maximo, cōss. quarto nonas Maij
 in dedicatione Theatri Marcelli: At postea diuus Claudius si-

mul quattuor: & Philippus Cæsar decem exhibuit: Nitent fuluo colore qui nigrantibus segmentis interundatus impensius oblectat. Dicuntur autem Catuli foetus ferarum & complurium animalium a Plinio & alijs: Lucretius: At Catuli pantherarum Scymniq; leonum: vt sint hi proprie leonum: nam Scy-

Scymni
Scytalia

Aper græce syagros dicitur q; i asperis locis senticetis: & mōtib; itōsis versat: vt refert. M. Varro i libris ligue latine Primus romāor. P. Seruilius Rullus/ pater eius Rulli q; in cōsulatu Ciceronis legē agrariā pmulgauit/ aprū solidū epulis ap-
posuit: ad qd respiciēs luue. & sua notās tpa exclamat. Quāta ē gula q; sibi totos ponit apros animal propter cōuiuia natū: Plurimi est nutrimentū: & facilis digestiōis: melior quā domesticus: q; leuoris substantiē vt ē apd Auicennā: q; aut in viuariis haberentur aprī ostēdit. M. Varro in re rustica. Cū emisti fundū tusculanū a. M. Pisone in leporario aprī fuerūt multi. Item. Nunc vt habeāt multos apros complura iugera macerijs concludūt. Castra: i maiores & ferociore euadūt: hic Homer⁹ nutriit ex-

Aper

Aper in e-
pulis

Ceruus græce Elaphos cornib⁹ insignitus est q; solida sūt autore Arist. vñ nomē accepit .g. in .c. mutato q; si geruus qd cornua gera: siue αρο των κερατων hoc est a cornibus q; primū bimis oriūf simplicia qdē & recta ad subulaz similitudinē: quā ob rē subulones p id tps appellāt: In imis cornibus: nā senes his carēt: ramis ad vsum pugnae ante frontem pendentibus quæ adminucula dixerunt. Cornua ipsa singulo anno mense aprili amittunt locis difficillimis & qua iueniri nequeant vnde prouerbiū illud emanauit. qua cerui relinquūt cornua: cauent enim ne inermes reperiantur: tanq; cum cornibus arma sua amiserint: vitam viuunt longissimam hinc Poetæ illud est. Viuacis cornua cerui. & Columella rei rusticæ decimo. Ceruus compluribus annis sustineri potest. Nam diu iuuenis possidetur: q; æui longioris spatium sortitus est.

Aper

calstratus

Aper

Erymāthe

us ap i oli

po ap cha

lydonius

Ceruus

Subulo
nes

Admini
cula

Prouerbiū

Viuax
ceruus

e

LIBER PRIMVS

Contra fe-
brem
Caro cerui

Cerue cā-
didæ

Cerua cor-
nib⁹ aureis

Vrsus

Lepus

Constat enim v^t scribit Solinus aliquos post centum annos cō-
torquibus aureis quos Alexander magnus addiderat fuisse ca-
ptos: ad opertis iam cute in magna obesitate nec dum idicium
femis preferentes: febrē non sentiūt: quin huic morbo meden-
tur. Quasdam nos inquit Plinius Principes foeminas scimus
omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas lon-
go æuo caruisse febrib⁹. Nascunt^r interdū colore cādido: qua-
lem fuisse tradūt. Q. Sertorii ceruā: quā esse fatidicā hispaniæ
gentibus psuaserat: vt est apud P. utarchū. Animal est simplex
& omnium rerum miraculo stupens: adeo vt venatoris arcū &
sagittas i se directas miret^r. In fabulis celebra^r cerua cornib⁹ au-
reis eximiae pernicitatis: quā arte & igenio Hercules cepit: etiā
si Aristoteles de partibus animalium Ceruas foeminas cornua
non habere rationibus ostendit: Constat equidem ex Callima-
cho in hymno dianę e quinq³ ceruis secus Parthasii mōtis ra-
dices inuentis quarum e cornibus splendebat aurum quattuor
ipsam sine canib⁹ cepisse curruq³ adiunxisse: fugientem aliam
Iunonis voluntate Herculi vt certamen fieret rupem ex cepisse
Cerauniam.

URforum partus primo candida est informisq³ caro mu-
ribus paulo maior: sine oculis & absq³ pilo quā lābendo
paulatim figurant: hinc Ouidius in vltimo metamorphoseos
Nec catulus partu quem reddidit vrsa recēti: Sed male viua ca-
ro est: Lābendo mater in artus fingit: & in formā quātā capit
ip̄a reducit: Inualidissimū ē his caput sicut leonib⁹ fortissimū
L. Domitius Aenobarb⁹ curulis edilis Messala cōsule Numidi-
cos vrsos cētū & totidē ēthiopas venatores in circo roāo exhi-
buit: qđ spectaculū inter memorabiles titulos ānotatū ē vt tra-
dit Solinus: Adeps ip̄e defluū capillotum inhibere creditur.

LEpus qui oim animalū predæ nascitur in cibus palmam
pre ceteris quadrupedibus obtinet: & septem dieb⁹ for-
mosiores epulones facit: hic epigrāmatarius poeta. Inter qua-
drupedes gloria prima lepus: Itē ad Gelliā: Cū mittis leporem
dicis mihi gelia semper / formosus semp Marce di- b⁹ eris: quę
carmina a Lampridio repetita sunt iu vita Alexandri Seueri q
Lepusculis delectabatur: Saginari lepores institutū esse ostēdit
M. Varro i re rustica his verbis: q̄a Macrobio i Saturnalib⁹ re-
citant^r: Hoc quoq³ nup̄ institutū ē: vt lepores saginaren^t cū ex-
ptos e leporario quondā in caueis & loco clauso faciāt pigues:
Nos leporē obturat^r aurib⁹ surdū celerius piguescere legimus.

Lælius putauit dictum a celeritudine q̄ leuipes esset. At Gel-
lius ex Varrone Læliū culpās a verbo gr̄co antiquo quo Ae-
les Boetij leporē appellabant. Dormiūt oculis patentibus lepo-
res multiq; hoīm. qđ Choribantian Gr̄ci dixerē. Dasypodes Choriban-
eosdem esse classicorū & primariorū scriptorū quidā voluere. tian
Plinius negat. Est inter eos genus quoddā nōnulli lepusculos: Dasypus.
hispania Cuniculos nominat q̄ sub terra Cuniculos ip̄i satiāt: Lepusculi.
veluti mures quas dicunt Myopias vbi latitāt in agris. Martia: Cuniculi
lis in Xenijs. Gaudet in effossis habitare cuniculus antris. Mō- Myopie
strauit tacitas hostibus ille vias. vt Camillo ad Veios capiēdo
in Ethruria / fœcūditatis sunt eximie / hinc opidū in ea suffossū
a cuniculis fuisse scribit Pli. i. viii. Quin & Balearici olim auxi-
lium militare ab Augusto petere coacti sunt cuniculis eorū re-
gionē populātib⁹: autor Strabo. Inter semisera aīalia cōnume-
rantur quę nec placida nec fera sūt. sed medię inter vtraq; natu-
ræ Nō. n. feritatē hñt: & ideo ferē dici nō pñt: neq; māsuēcūt
vnq̄: quo fit vt nec placidi nec cicures habeantur. Timidissimi timida aīa
equidē sunt veluti & damæ cæteraq; id genus animalia qui- lia. Pusillai
bus dilutus est sanguis: vt refert Aristoteles: hinc sunt quos pu- mes. My-
sillanimes latini: Gr̄ci micropsycos nominarunt. crosyci.

Capreę quę Dorcades acutissime videntes a similitudine Capra.
quadam capre dicuntur: vnde capreoli: Capræ ip̄sæ vel Dorcades
a carpendo summa virgultorum: vel a crurum crepitu. Caprea Ibices
rum genera cōpluria enumerat Plinius in octauo. Sunt Ibices Dama
maximæ pernicitatis. Est Dama quæ raro mansuescit nebras Nebrides.
ei iam appellata: vnde Nebrides pelles damarum quibus in Li- Nebras
bei patris Orgijs vsi sunt antiquiores. Sunt Rupicapreę: sunt Rupicapre
Pygardi. sunt Origes soli cōtrario pilo vestiti & ad caput verso Pygardi
sunt Strepsicerotes & Platycerotes: hi a cornibus latis: illi a cō- Oryges
tortis nomen adepti: multa q; alia haud dissimilia: quorū quæ- strepsicero-
dam alpes quędam transmarini situs mittunt. tes. Plati-

Herinacei spinis contecti sunt. Aristoteles hist. Animalium ceros.
primo. Pios effigie aculei / piculatos: genus quoddam pi Herinace⁹
larum esse existimādū est quales herinacei aut histrices gerunt
vicem. n. villos non pedū vt echinos aculei prestāt. hi & heri- Herices
ces q̄ spinis horreāt / dicti in sepibus dumosis & vineis p autū-
num p̄cipue diue: sātur: cōduntur in arbores hyeme: & cibis p
æstatē paratis velsūt. Vbi sensere venatores cōtractis ore &
pedibus cōuoluūtur in formā pilæ ne qđ cōprehēdi possit p̄
ter aculeos: sūt e gñe eorū maiores histrices q̄b⁹ lōgiores aculei Histrices
eū.

LEPORARIVM.

& cum tendunt cutem/missiles:Herinaceorum caro ventrē le-
niens eustomacha est vt scribit Auicēnas.

Glires	G lires paruula animalia cum latent in arboribus hyeme sō no pinguescunt:vt Aristoteles autor est: hinc Epigram- matarius poeta in Senis:tota mihi dormitur hyems & pin- guor illo tempore sum quo me nil nisi somnus alit. Inter gane- aros cibos numerabantur apud maiores adeo vt Censoriæ le- gis principes.Q. Scaurus & Marcus in consulatu illos cænis ademerint:At Fuluius Hirpinus viuaria eorum in doliis exco- gitauit.
Viuar- ia gliriū Simia	Imiæ hominum figuris proxima animalia apud nos in delitiis habentur omnium fere rerum imitatrices. Cauda hæ carent:sunt tamen in genere earum caudatæ/Cercopithe- ci vt scribit Solinus:quorum Martialis Simii lemmate præpo- sito meminit in apophoretis: Callidus emissas elidere Simius hastas:Si mihi cauda foret cercopithecus eram:Nam Simio mira est solertia:græci Pithecon vocant:Lattunculis fictis cæ- ra hūc lussisse Mutiāus auctor est:Simias fert Libya vt testimo- nio Possidonii refert Strabo libro xvii. Et .xv. Indiæ siluā su- pra Emodos mōtes abundare cercopithecis.Cebum/aliū cau- datam Simiam interpretantur:In simiarum genere numerant & Sphiges mammis prominentib⁹ ac dociles ad feritatis obli- uionem:& Cynocephali a capite canino:satyri ex libidine no- mē adepti quos ægyptanes nōnulli vocitant:Simiæ ipse q̄ si- mæ sint idest narib⁹ depressis:Simi autem contrari⁹ est Silus: vnde Silæ galeæ:Alii tamē dictas voluere quasi mimias:hoc est imitatrices:quæ in Leporario rarēter tenent: Sed catenula in qualibet fere ædiū parte ligātur vt cōspici possint atq; dele- ctēt:& cū hæ turpissimæ bestię vocentur ab Ennio:credunt ta- mē suos catulos esse omium fermosissimos.id quod plerisq; nostrū qui scribim⁹ euenit.Et de Roborario haectenus:Cæte- rog nāq; animalū vt Bisontis:monocerotis quē Vnicornē la- tini:Rhinocerotis:Lupi/Vulpeculæ mellis idest Taxi Lincis Vri hyenæ.Castoris qui fiber/Mustellæ aucupib⁹ cūmitescit feruientis.Vierræ quæ Pholitamuris Alpini q̄ Armellinus & lutræ aquaticæ.quorum species varias Solinus Pli Alber. magnus & Arist. tradidere nihil attinet formas referre/quoni- am eorū quædam apud nos nūq̄ vel raro vident quædam au- tem cū sint vel mensis exploduntur/vel minime mansuescūt: quod si forte contigerit parum vel nihil delectant/His igitur
Cercopi- theci	
Pithecis	
Cebus Sphiges Cynocephali Satyri Aegypaēs Simus Silus	
Bison Lupus Vulpecula Vnicornis Linx Mellis Vri Hyena Castor Lutra Monoceros.	

ceteraq; quę conuenire videbuntur annotabimus: Bouem vero Taurum & ex his Vitulos; ac Iunices: Bubalos colore nigro S. em: Verrem & inde Nefrendes: Maialesq; materiam numeroſam ganeæ: Sincipita: glādia: Abdomina: Iecuscula: Vuluas lumbos: callum exhibentes: Ouem pecudē ue & arietē e quib⁹ agni puriſſimi & verueces: capram/hircū/ vnde hēdi cibis gratiſſimi: & reliqua ſi quę ſunt greges & armenta. Quoniam vrbānam domum non villam deſcribimus pretermitemus.

STABVLVM CAPVT. VIII.

TABVLVM VBI greges & armenta clauduntur locum generaliter appellamus: nā vbi Equile equi tenentur ſpecialiter equile: vbi oues ouile: Hara vbi ſues haram dixere: Bobile qnoq; a bobus: Ouile Caprile a capris: Hædile ab hædis: Agnile ab Bobiie agnis nomina traxerunt. Stabula ipſa & deuexa & aut glarea Caprile aut ſabulo ſaxoue ſtrata eſſe oportet: vt humorem reſpuere aut Hædile exſorberet & tranſmittere valeāt: ſpectareq; ad meridiem vt fa: Agnile cile ſiccentur: & frigidis vêtis nō ſint obnoxia. Vnde apud nos ea maxie parte q̄ equi ad p̄ſepia ſtare ſoliti ſūt Silicanē .i. Silice lapide vulgari ſternunt q̄ ex lateribus quoq; vocāt Silicata: vt Silicata Delapidata lapide ſtrata: ſed p̄ ceteris opere pretium ē & tutiſſimū aduerſus ignē Stabula per teſtudinē cōcamerare: pro: Fœnile pter fœnum paleas & ſtramenta q̄ in illis habentur parte ſuperiore: quā fœnile recte appellabimus. Dicunt & ſtabula hoīm diuerſoria & hoſpitia: in quo ſignificatu accipit ſepicule Petr. Arbiter i ſatyris: & Apuleius ac diuus Hieronymus i euāgelio Stabularum pro hoſpite viatores pretio recipiente poſuerunt. Stabula Vlpianus iureconſultus Caupones iqt & ſtabularios eos æque rius accipiemus: q̄ cauponā & ſtabulū exercēt. Vnde & proſtibalæ Proſtibalæ p̄ſedæq; meretrices dictę: q̄ queſtus copioſioris g̃a cōcurrētib⁹ illuc aduenis m̃ſlōes atē ſtabula habuere: q̄ apd nos curā ſtabuli & equorū hnt ſtabularii dicūt m̃g̃ro ſtabuli obtēpātes. Equus Quos ānis quinquagenis viuere fœminas minore ſpatio creditū ē. Schythę fœminis vt nūc noſtri q̄ ſūt curſores caballarū vti maluere: ſed i p̄eliis: q̄ vrinā curſu nō impedito reddāt: hīc ab hiſtoricis celebrāt equę Cymonis: q̄ tres victorias olympicas reportarūt & mortuę athenis ſepultæ ſunt. Itē. Euagorę laconici: q̄ etiā nun in ludis æleis victrices fuere: Libidine ex fœminis potiſſimū incendunt: mox vacce vt ſcribit Ariſto. Equunt itaq; Vnde id verbū ab hoc vno animali tra: Equire

	hī maledicto i virosas mulieres & libidinosas: Euētari quoq; per id tempus creduntur: ita affectæ currunt relicta societate.
Subare	Simile est hoc vitium quod subare in suib ⁹ dicitur: in canibus
Catulire	catulire. Cursus fit nō orientē versus aut occidentē: sed ex ad-
Hippoma-	uerso austri aut aquilonis. Idq; emittunt quod Hippomanes vo-
nes	citatur: veluti sues quod apriam nuucupant. Equarum virus a
Apria	coitu in Lichnis accensum Anaxilaus pdidit equinorū capitū
Eqnitū	visus representare mōstrifice: Libido extinguit v ^l iuba detōsa:
Mandra	v ^l equo admissario ex equitio id est mandra equorum admissio
	Iuba certissimus autor posteris etiā prodendum putauit a Se-
	miramide. Nini regis vxore equū ad coitū vsq; adamatū. Fide-
	lissimi hoib ⁹ sūt. Vnde & ob amissos dominos tristanē: & la-
Fides e-	chrymas interdū fundunt. Interfecto Nicomede rege equus
quorum	q illius fuerat iedia vitā finiuit. Vulneratus itē in prælio equus
Bucepha-	Magni Alexātri Bucephalas regē in aliū trāscēdere minime
las	passus ē. Idē regis istratus ephippijs neminē q ipm dorso ex-
	cepit: vt referūt. Q. Curtius/ Solinus/ Plutarchus/ & Iustinus.
	Nec Cæsaris Dictatoris equū quēq; aliū dorso excepisse legi-
	mus: eūdq; priores pedes hois siles habuisse locupletissimus
	testis est Trāquillus: q effigie atē veneris genetricis edē positus
Gradarii	est: Equorū aut alijs Gradarij/ Asturcones & Veredi: Gradarij
Succusso-	mollī gradu & sine succusatura icedūt: cōtra Succusores: quos
nes	alijs Succusatores Succusonesue frequēter sessorē inquietant.
Asturcoēs	Vnde nomē sortiti: Nā Marcello autore succusare est frequen-
	ter excutere. Asturcones mollī gressu alternaq; pglomeratione
	incedentes equitem minime cōcutiūt: Plinius scribit in hispa-
Tieldones	nia esse gentē asturiā equorum feracem Tieldones appellāt: mi-
Arulato	nori forma asturcones gignentis quibus in cursu nō vulgaris
res.	sit gradus: sed mollis alterno crurū explicatu glomeratio. Inde
Cociones	Equifiones & arulatores siue mauis Cociones arte & industria
Tollutares	talem postea gradus glomerationem equis dederunt: nōnulli
Veredi	Tollutares vocant ab asturia regiōe Asturcoēs nūcupati. Mar-
	tialis. Hic breuis ad numerū rapidos q colligit vngues: Venit
	ab auriferis gētibus astur equus: & Silius Italicus punicoz ter-
	tio de asturib ⁹ populis loquēs. Hac puus sonipes nec marti no-
	tus ad idē: aut in concussio glomerat vestigia dorso. Seneca tñ
	ep ^l az. viii. ad Luciliū. Ita inq; nō oibus obesis manis & astur
Veredi	conibus & Tollutarijs præferes illū vnicū equū ab ipso Ca-
	tone defrictū: vt Tollutares & Tollutarij dici possunt: at Veredi
	velocissimi in cursu dicuntur quib ⁹ maiores vsi sunt in venā-
	tione hinc exist illud epigrammaticarij Poetæ. Sragula succin-

Et venator sume veredi. Talibus nostra tempestate vtuntur Lā
 cearii equestres Stratioticos quos dicūt Lanceas manibus reci Stratiotici
 procātes cōmendantur ad hoc Turcorū caballi testiculis vtplu Cantheriū
 rimum adeptis (Cantherios vocāt) perniciosissimi: nā canthe
 rius equus castratus est. A veredis cursores seu mauis tabella-
 rios equestres celeri celeritate perferētes Veredarios vt a cabal- Veredarii
 lis alii caballarios appellant: qui teste Iulio armico sub equi coe Caballari
 estis sydere nascunt. Sunt & equulei equi pusilli mani & dimi Equulei
 nutiua voce manuli: de quibus Plinius Cecilius & Horatius me Mani
 minerunt. Hoc etiā Buricos nomināt vt est apud Acronem & Manuli
 Porphirionem. Omniū pedibus soleas e ferro addimus. At Ne Burici,
 ro olim mulis suis ex argento. Et Plinius in xxxiii. Vasa inquit
 coquinaria ex argento Caluus Orator fieri conquerit. Sed nos
 Carrucas ex argēto coelare inuenimus. Nostraq; etate Poppea
 coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis suis Sole- Soleæ
 as ex auro quoq; induere solebat: nā ad currū equi iūgū. Hinc Currules
 currules & biuges: & a carruca carrucarii: a carpēto carpenta- Carrucarii
 rij: a rheda Rhedarij: & a cisio fere quod curr⁹ Cisarīi nomina Carpētarij
 traxerūt. Sed mulos primū coeptos curru vehiculoq; adiungi Equi
 creditum teste Pōpeio. Equos aut Neptunum primo domasse Rhedarij
 existimant Cretenes artemq; ab eo equitandī institutā ex quo Equi pmo
 Hippius sit cognominat⁹: vnde Papinius in Thebaide. Neptu domiti.
 nus equo si certa priorum Fama patet primus teneris luisse
 lupatis Ora & littoreo domitasse in puluere ferē: alii Ama-
 zonas. Plini⁹ equo vehi Bellorophontē instituisse autor est: & Ex equo
 ex equo pugnare Thessalos qui Cētauri sunt appellati. Cabal- pugnare.
 li nēq; bello aptissima sunt animalia. Hinc Lucre. Lanigerę pe-
 cudes & equorum duellica proles: hic est Bellorophontes q ad
 uersus chimęram pegafo equo alato vsus est ad victoriā vt my-
 thici fabulātur. Is in Helicone boetię mōte vngula saxū feriēs
 fontē eduxit Hippocrenē vt Arat⁹ & higin⁹ tradidere. Ex hi- Pegasi
 storia est equidē aligeros in æthiopia equos nasci: quos Pega-
 sos noīant Plinio in. viij. & Alberto Magno in. xxii. autoribus Mulus

Mulus qui grēce μῆλον ex equa & asino vt notissi-
 mum est gignitur animal viuis in labore eximium
 optim⁹ ad generationem asinus habetur qui equam Hippothe-
 pullus luxerit. Hinc admittit t de industria: quos hippothelas læ.
 vocāt tanq̃ equimulgos q virib⁹ bonis modo equorū supueniē Hinnulas.
 tes in pascuis coeāt: at ex equo & asina genit⁹ pull⁹ hinul⁹ vo-
 cāt vt scribit Pli. & Varro: Mulū. lxxx. ānis vixisse Atheniēsiū
 e iij.

STABVLVM.

Mulæ si^e monumētis apparet. Mule ipsæ nō pariunt: quoniā ex differē
riles rentibus specie animalibus constant: & nō hūdem per naturā
& temperamentum seminibus vt sentire videtur aphrodisæus
in probleumatibus. Sunt tamē in Syria quę pariant: sed sui ge
neris vt refert Aristoteles hist. animalū primo. At mulus ipsæ
Hinnus septennis implere potest: cū equa etiam coniunctus Hinnum
Mulio pcreauit. Mulorū ductor mulio nūcupat. sicut equisio equo
Equisio rum: bubulcus boū: qui & bubsequa: nam Agafo ab agēdo ge
Bubulcus nerale verbum est. Plini⁹ in. xxxv. Athenion Agasonem cum
Bubsequa equo pinxit/ Apuleius in metamorphosi: An te nos tractamus
Agafo inciuiliter: qui nostrū Asinū furatus abducis: quin potius effa
Opilio ris vbi puerū eiusdem Agasonē necatū scilicet occultaris. **Opi**
Aepolus lio ouium quasi ouilio. Suarius suum qui porcarius: & Aepol⁹
Suarius ex grēco quasi Aegolus caprarū. Muli calcitrones. i. calcib⁹ in
Porcarius festantes vitio arcentur vini crebriore potu.
Calcitro
Asinus **A** Sinum quadringētis numis emptum. Q. Axio senato
ri haud scio an oīm pretio animalū victo inquit Plini⁹
Pullus Plagarū & Penuriæ tolerantissimus negligentia custodis for
asinus tissime sustinet: tardiusq; reliquis armentis deficit. Nam vt no
tat Columella. Laboris & famis maxime patiēs raro morbis af
ficitur: frigore tamen obrigescit vtpote natura frigid⁹: vnde &
in ponto & in scythia non nascitur vt Aphrodisæus & Aristot
eles tradidere. Pullos asinarū epulari Mœcenās instituit: mul
Onagri tum eo tempore praelatos onagris. post eum interijt autoritas
saporis. Onagri ipsi e siluestri genere: vnde nomen: in phrygia
& lycaonia præcipui cum venatibus agitant ita emin⁹ lapides
calcitrando emittunt vt insequentū perforent pectora: aut p
fractis ossibus capita ipsa displodant: hinc in re bellica tormen
tum quoddā onagri nomen accepit vt scribit Ammianus: Pul
lis eorū ceu sapore præstantibus Africa gloriatur: quos Lalifio
Lalifio nes appellat. Martialis in xeniis. Cum tener est Onager solaq;
Lalifio matre Pascit: hoc infans sed breue nomē habet. In grē
cia Asini arcadici nobilitatis in Italia Reatini. M. Varro rei ru
sticae secundo scriptum reliquit sua memoria Asinum venisse
Sextertiis milibus sexaginta. & Plinius de asinib⁹ hæc protulit.
Gnomo Quæstus ex his opima⁹ prædia exuperat: notum est in celtibe
nes dentes ria singulas emi quadragenis milibus numor. Quartos in his
dentes a dijudicanda ætate gnomones dicemus vt ex Aristot
ele hausimus: apud quem etiam ad quadrupedum ætatem di
noscentiā hoc scitu dignū & experientia cognitū legimus: cu

tem prementā maxillis detractā & mox relaxatā ilico in suū lo- Signū eq̃/
cum redeuntē indiciū p̄bere recentioris quadrupedis: at diuti⁹ senis
rugatam p̄manentem veteris signum ostentare.

Camelos inter armenta pascit oirens Bactri eos mittunt Camelus,
& Arabia vt scribit Diodoras: sed i hoc differūt: q̃ ara =
bici bina in dorso habēt tubercula / singula bactriani. Ad mini/
sterium duplex habētur: onerū enim salmas iumētorum vice
dorso ferunt: vt tradit Caius Iurecōsultus ad. L. aquiliā ideoq̃ Salmæ
iter dosfluaria animalia numerandi: & equitatū p̄bent i prœ/
liis perniciores: sed i primis foemine / coituri solitudines petūt
vt Elephantes: matres nunq̃ superueniūt: si quis etiam cogere
velit non patiunt: Cum de industria cultos in venerem cū ma-
tre miscere camelū fecisset. Is re cognita sceleris commissi / an-
xus camelariū paulopost morfu interemityt refert Aristoteles Inceste
histori. animalū nono. Sitim quatrduo tolerāt: potu nō gau- nota
dent nisi aquam prius: turbidauerint: equos impensius odore
formidat & equus Camelū adeo equidem vt speciē eius itueri
nec odorem sentire sustineat vt autor est Herodotus: Durant i
annos quinquagenos quidā & in cētenos testib⁹ Plinio i octa-
uo & Solino i collectaneis / Primū autē camelos videre romani
qui cum Scipione Antiochum deuicere / atq̃ iterum qui cum
Archelao ad Orchomenum & cheroniā dimicarūt vt Plutar- Dromeda
chus in Lucullo attestat / Nunc passim Dromedarios appella- rij
mus inter veterina animalia numerādos / qua dictione vt no- Veterina
mē idicat notam⁹ anialia ad vecturas idonea / hinc Veterinariū Equi meri
curam veterinorum profitētes / qui & Cteniatri. i. iumētari a torij
medella iumētorum dicti apud nos consueuere etiam illa loca Scortaj
da domi nutrire ad quēstum / Vnde equos mulos asinos me- meritoria.
ritorios vocitam⁹ / sicut scorta meritoria & tabernā meritoria Taberna
Orosius / Et taberna meritoria fons olei terram exundauit. meritoria.
Canis.

Canis qui grece κυων ad totius domus sed p̄cipue sta-
buli custodiam tam in oppidis q̃ pagis elegendus est / fa-
miliā nanq̃ & pecora obseruat latratu fures indicando / Quis Canum
famulus inquit Columella amantior domini: quis fidelior co- fides:
mes: quis custos incorruptior: quis excubitor inueniri pōt vigi-
lantior: quis deniq̃ vltor & vindex cōstantior. Garamantum
regē canes ducēti resistētib⁹ sese opponētes ab exilio reduxerūt
Colophonij & castabalenses ad bella canum agmina & cohor-
tes habuere. Volcatiū etiā nobilem qui autore Plinio ius ciuile
Casseliū docuit e suburbano asturcone redeuntē cū aduerspera

LIBER PRIMVS

Canum memoria	uisset canis a grassatore defendit. Soli canes noia sua recognoscunt. Itinerū meminerunt vocē domesticā agnoscunt: dños equaliter & fideliter oēs diligunt. hinc lucretius. Canū fido cū pectore corda: Lismachi regis canis flāmæ se iniecit rogo dñi accenso & pariter igne est absumpt⁹. Iasonis quoq; Ilicij interfecti canis inedia vitā finiuit. alunt etiā num canes ad venationē hinc venaticidicti: quorū alii lepores capreolos & id genus cetera cursu preuenientes mordicus apprehēdunt atq; interimūt. Alij sagaces odore ferarū vestigia scrutant: & venationes retia riā accipitrinā & cursoriā adiuuāt. hi pēdulas & ampliores aures fortiti Plaudox nomē acceperūt. Si q aduersus apros spumantes: lupos rapaces. Vrsos informes: & ferociora aialia emittuntur: collū corio cum clauis acutis & eminentioribus cui nullus nomē est vestiti pdeūt. Venandī vero modum Curetes induxere vt est apud Diodorum. suscepere postea ceteri: & in primis persæ reges tanq; verissimā rerum bellicarū meditationē cōmendatur a Platone in libro. 7. de legib⁹ cū sit canibus eqs et corporeis viribus: quicūq; habuerit horoscopum in quarta parte leonis erit venator: vt Firmicus testatur. Sūt & canes spōte in venationē exeūtes pdaq; domū referētes Vertagi nūcupati. Martialis nō sibi sed dño venat Vertagus acer illæ sū leporē qui tibi dente feret. Sūt pterea mellitei a loco puuli in delicijs olim foeminarū vt nūc presertim religiōi addictarū celebrati.
venatici canes.	
Sagaces canes.	
Plaudi Millus.	
venandi mos prio.	
vertagus Mellitei	
Præsepium.	P ræsepium dicitur vbi iumentis cibus ministratur. hinc Poeta aut intus clausos satura ad præsepia feruant. Apuleius Methamorpho. 6. Præsepium meum ordeo passim reple ri iubet foenūq; bactriano camelo sufficiens apponi. Columella. In stabulo sint ampla præsepia super quę traieris afferes in modū iugeri a terra septē pedibus elati configantur ad quos re ligari possint Iuenci At Præsepe ipm proprie stabulū dicitur Lignū vero ad quos equos ceteraq; iumenta capistris ita enim ipa Lora dicūtur religare solemus non aliter q ad anfulam vel vncinum vacerra nominatur: Columella clatrorum genus vacerras appellat: qbus e robore factis caueæ muniunt.
præsepe Capistrū vacerra.	
Anfula	
Furcale Cillere.	E id est mouentur: nam cillere est mouere vt scribit Serui⁹ et quibus foenum palea & id genus reliqua iumentis ministratur: hisdem rustici in foeno colligendovtuntur. Marcus Varro rei rusticæ primo. Herba cum crescere desijt et æstibus arescit subseca: i debet et quo ad paretat furcillis versari. Furculæ ipse

vident a furca hypocoristicos deductæ. Furcilles quoq; e ferro dicim⁹ bidentatos vel tridentatos qbus vtunt stabularij ad excrementa iumētorū paleis mixta (simū appellāt) vnde fimeta quæ Sterquilinia e stabulo eijcienda. Sed furcilles quoq; siue furcilla dixerūt quib⁹ hoies suspendebant auctore Pompeio.

Rastelli pprie quibus p fœnifecia fœstucas abradimus: a quo abradu Rastelli sunt nominati vt autor est. M. Varro in libris lingue latinæ: & rei rusticę priuo Tum de pratis inqt stipulā rastellis eradi atq; addere fœnifecio cumulū. quo factō sicilienda prata id est falcib⁹ cōsectanda quæ fœnifecæ præterierunt. Verū & stabulariorū vsibus deputant. Hisdē quoq; terra effodiūt Vñ Sueto. in Nerone. Turbaq; signo dato pimus rastello humū effodit & corbulę cōgestā hūeris extulit: colligitur aut fœnū p fœnifecas et cæteros in metas/strues/vel cumulos: q̄s Col. videt Strigas vocare. nā Strige ordines sunt inter sese compactarum.

Fœno alunū iumēta: datur & stramētum: equos vero generosiores & ad cursum præserti paratos quos barbari eos dicim⁹: paleis & Zentico hordeaceę cibario qui sūt principum equisones alere consueuerūt. At verno tēpore equis iuniorib⁹ iprimis per continuos dies plūsculos Farrago exhibet qua & purgant & obesiores euadūt/ de hac Plinius i xviii. Pōpeus & Marcus Varro in re rustica meminerūt: hoc scitu dignum est quod refert Aristoteles hist. animalū octauo: Farraginem pilū expolire/ cum frugib⁹ grauīda est. inutilē cum duris iam aristis inhorrescit. Fœnū autem ipsum & fœstuca autore Pompeio a fœtu noīa traxerūt/ a fœno Fœnificæ qui fœnariis falcibus fœnum in pratis secant: Columella rei rusticæ secūdo Ita necubi ferramentū fœnifecis possit offendere: alii fœnum a fœnore deducūt q̄ nil aliud sine aliqua cura tantum fœnoris præbeat: Vnde prata/ a quibus fœnum: antiqui dixere quasi parata: Fœnum mēse mīo primū secant fœnifecæ tum etiā post ea maximeq; si prata sint irrigua quod sero natū & fere autumnale Cordum nuncupam⁹: Plinius: Rursus inquit defecta riga frumenta ri oportet/ vt seceſ fœnū autūnale quod Cordum vocant: Vt uti corda frumēta tarde matureſcentia dicunt autore Pōpeo: agni Item cordi agni qui & socordes post tempus cum remāserint iuoluis itimis vt tradit. M. Varror rei rusticæ secundo.

Stramentum e stipula culmisq; faciūt: seb optimū cū nūdū pluerit & ate spicilegiū: quos flictas spias colligūt: sicut Racemos relictos Racematione. Plinius in. xviii: Vbi fœ-

Furcilles
Fimus
Fimetū
Furcilla
Rastelli

Sicilire.

Striga

Fœnum

Farrago.

Fœstuca

Fœnifecæ

Prata

Cordum

fœnum

Corda

Cordi

Socordes

Stramētū

Spicile

gium

LIBER PRIMVS

- inopia stramento paleam quærunt. Item alibi de hordeo loquens: Palea ex optimis stramento vero eius nullum comparatur: & Marcus Varro rei rusticę primo: infra manum stramētū quod terræ hēret postea subsecatur. Contra quod cū spica stramentum hēret corbibus in aream defertur: vbi discedit in aperto loco palam a quo nominata potest esse palea: stramentū a stādo vt stramen dictum putant: alii a stratu q̃ pecori substernat.
- Stramē**
- Palea.** Palea ip̃ae culmis & stipulis tenuioribus impendio probat. Plures gentium ea pro foeno vtuntur: optima est e milio: proxima ex hordeo/ pessima e tritico præterq̃ iumentis opere laborantibus: nostri substratu animalium illam præcipue seruare consueuerunt. Datur & per hyemem interdum armentis. Ceteris præfertur Vicię palea in cibariis si mature fuerit collecta: hoc vñ addimus: Culmum dici calamum: Stipulam vero folia q̃ ambiunt culmum. Vergilius. culmumq; leuem stipulasq; volantes.
- Culmus.**
Stipula
fiscina
- Fiscina** **F**iscina a ferendo nomen accepit vt scribit Marcus Varro ea nanq; feruntur paleę/foenum frondes & id genus reliqua. Ouidius. Vnde data est egre fiscina frondis oui. Et Plin. frondarias fiscinas quatuor implere frondatorem iustū esse autumat. Sed Virgilio cum dixit: aut facilis Rubea texatur fiscina virga a rubo qui Vitilium vsu cōmendatur Plinio Rubea est quando rubeus a colore non est a doctis receptus: nisi legas rubia ab oppido Cāpanię: nā Rubia alias herba offectores vtūtur
- Rubea.**
Rubia.
- Fiscella** Inde fiscella vas e iuncis aut vimine qua caseus formaf. Diuus Hieronymus ad Rusticū. Vel fiscellam texe iunco: vel canistrū lentis plecte viminibus. Tibullus. Tunc fiscella leui detexta est vimine iunci: raraq; per nexus est via facta sero: ab ea fiscellus: vt opinor casei molliis appetitor nuncupatur. Est & fiscella e viminibus funiculisue contexta qua bouum ora faucesq; mulorū capistrantur. Plinius in. xviii. Fiscellis capistrari boues. oportet ne germinum tenera præcerpant: Fiscina item factores vtunt. vt idem. xv. ostendit.
- Fiscellus.**
- Strigilis.** Trigilis instrumētū e ferro dētatū a strigēdo qđ radere significat dici pōt: quo equos & id gen⁹ iumēta expolire solent equisones e corpē sordes abradendo. Vñ Equotribas appellabimus q̃ equos vt Mulotribę Plauto: q̃ mulas fricāt: apud antiquos pprie ad vsus balnei strigiles fuere vt dicem⁹. Strigiles etiānum sermone vernaculo pisciculi qđā dicunt quorū frequens fit captura p hyemes hi veru tosti sale aceto oliuo pipere & cynamomo conditi paropside in cibis non improbantur.
- Strigiles**
pisces

Frena quibus equi coercentur. Seneca: Hyppolit⁹ arctis Frena. cōtinet frenis equos. Ea inuenere peletonij qui & strata Strata equorum primi monstraerunt. Oreas quibus ora frenantur: quorū .i. sicut aureas quę ad aures religantur autore Pompeio dicemus Oreę. Ast postomis ad cohibendam tenaciam naribus imponitur vt Aureę tradit Nonius Marcellus. Est & inter frena lupus quē lupatum postomis nōnulli: hinc Poeta: Duris parere lupatis: & Papinins in Achil. Lupus Non aspera prebet ora lupis. Est & Chamus quo Dauidis Psal. Lupatum. mo. xxxi. vsusest diuus Hieronymus Nisi potius hi fuerint se- Chamus. ptuaginta Interpretes quorum Psalterium per horas cantatur vt quibusdam placet.

Habene quę & retinacula frenis annexa sūt lora: manuq; Habene. tenentur: vt equum in gyros flectere impellere & retine. retinacula re valeamus. Vergilius de Turno. manibus mollitur habenas. Silius Italicus Punicorū septimo. Ferrato calce atq; effusa lar- gus habena cunctantem impellebat equum: vbi per calcē ferra tum calcaria e ferro intellexit quibus equos concitamus: non Calcaria aliter q̄ flagellis e summis arborū partibus / e loris / e neruo tau- flagellum. rino. Freni vero ipsi a frontalibus pendēt quę caput equi hinc Calx fer inde vinciunt: et additis bullis interdum auratis gēmisq; venu ratur. stant. Plinius in .xxxvij. de Coclīde gēma Quondamq; tan- Frontalia tē magnitudinis inquit fecere vt equis regum in oriente fron- talia atq; pro phaleris pensilia facerent.

Ephippiū sella dicitur quę equis ad molliorē vecturam Ephippiū imponitur et loris canabinis quę cingulas vocitant ven Cingulæ trem cingentibus ne diffuat continetur. Martialis. Ephippiū lēmate præposito in Apophoretis. Stragula succincti venator sume veredi. Nam solet a nudo surgere ficus equo. Inde equi Ephippia- ephippiati quorum contrarii sunt a nostris defultorii nuncu- ti equi. pati: q̄ ex his facile defiliant defultores: qui teste Manilio in Defultorii quinto Astronomię fiūt sub signo Eniochi. At generaliter oīa quę mulis equisue insternuntur Strata dixere: et equos stratos strata ac instratos eis ornatos T. Liuius in .ij. bello Punico. Armatos deinde instratisq; equis signū expectare. Et ab vrbe cōd. libro vii. Mulis strata detrahi iubet. Seneca ad Luciliū. Stultus est q̄ equum empturus nō ipm inspicit sed stratū ei⁹ et frenos. Sili⁹ Stratumq; ostro quē cepat ipse cornipedē Ephippio aut dextra ac sinistra loris quibusdā ferreę machinulæ addūtur quas Stra strapedes. pedes elegāter et Latialiter appellabimus. quia in his sessores dū targa premunt equorū pedes habere cōsueuerūt: apd maio-

LIBER PRIMVS

- res vt in statuis equestribus apparer nō fuere. Ephippū ipm dicitur q̄ supra equum ponatur: nam grēci Hippon equū nominant: vnde Hippodromus/Hippiatros equomedicus: hippocāpus piscis: hippomanes & carūcula & vir⁹: hippona dea equorum sicut Bubona boum: Hippoconij vero mangones ab eqs componēdis colorem fūco: robur inani sagina vt ait Quintilianus mētientes: & Hippiades statuē mulierum equestres qualis Chloeliē inter obsides Porſenē posita dicitur: ac Hippagones naues transuehendis conuehendisq; caballis aptæ.
- Hippōs**
hippomanes.
hippona
Bubona
Hippoco-
nij.
hippiades
Monile
- M**onile non solū mulierum ornatuſ dicitur: sed equorum etiā pendens a collo in pectus vt scribit Pompeius. Ouidius in fastis Dat digitis gemmas dat lōga monilia collo. Aulus Gellius in noct. atti. equitatū inquit frenis ephippijs monilibus phalerisq; prefulgentem: quæ verba apud Macrobiū in saturnal. recitat pretextatus: & Poeta de equis latini Aurea pectoribus demissa monilia pendent.
- Postilena**
Antilena
Cingulę
laterales
- P**ostilena incuruum lignū siue crassius lorū dicitur quod sub iumentorum cauda posuere: eo q̄ a posteriore parte habeatur. Plaut⁹ in casina Ita te a gerunda aqua curuum faciā probe vtpostilena possit ex te fieri: hinc per contrarium Antilena qua pectus cigitur vt pectorali: sed & cingulas laterales legimus a lateribus quę cingūt: addunt fere omnibus bullæ ex cris chalto in pris orbiculatę extuberantesq; ad ornatū & splēdorē.
- Phalera**
- P**halerę equorum ornamenta dicuntur a verbo græco q̄ illustrare significat. Verg. Primus equū phaleris insignē victor habeto: & poeta satyrogroph⁹/magnorū artificū frāgebant pocula miles vt phaleris gauderet equ⁹. In phalerat⁹. Suetoni⁹ i Claudio. Crass⁹ frugi equo phalerato & i veste palmata
- Helcium**
- H**elcium dicitur ante pectus equorum & id genus animalium ab armis. i. humeris pendens instrumentum quoddam tractorium quo & molē illi per machinulam innexę versantur: & curricula per temonē trahuntur. Vnde & nomē accepit. Helico & n. græce traho latine interpretantur. hinc helciarius apud Martialē q̄ fune canabino nauē trahit aduersus vindas. Sidonius curuorū hic chorus helciarioꝝ: de Helcio meminit Apuleius metamorph. 9. Defectū alioquin me helcio sparteo dimoto nexu machinę liberatum applicant p̄sepio. & paulo post: helcio tandē absolutus refectuiq; secuire redditus.
- Helciarius**
- Clitella**
- C**litellę appellantur quibus colligatæ sarcinulæ mulis & id genus veterinis portant vt scribit Pompeius Horati⁹

In satyricis Sermonibus: hinc muli capuē clitellas tempore ponunt. Inde muli clitellarij. Plaut⁹ in mustellaria. Muliōes multos clitellarios habent: ego habeo homines clitellarios magni Clitellarii, sunt oneris/ quicquid imponas vehunt: operimenta vero qbus muli multorum boum q; & equorū dōsa conteguntur Dorsualia Dorsualia bulgē quē bulgē quē peregrinationēq; necessaria bulgē dñt autore Pōpeio: alij vulgæ Vulgæ gas vocitarūt. Seneca ab equis quib⁹ portant hippoperas. Ipi⁹ hippoperē hęc verba sūt ex libro ep̄arū ad Luciliū. 13. M. Cato censori⁹ quē tā necessariū Reipu. fuit nasci q Scipionē. al. er. n. cū hostibus nris bellū alter cū morib⁹ gessit. Cantherio vehebat. hippoperis qdē impositis vt secū vtilia portaret: sūt & mantice ac p diminutionē manticulæ puulæ viatorie. Aesop⁹ ille festiuissimus Apologorū scriptor duas māticas singulis dedit hoib⁹ Mantica Mātica. Anticā & Posticā In illa aliena in hac nra repostas sūt vitia. Sed vtinā obuerterent vt sua quisq; vitia intueri possit: aliena nō tā facile possit. Verum nemo videt vt ille inqt mātice quod in tergo est.

AVIARIVM CAPVT. IX.

Ornithones Loca appellamus omnium alitū quæ intra parietes dom⁹ solēt pasci: vt ex. M. Var. scribit A. Gel. Ornithones. no. attica. secūdo Aviaria quoq; dici possunt: q; aues nes. sibi pascunt inclusæ q; primus instituit clausis oīm generū auib⁹ Aviaria M. Lælius Strabo brūdusū equestris ordinis ex eo cœpimus Inquit Plinius animalia carcere cohercere quibus natura cælū assignauerat/ Vbi vero opimabātur altitias Saginarium a sagina dixerunt Vnde. M. Var. scribit in re rustica pullos anserinos i Saginariū cludi saginario: Est & Cors quam cohortem quoq; dicim⁹ lo Cors cus cictus Parietibus quo galina anates & id gen⁹ reliqua habere i Villa solem⁹/ Vnde cohortales apud rei rusticæ scriptores gallinæ vocant: Qui abstulerat multas i la cohortis aues & Varro: Cors in qua pascebātur gallinæ/ Greci ornithotrophion nomināt agallinis pascendis quas ornithas nuncupant ornithotrophion pre cæteris in eo Includi solitas/ nam & alias aues/ hic ornithogonia de Auiti natura cōmentarios legimus Inurbana quoq; domo cortem facere poterimus i qua pascere ciconias grues Pa uones gallinas anseres & similia dabit ad vsus quotidianos. Excreta autē Purgamenta tritici minuta ad cibos cōmode dabunt gallinis & cæteris auib⁹ cohortalibus: & maxime cum Annonæ caritas fuerit.

Aquilæ vt refert Aphrodisæus i plematis oculorū acie Aquila acutissima iter aues picipatū sibi vendicat/ nunq; bibūt

LEPORARIUM

veluti & cæteræ volucres ad uncæ / carniuore / quod faciunt genera auium rectunguia / fulmine non tangunt. Vnde armigeri Iouis nomen acceperunt. C. Marius secundo consulatu romanis aquilam legionibus solā dicauit cum eā antea vna cum lupis equis apris & minotauris in signis haberēt. Plura aquilarū esse genera satis notum est quorum ad venationē nōnullis utimur. hinc Asturij quas ab anatū venatu Anatarias aquilas latialiter nuncupabimus principes & ditiores ad delicias alūnātur. quē admodū et accipitres / quibus societate quadā aucupātur sagacibus catulis aues excitantibus / quas humana gula populetur. Verum lepusculos etiā aquilę venātur. Vnde gręcis ē lagophonon. De accipitrum aquilarūq; generibus multa Plinius Albertus magnus et Aristoteles tradiderūt apud quos cōplurima si volueris diligens lector inuenies. Sed plurima in libellis qui cura virorum principum et ditiorū extant super educatione accipitrum et cæterarū auium q̄ venatiōis sociæ sunt.

Pauo. **P**AUO auis Iunonia laudatus expandit colores caudæ aduerso maxime sole: nā sic fulgentius radiant sed non ante trimatum. Vnde epi grammatarius poeta de pauone in Xenii Miraris quoties gemmantes explicat alas. Et potes hanc sæuo tradere dure coquo. Est illi vt refert Aristoteles hist. animalū primo. Cura ornatus & politura: veluti mansuetudo elephantis: & vulpibus astutia. Pauonem cibi gratia primus occidit orator Hortēsius: saginare vero instituit. M. Aufidius Lurco circa nouissimū piranicum bellum: reditusq; ex eo quęstu fertur sexagena milia habuit: eius caro non facile corruptio ne putrescit vt Diuus Augustinus in dei ciuitate attestatur

Phasianę **P**hasianę dictæ a phasi colchorum fluuio existimantur. Ab argonautis namq; ex ea regione in gręciā transportatę sunt: Id quod Martialis disticho cui Phasianæ lēma est dilucide ostendit. Argoa primum sum trāsportata carina: ante mihi notum nil nisi phasis erat: & Petronius arbiter in satyris. Iē phasidis vnda orbata est auibus: phasianę in cibis prę cæteris volucris cōmendant: nutriunt enim impensius nec stomachū vtpote concoctu faciles iēdunt. In hanc auem Irim Tere mutatum mythici fabulantur.

Itis.

Perdices **P**ERDICES libidinofissimę aues creduntur: Plinius in deimo. Ille quidem et maritos suos fallunt: quoniā in temperantia libidinis frangunt eorum oua ne cubando detineantur: tunc inter se dimicant mares desiderio foemi-

narum victū aiunt venerē pati: Id quidē & coturnices: Trogus
inqt & Gallinaceos aliqn. Idē Aristoteles hist. animalū nono
scriptū reliquit. Hic. M. Varro: sic perdices q̄ vt Archelaus scri-
bit voce maris audita cōcipiūt: & Solinus: dimicaf circa cōnu-
bium victosq; credūt foeminae vice sustinere venerē: ipas libi-
do sic agitat vt si vētus a masculis flauerit fiāt pregnantes odo-
re: iucundissimi sunt saporis: & ideo solis diuitū mēsis app vete-
res ponebāt. Mart. ponit Ausonius auis hec rarissima mensis:
hāc in lautoz mādere sepe soles. Est de illa & nrm distichon:
Lautorum dubijs perdix sodomitica coenis
Aptior: egrotis iuscula sepe dedit.

Theophrastus philosopho: p̄tissimus oēs i Paphlagonia p̄di-
ces bina corda h̄e scripsit: sicut icherroneso ad ppōtidē lepo-
res bina habere iocinora testantur Plinius & Aristoteles.

Coturnices a sono vocis autore Pōpeio ap̄ Delon partu Coturnix
deorū isignē prio iuente: vñ insula nomē accepit: Ortygi Ortygiae
as gr̄ci nūcupāt: neoterici quales: cibos gratissimos h̄nt ve- Qualia
nenez semina: nā Eloborū comedūt hoibus loetiferū: vt refert Hirundo
Aphrodiseus in Preblematib⁹: Lucretius i libris de re: natu- Chelidon
ra Pr̄terea nobis Veratrum est acre venenum. At capreis adi-
pes & coturnicibus auget: quam ob causam mēsis pudentioz
damnatae: simulq; propter morbum comitalem despui suetū:
quē solē animalū sentiūt preter hominem. Autores Plinius &
Solinus: Hinc nos disticho lusimus.

In pretio sum nunc olim damnata Coturnix:

Vox nomen pretium dat sapor ipse mihi.

Parue sunt auiculę: & cum ad nos venerint potius terrestres q̄
sublimes: nā aduenē sunt: vt hirūdines per ver veniētes ad nos
flare icipiente fauonio: quē ob id chelidoniā vocarūt a visu hi-
rundinis q̄ gr̄ce chelidō. Hic chelidonia herba: qua oculis pul Chelido-
loz in nidulo visum restituūt. Arist. hist. animalū octauo scri-
bit Coturnices abire ducib⁹ glottide otto & ortigometra atq; Glottis
etiā Cinchramo a quo & noctu inquit reuocantur. Ottus

Porphyrio auis est laudatissima in comagene: nobilior ta Ortygo
men balearica vt tradit Plinius. Cui inter aues Hæmato metra
podas a colore pedum sanguineo numerandæ rostrum quod Cinchra
pro maxillis aues habere testis est Aristoteles & praelonga cru-
ra rubent. Auium sola morsu bidens cibum omnem aqua tin- Porphirio
ctum ad rostrum pedib⁹ veluti manu affert: de illa disticho me Rostrum
minit Martialis in Xenis. Nomen habet magni volucris

LIBER PRIMVS

Coturnix
Phoeniceo-
terus
Grus

tam parua gigantis: & nomē Prasini Porphyriōnis habet. Hāc ego crediderim esse quam Siculi & Romani vernacula lingua Coturnicen appellant. Nam aliam esse a phoenicopteto ex pennis rubentibus nomē adepto certo certius est.

Pygmei

Y littera

Vipiones
Pipiones
Ciconie
Lingua ca-
rent

Pulli
Ruffus p-
torius
Ciconie

Rues quæ a sono vocis: excubias nocte diuidūt: capite subter alā condito dormiūt: alternis pedibus insistentes.

Dux ipse detecto capite pspicit & quod senserit ore significat nam de lapide quod dicitur falsum esse Aristoteles hitto animalium .viii. existimauit. Abeunt ex vltimis in vltima flatu secundo volantes. Hinc ex scythicis campis ad paludes ægypti superiores vnde Nilus profluit venire dicuntur quo in loco cū pygmeis bellantur. Non enim id fabula est. Sed certe genustū hominum tum etiā equorum pusillum vt dicitur est: degūtq; in cauernis ex quo nomen a subeūdis illis acceperē: ætatem in his indicat color nā senectute feruescunt autore Solino: cuius rei causam reddit Aristoteles vltimo de generatione: volantes autem ordine quodam. Y. litteram faciunt. Id quod Palamedē depræhendisse legimus. Diuus Hieronymus ad Rusticum de vita monastica Grues inquit vnam sequuntur ordine litterato Martialis. Turbabis versus nec littera tota manebit: vnam pderis si Palamedis auem: & Claudianus.

Pendula ceu paruīs moturæ bella colonis.

Thracia cum tepido permutant strymona Nilo

Ordinibus variis per nubila textitur alis

Littera: pennarumq; notis inscribitur aer:

Plinius in Balearibus inquit insulis in honore mensarum esse

Vipiones: sic enim vocant minorem gruem: at Pipiones pulli sunt columbini.

Ciconie lingua carete dicuntur: Sonum enim quem edūt oris potius q̄ vocis esse existimarunt: maxima est his nec vulgaris pietas senectam genitricum vicissim educādo vt Aristoteles nono historiæ animalium autor est. Tantis his præterea honos in thessalia serpentum exitio vt capita e fuit Ciconiam occidisse vt refert Solinus Cornelius Nepos qui sub diuo Augusto cæsare decessit: cum scriberet Turdos pauloante coeptos saginari: addidit Ciconias magis placere quam grues: cum hæc nunc teste Plinio ales inter primas expetatur: illam nemo velit attigisse: Ciconiæ autem pulli in cibo lippitudini ipendio medētur: hos apponere mēsis instituit Ruffus ptorius vt apud Porphyriōnē legimus Ciconia ipa græce τελαροα

Anser natura est ad sensus & strepitus ales acuta & sollici Anser
 ta: eidem vigil inest cura defenſio capitolio maxime cele
 brata quo tēpore Galli Senones vrbe capta & incēsa duce Brē
 no capitolium noctu ascēdentes anserum strepitu ac clangore
 excitato Manlio deiecti fuere: vt scribunt T. Liuius. v. ab vrbe
 cōdita. Plinius & Plutarchus in Camillo. Hinc Lucretius. Ro
 mulidarum arcis seruator candidus anser. Apud veteres cōmē
 dabant in cibis anseres p̄sertim iocinore qđ fartilib⁹ quibusdā
 in ventre vt cresceret excogitatū est: exemptumq; lacte & mul
 so magis augeri Hora non sine farre pinguib⁹ & ficis pastum
 iecur anseris albi. Scipio: an Metellus: an. M. Sesseius tantū bo
 num inuenerit incertum est Cotta quidem Messalinus palmas
 pedum ex his torrere: atq; patinis cum cristis gallinaceorū con
 dire monstrauit: cōmendant apud nos & pluma qua culcitra Pluma an
 farcire consueuimus & adipe. Liguamine etiam inde excogita serina
 to quo p̄cipue hebrei in condimentis vtuntur: locus aut pro Adeps
 prie vbi aluntur anseres: chenoboscion Græci appellauere: nā Liguamē:
 XHV XHVOC anser est. Chenobos

Anas quæ græce νησα a natando nomen accepit: Cice Anas
 ro. serpere angues: natate anaticulas: volare meiulas: cor
 nibus vt videmus boues. Nepas aculeis: suam deniq; cuiq; na
 turam esse ad viuendum dūcem in aquis em libentius q̄ in ter
 ra versatur. Ex quo inter Amphibia numeratur: quæ græci vo Amphi
 cant auiū genera vitę duplicis nr̄i non tantū cū terrestria sed bia
 aquatilia desiderēt pabula. vt Varro Plinius Columella & Am
 mianus scripsere Aristoteles histo. animalium: vii. refert circa
 lacus & amnes versando viciuare anates holores phalarim Phalaris:
 yrinatricem boscam anati similem sed minorem: holores & ā Vrinatrix
 feres quemadmodum gaudię merei Fulicę ceteris auibus do Bosca
 mesticis calidior est & plurimi nutrimenti vt est apud Auicen Fulicę
 nam Agulos & pectore & ceruice commendatur in cibis: vñ Gaudię
 Epigramm. poeta in Xenis. Tota quidem ponatur anas sed pe
 ctoretantum & ceruicis sapit cetera redde coquo: vbi Anates Nesotro
 clausę pascuntur Nesotrophion græci dixere. phion

CYCN⁹ græce νῦνqt Higi. holor latine auis ē tota cādida
 q̄ morti proxima cātū flebilē canere diciť: quasi diuinās
 meliorē esse mortē q̄ vitā. Ideoq; Apollini vaticinationū deo
 erat dicata: vt scribunt. M. Tul. & Plato. Mar. Dulcia defecta
 modulaf carmina lingua. Cātator cygn⁹ funeris ipse sui. cy
 gnus Phetōris amator post illi⁹ iteritū diutina fletu i hāc alitē

LIBER PRIMVS

- Holocaustum** mutatus esse dicitur in fabulis: Aduenientes e lōgin quo holores colla præcedentibus imponūt: & fessos ad terga recipiunt: autor Plinius: sic dicti vt qbusdam placuit q in totū candicat vcluti holocaustum victima quæ integra ignibus imponebaſ: holographum testamētū sola testatoris manu scriptū & holophanta in omnib⁹ mēdax.
- Struthio camelus.** **S**truthiocamelus auis est magnitudine reliquas excedēs ita vt bestiarum pene generi sit adnumerāda: nam a terra non tollit / pedibus pugnat qbus hominē etiam prosternit: cōcoquit deuorata quantumuis durissima vt clauos quoq; ferreos / Cōmendātur oua ipsius / propter amplitudinē recepta pro vasculis: & pennæ ad cristas galearum conos adornantes vt Plinius autor est.
- Gallus. gallinace⁹** **G**alli gallinacei sydera nouere ternas distinguētes horas in terdiu ipso cantu: quem generosissimi ferarum leones extimescunt: vt scribunt Solinus & Lucretius / Mortales ad opera excitant somnos abrūpentes: nā ante lucem in crepusculo canere solent diem aduētare nuntiantes: cuius rei causam reddit. M. Cicero de diuinatione ex Domocriti autoritate: canere autē desinunt castrati: De his Plinius in decimo Horum iquit sunt Tripudia solistima: hi magistratus nostros quotidie regūt domosq; ipi suas aut claudūt aut referāt: hi fasces romanos impellunt aut retinent. Iubent acies aut prohibēt: victoriarū oīm toto orbe partarū auspices: hæc ille: moris. n. fuit romanis duobus pugnam inituris aduocare pullarium vt offas Gallis obiceret ad auguriū captandū: si vescerentur ratū erat auspiciū cum aliquid ore excidisset terripudiū dicebaſ solistimū: mox tripudiū dictū: quoniā scilicet esca in solo cadebat. M. Tulli⁹ de diuinatione libro primo. Cū terripudio Flaminius auspicaretur Pullarius diem prælii committēdi differebat. Gallus græce αλεκτορ vnde Alectorius lapis qui in ventriculo ipius inuenitur.
- Capones Maialis Châterius Veruex. Caper** **C**api siue capones galli gallinacei castrati dicunt vt scribit. M. Varro & Colu. differunt ergo a gallis: vt maialis a verre Cantherius ab equo admissario: Veruex ab ariete: & caper ab hirco. At in cibus gratiores sunt vtpote remoto veneris vsu facti pinguiore & salubrioris nutrimenti: Martialis in Xenis. Me nimis exhausto macresceret inguine gallus amisit testes nunc mihi gallus erit. Plinius Desinunt canere castrati: qd duobus fit modis: lumbis adustis candente ferro: autinus cru-

ribus mox vlcere oblito figlina creta: facilius ita pinguescunt: Arist. hist. animalium. viii. Castratur gallinacei parte nouissima sui alui quæ cū coeūt concidit: hanc. n. si duob⁹ aut trib⁹ ferramentis aduſeris capos facies: pfecte caſtratis crista paleſcit & ipi cucurritre deſinūt: neq; rē veneream repetūt: caſtrata aut oīa auctiora q̄ nō caſtrata euadūt: E gallis apd nos euulſis teſticulis poſteriora modico vulnere capones fiūt: hic noſtrū diſtichon. *Pinguior vt fierem dempſit genitalia lumbis*

Cucurritre
Castrata
omnia
distichon

Ruſtica: ſumq; capus: antea gallus eram.

Pingueſcūt aut milii farina cū melle preſerti & turūdis in cibo datis: Nam Plinius eo noīe vocat Buccas quibus farcire ſaginareq; gallinas anſeres & capos ſolemus.

Turundę

Gallinę oī tēpore i locula mētis diſpoſitis: aut ab ipſismet electis loco abditore oua pariūt preterq̄ in duob⁹ mēſibus hyemis brumalibus: ſed nō oīa ad prolē apta: egerūt nāq; irritata q̄ plurima q̄ a græcis Hypenemia quaſi ſubuetanea: a latinis zephyria dicunt: & minora & minus iucūdi ſaporis: q̄dam geminos icludūt vitellos. Pumilionū genus ſocūditate laudatur: Ar. hiſt. animalium. vi. Adriane gallinę iquit paruo qdē ſūt corpore ſed quotidie pariūt: nā quod icremēto corporis deest in excremētū ſeminale exundat vt idē refert de generaōe libro tertio. Vulgares etiā gallinę ſocūdiores ſunt generoſis: patauinas commēdat magnitudo. Saginate libras ſexdecim pōdere exuperant. Primi deliaci ſaginare docuerunt: Exceptæ coenis fuere interdicto legis. C. Fānii cōſulis annis. xi. āte bellū tertium puniū. Pingueſcūt aut i tenebris farina mulio cōſperſa i cibis addita autore Columella: Mart. in Xenii de altili gallina premiſſo lēmate: Paſciſ & dulci facilis gallina farina: Paſciſ & tenebris igenioſa gula eſt: Puluere ipendio delectant in quo ſeſe volutādo quodā mō ſcabūt: Sūt. n. pulueratrices veluti ex huiusmodi Alauda perdix & attagena Iconię laudatiſſima: de gallinarum generibus ouis & incubatu: ac de gallinariis cōſtitutis Plinius in decimo: Columella in nono ſcripſere: hoc vnū minime ptereundū: pullis excluſis matricēs glocitatrices ſub caueis ex ſalice ceteriſq; vitilib⁹ cōcinatis icludēdas cū pullis: quoad illi firmiores fuerit: nec illud quoq; omittēdū qd ſcribit Iulius Pollux: caueā i quā ſe cortis alites cubitū ituræ recipiūt

Gallina

Hypenemia

Zephyria

Gallinę

pumilię

Saginare
gallinas

Pulueratrit
ces aues

Attagena

Gallinaria

Pulli gallinacei dicunt ſocetus gallinæ vt nomē pferat ad huc tenelli: pullaſtrū & pullaſtrā neoterice vocamus. M. Varro rei ruſticę tertio: Corꝛ in qua paſcebantur gallinæ: &

Pulli galli
nacci

f. iii.

LIBER PRIMVS.

- earum fruct⁹ erāt oua & pulli: de his quoq; disticho meminē
Martialis in Xeniiis. Si libycę nobis volucres & Phasides essēt
acciperes: at nunc accipe cortis aues. Pullus autē generale vo-
cabulum est omniū alituū. Sed quadrupedū etiā quorundam
foetus pulli dicuntur: veluti pullus equinus & asininus: a quib⁹
pullini dentes quos primū eiciūt nomen adepti. Pullus itē pu-
er eius a quo obscæne esset amatus. Vnde. Q. Fabius cui ebur
no cognomen fuit propter cādorē: q; eius natiuis icta esset ful-
mine pullus Iouis est appellatus: Pullus quoq; ater color dicit^r:
qui græce est a carbone Anthracius: hinc pullat⁹ atratus & ni-
gra veste indutus.
- Turtur** Vtutes verno tpe occultātur pēnasq; amittunt: mēstru
foetura albæ inter illas cōmendantur. Illud scitu & admī-
ratione dignum est quod traditur. Turturem amisso viduā ma-
rito arborem viridē nō petere: sed siccis ramalibus & trūcis sp-
insidere: ac fluentia lymvida ad potū turbidare. Pinguior in ci-
bis probatur: & cura quidē leuiore q̄ ceteræ aues saginātur: nā
in tenebris milio piguescit: habitat æstate loca frigida: hyeme
tepida: at Fringilla tepidis æstate per hyemes frigidis delectat^r.
Dysentericis in cibo turtures mire pdesse dicuntur: vtpote vē-
trem sistentes: sed efficacior ad hoc illarū sanguis habetur.
- Ficedulas.** **F**icedula auis paruula sic dicta videtur: q; ficub⁹ pingue
scat: vt autor est M. Varro in libris lingue latinæ. Vnde
Martia. Cū me ficus alat cum pascar dulcibus vuis. cur potius
nomē nō dedit vua mihi. Græci quoq; Syclidē q; ficubus ve-
scatur appellauere hoc nomen autumno tantū possidet: nā po-
stea a nigro vertice melācoryphus vocat^r latine atricapilla hoc
scitu dignū naturam auibus neq; vesicā vrinæ receptaculum
neq; renes elargitā esse: quia multa indigebant humiditate: vt
oriri pinne atq; inde crescere possent: neq; oīno quidē mingūt
cum vero bibunt sterus immodice humidum deiciunt.
- Turdus** **T**urdos inter reliquas aues in cibis laudauit antiquitas: vn-
de Horarius. Nil melius turdo nil vulua dulci⁹ ampla. &
Epigrāma. poera in Xeniiis. Inter aues turdus si quis me iudice
certet: inter quadrupedes gloria prima lepus: p̄ferē eorum ge-
nus quoddā reliquis maiusculum pectore albo: nigratibns ma-
culis variegato quod merule magnitudine per hyemem iuni-
peri baccis enutritū p̄sertim montana mittere sub Pillaris no-
mine cōsueuerūt. Turdi aut paulo añ diui Augusti Cæsaris p̄-
cipatū in turdario Saginari cōcepti sūt vt ex autoritate Nepotis
diximus: Columel. rei rusticę. ix. de educādis in ornithone tur-
- Pullus.**
- Pullini dē-
tes.**
- Sycelis**
- Melācory-
phus.**
- atricapilla**
- Pillaris**
- Turdariū.**

dis hęc scribit: hac impensa curaq; .M. Terētius ternis sepe de nariis singulos emptitatos esse significat auorū temporibus: quibus qui triumphabant populo dabant epulum: at nunc etatis nostrę luxuries quotidiana fecit hęc precia: sermone humano edocti loquuntur. Agrippina coniunx Claudii p̄cipis tur dum habuit (quod nunq̄ ante inquit Plinius) imitatem sermones humanos cum hęc ptoderem.

Merule dicte q̄ merę idest solitarie volitant: vt sentit. M. Merula

Varro in libris de lingua latina hinc merularim solitarie dicemus. Enigris rufescunt: canunt estate: hyeme balbutiunt: circa solstitium mutę: rostrum anniculis marib⁹ in ebur transfiguratur circa Cylenem arcadię nec aliubi candidę nascuntur. Prime auium pariunt & partum non educant: at foeliciter secūdū ducunt ad finē vt Ari. hist. animalium quito testat̄.

Sturni nigri albis distincti maculis proprium habent ca. Sturnus

teruatim volare: Vnde sturnatim sicut graculati: humanū sermonem ipsi ac luscinię cantu imitantur: Papinius: Auditaq; memor penitus dimittere voces Sturnus: & aonio vcras certamine picę. Et Plī, Habebant inquit Cęsar̄is iuuenes Sturnum item luscinię gręco sermone deciles: preterea mediantes in diem & assidue noua loquentes longiore etiā contextu: In lusciniā pfecta musicę sciētia modulatus editur sonus & nunc distinguū cōciso: copulatur intorto: promittitur reuocatur infusatur ex inopinato: auspicio efficaci in ore Steficor cecinit infantis albicantibus pennis nec quidem arte olim lusciniā dono data est Agrippię Claudii Cęsar̄is vxori: Philomena vt fabule tradunt cum per vim a Tereo esset violata & elinguis facta satis decente metamorphosi hanc alitem sibi induit Vnde Martialis in apophoretis: flet Philomena nefas icessti Tereos & quę muta puella fuit garrula fertur auis: nam armonia cantus & varietate modulati soni cōmendatur.

Psitacus auis est tota viridis torque tantū purpureo in cer. Psitacus

uice distincta: India & oriētal̄is plaga hac abūdat: Papin. in suis: Psitacus ille plagę viridis regnator eoq; Plinius India auem hanc mittit Sitacen vocant viridē toto corpore: torque tantum minato in ceruice distinctā: Imperatores salutat: & quę accipit verba pronūciat: i vino p̄cipue lasciuia capiti ei⁹ duritia eadē q̄ rostro: hęc cū loq̄ discit ferreo verberat gladio: nō sēt̄ aliter iētus: cū deuolat rostro se excipit: illi inuit̄ leuiorēq; se ita

fiii

Sitaces

LIBER PRIMVS.

Aues ser-
mocinan-
tes.
Lata lingua
Pica,

Varie pice
Aquatici
corui
Phalacro-
coraces.
Phalacri

Corax
Coruus

Hist.
Corui

pedū infirmitati facit: cui adstipulātur Aristoteles/ Solinus/ & Apuleius floridorū secundo: meminit etiā de illo Martia. Psitacus a vobis aliorū nomina discā: hoc didici per me dicere Cæsar aue. Macrobius in Saturnalibus de Aug. Salutatū similiter a Psitacho emi iussit eū. Idem miratus in pica hāc quoq; redemit: nā & pice humana voce sermocinātur hoc autē cōstat aues quæ litteras pferre possunt: lingua præ cæteris esse latiore: nā lata lingua vt refert Aristoteles de partibus Animalium secundo absolutior est.

Picae adamant verba quæ loquuntur: nec discunt tantū: sed diligunt: meditantesq; intra semet curā atq; cogitationē intentionem non occultant: constat emori vietas difficultate verbi: verum addiscere facilius putāt quibus glās cibus est: & quorum pedibus vt hominis quini digituli numerantur: nō. n. id oībus insigne: sed illud omnibus propriū: q; cantu eloquuntur: ita vt vocem si audias hominē putas: nec mirū cum Pieri filiæ cū musis ausæ cantu decertare in id genus auis sint mutatae. Statius & Aonio versę certamine Picae. Nuper inquit Plinius cerni coepere picarum genera quæ lōga insignes cauda Variæ appellantur. His proprium est omnibus annis cum seris rapa caluescere: vt corui omnes aquatici caluescunt: ob id phalacrocoraces nominati: nā phalacros caluos græce dici satis notum est Pica autē eadē est quæ Citta græcis: vnde cittan in pregnantibus dicunt: quoniā auis illius variæ modo solent varia appetere: nā & crustas (vt cetera faceā) ex flūib⁹ i escā petūt nōnullę.

Coruos qui græce Coraces ore coire & parere vulgus arbitrat^r: ad quod respiciens Epigramatarius Poeta in apophoretis scriptū reliquit: Corue salutator quare fallator haberiis. In caput intrauit mētula nulla tuū. Id tamen Aristoteles de generatione animalium tertio negauit. Impatores salutāt vt scribunt Plinius & Macrobius historiā illius corui referētes q; sub Tiberio principe sermoni assuefactus omnibus matutinis euolans in Forum Tiberium: Deinde Germanicum & Drusum. Cæsares nominatim: mox trāseuntem populū Ro. salutabat. Hūc Sutor siue emulatione siue iracundia subita ductus propter maculā calceis/ excrementis eius positā interemit tāta plebis consternatione vt sutor interemptus sit: funus vero aliti celebratū cōstrato lectulo super duorū æthiopum humeros præcedēte tibicine ad rogū vsq; qui cōstructus dextra viæ Appiæ ad secūdū lapidē fuit. M. Seruilio, C. Cestio consulibus ad. v.

kalendas aprilis: Corui rarēter cibos venantur: sed carnemori
cina hoc est animalis per se mortui vescūtur: vt vultures qui & Morticina
Vulturii & aquilarū plura genera: apud veteres futura signifi-
care putabantur cātu & volatu: Inde Phoebo aues dicatæ deo
diuinationis: ex eoq; a Silio Italico Phoebea ales coruus nūcu-
patur.

Cornix & ipsa voces humanas imitatur: Papinius in Sil- Cornix
uis. Quæq; refert iungēs iterata vocabula cornix. ōnes
tamē fere codices Perdix habent: quod etiam num legi posse Perdix
ipse crediderim propter perdicis fabulam ouidianam. Adde q;
Serenus illam garrulam appellat. i. canoram: aut ouum illitū
tulerit quod garrula perdix. Cornicē vero vocalem inueniri &
nos liquido scimus & Plinius locupletissimus testis accedit in
decimo sic scribens. Nunc quoq; erat in vrbe roma hæc prodē
te me equitis romani cornix e betica/primū colore mira admo-
dū nigro deinde plura cōtexta verba exprimēs: & alia atq; alia
crebro addiscens/ Cornicis vita lōgissima/ vt pote cui nomen
nostras etates dedit Hesiodus. Hic Iuuenalis de Nestore etate
polycronia longæuo: Exemplum vitæ fuit a cornice secūdæ.

Graculi vt ipse existimo dicūtur a voce quam primæ nomi Graculus
nis sylalabæ correspondētem emittunt. M. Varo in libris
liguæ latinæ dictos credidit q; gregatim & agminatī volitāt
est illis hoc namq; peculiare & genuinum vt quotidie videm⁹
Non desunt qui a gerendo deducant/ q; iacta furmētorum siue
leguminum semina gerant/ est præterea his & auri & argēti cō Moëdula
plurimūq; aliarum rerum mira furandi natura: ex quo nonnul-
li monedulas appellauere/ exprimūt etiam sermonem humanū Genera
quo impensius delectant/ & caueis emissi reuertūtur. Quidā Lupus
attamen inter genera monedularū quæ tria faciūt Graculū po- Scuram
suere & lupū cognominatū paruum & scuram. A lauda
Terraëola

Alauda auis est quā & galeritam dicimus cū plumula il-
lata in capite/ huic similis est Terra neola: nisi q; apicem
non habet sic dicta quoniam i terra non in arboribus diuersa
nidificaturq; abæ suauissime cantillant caueis inclusæ: Alau-
da neoterice nomen retinet Terraneola apud nos triuialiter:
Regius appellatur: Græci alaudam a galia Corydalum dixe-
runt: est: n: apud illos κορυς galea: vnde etiam nostri galeritā
nisi potius a galero.

Cassita auicula est quæ in segetibus diuersatur & nidulū Cassita
struit: id ferme temporis cum messis instat pullos habēs Corydal⁹
Calerita

LIBER PRIMVS

ſā iam plumātes: de qua Aefop⁹ phryx ille egregi⁹ fabulator ſu
ſit apologū quē hic noſtris iſerere operepretiū duxim⁹. Ea caſ-
ſita itura cibū pullis quæſitū monet eos: vt ſi quid audiant id
cū redierit ſibi referant: Interi aduentat dominus ſegetis illius
& filio matura iquit hæc operas poſtulāt: iccirco in craſtinū a-
micos adibis: & roga veniāt operā mutuā daturi vt meſſis pe-
ragatur. Vbi rediit mater. renuntiāt omnia: & trepiduli orant
vt ſe ſe auferat: iubet illos caſſita bono aio eſſe: nam ſi doius ait
ad amicos meſſem reiicit craſtino ſeges non mereſ: Die igit^r
poſtero caſſita ad pabula euolat: domin⁹ fruſtra amicos preſto-
latur: tum ille ruſū ad filiū: Amici nulli veniūt quin poſius im⁹
& cognatos affinesq; noſtros oramus vt adſint diliculo ad me-
tendū: nunciāt hoc itidem pulli pauidi Caſſitæ: ea hortat^r ſint
a metu ocioſi: futurum vt neceſſarii ſerme nulli obſequiales ſit
Aduertant modo ſi quid denuo dicetur: Orta luce proxima &
auicula ipaſtum protecta affines opellā non preſtant. Hinc do-
minus filio Valeāt inquit beniuoli cū propinquis: noſmet ipſi
cras metem⁹: Id quod vbi a pullis mater accepit hora inſit iā
eſt abeundi: nūc dubio procul meſſis peragetur: in ipſo enim
iam vertit^r cuium eſt negotiū non in alio aquo petitur: Atq; ita
Caſſita cum pullulis faceſſit & ſeges demetitur: Et hic eſt Ae-
ſopi apologus de amicorum & propinquorum vt Gellius no-
tat leui plerumq; & inani fidutiā: Vnde audenter dicere poſſu-
mus o amici amicus nemo: o affines nulli affines: & illud ex
oraculo quaſi. Delphico exiſſe: Ne quid expectes amicos ne
quid cognatos quod tu per te agere poſſis.

Carduelis
Ligurinus

Acanthis

Solitarius
Spinus
Paſſer
Cauea

Carduelis auis minima eſt a carduo herba ſpinofa nomen
adepta: legimus apud Ariſtotelem ſpinam appetere ligu-
rinum & Carduelem: de illa hæc Plinius in decimo: Minimæ
auium carduales in perata faciunt: nec voce tantum: ſed pedi-
bus & ore pro manibus: Acanthis græca dictione a quibuſdā
nominatur: hinc poeta Littoraq; halcyonem resonant & acā-
thida dumi: Caphurnius in bucolico ludicro Aſtile credibile
eſt vt vincat Acanthida cornix: ipſe tamē aliam a carduele cre-
diderim: vt ſit quæ ſpinus dicitur: Carduelis autem paſſer ſoli-
tarius ſuauiſter cantilians luſcinia: pſitaci & reliquæ aues: quæ
cāru delectāt caueis clauſæ habentur: ide apud Papiniū in ſil-
nis Cauea cni cōplexus ebori virgæ argēteus ordo Pſitacum
Melioris cuſtodiuit & epig^r amat poetæ de cauea eborea diſti-
chō eſt i apophoretis ſiūt caueæ a noſtris vt pulrimū ordiē vir-

garū ænearū paruulis asserculis ligneis cōplexo. Cōmendant
& vitex salicis genus nascens in arenosis Sanguen inter fruti-
ces. amerina salix & id genus cetera vitilia ad virgas cauearum
Et hæc sunt quæ ex multis auiū generibus paucula ne opistho-
graph^o liber exiret breuiter omisiss Galbulavel vt alii Galbero
Regulo siue Regaliolo & trochilo oim minimo: Moracilla sp
caudā mouente: Stardis non in suauibus ad escā. Noctua Oto
aurita Bubone qb⁹ ad aues capiēdas vtunt aucupes: Pico Mar-
tio: Passerculo salace Vpupa cristata: & Apodibus: quæ cypsel-
li: vsupedū carentib⁹: Cuculo: Herodio Ardeaue quā Garzam
dicunt: Salo siue Aegitho fœcundo vt perdices & gallinæ: ac
platea quæ platea Ciceroni & Aristoteli Polecanis: congeffi-
mus. Iam thermas & præsertim cum bruma anni pars frigidior
nunc sit ingrediamur.

Galbula
Galberus
Regulus
Trochilus
Motacilla
Stardæ
Noctua
Picus.
Vpupa
Cypseli
Herodio
Ardea
Garza

BALNEARIA CELLA CAPVT. X.

HERMÆ Locus appellat qui lauandi sudādīue vsi-
t^o bus deputat: aut calidis aquis: aut fornice tantum igne
calefacto: nā thermon græci calidum dixere: inde ther-
mopylarū in græcia trāsīt⁹ a calidis aquis nomē accepit. Quæ
autē proprie ad sudādū loca habent ea in epistolis Seneca Su-
datoria nuncupat. Quid inquit cū sudatoriis: Ois sudor per la-
borē exeat. In quibus vero descēdimus vt lauemur ante cœnā
aliisue diei noctisq; horis: nā Cōmodū Antoninum imperato-
rem septies vel octien per diē lauisse legimus. Balneas vocam⁹
& balineas: nā & græci quoq; balanion: quarū qui curam ha-
bent Balneatores dicunt aliqui mediastini. Dispositionē docet
Vitruuius in. v. Thermæ balneæq; apud romanos voluptatis
& munificentiæ gratia constitutę sunt tā publicæ quā priuatę:
nec tantum in solo: sed etiā pensiles: quas Sergius orata prim⁹
instituit. Sed thermæ præsertim publice quarū multitudo &
magnitudo quāta Romę fuerit docent ruinę: & P. victor i eo
libello qui est de regionibus vrbis. Ammianus Lauacra in vr-
be inquit in modum prouinciarum extructa. Fuere autē i mul-
tis Italię locis & extra Italiā balnea quę aquis medicatis mor-
bos curarent: quemadmodum puteolis & in Ethruria: vt scri-
bit Varro: & Sinuessæ: quibus narcissus Claudii cæsaris liber-
tus olim morbo leuatus est: vt refert Tacitus: nam multis ægri-
tudinibus meditantur: autore Srrabone. Itē in villa quā Ci-
cero academiā appellauit Ciceronię aquę oculis: & iuxta vr-
bē albulę vulnerib⁹ plurimū cōferentes. Baïs quoq; vitior: vt
inquit Seneca: diuersorio in campania erant balnea calidarum

Therme
Sudatoria
Sudatoria
Balneæ
Balneato-
res
Mediasti-
ni
Thermæ
Balnea
aquis
Medicatis
Academia
Ciceronia
næ.
Aquæ
Baia

LIBER PRIMVS

- aquarum & ad voluptatē : & ad sanādos morbos aptissima ab omnibus celebrata: Commēdantur & ceretana valitudinis curandę gratia: vt Strabo testatur: & ad Chalcidis cāpum aquarum calidarum ægretudinibus accōmodatissima: quibus Cornelius Sylla fœ'ix: vt ipse dici voluit: vsus est. Habuit & lypara ficilię balnea ad valitudinem bonā & ex vsu voluptatē pręstant
- Lixignaui balnea** dam vt optima iudicata autor Diodorus in .vii. Expertus sum ipse hac proxima ęstate Lixignaui pagi parmensis balnea: quorum vnda saluari intra pauculos dies vegetus exurgēs ex acerrimo iuncturarū dolore cōualui: testis est Bartholomeus Anselmus medicorū optimus optimorū archiater: cui me tantū debere fateor quātum Aesculapio Viribus ex Hyppolyto reformatus. Vigent hac tēpestate & alia cōplurima balnea aquis medicatis: luto etiā: ex quo ad vlcera iprimis lutamenta cōmēdā de qbus qm̄ superflūū videbatur scribere supersedi
- Piscina Natabulū** **P**iscina lauacrū domi erat: vbi frigida calidaue lauabātur atq; natabant vt in natabulo. Cicero latiorē inquit piscinam voluissē: vbi iactata brachia nō offenderent. Suetoni⁹ in Nerone. Epulas e medio die ad mediā noctem protrahebat refotus sæpius calidis piscinis ac tēpore ęstiuo niuat. Et lampridius scribit Romanorū imperatorē Heliogabalū: nō nisi vnguento nobili: aut croco piscinis infectis nataffe: frigidis autē lauacris deditū græco vōcabulo: quo vtitur Seneca Psicrolutrem appellam⁹: nū lutra lauacra dicuntur quę ab aquis Nympha etiamnum vocata
- Psicrolutres.** **Lutra.** **Nymphae vrnariū.** **Vrna.** **V**rnariū locus ante balneum fuerat: vbi urnas ponere solebant: vnde nomen: vt sentit Marcus Varro in libris linguę latinę. Vrna ipsa: vt diximus: vas est aquariū: hinc Vrnarium genus mensę quadrate in culina: de quo latius infra suo loco dicemus.
- apodyteriū Spoliariū.** **A**podyteriū latine spoliatoriū & spoliariū locus est ad ministriū balnei: in quo se loturi aut sudaturi vestes deponabant: meminit de illo Plinius cecilius in epistola ad Apollinarem pluribus locis: & hoc maxie: inde apodyterium balnei laxū & hilare excipit cella frigidaria: in qua baptisteriū amplū atq; opacū in frigidaria autē cella qđ frigidariū: vt nomen indicat frigida: veluti calida in calidaria: iu tepidario tepida lauabatur. Qui vero mercede seruanda in balneis vestimenta suscipiebat capfari⁹ dicebatur: vt refert Vlpianus iureconsultus de officio præfecti vigilum.

Laconicum sudatio cōcamerata dicitur formæ orbiculae vbi cruditatem stomachi excoquim⁹: locum igne in cluso per spiracula paruula calefaciēte præfurnio: hoc est fornacula ex terra & tubulis māmatis quæ & māmæ addito tomēto concinnata. quā sub noīe hypocausti multi signauere: nam hypocaustum vaporarium interpretamur. Papinius in siluis. Vbi languidus ignis inerrat edib⁹ & tenuē voluunt hypocausta vaporem. Plinius cecilius in epistola ad Gallum de villa laurentina. Applicatum est cubiculo hypocaustum perexiguum quod angusta fenestra suppositum calorē. vt ratio exigit: aut effūdit aut retinet. Ali⁹ oīno ab hoc erat Heliocamin⁹ vaporariū qdā solare. Et itē Zetæ loca in pluribus ædium partibus mō sole multipliciter accepto modo ignibus tepescebant. Vnde Lāprius indicos inquit odores Heliogabal⁹ ad vaporandas Zetas sine carbonibus iubebat incendi. Sed & præfurniū furni fornacisq; os patēs dicem⁹. Columella de laconico. Mox deinde vt apti veniamus ad ganeas quotidianā cruditatem laconicis excoquimus & exuto sudore sitim querimus. noctesq; libidimbus & ebrietatibus. dies ludo vel somno cōsumim⁹: ac nosmet ipsos dicimus fortunatos: quod nec orientem solem vidimus: nec occidentem.

Propnigeon proprie significat suffocatoriū: vtar enī hac propnigeō dictione quoad melior dabit⁹: est nāq; locus in balneis in quo ignis inclusus exæstuat. Pnigos grece: latē æst⁹ & suffocatio: & pnigo suffoco dicitur: apud Pliniū dictio est deprauata: quæ an plinianæ sententię accomodari possit videāt eruditiores. Propnigeon equidem optime quadrat. & p eo quod diximus accipiēdum est: nā balnei partes inter quas est ppnigeon describēs: adiacet inquit vnctuariū hypocaustū: adiacet ppnigeon balnei: refellendus non est illorum vt manifestari error qui Propylæon lectitant.

Sphaeristerium locus est balnei specie rotunda: in quo varia exercitationum genera veteres habuere. Vnde Plini⁹ in epistolis. Apodyterio superpositum ē Sphaeristerium quod plura genera exercitationis. pluresq; circulos capit. Suetonius in Vespasiano. Valitudine prosperrima vsus est quī ad tuēdā eam nihil amplius q̄ fauces ceteraq; membra sibimet ad nūcerum in Sphaeristerio defricaret: Sed imprimis ad exercitiū pīlē fuit deputatus: quā greci σφαίριον appellant: vñ apud Semachia necam Sphæromachia pilæ lusoriæ certamen.

LIBER PRIMVS

Baptisterium Baptism ⁹	B aptisterium in quo quis lauat quasi lauacrum & tincto- riū ac piscina ipsa: nam baptō intigo /vnde baptismus in tinctio: Plinius ad gallum /inde balinei cella frigida spacio- sa & effusa /cuius in cōtrariis parietibus duo baptisteria velut e- iecta sinuantur abūde capacia: & ad Apollinarem. Cella frigi- daria in qua baptisteriū amplum atq; opacum: Solium Itē dici- tur in balneis vas in quo lauamur. græci Pyelon vocāt. Celsus Inter positis duabus horis ī soliū is aquæ calidæ resupinus di- mittēdus est: sicut a gēibus ad vmbilicū aqua teneat /Plinius li- bro vndicimo de lacte Asine Poppea certe inquit Domitii Ne- ronis coniunx quingentas per omnia secum foetas trahēs balne- arū etiam Solio totum corpus illo lacte macerabat: extendi quoq; cutem credēs & alibi. Argento foeminae lauentur: & nī si argentea Solia fastidiant /meminit illius etiam Suetonius q scribit Augustum Duretam id dictioē hispanica nominasse / At soliū oceani primus inter principes Alexander romanus ap- pellauit: Sollium Itē Sella regalis græce thronos basilicos: Si- lius Italicus. Consedit solio rerumq; inuasit habenas: inde legi- mus in Solomonicis prouerbiis. Iustitia firmatur Soliū.
Soliū	
Dureta	
Labrū	L Abrum manifestā in hominis partibus habet significa- tionem. Persius /Nec fonte labra proluī caballino qui ver- lus Scazon est teste Ruffino. dicit & vas aquarum hypocoristi- cos: etiam labellū quo in balneis præsertim maiores vtebātur: Cicero Labrum inquit si in balneo non est cura vt sit: i quo sig- nificatu acceperunt Plinius in Epistolis & statius i Siluis. La- brum item a doleū habuerunt olei factores Vnde. M. Cato in re rustica: Oleum in labrum primum indito. inde in alterū do- lium /de his labris amurcam sēper fecēq; detrahito sed & labra vinaria legimus.
Labellū Hypoco- risticos	
Linthea Sudaria Teritoria	L inthea & quibus in balneis vtimur sudaria teritoria. Mar- tialis. Non tam sepe teret linthea fullo tibi: & quib ⁹ nau- tæ vtuntur vela. Virgil ⁹ . Certum est dare linthea retro. His æol ⁹ primus nautas vt docuit vt scribit Diodorus. Plinius. ab Icaro vela reperta fuisse auctor est in septimo. At in. xix. apud Ta- conem inuenta refert Carbasia: candida ea fuerūt. Candori per- tinace potissimū gratia permanente ad Actium tamē Cleopa- tra purpureo velo venisse cum. M. Antonio & eodē fugisse me- morat. Antea Alexander Macedo in Indo amne nauigans ver- ficoloria primū in quodā certamine nauali Naumachia appel- lant: linthea exhibuerat. Transferunt & linthea ad spectantiū ym-
Nauachia	

bracula: id qđ primus oim. Q. Catulus cāpanā imitatus luxu-
riam fecit cum capitoliū dedicaret: Carbasina deinde inuexit ī
theatro Lentulus spinter apolinaribus ludis: mox Cēsar ille di-
ctator totū forū adūbrauit. Vtraq; aut e lino: vnde noia: fuere.

Guttus vasis genus erat ab eo dictus qđ guttatim funderet: **Guttus**
autor. M. Varro in libris de lingua latina: eo in balneis vsi
sūt. veteres ad oleū: quo post lauationē corꝝ corpora in Eleo-
thesio hoc est vnctuario ita enim locus dicit̃ vnctor qui gr̃c̃e eleothesiū
alip̃tes & pedotriba/ vngere censueuerat. Hinc Apuleus in flo- **Vnctuariū**
ridis ampuam oleariā pro gutto posuit. Fiebat aut vt plurimū **Alip̃tes q**
e cornu bubalo. Nobiliores e cornu Rhinocerotis guttum ha- **Vnctor**
buerūt. Iuue. magno cum Rhinocrote lauari qui solet. Et Epi **Rhino**
grā. poeta in apophoreis Gestauit modo fronte me iuuenus. **ceros**
Verum Rhinocrota me putabis

Strigiles dicte sunt a stringendo. quod radere significat:
vt scribit Marcellus. Erant enī instrumenta balnearia. i. **Strigilis**
quibus vtebantur in balneis maiores ad abradendū sudorē: vt
nūc linteis e corpore: & abstergēdas sordes quas inde strigmē- **Strimēta**
ta appellarunt. Persius. I puer & strigiles crispini ad balnea de-
fer. Legimus apud Strabonē libro decimoquinto de moribus
indorum. Illos exercitiū p̃cipue frictionem probare: & maxi- **Frictio**
me strigilib⁹ Ebeni leuibus corpora expolire: reges quoq; cor-
pora strigillum perfrictione curare. Scribit Apulei⁹ in floridis
Hippiam Sophistam multiscium & rerum experientia Dæda-
lum sibi coucinnasse Strigileculam ita fabre factā vt in manu **Strigile**
capulo moraretur: & ex ea sudor riuulo laberetur. Per gamentā cula
Strigiles vt optimæ ab antiquis celebratæ Martialis. in Apo-
phoretis.

Pergamus has misit curuo dstringere ferro

Non tam sepe teret lintea fullo tibi.

Sordes autem e corpore radendo detergentes gr̃ci Apoxyio **Apoxyo**
menos: hoc est dstringentes nominarūt: vt Plinius in. 34. hi-
storię nat. ostendit. licet & dstringere se dicāt: qđ se poliunt ex-
terguntq;: id qđ fere post quietē matutinis solemus oēs. Est &
strigilis aluminis genus. Hispani vero strigiles vocāt aurū nati-
uū paruas massas: qđ sup oīa soīū in massa auro inuento capiūt:
cū cētera in metallis reperta igni pficiant̃: hoc statim aurū est:
consumatāq; materiā protinus habet: cum ita iuuenitur: vt idē
auctor est Plinius.

¶ Explicit Liber Primus Incipit Liber Secundus

LIBER SECVNDVS
FRANCISCIMARIIGRAPALDIDEPARTIBVS
AEDIVM LIBER SECVNDVS.

Superiora
domus

Subdialis
promus
Vmbrati-
cus, cōdus

Inferioribus ēdium partibus quantum potui
diligenter quæue his cōuenire visa sunt bre-
uiter dispositis. De Basilica coenaculo/coqui-
na/gynæcio/cubiculo/valitudinario/sacello/
bibliotheca/armamentario/granario/postre-
mo de turri/vltimaq; contiguatione siue ma-
uis tecto: quæ oīa ptib⁹ superioribus adscripsi: quia ordo id exi-
gere videbat: quibus eorum plurima inferioribus quoq; ad æsta-
tis calores potissimum euitandos pro locorum conditione / &
regionū diuersitate architecti addere consueuerint. Hęc etiā vt
ad fastigium domus iucepta perueniat subnectere cogimur.
In quis omnibus interpretandis si quid minus elegās q̄ doctri-
na tua expetebat honori cuius hęc est sacrata: editio: si quid mi-
nus eruditū q̄ hęc tempora nostra exposcūt: & res ipsa de qua
agitur postulabat inueneris: id omne tribue cum etati tum ne-
gociis et publicis et priuatis. Malui em̄ subdialis prom⁹ veniā
deprecari: q̄ vmbraticus cōdus veniā carere. Subcisiuis horu-
lis ætatis anno sexto et vigesimo olympiadis quingentesimæ
sexagesimæ sextæ anno secundo: quod est dominici natalis mil-
lesimo quadringentesimo supra octuagesimum octauum hęc
nunq̄ agam⁹: publicus et priuatus interpretes nūc senator haud
ingrata tamen: vt auguror: legentib⁹ futura contexui non me-
diocri quidē labore/nō parua difficultate q̄ fuere tot tāq; varia
et vulgo incognita rimari excogitare: oblata locis suis ponere
posita veterum scriptorum auctoritate firmare. Ad illos enim
tanq̄ ad anchoram recurrere operæpretium duxi: vt et fides lo-
cupletior haberetur: et lector curiosus fontē e quo plurima pos-
set haurire non ignoraret: quib⁹ causis veniā apud te non solū
sed apud cæteros facile me adepturum vt par est existimans ad
ad superiora domus audenter ascendo animo equidem aut de-
lectare iam doctos: aut indoctos (vt ille inquit) manifesti⁹ eru-
dire.

Scale contiguatione Pavimenta procestrium.
Caput primum.

Calē igitur a scādedō nomen acceperūt **Gradus**
 q̄ his altiora scādem⁹: Gradus quoq; e li-
 gno/ marmore/ laterculis sunt p quos ad
 supiora ædiū & ædificiorū oīum ascendi-
 tur, autore Marcello Verg. Postesq; sub ip-
 sos nituntur gradibus Plī. in xxxvi. Porti-
 cusq; ascendūtur nonagenis gradib⁹ oēs **Gradus**
 nam proprie ex pluribus gradib⁹ scalæ cō-

stant. M. Var. Gradus iquit duplicata sanctio. Scalæ vero qui-
 bus per gyrum ascēdimus a Cochleæ forma & Cochlides &
 cochleæ dicūtur. Fiunt & scalæ e teretibus lignis pertigas vo-
 cant gradibus interpositis: & e funibus canabinis ambæ por-
 tatiles: vtūtur illis putatores videmiatōres & nos domi ad plu-
 rimā: his vero milites etiam in vrbium oppugnationib⁹ vt scā-
 dentes muros introīre possint: tales vt est apud Vegetium de re
 militari Capaneus excogitauit: vtūtur illis & fures & amantes
 ad furta: Asclepiades medicus prusiensis nullo vnq̄ modo in-
 firmus suprema in senectā lapsu scalarum veluti Elpenor mor-
 te biothanata exanimat⁹ est.

Contignatio: quæ triuialiter solarium: dicitur siue strata
 sit cemento laterculisue: siue non strata Plī. Sexquipedā
 lis paries non plus q̄ vnā cōtignationem tollerat Ammianus
 Marcellinus: ad cōtignationem turris tertiā ascēderūt: Prima
 autē si parietis firma soliditas patitur per testudinem cōcame-
 randa. A tigno nomē mutuatur: quod in lege .xii. tabularū no-
 tat omne genus materiæ: ex quo edificia cōstant: Inde Tigna-
 rius non solum qui dolabra ligna complanat: sed qui edificat
 nomen accipit: vt Caius iureconsul. attestatur. Perrigunt autē
 Trabes suppositis mutulis a pariete in parietē vt fiat cōtignatio
 supponūtur mox Tigilla (quæ assere) transuersa: illis tabulæ;
 tabulis: rudus nouū siue laterculi vel tesserulæ cum calce: An-
 tiqui mutulos e marmore parieti interserebāt firmissime quib⁹
 iponebant capita trabium alligata cū ansis/ & fibulis æneis ad
 trabeationem catenandam: apud nos e parietib⁹ prominentes
 ex robore isculpti ponūtur & sēpicule inaurant. Procerum eti-
 am nomen adepti: Asseres ipsi e truncis arborum stridula dēta
 taq; e ferro Serra non solum ad hoc opus sed etiam ad complu-
 ria alia mortalinū vsibus producenda secātur: quemadmoū
 & Tabulæ: ad arculas: valuas. fulcra & mensas: asseres etiam
 bipenni & dolabra ex vnico trunco quadrantur sic dicti q̄ tra-

**Contig-
natio
Solarium
Tignū
Tignari**

**Tigilla
Mutuli**

Proceres

g.1.

Coassatio bibus parietibusq; assideant: texturam coassationē vocitamus
Tabulatio vt a tabulis tabulationem. Et tabulata: in quibus si fissurę fue-
Tabulata. rint rimę pprie dicent: nam & axes tabulę sectiles sunt Festo
Rimę Pom. a quibus etiam assamenta & assulę. Trabes vero duo li-
Axis gna compacta: qualia ne ętuntur ferreis clavis cum latitudo tri-
Trabes. clinii crassitudinem necessariam in sola arbore non inuenit: fi-
untq; firmissimę ex robore & abiete: e iuglāde facile frangun-
tur sed id pnūciant strepitu qđ i Antādro accidit vt refert Pli.
cū e balneis teriti sono profugerūt. Ex vltimo stilla marcescunt
& quo p cęteris corrūpūt: vestiūt & trabes aliena materia arbo-
rib⁹ ęlaminas sectis: q̄s pulcherrias pstat abies & vtraq; pp̄us.
vestire tra-
bes.
Pauimētū **P**auimenta quibus lacunarium nitor respondere debet
ex humo ad cameras primum Agrippā in thermis quas
romę fecerat transfuisse legimus hęc fuere ex lapideis figli-
nisue crustis vitro tectis atq; encausto pictis: qđ opus e musea
Museacū . co: vt nunc appellāt Tesselatū dicūt q̄ tessellis. i. paruis quadra-
Tesselatū. tis lapillis intextum sit. Pauimēta aut sunt a pauire quod ferire
significat quia fiebant vt fiunt e lapidibus & testulis bene per-
cussis addita calce: Pli. fractis etiam testis vtēdo sic vt firmitus
durent tufis addita calce quę vocant Signina: dicta hęc sunt
barbarica: & testacea: latini festucas subiiciendo Cannea nūcu-
parunt sternunt & cerostrata a cornibus: sculpturata: subdialia
quę Hypethra subtegulanea gręcis hypostega. Gręcanica: &
Signina Poenica e marmore vt volūt numidico: pterea Lithostrota e p-
Gannea. uulis crustis marmoreis quasi panimēta lapidib⁹ strata: q̄quidē
gręcanica sub Sylla cęptauere. Sternūt & Asarota i quib⁹ Xenodotus
Poenica primus claruit: nā asarotū strauit miro artificio puulis testulis
Lithostro- i varios colores tictis: & imagines pictis. Vñ Pap. i prio filuarę
ta Tiburtinā villā vopisci describēs: varias vbi picta p artes gau-
Asarota det hum⁹ suberātq; nouis Asarota figrīs: nomē ab a & sarosco-
po siue vero mutuāt. Scopa quoq; a gręcis saros dicta: Vñ Eu-
Saros sarotō. Tesscrulas aut quib⁹ istrata Pauimēta variant dū versī
Fusoraton coloria fiūt Emblemata qđā dixere veluti Sculptiōes insertas
Emblema cū Emballo sit iterfero: q̄ in lignis etiā fieri decēter videmus
ta materia vero pauimēti saxa scilicet cōtusa siue testę fractę &
Rudus glarea cū calce rud⁹ nouū vocat: nā & disrupti pauimēti postea
Rudus rudus vetus nūcupat. Plinius cōplanatę erāt vteri rudere vię
quomodo De nouo Vitruuius architectus: tūc super stratū duces rudus
Erudare hoc est saxa cōtusa duab⁹ ptib⁹ & vna calcis tēperatę cōstitues
Erudetū vñ rudetū plenum rudere locum: & erudare rudera asportare.

Procestrium apud Pliniū iuniorem in epistolis existimo locum esse diciq; apertum & patulū quo procedit in cubiculis coenaculis & reliquis partibus superioribus ait. n. in epistola ad Gallum de villa Laurentina. Post hāc cubiculū cū procestrio altitudine æstiuum munimento hibernum nam procestria vt Pompeius inquit edificia sunt ante castra: vel quib; proceditur in muro. Sūt tamen qui velint cū procoetone esse legē dum loco ante cubiculū nomen ex græco sibi vendicante. Nemo est qui suam etiā deformē ne dicā informem fœturā nō pbet. Fit aut procestriū æqualibus colūnarū marmorearū lateriarumve interuallis patulum super quarum epistylia arc⁹ curuantur: vt speciosior sit structura. Arcus. n. in edificiis fornicatur in hemicyclū quēadmodū & cœlestis quē irim appellāt: & e cornu hippotoxotarū venatorumq; cū tenditur spiculis dirigendis aptissimus: hūc locū ipse existimauerim dici posse pergulam: Caucediū siue hortos & plateas prospectantem i quo ambulare consueuimus. Vnde a pergendo fortasse pergula nominata: qui cum similes sunt patentes exedræ. Vnde Vitruui⁹ libro. vii. Apertis vero inquit. i. peristylis aut exedris aut ceteris huiusmodi locis quo sol ac luna possit radios suos imittere: Nec me præterit pergulam proprie locum notare: in quo opera sua velut in propatulo artifices habebant: hinc legimus Apellem perfecta opera e pergula proposuisse. In priuatis aut edib; solaria tectave septo ne quis cadat in præceps muniūtur: id lorica loriculā Peribolumve nominare possumus. Nā lorica sepimentum est apud historicos quo urbem cingunt obsessores. Peribolus vero accipitur a diuo Hierouymo pro septo corona: & circuitu Petronius arbiter lorica induit siue cancellus est murus coenaculorum seu quorumlibet edificiorum oram ab iniuria lapsus inibi incedentis defendens.

BASILICA CAPVT .II.

Asilicam quę proprie publica est regiam notans: Basilica. comodato vocabulo dicere possum⁹ locū domi
b ampliorem in quo dominū id temporis expectāt salutatores/Chētes patronos disputādo vel colloquendo seruuli dominos admissos sedēdo deambulando prestolantur fiūt interdum & conuiuia maiora: choreæq; ad citare & tybiæ dulcellos concentus ducuntur. Et princeps ius dicēs ibi quoq; ad tribunal sedem habebit: causas cognoscet & iudicabit Ludi præterea ibi dein a Panchratiastis

g ii.

Pentathlis pentathlis quoque & quinquertiones dicimus: a Palestritis: Pyx
Quiquer agathis siue pugilibus qui Pictæ: Petauristis Petaminatibus: mi
tiones nis funiambulibus siue funepeis quos græci schoenobatas: Ath
palestrita lethis: prestigiatoribus: & id genus ceteris exhibentur. Verum
pyxagatus ipse in edibus locum peculiarem exercitationibus: ponendum
pyctæ existimauerim quod Gymnasium a græcis primo delectatio
pugil nis & exercitij gratia institutum ut referre Cicerone in secun
Funepheus do de oratore didici græca dictione appellabitur: hinc Gymna
Schoeno siarches princeps gymnasi: & progymnasmata præexercitame
bates ta. Licet postea philosophi gymnasia tenuerint & in illis dispu
Gymnasiū tauerint: quæ & icholæ & Diatribæ vocatæ sunt. Excitabuntur
Gymnasi aut lucta quæ Palestra a laconicis Thucidide historico autore
arches nudatis corporibus & oleo delibutis inuenta. Disco quo Apol
progymnas- lo Hyacinthum per imprudentiam interfecit: Haltere Saltu Cest
mata bus Fole Pila trigonali Harpasto & ceteris ludicris exercitatio
Scholæ nibus quæ profecto laudandæ sunt: unde Aristoteles politicorū
Diatribæ viii. monet Ephæbos gymnasticæ disciplinæ exercitatiōi tra
Lucta dendos esse ut fiant agiliores & firmiores: dedecet adolescentē
palestra iuuenem seniore etiam ut sepicule sit: Tesseris & alueolo tabeli
Discus lis ue pictis & alea lydog: ut vult Herodorus inuento: dies pde
Alea priō re: legant latīna eruditi: vulgaria grāmatici qui vel propter vali
Humanio tudinē vel etatem corpus exercere nō possunt. Omne tempus
res litteræ amittitur & vitæ non adscribendū: quod humanioribus litteris
 nec domi nec foris impediētib: quod artibus ingenius: qd
 honestis excitamentis non impartitur: Ociū sine virtute mors
 est & viui ut inquiunt hoīs sepultura. Non possum non lauda
Gymnoso re non præconis efferre Indorum Gymnosophistas: qui ne tor
phistæ pore animi desuetudine ocioque ocioso corrupti viui atque viden
 tes (ut ait Lucretius) vitam perderent: Cum mensa posita ex di
 uersis locis & officiis ad frugales epulas cōuenirent iuuenes in
 interrogabant: ut a prima luce ad illud diem rationē bene recteq;
 gestorum commemorarent: qui nihil habebat offerre unde
 pranderet impransus foras ad opus aliquod extrudēbat: quique
Consuetu dem optima cōsuetudo utinam hac tempestate saltem a nobis
do optia reciperetur. Discerent profecto multi laxius tempore tanq̃ gra
 tuito abruentes illius rationem iuxta Catonianā sententiā red
 dere: cuius iacturam nauis facientes in crastinum semper diffe
 runt sana consilia: cū vitæ nullum maius dispendium sit q̃ dila
 tio postq̃ spiritus hoīs datus est precario: Ve hoīs qui nullū aliud
 habet argumentum: quo se probet diu vixisse præter ætatem.

COENACVLVM FO. 51.
COENACVLVM. CAPVT. III.

COENACVLVM locus appellatur vbi coenamur
vt autor est Nartialis. Varro in libris de lingua la-
tina: & proprie in superiore ædium parte: Cœnatio
vero vt Dietę in ima. Nā & superioris domus vni-
uerſa cœnacula dicta. Vnde cœnacula inquit Pō-
peius ad quę ſcalis aſcenditur. Et Suetonius cœnaculum meri-
torium dixit mercede cōductum: cum ſuperiora inquilinis lo-
carentur. Iuuenalis de pauperibus: nā quę meritoria ſomnum
admittunt. Itē. rarus venit in cœnacula miles. Tricliniū quoq;
quod Cicero cōclauē: idem locus dicebatur: in quo trib⁹ toris
mēſiſſe ſtratis cōdebat^r p̄cipue cōuiuiō accepti. Apule. i. x. Iā
deniq; cœnati e triclinio domini deceſſeramus. Huius quanta
latitudo fuerit bis tāta longitudo eſſe debet ſymetrica ratione.
vt Vitruuius in. vi. teſtat^r: inde Architrclinus qui cōuiuiō p̄e-
eſt nomen acceperit. inde mappę. inde lecti triclinares. Plau. in
bacchidibus a duobus lectis bicliniū formauit: ait. n. Aduorti
te Mneſiloche & tu Piſtoclere iam facite in biclinio cū amica
ſua vterq; accubitū eatiſ: ita negotium eſt: atq; ibidem vbiſu t
lecti ſtrati potetiſ cito. κλῖπῃ nanq; græce lectuſ dicitur latie
Hinc Hexaclinoſ toruſ diſcubitoriuſ qui ſex capiebat. Martia-
liſ. Et teſtudineum menſuſ quater hexaclinoſ. Habuerunt an-
tiqui & quę ab herbis ſtibadia appellauere: ex marmore poſtea
veluti apud Pliniū in epiſtoliſ. Martialiſ eo diſticho cui lēma
eſt Stibadiū inqt. Accipe lunatū ſcripta teſtudine ſigma. octo
capit: veniat quiſquiſ amicuſ adeſt.

Enetra quā lucē accipere loca cōſueuerūt Ouid. Qua lu-
men thalamiſ parua fenestra dabat. A Nonio Trāſena
dicitur: quę & extentū funem norat apud Plautum & Saluſti.
Cicero in Oratore quaſi per trāſenā prætereūteſ ſtricti in ſpe-
ximuſ: amian⁹ tāq; e trāſena ſiſ emiſſiſ: Debēt aut & cubiculiſ
& bibliotheciſ: vt ſcribit Vitruuiuſ in primo fieri orientē ver-
ſuſ fenestrę quāſ etiā Auicēnaſ cōmendat: quoniam ſol matu-
tinuſ intrans aerem purificat: Verum cum pro cōditione tēpo-
rum loca ſint in ædibuſ diſponenda ita vt cubicula vt triclinia
habeamuſ & æſtiua & hiberna: ne ciconiæ ne grueſ hominib⁹
prudētioreſ videātur: Fenestrę cōmendabuntur p̄ ſtateſ ſe-
ptentrionem ſpectanteſ: hyemaleſ vero aerem meridionalem
introducēteſ. Noſ attamē oriētaleſ: ſi fieri poteſt: quibuſcūq;

g iii.

Cœnacu-
lum
Cœnatio.
dietæ

tricliniū.
Conclauē

Architri-
clinuſ
Biclinium

Hexaclinoſ
Stibadia

Fenestrę
Transena.

LIBER SECVNDVS

Specularia fere locis impendio laudamus: Necessaria omnibus sūt specu-
 laria vt sine aeris nocumento cū volumus lux admittatur. cum
 tranſluceāt vtpote olim facta eſſe ſpeculari lapide tranſlucido: nūc
Tessellæ. autē vitreis orbibus vel tessellis plūbo iunctis: hinc Seneca ad
 Luciliū li. xiiii. quēdā nostra demum piodiſſe memoria ſcim⁹
 vt ſpeculariorū vltimū per luceſcente teſta clarum tranſmittentiū lu-
 men: ſed chartachē etiaſ ſcedulæ & lintea cera alba & caprino
 ſepo inuncta non improbant. Vlpianus iureconſultus Specu-
Claustra. laria inquit & vela quę frigoris cauſa vel imbriū in domo ſunt
 inſtrumēto domus non contineri Caſſius exiſtimauit. Verum
 addere prius oportet clauſtra e tabulis quę ſuper cardines velu-
 ti de foribus dictum eſt deuolantur: ea tamen arte cōpacta vt p-
 rimas tabularum aer nocturnus intrare & dormientibus obeē
 non poſſit: hinc Subſcudes primis tabulis æque immittuntur
Subſcu- : Cancelli nanq; appellantur ligna modicis interuallis inter ſe in
 tranſuerſum annexa: quibus muniuntur fenestrae. Diuus Hiero-
 ny. Solomonis Prouerbiorū. vii. De fenestra domus meae per
Cancelli. cancellos proſpexi iuuenē & video paruulos. Et cācellis diſtin-
 cta eſt cutis elephantorū: Inde cancellata dicta a Plinio in. viii.
 ſic ſcribente: ſed cācellata cutis & inuitans id genus animalium
 odore: ergo cū extenſiſſe receperet examina arctatis in rugas repē-
 te cancellis comprehenſas enecāt. Antiqui etiaſ caneros dixē-
 runt. Vnde per hypocorifima cācelli: a quibus cancellare verbū
 deductum ex inductione Linearū tranſuerſarū: & ab eo cancel-
 larii qui ſcribāe grām atq; vocantur: Et clatri quoq; quib⁹ alii
 quid munitur aut ſepitur nūcupari: His vtimur ad fenestras In
 de Clatrata fenestra apud Plautum in milite cum inquit: mirū
clatri. eſt facinus quomō hęc hic tranſire potuerit: nā certo neq; ſola-
clatrata fe rium apud nos: neq; hortus vilis: neq; fenestra vlla niſi clatra-
neſtra. ta. Clatri apud Mar. Catonē in re ruſtica ligna ſunt cauearum
 quibus hęc muniuntur.
Laqueariū Aqueariū ſiue lacunar a lacu trabe in ædificiis pla-
 na trichinii cubiculiq; partē ſuperiorē ſignificat: ſed
lacua lacus etiaſ dicitur lacunar: Suetonius in Nerone lacunaria quæ
lacunar. noctu ſuper dormientē laxata machina decederent parauit: &
laquearia Vergili. Sūmiq; ferit laquearia tecti Primus Pāphilius Brietis
pieta prio. filius: Apellis præceptor Lacunaria pingere inſtituit: nec came-
 ras ante eum taliter adornare mos fuit: vt ſcribit Plinius qui lu-
 xum Romanorum notans ſic etiaſ in. xxxiii. inquit: Laquearia
 nūc & in priuatis domib⁹ auro teguntur: poſt Carthaginē euer

sam primo in aurata sunt in capitolio cēfura. L. Mummi: inde
 trāfiere in cameras in parietes quoq: qui & ipsi tāq vasa inau-
 rantur. Propertius i tertio elegiarum: nec camera auratas inter
 eburna trabes. Papinius in prio siluarum: Robora dalmatico
 lucent satiata metallo. Salaucis quoq: regis colchor: aureæ ca-
 meræ argenteæ trabes & columnæ atq: parastatæ fuisse nar-
 rantur victo Sosostra egypti rege ditissimo: sed imprimis ver-
 satilia admirationi fuisse cum aliam ex alia faciem ostentarent.
Polymyxos lucerna dicitur q̄ multos habet angulos & in
 his funiculos illustrādis cōiuiis accōmodata vñ. Mart.
 i apophoretis. Illustrē cū tota meis cōiuiis flāmis: Totq: gerā
 myxos vna lucerna vocor. Lucerna aut̄ grēce Lychnus. Verg.
 Pēdet Lychni laquearib⁹ aureis: & Lucr. Lumia pēdētes: lych-
 ni Lacunarib⁹. n. eos appendebāt veteres veluti nos cādelas
 bra Orichalcea q̄ recte appellabimus Pēfilia: vt lychnū pensilē Polymix
 illi dixere: primi egyptii lucernę vsū mōstrauere vt est apd Eu-
 sebiū. x. preparatōis euāgelicę: A lychno Ellychniū est q̄ lucer-
 nę adhibet & flāmā nutrit funiculus Pli. i. xxxv. de Sulphuris Lychnus
 gñib⁹. Quartū cauton iqt̄ ad Ellychnia maxie cōficiēda: quīs Pēfilia cā-
 oēs fere codices habeāt Lychnia qđ etiā placet cū lychnia grē-
 ce sint cādelabra: aliqñ & eadē quę ellychnia sed meam magis Pēfilis
 amō foeturā: Demostenis orōes ad lucernā lucubratas dixerūt lychnus
 Ellychniō redolere: sed & thriallida & Phlomō vocāt: A Lych
 no quoq: Lychnobios ad lucernas viuentes qui noctib⁹ vice
 dierum vtuntur nominarūt Seneca epistolatum vltimo. Nihil
 consumebar nisi noctem. Itaq: credo dicentibus illum quibus
 dam auarum & sordidū vos inquit & lychnobiū dicetis: lych-
 nuchi aut̄ lychnos amplectuntur: & sane ita nominatur apud
 græcos quicquid lucernas sustinet: vt inter astra ophiucus id
 est vt Columella vertit anguifer: & Daduchus tedifer: Sceptru
 chi reges homero Sceptriferi: at cliduchus clauiger: Vtilissimi
 vero lucernarum funiculis habentur flosculi: quidam i pilulis
 roboreis nascēt. s. Vnde Pli. i. xvi. de fructib⁹ quos robur pdu-
 cit. Nascunt̄ in eo inqt̄ pilulę nucib⁹ nō absimiles intus habē-
 tes flosculos molles lucernarum luminibus aptos: nam & sine
 oleo fragrant: sicut galla nigra. Quo loco a veritate historię
 recedentes quidā flosculos lectitāt: Ipsi autem lucernarum cā-
 delarumq: funiculi cum nimium exusti flāmā lucidam non
 emittunt: emunguntur quodam instrumento quod ab emun-
 gendo emunctorium appellabitur: qua dictione in alio tamen

- Pinūgo** significatu vtūtur medici. Emūgere quidē proprie est nares pituita mucō & sordib⁹ supfluis purgare. Vnde est i puerbiis: Solomonicis tritū illud adagiō: q̄ vehemēter emungit elicit sāguinem: & quemadmodū qui nares habet emunctas acri⁹ olfacit & clari⁹ loquit⁹: ita candelæ emunctæ sup fluitate funiculi in fūgos iam cōsumpti lūpidi⁹ splendidiusq; lumē emittūt Plau. lychniū emūge parumper vt videat auus vbi pedes pōāt
- Delphica**
Abacus
Cortina **H**ac⁹ mensa dicit⁹ structoria quam poculis ornare cōsueuim⁹: vt etiā e marmore Delphicā: quæ cortinam tēpli antiquit⁹ notabat. Ausoni⁹: fama est fictilibus cōnasse Agathoclea regem atq; abacū samio sæpe onerasse luto. M. Cicero in tusculanis questionib⁹ abacos inquit cōplures ornauit auro argētoq; cælato. Est & abac⁹ res depigendis designādīsq; aptissima formis: vt scribit Martianus capella i geometria: Per si⁹: Nec qui abaci numeros. Et Apuleius in apologea magiæ prima abaco & puluisculo te dedisses: & abac⁹ colum narū cūbile vt Vitruius hoc est planicies structa ad sessū habilis. Abaculos vero dicem⁹ Calculos ad numeroꝝ dispunctiones supputationesq; a quib⁹ vt video supputādi peritiā quam Plato: Logistici vocat Abacū neoterici nominarunt.
- Abaculo** **A**luuiū quo man⁹ lauantur: vt scribit Ponpeius: quem admodū peluuiū vas: quo pedes sūt loti & peluis. hic de Seruatore legimus Misit aquam in peluim & cæpit lauare pedes Nonius hanc vas aquarium existimauit in quo varia perluuntur vnde nomen. Idem maluium truleum appellat: cuius vt ceolum aque manalē inquit nūcupamus: q̄ eo aqua manās in truleū effundatur. At Serui⁹ lebetem vasculū in terpretatus est: in quo aqua cadit cum manus lauantur: Sed lebetes quoq; legimus coquinarior: ab alijs Pollubrum etiam nominat.
- Peluuium**
Maluiū
Peluis
Trulleum
Manalis
Vrciolus
Tebes
Polubrū **G**utturnium aquiminarium idest vasculum quo aqua guttatim in manus mittitur per colli angustias a guttris nōmē accepit: autore Ponpeio apud nos gutturneius promineus: quoddam angustæ lingulæ inest in fronte: quod aquam emittens Epistomion appellare poterimus: licet proprie epistomiū dicatur in fontibus manu fabrefactis: Inqbus sunt linguæ plures aquam: vt supra dixemus transmittentes. Mar. Varro in tertio rei rusticæ: in primis radiis esse epistomiis versis ad vnū quemq; factum sic vt fluat in conuiuiam. Et Seneca in decima tertia. ad Lucilium: Nisi aquam argentea epistomia fuderint: & ad huc plebeias fistulas loquor: Deprauati codices habent
- Gutturni**
um
agminati
um
Epistomi
on

epitoma: quod eradi debet & substituendū epistomia id quod
 ab eruditissimo Philippo Beroaldo præceptore meo haud pœ
 nitendo audiui: cuius pēficulato iudicio scriptisq; minime tri
 ualibus fidem eam habeo indubitata: quæ olim Delphici
 Apollinis oraculo habebatur: cuiq; acceptum quicquid in me
 est referēs Thaletis quam Mandraïtum is poposcit mercedem
 ubiq; dependo.

Candelabra sunt quibus candelæ dū ardēt cōtinentur: a
 quibus nomē mutuant: ut refert Macrobius ex. M. Var
 ronis rerum diuinarū autoritate. Plī. M. Varro: & Martialis de
 candelabro pmissio lemmate sic scribens. Noīa candelæ nobis
 antiqua dederunt. Non norat parcos vncta lucerna patres. Ex
 argento auro etiā his vtuntē nostra tēpestas p̄cipes & antisti
 tes: cæteri ex orichalco: paupetiores e ligno: vt olim ex rei fami
 liaris angustia. Hinc exiit distichon. Esse vides lignū seruas ni
 si lumina fiet. De candelabro magna lucerna tibi. Candelę ip̄e
 & ex cēra fiunt: quę in primis ad rem diuinā flaminibus: potē
 tioribusq; in edibus seruiunt: & ex sepo vulgares quæ sepatiæ
 dici possunt. Vnde Apuleius. Tota dom⁹ cōpletur tedis lucer
 nis: cæreis: sepatiis: & cæteris nocturni luminis instrumentis:
 vbi sepatium a sepo deduxit: quod etiā seum: dicitur anialium
 vtrinq; dentatorum & cornigerorum. Candelę quoq; laminis
 corneis ita compositis: vt ventus flammā extinguere nō possit
 includūtur: laternas appellant. Martialis. Dux laterna vię clau
 sus fetor aurea flammis. Plinius in. xvi. Vrorū inquit cornibus
 barbari septemtrionales potāt: & mox: apud nos in laminas se
 cta translucent: atq; etiam lumen inclusum latius fundunt Et
 Plautus in Amphitrione. Quo ambulas tu qui Vulcanū in cor
 nu cōclusum geris? Pauperiores inter nos loco cornu: & vesica
 & papyro vtuntur. Cæreus aut a cēra dictus est: vt nomen in
 dicat: de quo epigrammatarius poeta in apophoretis. Hic tibi
 nocturnos p̄stabit cæreus ignes Subducta ē puero nāq; lucer
 na: meo. Quo loco puerū p̄ seruo accipit Aduersitorie: ita. n. di
 cit̄ seruulus qui it ad dominum foris cōnantem vt illum do
 mum reducat & comitetur: autor Donatus Apuleius in decio
 At intus cērei p̄clara micantes luce nocturnas nobis tenebras
 inalbabant. Cæreos saturnalibus muneri dabāt humiliores &
 tenuioris cēsus hoīes locupletioribus: quod autore Pompeio
 cæreis ditiores/ pauperes candelis vterentur. Hos antiqui funa
 lia a funibus dixere. Silius Italicus punicoꝝ sexto: cui noctur

Philippus
Beroaldus

Cādella
brum

Candelæ

Sepatię.
Seum

Cæreus

Aduersitor

Funalia

LIBER SECVNDVS.

Funera Plutonis nomina	nus honos funalia clara: sacerq; post epulas tibi cē adest vbi lo- quit de. Cn. Duilio: Cui (pœnis bello nauali ad milam victis & quiquaginta nauib⁹ captis) cōcessū est a senatu: vt reuertēti a cœna tibi cē caneret & funale pferetur: a funalib⁹ funera dic- ta: nam mortuos sepelientes funebri pōpatico honori illa ma- iores adhibuere. Funerum autē & sepulchrorū vsūm pluto q Agefilaus: summan⁹: Dis. O: cuf. Veditus: & Styge⁹ Iupiter dicif / introduxit: vt est apud Dio. Hinc vita functis domiari ex istimatus. Funebris pōpae lex est vt fun⁹ precedat: nos sequa- mur tanq post defunctū morituri: Cæterq; Funeras atiqui dice- bāt ad quas fun⁹ & dolor ptinebat: vt fororē / matrē / vxorē: Nā Præficæ sunt plāct⁹ picipes, nō doloris: vtpote ad lamētādū cōductæ.
Præficæ Calix	Calix vitreus vasculū e vitro quo bibimus ideo nuncupa- t⁹ q eo calidā bibebāt atiq: vt refert. M. Varro i libris lin- guæ latinæ: nā & calidā & frigidā cōiunx veteres adhibue- rūt. Iuuen. Calidæ gelidæq; minister. Vitreus autē a vitro quo cōstat: id trāslucidū est: plura habēs genera vascula ex eo apud nos vitrearii pducūt ad vsus i primis mēsa: & quibus papy- ro viminibulue intectis viatores vtūtur ad vina portanda: vn- de viatoria nominant: sed nōnunq & lignea fictiliq; ad hūc vsū habentur: Plinius vasa viatoria e taxo vinis in gallia fac- ta mortifera fuisse cōpertum est: vitreariis officinis: nūc Vene- tiæ: vt olim Sydon nobilitātur. Calix itē yas ad obsonia. Ouidi- us in fastis. Stant calices minor ide fabas olus alter habebat: &. M. Varro: Calix iquit e caldo q in eo puls calida apponebatur Fuerunt & calices gemmati a gemmis: maiores nanq; calici- b⁹ gemmas inserebāt: & præcipue smaragdos: vñ Pl. xxxiii. Nec hoc fuit satis turba gēma: potam⁹ & smaragdīs eximus calices: ac temulentie causa tenere indiā iuuat. Silius lā simul argento fulgentia pocula mixta quis gēma quæsitus honos: q res vsq; adeo creuit: vt multi gemmas digitis detractas pocu- lis adderent. Iuuenalis. Nam vitro vt multi gemmas ad pocu- la trāsfert a digitis. Et Martialis. Gemmarū scythicis vt luceat ignibus aurum Aspice quot digitos exuat iste calix. At calices fictiles culullos appellamus.
Cululli Cristallus	Cristallina vasa & pocula dicunt^r ex cristallo: qui lapis est ex aqua purissima sub terra cōgelatus: autores Diod. A. Gellius ex Aristotelis libris & seneca naturalū q̄stionū tertio. Nāq; glaciē esse certū est: vnde & nomē græci dederunt. Papi- nius in siluis. Raraq; longeuis niuib⁹ cristalla gelari. Eteccia.

xlvi. dñ Aquilo flauit & gelauit cristallus ab aqua: qđ cristallina
essent in præcio apud veteres Plinius oñdit: qui in. xxxvii. re-
fert matrē familias nec diuitē Trullam cristallinā sestertius cētū
quingenta milibus pręstinaſſe. & Neronē in ſuprema ira ca-
lices duos cristallinos fregiſſe nūcio rerū amiſſarum accepto.
Suet. Scyphos quidem noiāt: ſed cristallinos fuiſſe nō ſcribit: Scyphī
quos a celatura carminis homerici Homericos Cæſar ipſe ap-
pellabat: nā pocula quoq; & eſcaria ad vſus menſæ inſculptio
nibus exaſperant: hinc toreumata: hinc Anaglypha: & Trigly ta Anagly
pha cum emblematis venuſtantibus. Epigramat. poeta Artis pha. Tri-
phidiacæ Toreuma clarū. Item Et menſis anaglypha de pater glypha
nis. Saluſtius Cum tabulas toreumata ſigna temunt: noua di- Cælata
ruunt alia ædificāt. Latini nūc cælata: at veteres Anceſa voca- Anceſa,
tere qđ circuncedendo fierēt: autore Pompeio. primus Phidias
cælandi inſculpendiq; artem: quę eſt Toreutice: demōſtrauit.
In Corynthis inquit Plinius æs placet auro argentoq; mixtū
in cēlatis ars & ingenia.

Murrhina pocula ex murrha humore quodā ſub terra ca-
lore concreto murrhinaii producūt Pl. in. xxxiii. Mur- Murrhina
rhina & cristallina ex eadē terra eſtodimus quibus preciū face- Murtha
ret ipſa fragilitas: oriens mittit. nitor eſt his & varietas colorū
circumageribus ſe maculis in purpurā candorēq; eſt & in odo-
re aliqua cōmendatio. Mar. in Apopho. de murrhinis præmiſ-
ſolēmare. Si calidū potas ardenti murrha falerno Conuenit:
& melior ſit ſapor inde mero. Ea in urbē primū inuexit mirrhi-
darica victoria Pompeius: quorum mox precium adeo in dies
creuit vt poculū murrhinū ad ſextarios tres capax. lxxx. ſester-
tiis emptum fuerit. Et. T. Petronius vir conſularis moritur⁹ in
uidia Neronis principis murrhinam trullam trecentis ſeſtertiis
emptam fregerit vt mēſam eius exheredaret. Horum meminit
& iureconſultus. Diuus Auguſtus capta Alexandria nihil ſibi
pręter calicem murrhinum retinuit.

Poculū & ipā potio & vaſculū potoriū nūcupat. Cic. ca- Poculum.
ret epulis exstructisq; menſis & frequētib⁹ poculis: caret
ergo vinolētia cruditate & inſōniis. Verg. Pocula ſi qñ ſæue in
fecere nouerç. Lucreti⁹ & ſe dare ſitim prius eſt qđ pocula natū
Silius Italicus. At celtę vacui capitis circūdare gaudent. Oſſa
neſas auro & mēſis ea pocula ſeruāt. Dicūt aut pocula a pota- Scyphr s
tiōe: vt ſcribit. M. Var. quoz qđ varia ſūt noiā: ſicut diuerſæ Calix
formę: vt ſcyph⁹: quo vſ⁹ ē Hercu. Calix qđ a gręcis cylīx: cia-
thus: nimb⁹ qđ ēt ipſa effuſio. Cymbiū: carcheſium: amula: bi-

EIBER SECVNDVS.

Lute	cos bicarium ue obba trulla: cratera: aliphanū: patera: luter quo
mixtariū	vinum aqua miscetur: vnde mixtariū capides: cupa: & phiala
Phia'a	ex vitro nimis frigide: vt volūt: quod gr̃ce hyalos diciť: a quo
Hyalos	hyalina vitrea & hyalurgos vitrearius: nā aureas & argenteas
Hyalina	phialas legimus: horū nōnulla: vt cātharus anfas habēt quib⁹
Hialurgos	apprehendūtur. Varro diuinag. libro. v. aras tradit anfas prio
Anfæ	dictas quod erat necessariū sacrificātes illas tenere: hinc peritif
Arē	simus Maro ēneid. vi. inq̃t. Talib⁹ orabat dictis arasq; tenebat
Epitrape	Plautus i Persa Ansatū dixit hoīem q̃ gloriose ābulat brachiis
zia	instar ansag; extātibus & subnixis. Cōpluria etiā nasum in sū-
Trapeza	mo. Iuuenalis: siccabis calicē nasorū quattuor: est enī nasus in
Trapezitæ	poculis & vasis ceteris quo fluit & egeritur humor. Omnia autē
Cāpsores	mensis apta q̃ sunt vasculā & potoria & escaria epitrapezia vo-
Colybistæ	cantur: vñ Papinius in siluis: Vindicis poculū epitrapezion ce-
Numulari	lebrat: de quo meminit & Mar. dictio est gr̃ca ab epi prepōne
	& trapeza mēsa deducta: inde trapezitas mensarios campsores
	argentarios colybias & numularios vocitarnut quod mensis
	vtant. Suetonius in Galba: numulario nō ex fide versanti pe-
	cunias manus āputauit: mēseq; ei⁹ affixit: & Ioānis secūdo de
	Saluatore dictū ē. Numularioq; es effudit & mēsas subuertit.
Apyrotō	H Pyroton gr̃eci vocant vas frigidarium vnde Plinio in
Pretoti	xxxvi. calices Apyroti etiā si legitur quādoq; Pterotos:
Refrigera	nam calida & frigida in cōenis vlos scimus veteres: hic ip̃e cre
torium	dideri Apyrotū nos posse Refrigeratoriū appellare: vas illd pa
	tens in quo vitreo Porcellanico argenteoue: & pauperibus
	figlino frigida pleno per estates poculis immisiss vina & deco
	cta refrigerare solemus: veluti olim apd Romanos niue mē:
	sibus etiā æstiuīs (vt iam dictum est) seruata refrigerabantur.
Vrceolus	Vrceoli fictiles vt Caprunculum & calpar nunc ad vina
Caprūcu	dicuntur e terra facti: quibus etiā potentiores olim vlos
lm	credimus: nanq; figlinag; opera apud antiquos in pretio fuere
Calpar	vt autor est Plinius in xxxv. sic scribens: Figlinarum opera im-
figlinag;	bricibus tubulis tegulisq; ad balneas mammatis: vel ad tecta
opa	coctilibus laterculis frontatisq; aut quæ rota fiunt etiam ficti
	libus doliis ad vina excogitatis & ad aquas propter quæ Nu-
	ma rex septimum collegium figulorum instituit: & mox: maior
	quoq; pars hominum terrenis vtitur vasis: Samia etiam num
Samia	in esculentis laudantur: retinet hanc nobilitatem & Aretium
Aretium	In Italia: & calicum cantum ferrentum. Ausonius: Fama
	est fictilibus cœnasse Agathoclea regem, Martialis. Aretina

nimis ne spernas vasa monemus: Lautus erat thufcis Porsena
fiatilibus. Vrceolos autē porcula & id genus multa supellecti-
le ex argilla: ita enī terra appellatur primo Chorebum figulum
atheniensem legimus formasse. Plasticen vero quæ imagines
ex argilla effingit oīm primos in samo Ideochū Rhetum &
theodorum: vt alii Dibutadem Sicionium filiæ opera excogi-
tasse. Lactantius scribit Prometheum primo simulacrū homi-
nis de terra effigiasse: hinc locus fabulæ datus ipm igne cœle-
sti hominem e limo factum animasse: licet Higinius ad miran-
ingenii excellentiam. Eusebius vero referat ad humanitatem
& scientiam ad quas a feritate & nimia imperitia mortales tra-
duxit & quodāmodo reformauit. Qui vero vrceolis' & lagœ-
nis vina e cella vinaria fert ad Triclinium is eleganti vocabulo
dicetur Oenophorus: nisi mauis eum Viniferum nominare:
Veluti Dorophorus dona ferens: Melophorus poma: & id ge-
nus innumera.

Mensas lectos/triclinares/discubitorios appellamus qbus
positis cibos capimus. Oui. Nunc dape nunc posito mē-
sæ nituere lyeo. Apuleius de asino aureo mensas dapib' largi-
ter instructas accumbunt. Si mane discumbimus Ientaculum
id est prandiculū is primus cibus vocatur: veteres silatum: acra-
tilmon græci dixerē. si tum postea prandiū: si meridie merēda
vt scribit Nonius quæ antecœniū: si vespere cœna: vnde ab an-
tiquis: autore Pompeio: vesperna est nominata: qd vero nūc ē
prandiū cœna dicebatur. Sicq; nulla fere pars diei comesatio-
nibus erit immunis. Damnabat bis die saturū hoīem fieri Pla-
to diuinus: vt credi: philosophus: At nunc quidā: vt porci ad
aqualiculum sorbitione: non solū bis: sed ter & quater crapula
sele ingurgitant tanq̃ ad perdenda esculenta geniti: vnde Sue-
tonius de Vitelli imperatoris luxuria Epulas inquit trifariā sp
interdū quadrifariam dispartiebat in ientacula & prādia & cœ-
nas comesationesq; facile oibus sufficiens vomitādī cōsuetudi-
ne: comesatio ipsa cibus potusq; dici: qui post cœnā sumitur:
vel poti' quacūq; hora extraordinarius. Sunt. n. adeo multi
gulæ veracissime & inexplēbilis Barathri vt ad comedendum
natos se tantū existimēt. hinc Philoxenū Eryxidis & Gnatho-
nem Siculū gule pceres imo vero pditos Gulones ac extrēos
cupēdiuoras infamant littere: q; cōiutis adhibiti emūgere se
inpulatis soliti sēt: vt abstinentibus cæteris soli epulis ama-
pliter fruerent: nulla conuictorū habita rōne: huc est ille Philo-

Figlina
primo
Plastice

Oenopho-
rus.
Vinifer
Doropho-
rus. Melo-
phorus.
Mensas.
Ientaculū
Prādiculū
Silatum
acratismō
Prandiū
merenda
Antecœ-
nium
Cœna
Vesperna

comesatio

EIBER SECVNDVS.

xenus qui Gruis collum a diis immorealibus sibi dari optabat cum diceret non eadē ciborū esse rationē. Sed partim linguā partim gulā sua mouere suauitate. Socrates vero sanctissime dicebat: multos hoies propterea velleviuere vt ederent & biberent: sese bibere atq; esse vt viueret. & Aulus Gellius quis inqt habens aliquid humani pudoris voluptatibus istis duabus comedendi atq; coeundi quæ sunt hominī cū sue & asino cōmunes gaudeat: A coena autē inter cætera fit domicœnium quoniam. vsus est Martialis: Et coenatoria quæ recidipna & triclinalia ve coenatoria stimenta ad vsus coene: hinc exiit distichon: Nec fora sunt non recidipna. bis nec sunt vadimonia nota: his opus est pictis accubuisse toris. Plautus Incoenem sine coena dixit. Est & coenipeta qui libenter petens alienas coenas Parasiti sepicule personā induit: Parasitus. dum diuiti assentatur: dum blanditur & interim non tolerāda suffert cibi & ventris gratia. hinc legimus Heliogabalum imperatorem Parasitos ad rotā aquariam ligatos cum vertigide sub aquis misisse & rursus ad summū reuoluisse: ita vt eos Ixionios amicos vocaret. Mensam ipsam quam Cato amicorū parentem ac procreaticem putauit vacuam tolli non sinebant Romaniveres: sed oino cum aliquid supereēt interpretantes semper de eo quod nunc adest aliquid in futurum reliqui oportere ac per hodiernū crastini meminisse: vt scribit Plutarchus in problematibus At in proteruia sacrificio mos fuerat epularum reliquias & fragmenta in ignem mittere: vt consumerent: hinc innotuit scoma siue dicterium illud Catonis. Nā cum Albidius bonis suis abliguritis nouissime domum quæ superfuerat incendio perdidisset proteruiam hoiem fecisse dicebat: quod. n. commesse non potuerat id combussisse. In maximo autem prætio habitæ sunt apd antiquos menses citreæ: quas vt Plinii verbis ex xiii. loquar: Fœminæ viris contra magantas regerunt. Extant hodie Marci Cicerōis in illa paupertate: & quod magis mirū ē illo quo emptæ libris vndecim. Cū his memorant: & Galli Asinii: quæ libris vndecim venūdatæ sunt: & duæ a Iuba Rege venditæ: quarū alteri pretiū fuit libris quindecim: alteri paulo minus: honos præcipuus in vena/crispis/oblongo discursu vel in torto: illæ Tigrinæ: hæ Pantherinæ appellant. Fiebant autē eo artificio vt dimidiatis orbibus non tantum rima sed nec commissura vsq; apperet: veluti abiegnæ a nris fiunt materiariis. nō sine glutino pposito ex caseo Sapro. i. marcido sed recente & calce viua faberrime. Vtebant & acernis ex acere arbore factis vnde nomen: Apud nos candore probatur Eboreæ: Eburatæ:

q̄ eboræ itecte: & cupressinæ propter odorem: sūt & ex Abietē
 ete vt dictū est & iuglande: quarum pulchriores habent quæ:
 centra & spiras nō habuerit: hæ conuolutas venas ostendūt: il-
 la duritiē clauo similem ferris inimicā: Sed illarum pulcherri-
 mæ lignorū bracteis siue potius p̄segminibus & tessellis di-
 diuersi coloribus glutino compactis vermicularim frabrefac-
 tæ: quas segmentatas quidam nominant: Vt sint segmentata
 a segmento opera eligno tessellarim depicta. Segmentum
 enim dici potest quoddam quasi ramētum & sectio: Plini. de
 marmoribus in .xxxvi. Crassior harena laxioribus segmentis
 terit & plus erodit marmoris: Inde vestes segmētatae segmētis
 hoc est punctulis & bracteolis aureis siue argenteis minutim
 depictæ: Plautus quam pulchre segmētatam vestem: segmen-
 tum rectius dicitur monile q̄ sit veluti quidam circulus: vel vt
 alii q̄ quibusdam bracteolis quasi p̄segminib⁹ cōstet & di-
 uidatur: nam segmentum a seco nascitur c in g mutato veluti
 a fingo figmētū a stringo stringmētum vt sit quasi secamentum
 Vnde partes mūdi in quas vniuersa terra digeritur & nostri cir-
 culos græci Paralellos dixere segmēta eleganter Pli. appellauit
 cū inquit Quinto continetur segmēto ab introitu caspii maris
 Bractria: hiberia: Armenia. Sunt & qui id opus e ligno Testu-
 dineū vocitēt qm̄ dum materiarii Abietarii ve voluere veteres
 imitari q̄ testudiū vt dixim⁹ laminis mēsas & lectos vestibant
 hoc opus excogitauere. Bractææ aut subtiliores sūt: Laminæ
 crassiores: iter Bractæas habētur qnæ vocāt Auri argētiq; folia auri & ar-
 ad inaurandum & inargentandum idonea. Vnde Bractearii q̄ gēti folia,
 inauratores: etiam si inauratores es & argentum non sine arge-
 to (Viuum quod appellant) inaurēt.

Cilibræ mensæ rotundæ quadratæ etiā nuncupant̄ autore Cilibæ
 Pompeio: nā Discus tantum mensa rotunda dicitur. M Discus.
 Var. Mēsam escariā Cilibā appellabāt ea erat quadrata vt nunc Ciliba
 in castris est: a cibo Ciliba dicta. Postea rotunda facta: & quod Mensa
 a nobis mediā & a græcis mesa mensa dici potest nisi q̄ pone- Cilibarū.
 bāt pleraq; in cibo mensa. Vinaria vero cilibrātū: sed vide ne po- Supellex
 tius cibilæ a cibo vt Escarie ab escis sint noīandæ. Primus He Tripos
 liogaba. imperator Ro. Argenteas mensas in suppellectile ha-
 buit vt lampridius testatur: Supellex autē est domesticū patris
 familias instrumentum vt exponit Vlpianus Iureconsultus ves-
 tibus inter cetera subtractie.

Ripodes mensæ cum tribus pedibus vt no men indicat
 fuere: q̄b⁹ apd nos hodie mēse ip̄e susterāt antiqt⁹ erant

Eboræ
 Eburatæ
 Cupressinæ
 Centra

Segmētata
 tæ mensæ
 Segmētū.
 Vestes se-
 gmentatæ
 Circuli.
 Paralelli.
 Segmētū.
 Testudinē
 Opus.
 Bractææ.
 Lamina

Cilibæ
 Discus.
 Ciliba
 Mensa
 Cilibarū.
 Supellex
 Tripos

Monopodia.

Tricliniū.

Repositoria.

Sumptuarię.

Cibarię.

Sedile.

Sedētes epulabātur

militares. Horatius. Donarem tripodas premia fortinm Graſorum. Homerus quoq; in Odiſſea narrat Alcino um inter cętera Xenia Vlyxi tripodem magnum dediffe. Menſę vero vnico tātum pede ſubnixę monopodia dicuntur: q̄ inter inſtrumenta luxurię a priſcis collocabātur. Scribit Plinius in .xxxiii. ex auctoritate L. Piſonis Cn. Māliū Aſia deuicta primū inuexiſſe in orbem ſuo triumpho monopodia abacos & triclinia ærata vrbis anno quingentefims ſexageſimo ſeptimo: & in vltimo. Victoria tamē illa inquit Pompei primū ad margaritas gēmaſq; mores inclinauit: ſicut L. Scipionis & Cn. Mālii ad cælatum argentum & veſtes Attalicas & triclinia ærata: ſicut L. Mūmii ad corinthia & tabulas pictas. Vbi Tricliniū in ſupellectile fuiſſe oſtendit: a quo locus ipſe de quo diximus nominatur: & tris mēſas ſiue thoros habebat ita cōiunctos vt transferri huc atq; illuc poſſet: legimus & argētea triclinia Romę fuiſſe. Idem Plinius. xxxiii. Cornelius nepos tradit ante Syllę victoriā duo tātum Triclinia Romę fuiſſe argentea. Repoſitoriis quibus mēſas imponebant argentum addi ſua memoria cęptum Feneſtella dicit qui obiit nouiſſimo Tiberii principatu Sed & teſtudinē tum in vſum veniſſe. Ante ſe autē paulo lignea rotunda ſolida nec multo maiora q̄ mēſas fuiſſe: ſe quidem puero quadrata & cōpacta aut a cere operta aut cedro cępiſſe: mox additum argentum in angulos lineasq; per cōmiſſuras Adde quod triclinia verſatilia celebrata ſunt: quę diſcūbentibus conuiuiſ circum agerētur. Iā dixerat Liuius originem luxurię Romę in vrbem ab Aſiatico exercitu inuectā fuiſſe ita vt vincēdo victa fuerit: cū imprimis maiora q̄ credi poſſit detrimēta conuiuiorum luxu ſuſtinuerit: vnde plurimę leges ſumptuarię quę & cibarię latę ſunt. Orchia prius: mox Fannia anno vrbis cōditę quingēteſimo octuageſimo octauo. Didia. Licinia & Cornelia. vt Macrobius teſtatur.

Sedile a ſede vbi ſedemus Macrobius ait Cicero Laberio prætereunti & ſedile quęrēti recepiſſem te niſi anguſte ſederem. Verg. Gramineoq; viros locat ipe ſedili. Maiores enim noſtri ſedentes epulabantur: quem morem habuerūt a Laconibus & Crętenſibus vt Varro docet in libris de gēte Populi Romani: in quibus notat quid a quacūq; gēte traxerint autor Seruius enarrans illud Virgilanum in ſeptimo Perpetuis ſoliti patres conſidere mēſis. Vbi de ſacriſ tantū epulis dictū oſtēdūt ſuperiora & ita nos accipiamus quando accumbebāt maiores

in cōuiuiis non sedebant quē morē seruāt hodie quoq; e barba-
 ris: plurimi. Vnde Vale. Maxi. foeminae inquit cū vīris cubanti-
 bus sedentes coenitabant: & Plutarchus scribit Catonē vticen-
 sem in coena sedisse: nā post Pharsalicā inquit pugna hoc quo-
 q; priori moestitiā addiderat vt nunq̄ iaceret nisi cū dormiret
 In accubitis aut̄ honoratior locus: non tā sūmus q̄ medi⁹ cre-
 ditur: Hinc Maro. Horrea cōposuit sponda mediamq; locauit:
 Refert Xenophon Syrū solitū fuisse cōuiuas honoris gratia a
 latere sinistro iuxta se ponere: vtpote fideliores charioresq; il-
 los declarans qui in parte cordis leua discūberent. Nos vero a
 dextro latere tanq̄ honoratiore collocamus: quos digniores &
 maioris autoritatis censemus inter coepulones & synaristōtes
 quorū numerus a maioribus sic diffinitus est vt gratiis tribus
 quas charites grāci minor non esset: nec musarum numerum
 excederet: non omittendum est hoc loco illud. A. Gel. ex .M.
 var. satyris menipeis cōuiuiū cōstare ex rebus quatuor & tum
 deniq; omnibus numeris suis abso- utum esse si belli homūcu-
 li per vocatores collecti sunt: si electus locus: si tempus lectum
 si apparatus non neglectus: nec loquaces inquit nec mutos con-
 uiuas legere oportet: quia eloquentia in foro & apud subsellia:
 silentiū vero nō in cōuiuiis sed in cubiculo esse debet: Sermo-
 nes igitur id temporis habendos cēset non super rebus anxiis
 aut tortuosis: sed iocundos atq; inuitabiles & cum quadā ille-
 cebra & voluptate vtiles ex quibus ingeniū nostrū amoenius fi-
 at & venustius: quod profecto eueniet si de id genus rebus ad
 cōmunem vitæ vsum pertinētibus cōfabulemur: de quibus in
 foro atq; in negociis agēdis loqui non est ocium. Adhibēt nō
 nulli Anagnostem qui legat faciles vtilesq; ex philosophia que-
 stiones: vel Erotica quēdā nō nimis lasciuia: plurimi vero fidiū
 modulamina: nō sine puello carmina vel rhythmos dearticulāt
 Nam & Alcinoi apud Homerū & Didonis apud Verg. Mensa
 habuit hęc Ioppā: illa Pheniū cythara canētes. Scribit Plato i
 Gorgia cātillena hanc cōuiuiis cātari solitam: optimū esse be-
 ne valere: secundo loco formosum esse: tertio habere diuitias.
 nulla fraude ptas. Vale. vero Max. Maiores inquit natu iu cō-
 uiuiis ad tybias egregia superiorū opera carmine comprēhen-
 sa canebāt quo ad ea imitanda iuuenū virtutē alacriorem red-
 derent: vbi plures sedebāt subselliū vbi duo bisselliū dicem⁹
 sicut Binominem a duobus noibus bigamū a duabus vxorib⁹
 Bigas a duob⁹ equis vt trigas a trib⁹ & biferā arborē q̄ fert bis
 h.

Numerus
cōuiuarū.Cōuiuiū
constat ex
iiii. vocato-
res.Nec muti
nec loqua-
ces. Ser-
mones cō-
uiuales.Anagno-
stes.Cātillena.
in cōuiuiisSubselliū .
binominis
Bigamus.
Bigē.

fructum annuatim: subsellia quoque minorum sunt: magistratuū
 veluti Tribunorum quæstorū & triumvirorum qui non in sellis.
 curulibus nec in tribunalibus confidebat: ut scribit Asconius
 Pedianus: & subsellia sedes theatrales appellant: Sella itē qua
 sedemus quasi sēda a sedendo: unde Laberius scōma in Cicero-
 nem recitans Symachus apud Macrobiū Mirū inquit si angu-
 ste sedes qui soles duabus sellis sedere quasi nec Cæsari nec Po-
 perio fidus: ut refert Seneca eadē græco vocabulo thronus dici-
 tur Prouerbiorū Solomonis. xx. Mīa & veritas custodiunt re-
 gem: & roboratur clementia thronus eius: cathedra quoque ad
 sedendum ponitur: & scamnū a scamno ut volūt terra ellata in-
 ter duos sulcos pro sedili accipitur Mar. Sedere in equitū liceat
 an tibi scamnis. Oui. vi. Fastorū. Ante focos olim scamnis cōfi-
 dere longis Mos erat. M. Varro aliter scānū interpretatus ē: ut
 in cubiculo dicemus: Est & hemicyclus cathedra ad sedendū
 in mediū circuli formā: unde nomen nam & Sidonius hemicy-
 clon dixit: Soliū in balneis semiotūdū sed & cœnatio dicitur
 veluti Sigma: Legimus apud Strabonē Lusitanos sedētes cœ-
 nitare edificatos in pariete hemicyclos habentes. Mar. Cicero
 in Lælio. Cum sæpe multa narraret tum memini domi in he-
 micyclo sedentē ut solebat cum & ego essem vna & pauci ad-
 me dum familiares in eū sermonē illum incidere qui tū multis
 fere erat in ore: Nā soliti fuerāt antiqui: id quod posthuma etas
 recepit patriis & vernaculis esculentis mutitare. i. mutua cōui-
 uia domi agitare: q̄ sodalitia ut græci syssitia appellauere. Nāq̄
 syssitos est apud illos sodalis. Passim inter nostros agitur. sym-
 bola collatione a singulis facta unde nomen: qui nihil cōtule-
 rint Asymboli dicuntur: ut solent cœniperē & hi qui accedūt in-
 terdū ut in prouerbio dicitur & cœnāt Acleti. i. citra l'ocationē.
 Appæ dicuntur quæ super mēsam sternuntur Plin. in. xix.
 de lino scribens quod viuum appellant: Ardentes in fo-
 cis conuiuiorū vidimus mappas sordibus exustis splēdēscētes
 igni magis q̄ possent aquis: Vilosæ apud veteres habitæ sunt in
 precio: hinc Epigrāmatari⁹ poeta in apophoretis de mappis ni-
 mirum intelligens. Nobilius vilosa tegunt tibi lyntea citrum.
 mantelium vero q̄ mātile: lintheolū est quo manus tergere so-
 lemus: quasi manutergiū ut. M. Varro in lingua latina interpre-
 tatur: frequens em̄ ad manus tergendas fuit vsus mantilorū ut
 scribit Eestus Pompeius. Inde Māricularia dicuntur ea quæ fre-
 quenter in vsu habentur & quasi quotidie manibus tractantur

Bissellium
 Trigæ.
 Subsellium.
 Bifera
 Arbor.
 Tribunalia
 sella
 duabus sel-
 lis sedere.
 Thronus.
 Cathedra.
 Scānum.
 Scanna
 Hemicy-
 cl⁹. sigma.
 Mutitare.
 Sodalitia
 Syssitia.
 Asymbol⁹
 Acleti
 Mappæ
 Manteliū.
 mantile
 Mnaticu-
 larja.

hec latine loqui disereatq; volentes non suo vocabulo demōstrare non minus dedecet: quam hominem non suo noīe appellare: hinc impensius elaboravi vq; in hoc litterarū dilectoribus ac studiosis pro virili parte prodessem.

Salinum vasculū est in quo vt nomen indicat salis elementum cōtinetur: & mensē infertur: in qua significatiōe accepit Horatius in carminibus cum inquit. Viuitur paruo bene cui paternum splendet in mēsa tenui Salinum. Fit vt plurimū e plumbo albo non nunq; e vitro aut cristallo argento etiam ad vñus ditiorum: pauperes ligneo vel figlino vtuntur. Vas item apud ātīquos dicebatur quo primitias dñs offerebāt vt scribit Porphirio Horatianus iterpres. Cōsueuerūt nāq; maiores nostri cū alimēta se dono deorū habere cognoscerent ex oībus aliquid illis offerre magis vt se gratos exhuberēt q̄ q; deos aliquo arbitrarentur indigere. Vnde cum agros quoq; vrbes ac oppida deorū munere sese possidere intuerent: vt est apud Censorinum: partem quandam templis facelīsq; vbi eos colerent dicere: hinc decimę fana cultusq; deorum.

Salinum

Fana

Cultus deorum

Cultellus

Cultellus a cultro p diminutionē autore Seruio nomē accepit: eo vtimur in mēsa ad panē carnes & id genus multa secāda & frusta diuidēda. Iuue. Spectas & chironomōta volātī cultello donec pagat dictata magistri oīa nec sane minimo discrimine refert quo gestu lepores & qno gallina secet: cui astipulat Seneca ad Luciliū: Alius p̄ciosas aues scidit & p̄ pectus & clunes certis ductib⁹ circūferēs eruditā manū i frusta excutit: In foelix q̄ huic vñ rei viuit vt altilia decēter secet: vbi obiter notabis altilia dici q̄ ad Saginā domi nutricant: & chironomōta structorē q̄ lege quadā manuū eleganter diuidit aues & cetera esculēta: scribit Sue. id qd ē dānādū: Clau. Cē. ex ferro quo duo gladiatores mutuis ictib⁹ cōcidissent sibi puulos cultellos in vñum sine mora fieri iussisse.

Altilia

Chiromōta

ta

Vuadre vt plurim ex stāno iterdū ex argēto ad vñus locupletiorq; a forma dicunt sñp quas cōcise carnes & pulmē taria disponūt: veluti rotūda repositoria orbes dicim⁹: quę & Disci noīe significari posse nñi tps qdā voluere: a Disco quo i gymnasiis exercebant: sicuti & Abacos q̄ dras notare: nā quot capita tot sūt lētētię: p̄terea igēs ē reę copia sine noīe q̄s cū p̄ prius appellationib⁹ signare nō possumus alienis & cōmodatis vtimur vt igt Se. i. ii. de bñficiis. Triuiales elemētarii q̄ sup ea carnes & cetera obsonia cultello diuidimus iciforia appellare contendunt.

Quadre

Orbes

Disci

Abaci

iciforia

kū

Structo

res

Fuscinaula

Architri

clinus

Archiposi

as

Symposi

arches

Symposiū

Sympotis

Pincernę

Pocillato

res

diriuutores

Propiator

p̄gustator

Quā vere

mattea

Coepulo

nes

Cōuictō

res

Ministri

Missus

Fercula

Cupedia

Cupedina

rii

Cupedule

Structores dicuntur qui mensas & cibaria curabant ut scribit Seruius: & qui pulmentaria cultello scindebant in frustula diuidentes. Non sine Fuscinaula vel furcilla e ferro argentea quā manu sinistra tenere ut scinderet elegantius receptū Mart. Et quę non egeant ferro structoris officij. Iuue. Sed nec structor crit cui cedere debeat omnis pergula Tripheri doctoris. Qui vero princeps est conuiuii acchitriclinus dicitur: archipofias: & symposiarches tanquam princeps copotationis: quā Symposiū greci ut Symporim copotatorē nominant: quē coronis uti vnguento delibutis hilaritatis gratia mos olim inualuerat: qui ministrant pocula mensę ingerentes & pincernę & pocillatores: Diriuutores uel qui & structores: eo vocabulo uti sunt Apuleius & Ammianus: propinatores quoque si principi si diuiti pregustauerit: nam id genus viri habent pregustatorem omnium ciborum: cum uenena timentes faciunt illū pregustando explorare an illata sint venenata: sed nihilominus venenum sepius auro quam argilla bibitur: & plures sub Matteis latitat quam sub oleribus. Epulanti Claudio Cæsari venenum datum per spadonem pregustatorem testatur Suetonius. Architriclini est autem curare ut eduliū variorum fercula siue missus seriatim & in tempore conuiuii quos coepulones cōmensales & conuictores dicimus exhibeant: ut recte omnia splendide disposita sint: ad hoc presto aderit ministrorum ornatissimorum turba linteis succicta per quos ut inquit Seneca signo dato ad inferendam cœnam haud obstrepenter discutitur: per missus a mittendo & fercula a ferendo singulę epulę singulas condituras intellige: Apuleius de asino aureo libro quinto. Et illico vini nectarei eduliūque variorum fercula copiosa nullo seruiiente: sed tantum spiritu quodam impulsam ministrantur: & Lampridius scribit Heliogabalū imperatorem celebrasse tale cōuiuiū: ut appamicos singulos singuli missus apparerentur: & aliquando omnes missus sola phasianarū carne struxisse: Suetonius quoque narrat Aug. Cæsare cenā ternis ferculis aut cum abundantissime senis prebuisse sed fercula simpliciter quoque dapes significat: quę si fuerint lautiores cupedia: unde cupedinarii: & cupedule dicuntur. Cyrus rex ut refert Xenophon in Pedia: amicorum charissimos honoratissimosque quos videri volebat mittebat ad eos partes ferculorum ex mensa: nam partes distribuere missitareque in cœnis olim mos inualuit: qui adhuc permanet inter amiciores beneuolos & amatrices: ut illa etiā cōsuetudo mutandi vasa cum ferculis, Plin. xxxiii:

Ptolomeū varro tradit Pompeio res gerente circa Iudeā octo milia equitū sua pecunia tollerauiffe: Mille cōtinas totidē aureis pоторiis immutantē vasa cum ferculis saginasse. Sed illud munificentius quod legimus eadem vasa apponi conuiuiis solita fuisse vt ipsi ea secum ferrent & dono haberent quæ ideo Apophoreta dixerunt.

PAnis e tritico q Autopyrus syncomistis & Pyri nos hipocrati apud nos sit laudatissimus fermento addito: qui zymitis nuncupatur: nam absq illo azymi nomē adeptus iprobatur: licet plus nutriat vt refert Theodorus Prescianus Encri encryphia phia/azyma/subcineritia/iquit Ambrosius. E filigine antiquiores panē cæteris præferebāt. Seneca ad Lucilium. Malū panē zymitis inquis: expecta: bonus fiet: etiā illū tene tibi & filigineū fames Azymus reddet: cuius quidem sententiam probat exēplū Ptolomei qui Siligineus rex oli per egypti deserta non subsequutis comitib⁹ pane cibario in casula oblato nihil illo panē iucundius vnq se comedisse affirmavit. Est. n. meo iudicio esca suauissima panis fccus cū esca suauis famis obsonio: sicut in siti aqua nectarium est poculum & in sitia amoris tentigine venus mellitissima etiā informis acillula existimatur. Ipsius aut panis proprietatē vt scribit Nonius a pascē potio do veteres appellauere siue q omnibus pulmētis in cibis adhiberi possit & fere adhibeat: cū nullum obsonium reddat insipima Venus dius qā πᾶν græce totum. Vnde Pantheon oim deorū tēplū: Pantheon Pamphagus oia comedens. Pantomimus oia imitās. Pancarpia coronæ ex diuersis & pene oibus florum generibus compacte. Vbi habetur panarium dicimus sicut a penore penariū. At eius frustulum buccē & hypocoristicos bucellā. Hier. Solomonis prouerbiorū .xvii. Melior est bucella sicca cū gaudio q domus plena victimis cum iurgio. Et Aug. Cæ. ad Tiberiū in balneo demū post horā primā noctis duas buceas manducaui prius q vngi inciperem. Est apud nos pegrinum scortillū oli elegās nunc non satis inuenistū quod frustillo panis conduci potest. Postico (vt fertur lacinioso admittens quos valuis bipatētibus emittat. Panis genera a Plinio in .xviii. numerant Artolaga ab obsoniis ostrearii. Artologani a deliciis a festinatione speni aquatici cicii: a coquendi ratione furnacei & artoptesi siue artopicii: itē Turrunda aquatici quoniā aqua trahuūt a tenui & spongiosa inanitate subcineri vt picientes: addimus Turrūdā de qua nos apud Nonium & tū Cibariū Catonē: Subcineritios sub cinere coctos i foco. Vnde Escacei & inter cibarios siue secundarios acerosum

Nauticus
 Sitanus
 Rubidus
 Dulciarii
 panes
 Crustula
 mellita
 Mazapanes
 Martii panes
 Brachiole
 Crustularii
 Vinum
 Liber
 Bacchus
 Nec utili?
 Nec perniciosius
 Vinum pueris dare

quasi paleis mixtis autore Pompeio & ptyrium furfureum Caniceum ue a canicis fufuribus farris: nā iterū coctus nauticus diceſ: paꝝ rubidus: at ex nouo frumento Sitanus in trimēſtri a meſſe factus: Sūma vero laus panis ſiliginis vel tritici bonitate: & cribrifarinarum excuſſoriiue tenuitate conſtat. Caligula quattuſ Ceſarū panes & obſonia ex auro conuiuiis appoſuit vt ſcribit Trāquillus. In cōuiuiis noſtrateſtate ſaliaribus olī cōnis lautioribus vidimus ipſi & panes: bellaria: offas iuſſulatas: carnes & id genus cētera inaurata. Fiunt & panes dulciarii cū ſaccaro ſimplici: in pineis nucib⁹ ſolidis agminati ingeſtis aut amygdalis cōtuſis & in formateſtuacii in clybano coctis: qui Martii panes vʹ Mazapanes dici poſſunt vt inqʹ Hermolaus i quadā epiſtola ad cardinalē ſenēſem. Nā Maza mō panis offa: modo libū: placētaue: de qua Atheneus: Martios aut ab inuētoꝝ paſtillos vt Martiānū vnguētum i medicina legimus: hos initio prandii cōuiuiis apponunt potētioꝝ ſtructoꝝ cum cruſtulis ſepicule mellitis: hamis: iunculis lacertulis: quę forſitan Brachiole & id genus ſcitamentis vt verbis vtat Apuleianis: quoz concinnatoꝝ piſtoꝝ dulciarii cruſtulariiq; dicentur.

U Inū humanis corporib⁹ gratiſſimus liquor modice ſumptum non officit ſtomacho: non cerebro: ſed digeſtionē adiuuat: vires alit: appetentiā ciboz inuitat: ſanguinem colorēq; hominum iuuat: triſtitiaē curam hebetat: vnde Bacchū teſte Seneca de vitā tranquillitate liberum dixerunt qʹ animū a ſeruitio curarum liberet: algorem expellit: ſomnūq; cōciliat: Hic Aſclepiades medicus vtilitatē vini equari vix potētia deo rum poſſe pronūciare nō dubitauit: At copioſius hauſtū caput turbat: & ſtomachū lædit: vñ Plinius proſus iquit vt iure dici poſſit neq; virib⁹ corporis vtilius aliud neq; aliud voluptatib⁹ pñitioſius: ſi modus abſit: hic ſcatet ebrietatis libido portētoſa pallor: genæ pendulę: oculoz vlcera: tremulę manus effundētes plena vaſa: & quę ſi poēna pꝛeſens: furiales ſomni. & iques nocturna: hic ex ore halitus fetidi: hic rez oim obliuio morſq; memorię: Nam vapore cerebrū debilitat: membra remollit: vñ pueris & nutricib⁹ non eſſe dandū monet Ariſtoteles in libro de ſomno & vigilia: Et Auicē. Vinū pueris inqʹ dare: e ſt ignē igni addere lignis debilibus. Seneca ad Luciliū. Epulę cruditates afferūt: ebrietates neruoz torporē: tremorēq; & libidines: pedum manuum articulorumq; omnium deprauationes Pro

pertius elegiarum secundo: vt hęc quoq; transeunter referam:
 Vino forma perit: vino corrumpitur ęras: Vino sepe suum nel-
 cit amica virũ: Apostolus quinto ad Ephesios: Nolite inebriari
 vino i quo est luxuria. Iã prius dictũ fuerat a Solomone puer
 biorum .xx. luxuriosa res vinum & tumultuosa ebrietas: & in
 decretis pontificalibus .xxxv. distinctione. luxurię fomētũ &
 incentiuũ esse vinum legimus: inde non est quod miremur si
 Romę & in latio foeminis vinum bibere longo tpe non licuit. Fomētum
veneris
 Inuenimus in historiis Egnati Metelli vxorem quod vinũ bi-
 bisset e dolio: interfectam fuisse a marito: eumq; cedis a Romu-
 lo absolutum: & Fabius Maximus in analib⁹ scripsit matronã Loculi cla-
uium
 q; loculosi quib⁹ erãt clauē cellę vinarię resignauisset a suis
 inedia mori coactam. Ex hoc institutũ est propinquos foeminis
 osculum dare: vt scirent an temetũ bibissent (hoc tum vino no-
 men erat) Vnde abstemius & temulentia deducta: quęcũq; .n.
 mulier vt vere & catholice refert Valerius maximus immode-
 rate vinũ appetit virtutib⁹ ia nuã claudit & viciis aperit. Aegy-
 ptiis quoq; regibus certa erat statuta vini potãdi mensura: qua
 neq; sarciri vĕter neq; iebriari possent: nã regib⁹ vt est in puer-
 biis Solomonicis. Vinũ minime dãdum est: quia nĩhil secretũ Temetum
Abstem-
us
Temulētia
 vbi regnat ebrietas: nec forte bibãt obliuiscãt iudiciorũ: & mu-
 tent causam filiorũ pauperis. Vnde dictitãt Romulũ ad coenã
 dandum
 vocatum non multũ bibisse quia postridie negociũ habebat:
 monet Plato in tertio de re publica: a vini temulētia abstinere
 debere ciuitatũ gubernatores: ne custode custos indigeat: Sa-
 pientis viri super mensam celebre dictũ est. Prima cratera pti-
 net ad sitim: secunda ad hilaritatē: tertia ad voluptarē: quarta Dictum ce-
lebre
 ad infaniã: hinc ebrietatem esse furoris volũtariã speciē Cato-
 niana sententia diffiniuit: nam per eam & sensu & mente exce-
 dimus: vt est apud Dionysiu areopagitē: festiuiter dixit Plau-
 tus. Vinum luctator est dolosus: pedes captat primum. Satis
 notum est Archefilaũ philosophum cum vinum immodice Ebrietas
 hausisset obiisse ætatis anno septuagesimo quinto: quia vini
 copia naturalem viuificamq; virtutem caliditate suffocat: in
 his præcipue qui insitum calorem exiguum atq; imbecillum
 possident. Sed incredibile quod sequitur ab Aristotele tamen
 historiæ animalium sexto traditum. Siracusis potator quidã
 egregius ouis sub Storiapofiris in terra tam diu potabat do-
 nec oua ederent foetũ: Cum autē purum in coenis viniũ dabat
 omnes deum sospitem optabat bibenti: cum post coenam di-

Merum lutū id est aqua mixtū: quod Staphil⁹ scyteni fili⁹ prim⁹ instituit sumebāt: Iouē vocarunt saluatorem: nam vini puri: quod: merū est: potus ad insaniam redigit: aqua iouis mixt⁹ voluptatē læticiamq; affert & prohibet insaniam vt autor est. Diodor⁹ in quinto Bibliothecæ. Meracis quidē vti/ potiōib⁹ per .xx. dies ante canis ortū totidēq; postea suadet Hesiodus: Vinū ipsum græci Oenon appellant inde œnophorū vt Gasterium vel gaster & baucaliū .ex argilla lino stāno vel argento vasculum ad ferenda vina idōeum: Apuleius metamorph. vii. Oenophoro quod imixtum vino gerebat venenū: & œnophola vēditor vini: qui solet A duētorib⁹ suis merati⁹ vinum exhibere: ac Oenopolium taberna vinaria: preter panē & vinum cetera vt edē diirritamēta quædam reperta: nō p vsum vite necessariū sed per luxum animi parata obsonia dicūtur: Iuuenalis Nec tamē his vlla obsonia fiūt rācidula: hic Thucydides histo. prio narrat Artaxerxem Temesthocli dono dedisse magnifiā ob panē Lampfacū ob vinum: Myuntē ac obsonium: Dicere solit⁹ fuerat Alexāder famē optimum fore obsonium: Ceterū cū Vasa a græcis quę dicūtur Baucalia latice implētur sonum vt inquit Phloesbos Aphrodisæus edunt sibi propriū: a quo & vasis nomen est factum: velut alia apud græcos / noīna sonorum factitia veluti in a qua phloesbos: & in aluo borborygmōs.

Lances **Chryfēda** **te** **Argyren** **dare** **Eduliorū** **ratio** **Iurulētū** **Iussulētū** **Asso** **Elixum** **Frixum** **Caro**

Lances sunt vasa lata & rotūda quibus caro tam tosta q̄e lixacæteraq; edulia condiuntur mensæq; inferuntur: Horatius in satyricis sermonibus: in ligna nutritus glāde rotūdas curuat aper lances: Apud Martialē cōmendant Chryfēdatę ex auro cum fierent vt nunc etiam ex argento Argyrēdatę: Et quoniam elixæ tostaq; carnis mentionem fecimus eduliorū rationē ex. M. Varonis sentētia aperire non indecens fore duxim⁹: Primum maiores nostri assam carnē comederū: elixam postea mox eiure eonditam ac perinde iucundiotem quod genus Cornelius Celsus Iurulētum appellat his verbis. tū res eadē magis alit iurulēta q̄ assa magis assa q̄ frixa. Vñ in libris linguę latinæ: Vbi pultem aut iurulēti quid ponebant a capiēdo Catinum nominarūt: Apuleius autem iussulentum formauit in Apologia magis sic de Ennio scribens: Ostendit qualiter assus aut iussulentus optime sapiat: nec tamen ab eruditis r̄prehēdit: tribus itaq; nōimbus distigebat assaelixo & iurulēto q̄b⁹ frixū additū. Caro autē est cibus p ceteris cor

pus nutriendus autore Celsoyt propinquioris cōuersionis ad sanguinē. Siccioris nutrimenti est frixa & tosta humidioris elixa pinguis male alimonie & paucule cibū subleuat⁹: salita quoq; corpus extenuas teste Theodoro Prisciano nō probat⁹: melior ē aut oīs ossibus proxima & digestibilior: vt ē apud Auicē. Vescunt⁹ & populi etholog⁹ carne cruda qui Omophagi inde dñr vt refert Thucydes histor. tertio: inter lances vero habent tympana a forma: Filicate ad speciē herbe Filicis coelate: Clemate rae quasi Pāpinate: vt hederate Corimbiate ab hederis Pampinis Corimbis (vt videmus) insculptis: Aristophorū Mazonomum Discus & Magyde a Coquina fortasse de quibus meminerunt Plī. Acro Pompeius Horatius. M. Var. Fenestella & alii Apuleius cōnarū reliquiis discus ornat⁹. Hiero. Abachuc Danieli potantē in disco prādiū eleganter Discophor⁹ appellauit Carinus quoq; inter lances numeratur: Persius Positū ē algente catino durū olus. Hora. In domi me ad portū & ciceris refero laganiq; catinū: lagana autē vt sentit Acron sunt quædam quasi mēbranulæ ex fariua & aqua q̄ iure pingui coctæ & caseo Pipere/Croco/Cinamomoq; cōditæ in cibis nō iniocūdē pātī cōso nostro vident⁹: his fere similes sunt nisi q̄ crispuli & crassiores ex aqua & farina pastili: globuli a quibūsdā: circuli etiā: & magis incondite facti Lixulæ & Semilixulæ nūcupati: qui elixi caseo Aromatis & butyro p̄diunt⁹. Sed vide ne apd Hora. Lachani legendū sit: cū græci Lachanū olus: vnde Lacanopolīū locus vbi olera vendunt⁹ noīauerint. Eundē & Paropsidem dicere possumus. Hinc i cōna dñi quæ Mathei. xxvi. paropsis Marci. xv. caten⁹ vocat⁹. Sueto. in Galba: Ordinatio quidem dispensatori breuiariū rationū offerenti Paropsidem liguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisset. Sunt & Garbate vasa cōcaua eduliis pulmentariisq; aptissima. Epigrām. poeta in. vii. Transcurrunt gabathæ volantq; lances & in. ix. Sic implet gabatas paropsidesq;. Est promulcidariū a promulcide cōdimen-
to. Est boletaria seruiens boletis voluptario vt inquit Seneca veneno: vnde est: Cum mihi boleti dederint tam nobile nomē Prototomis pudet heu serui coliculis: sunt Pultaria a pulte illa antiquorū nomen adepta.

Scutella a nobis id circinate rotunditatis vasculum dicitur quo minutal ex carne vel oleribus. Lymoniacæ fitissimi saporis pulmentū: iuscula: intinct⁹ & cætera id genus cōdimenta in mensam per dapiferos exhibentur: est autē iusculum

Omophagi.

Aristophorum
Mazonomum
Discus.
Magyd⁹
Biscophorus.Catinus
Lagana
Pastilli
Circuli
Globuli
Lixulæ.
Semilixulæ.Lachanon
Lachanopolion.
paropsis
Gabatæ
promulcidarium
Boletaria
pultariaScutella
Minutal
Dapiferi
Iusculum

LIBER SECVNDVS.

Iusculum	siue iusculum ius: quibus vocabulis vtuntur. M. Cato Apiti ⁹ & Apuleius: hinc iuscula cibaria liquidiora vocitamus: quæ cōstant vitellis ouorū omphacio: iure pingui: Croco & cinamo: hæc crocea sunt: viridia si volueris croci loco betas & petrose lini modicum cōtunde & per Setaceū trans mitte: Scutella ip̄a a scutulis vt quidā credidere nomen mutuaſ. Sunt. n. scutulæ rotundæ formę quales aranea cōtextit. Pli. xi. de araneis. Quāta arte celant pedicas scutulato rete ad capiendas muscas circa grassantes: & scutulata vestis a Iuuenale a scutulis nuncupaſ: quibus diuidere vestes gallia docuit. Scutulam itē pro vase ponit Martialis. xi. Sic implet gabatas Paropsideſq; & leues scutulas cauasq; lances: hinc scutella. Cicero in Tuscu. quæst. De mus scutellā: dulciculæ potionis aliquid p̄uideamus. Alii scutellā a scutra vasis genere deducūt: sicut a mitra mitellam. Ad iuscula autē & pulmenta liquidiora in mensa cochlearib ⁹ p̄fertim orichalceis vel argenteis vtimur: quæ a cochleis nomē traxerūt: vnde Epigrāma. poeta in Apophoretis Sū cochleis habilis sed non minus vtilis ouis. Nunquid scis potius cur cochleare vocet? Sed e ligno etiā ad vsus coquinariorum & plurium officinarū cauantur. his nō multū dissimiles Lingulæ: de qb ⁹ idem Martialis. Quāuis me Ligulam dicant equitesq; pareſq; Dicor ab indoctis ligula grāmaticis: sic dictę q; in linguæ specie factę sint: veluti & lingulæ gladioli oblongi vt scribit Gellius.
Scutullę	
Diuidere Vestes	
Scutra Cochlearia	
Lingulę	
Epulę Epulū viscerario	E Pulæ cibi ministerio hominū in nostrū vsū cōparati. Epulum vero publicū conuiuium dicitur: quale sæpius Imperatores populo dedisse legimus adiecta interdū ex carne cruda. Visceratione: Epulæ ip̄e & condimēta tā multiuga ex sapidissimis succū nutrimentis vapore in vnū saporem redacta de quibus multa sunt apud Apiciū & Platinā qui paulo ante nostrā ætatē scripsit: carnes & id genus reliqua priori mēse conueniunt cū in secūda ponantur Caseus pira nuces poma vūq; Ficus & mellita saccarouē intacta holosaccarēq; p̄pluria pro locorū temporum & rei familiaris conditione. Horati ⁹ in sermonibus. Tunc pensilis vua secūdas & nux ornabat mēsas cū duplicē ficu: Mart. Mēse munera si voles secūde. Marcētes tibi porrigent vūq;. Et nomē pira q; ferūt syrorū. De his igit q; locus id exigere videtur pauca dicem ⁹ : satis in hoc vt in cæteris fere oib ⁹ sit metibi iudicare scriptores cādidissime lector quos adire possis si qd copiosius nosse desideraueris. Primi au
Mēsa Secūda	

tem Iones secūde mense ponende/unguēti/coronæ iu con-
uiuio dādæ consuetudinem haud parua irritamēta luxurię in
troduxerunt/nam veteres & gręci comprimis coronas in Sym-
posiis & conuiuiis gestauerunt: ifundebantq; poculis: & hilari-
tatis gratia bibebant vt exemplo Cleopatře & M: Antonii sa-
tis constat/quę cun illo lusit extremis coronę floribus veneno i-
fectis auctor Plinius: Sed preceptum Epicteti i Enchiridio vt
optimum custodiendum est. Quod inquit ad corpus attinet/
ad purum vsq; vsū sūme velut cibum/potum: vestem/domum/
quod aut ad gulam aut delicias pertinet penitus circumscribe.

Bellaria significant secūde mensæ omne genus cibi: nam
quæ tragemata gręci aut pēmata ea veteres nostri Bella-
ria appellauere vt refert Au. Gellius: Vnde Macrobius in satur:
Adhuc dicēte Furio secundæ mēse illata bellaria nouo ser-
moni pīcipiū dederunt: Symmachus. n. attractās manu nu-
ces Vellē inquit ex te audire Serui tāta nucibus nōina quę cau-
sa vel origo variauerit ant ūdetot mala cū hac vna appellatiōe
vocitent/ Et. M. Varro ex satyris menippeis Bellaria ea maxie
sunt mellira quę mellita non sunt $\omega\epsilon\mu\alpha\sigma\iota$.i. placentis & bel-
lariis. n. cū $\omega\epsilon\psi\epsilon\iota$.i. cū cōcoctiōe sotietas ifida Vina quoq; du-
lciora hoc nomie signata sūt: dictaq; ea leberi bellaria. Cur au-
tē edenda sint tragemata & secundarium mēsarum consuetu-
do fnerit introducta quērēs Arist. in Problem. Vt satis inquit:
bibamus nō. n. sitis gratia solum quę p mensam primā non te-
neat bibendū. Sed etiā post haussisse aliquid iuuat.

Bellaria
Tragēata
Pēmata

Nuces dicūtur quæ foris duro tegū & intus habēt quod
Nesui est. Nucleum vocant. Plautus i Gurg. qui e nucenu-
cleum esse vult frangit nucem. est nux iuglans a iuuādo & glā-
de vel potius quasi louis glans: nam id gen⁹ arboris nuces ha-
bet suauioris saporis q̄ glans autor Macrobius in Saturñ. de il-
la hęc Plinius Solum hoc pomū natura compactili operimen-
to clausit: namq; sūt biffidæ putaminū carinæ nucleosq; illis
quadripartita distinctio lignea intercusāte mēbrana quæ est:
Nauci: nucē ipsam Basilicā gręci dixere: recens iucūdiior: ē vt
scribit Auicēnas: sicca vnguinosior: stomacho inutilis/ diffici-
cilis cōcoctu: tussietibns inimica: & capiti/cni dolorē suscitāt.
Vnde gręci Caryon id pomū vocitant a quo Carynū oleum de
equo diximus: & Caryopos nucis succus. Plinius Nuces in-
quit: Iuglādes gręci a capitis grauedie appellauere: est pōtica
nux qnē

Nuces
Nucleus
nux iuglās
Basilica
Nux
Caryon
Caryinū
Pontica
nux qnē

LIBER SECVNDVS.

Nux quæ des græci a capitis grauedine appellauere: est **pontica nux** quæ
Auellana auellana ab oppido campaniæ vbi copiosior: ceteris minor est:
& minima hinc a poeta saryrographo minima nux vacata: **Pōtica** aut a pō
Prenestina to regiōe: Plinius in aliā græciāq; e ponto venire & ideo pōti-
minuta cæ nuces dicuntur: prenestina eadem nux a loco: prenestinos po-
Nucule pulos inquit Pompeius antiqui nuculas nominarunt q; in eorū
Corylns regiōe plurima nux minuta nasceretur: hanc corylus arbor pro-
ducit de qua Verg. hic inter dēas corylos: **Nuces** ipse auellane
dolorem capitis faciunt inflationemq; stomachi: tarde digesti-
onis pinguedini corporis cōferunt plusq; sit verisimile. Et vt
testatur Auicennas in secundo ex autoritate Hippocratis in ce-
rebro faciunt augmentum. hinc ipse existimauerim comen-
Sperma dari illas ad venerē cum sperma. i. semen genitale e cerebro per
spinā descendere videatur vt Aristoteles in pbleumatib; Alci-
nous & Trimegistus tradirere: quod quidē e maribus (vt in pa-
terga more pictorū excutramus) ita se habet ad menstruorū na-
turam vt coagulum ad lac: contrahit enī & constituit materiam
excrementumq; a foemina præbitum: quod Pli: Lactarius Hip-
pocrates etiā tenuere: hinc mater a materia quā ex hibet nisi po-
tius a græco ματηρ nā medici sunt qui & vim quādam effri-
Amigdala cientem inesse feminis in conceptu voluerunt. Est græca nux
quæ & amygdala & Thasia Pli. in xv. Tertia inquit ab his natu-
ra est Amygdalis tenuiore sed simili iuglandium summo operi-
mento. Item secundo putaminis nucleus dissimilis latitudine
& acriore callo. Arbor ipsa an fuerit in Italia Catonis ætate du-
bitatur: quoniā græcas nominat: quas quidam & in iuglandiū
genere seruant. Boni sunt nutrimenti verum pauculi: corpus
pinguiusculum reddunt: aciem oculorū: acuunt: splenis opila-
tionibus & epatis tussiq; antiquæ cōferentes vt est apud Auicē-
nam: Est pinea nux nucleis refertissima: arbor ipsa Cybeli dica-
Pinea ta vt scibit Ser. ob copiē q; i india est illi sacra. Seneca in troa-
de. Secuitq; fretum pinus matri sacra Cybeli: Et apd Martialē
in xenis nuces pineæ poma Cybelis esse se fatent: quarū gene-
Apinum ra quattuor a Plinio numerantur horū est quod apinū vocant nu-
cleorū cute verius q; putaminis: adeo molli vt simul mādāt inde
Apinæ res tenues Apinæ dictæ: Marcialis sunt apinæ triceq; & si quid
vilius istis: Nuclei aut pinei amygdalæ eueilane & nōnulla alia
veluti sūt: Coriandri peponū anisiq; semina & cinama saccaro
tectā i bellaria & meliora & mēsis diuitū aptiora redigunt: nu-
cleum pineum Gal. & iureconfulti & omnis scola eruditorum

vocat strobylum: gręci etiam Coccalum: Est Heracleotica nux
 quę castana echinato tegmine sardibus primū prouenit: ideo
 apud gręcos sardianus balanus appellatur Diuus Tiberius po
 stea balani nomen imposuit excellentioribus satisfactis: lau-
 datissimę castanę terętinę & in cāpania neapolitanę. Mart.
 & quas docta Neapolis creauit lęto castanę vapore tostę. bo
 ni sunt alimentu verum inflationem inducūt & tardius cle di-
 geruntur. vt Auicennas & Dioscorides testantur. Sunt & Pi-
 stacia quę auellanis fere similia inter nucū genera numerant.
 Plinius in. xiii. syria pter hęc peculiare habet arbores in nucū
 genere pistacia nota L. Vitellius in italia primus detulit simulq;
 in hispaniā Flaccus Pompeius eques ro. qui cum eo militabat
 Thoraci conferentia pulmonē purgare creduntur. Fernut autē
 nuciferę arbores quędam vt Corylus Iuglans & castanę lu-
 los suos hoc est Lanugines ad nihil vtilis. Sunt hi nō flores p-
 prie sed qui antecedant vt in fico grossuli.

Mala poma dicuntur quę tenui cortice vt mandi etiā pos-
 sit obducta esui sunt: licet durior inter ea sint tñ grana-
 ta: nā cōpluria videmus gñā: apiana: rubiginosa: Deciana: Sep-
 tiana rotunda Perisia paruula: sed odoris eximii. Rosea oibus
 nota: & Paradisea q; in oib; paradisis id est hortis inseri debeāt
 si nō primas saltē secundas partes inter mala sibi vendicantia
 & odoris & saporis suauitate. A pomis Pomona dea. hinc Po-
 monalis flamen: Poma aut ipsa q; potu indigeant. Nam insitis
 aquā addi siccitatibus oportet vt interpretatur. M. Varro rei ru-
 sticę primo: siue q; vicem potus in cibis prębeant. seruantur
 per hyemem loco frigido & sicco contabulato Plinius poma-
 rium vocat cum sit alias confitus pomis locus. Ad vbi tam ma-
 la q; pira & cæteri fructus autūnales habent oporotecam grę-
 ci dixerūt. Nā opera fructus autūnales & theca repositoriū nū-
 cupatur. M. Varro: In oporotheca mala manere putāt satis cō-
 mode: substernendę sunt raris tamē cōpositis: paleę: vel storię
 quę tegetes: aut stramenta. Colligenda post equinoctiū autū-
 nale: neq; ante. xvi. lunā: neq; ante primā horam: & caducis a
 cæteris manu lectis seiugatis sunt reponenda loco perflatili ad
 Aquilonē fenestras habente.

Altea mala odoratissima: vt scribit Oppius in psalms oī tē: Mala ci-
 tore generantur: alia enī precarpunt a: lia interim matu-
 rescunt: vñ Martialis in sextis. Aut corcyre isunt hęc de frōdi-
 bus horti: Aut hęc massili poma. dracōis erāt. nteriecta yest

heracleote
 ca nux
 Strobilus.
 Balanus

Pistacia

Iuli.
 Grossuli
 Mala.
 Deciana
 Rosea
 Paradisea.
 Apiana
 Rubigino-
 sa.
 Pomona
 Poma
 Pomariū
 Oporothe-
 ca
 storię que
 tegetes
 Mala colli-
 genda

LIBER. II.

bus tineas arcere creduntur inde vestis citrosa. Festus tñ aliter vestē citrosam interpretat^r est. Auic. quoq; citri corticē aduersus tineas vestibus interponendū precipit. De citreis aut malis quæ quq; Cedria: & medicis: quæ vulgo: vt quidā tradiderunt: narancia vocant: eadē fere dici possunt: q̄tū ad pomi naturam & magis mensē priori cōueniūt: nam cū carnibus tostis vt etiā oliuæ ponuntur nisi fuerint melle condita.

Medica
Narancia. **Apyrina** **Punica**
mala
Granata
Cicus
Balaustiu
Rhoiton

Apyrina **Punica** mala dicunt punica siue granata quib⁹ lignosis nucleis abest: sed candidior his natura & blādiōres acini minusq; amari & membranis distincti. Seneca ad Luc.: sic imperturbatus sapiens dicit quō apyrina dicunt nō quib⁹ nulla duritia est granorū: sed quib⁹ minor: punica aut a regiōe nomen sibi vendicāt. Ruffus Festus. Lybica rate misit agellus punica mala tibi tyrrhenū vecta p æquor. Horū mēbrana tenuis grana. a quibus granata. diuidens Cicus appellatur. putamen Malicorium/quo perficiunt coria vt scribit Plinius in. xxiiii. ac flos balaustium & medicinē idoneus & tingēdis vestibus: quarum color inde nomē accepit: e granis aut pressis vinum educitur q; græci rhoiton nominarunt.

Cydonia **Cotonea.**

Cydonia poma cotonea a cydone oppido cretæ quod Sannio teste Herodoto condidere nomē mutuauerunt. Plinius his proxima amplitudine mala: q̄ vocamus Cotonea/ & græci cydonia ex creta insula aduecta. Serenus Aut quæ poma cydon creteis misit ab oris. Tria eorū sūt ḡna: vt refert Columella: quorū chrysomela incisuris distincta colore ad aurū inclinato. vñ & nomē adepta. Strutea quæ minora odoratius vibrāt ferotino prouētu. Mustea vero præcocia q̄ nūc Mellimella: vt tradit Varro. a mellis. vt opinor sapore Martialis. Dulcibus aut certant q̄ mellimella fauis. Neoterici nana mala ex arboris breuitate nuncuparunt: nā græci nanos brevis corporis hoies vocant: latini pumilios & pumiliones: qui nūc in delitiis principū fiunt si habuerint Horoscopū in quarto gradu scorpii: vt inquit Iulius firmicus in octauo. Posui ipse in hortis meis hui⁹ pomi frequētes arbusculas admiratus naturā q; non solū gallinulas caballulos/ mulas pumilias/ & homūciōes: sed etiā inter arbores nanocū ḡna produxerit. hic legim⁹ Chameplatanos Chamedaphnes & quidā alias breuitate spectabiles. Sunt præterea siluestria e struteis parua odoratissima in sepib⁹ nascētia/ cydonia stiptica sūt hinc dysenterię & coeliacis vt auicē. & Dioscor. testantur: in pēa dio cōferūt. ad hoc cōlimentū fit in saccato

decoctis: Non Improbatur etiā in melle inter bellaria iucūdiſſi ſaporie additis aromatib⁹ & moſcho odorato precipue quova Moschus
lidiores vtuntur antiqui cydonitem neoterici cottonneatū ap- Cydōides
pellant: cuius confectionem docet Gallenus in pharmaceuti- Cotōeatū
cis.

PRunorū multa variaq; ſūt gñā: quorū in primis laudanť tria: damascena: amygdalina & armeniaca: de qb⁹ hæc
Pli. nec non ab externa gēte armeniaca: quę ſola & odore con- Armēiaca
mēdanť & paulopoſt: Nup in bētica malina appellari cōpe- Malina
rūt malis iſita: & alia amygdalina amygdalis: hiſ itus in ligno Amygda
nucleus amygdalę: nec aliud pomū igenioſius geniatū eſt: In lina
peregrinis arborib⁹ dē ſūt damascena aſyrię damasco cog Dama
nōiata iā pridē in Italia naſcētia grādiore q̄q ligno & exiliore ſcena
carne. De hiſ Serenus Prunaq; cōueniūt quę mittit clara da-
maſc⁹: Et Mar. in Xenii Pruna perigrinę carię rugoſa ſenec-
tæ Sume: ſolēt duri ſoluere ventris onus: Nā vt ſcribit Auicē.
ſoluūt vētrem ſecūdum Galenum iprobātem Dioſcoridē qui
pruna ex Damasco ſyrię ficca euſtomaca eſſe dixit & vētrē cō-
tinere. Pruna tamē oīa: vt etiā vuæ: Ficus virides: Mora: & Ce-
raſa vētrē lubricātia initio prādii inter prima poti⁹ eſſe come-
dēda medici tradidere.

Perſica dicta q; e perfide fuerit aduecta: duracina præ cæ Perſica
teris in precio ſūt: hiſ corp⁹ ligno adhæret auelliq; neq; Duracina
cū in reliquis facile ſepareť. Plinius in .xv. ſed perſicorum pal- Perſica
ma duracinis nationum habent cognomē gallica: & Aſiatica
poſt autūnum matureſcūt: eſtate præcocia intra .xxx. ānos .re-
perta & primo denariis ſingulis venūdata: & mox: pomū inno-
cuum expetiť ægris: preciūq; ſingulis iam tricenni numi fuere
nulli⁹ maiore: ē & nitidioris corticis quod nuciperficū vocant
decipiuntur profeſto medici noſtri temporis & quicumq; illis nuciperficū
aſtipulātur exiſtimātes perſicorum generi arminiaca adſcribē-
da: de quib⁹ Paulo ante ex autoritate Plinii ſubtiliſſi naturæ re-
rum idagatoris dixim⁹.

Ceraſa

Eraſa a. L. Lucullo primum in Italiam aduecta ſunt e
c ponto. Plinius Ceſari ante victoriam Mithridaticam .
L. Luculli non fuere in Italia . At vrbis anno ſexcente-
ſimo octogēſimois in primū vexit e pōto: annisq; centū .xxx.
trans oceanum in Britaniam vſq; peruenere. Diuus Hierony-
mus ad Marcellā, accipimus & caniltrū Ceraſis refertum tali-

Pliniana
Cerasa
Duracina
Apriniana
Actia
Iuliana
Merena

libus & tam virginali verecundia rubentibus: vt ea nūc a Lucullo delata exultimarent: si quidem hoc genus pomi ponte & Arminia subiugatis de Cerasunto prim^o Romā pertulit: vnde & de patria arbor nomē accepit: principatū obtinent Duracina: quæ Pliniana cāpani vocarunt: sūt & Aproniana quæ maxime rubēt. Actia nigerrima: & Iuliana tenerrima adeo vt gestatū non tolerēt: Cerasa omnia aluum molliūt stomacho iutilia id autē magis prestare credūtur dulcia: Nam austera: quæ Merena dicunt triualiter: ventrem astringunt stomachum cōfirmantia & p̄sertim solē siccata quæ & sitim tollunt & appetitū prouocāt.

Corna

Iziphia baccis: veluti Corna: similiora q̄ malis creat arbor Ziriphus. Plinius in .xv. Aeq̄ perigrina sunt Ziripha & Tuberes: quæ & ipsa non pridem venere in Italiam hæc ex Africa: illa ex syria. Sex. Papi. quem consulem vidim⁹/primus vtraq̄ attulit Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata. Ziripha recens lecta & guttis vini veteris conspersa rugis non deformantur. tuberes ex arbore leguntur. at tubera ex tellure sues eruunt rostro: q̄ sine radice terra vndiq̄ circumdata nec vtiq̄ loco extuberante/ aut rimam agēte inter sicca & sabulosa fruticeca nascuntur nihil aliud q̄ terre callus appellāda: optima p̄ ver/ & tonitribus frequētia venerē emortuā suscitare dicūtur.

Mora
Rubi

MOra in arboribus & in rubis nascūtur post prandium sūpta per æstatē sanitati plurimū cōferre existimauit Caci^{us} Horat. in sermonibus. Ille salubres æstates q̄ paget p̄ nigris prandiamoris Finiet ante grauem quæ legerit arbore solē: Que in herbis humi nascūtur fraga vocantur. Plinius Aliud corpus & terrestribus fragis: aliud cōgeneri eorum vnedoni quod solum pomū simile fructui terre gignitur: & poeta: qui legitis flores & humi nascentia fraga: herba ipsa a latinis quique folium a græcis pentaphillon dicitur: ego tamē aliam existimauerim. Moris: trini colores/ candidus primo: mox rubens maturis sanguinus/ ex cruore amantum. Pyrami & Tisbes vt fabulantur: nam sunt & mora etiam per maturitatem candicantia. In nouissimis florent mora celsi atq̄ inter prima maturescunt: foliis cibantur bombices vermiculi quos ad stamina sericia nutricamus: at rubi mora/ sapientiæ cōferre antiq̄ crediderūt. vt Dios. scriptū reliquit.

Mespila

MEspila. M. Catonis etate non fuere in Italia: acerba dentib⁹ nocent: matura aluum sistunt astringūq̄ stomachū:

exceptis setaniis quę malo propriore vim habet. Vnde est. Ma-
turo nec me vesearis acerbo. Ne illic sed taceo detibus hinc no-
ceam: Est eorū genus quod antedon minus est pomo: sed odo-
re præstātius & quod diu seruetur.

Anthon

Sorba genera habet quatuor: rotunda/turbinata vt pig-
specie ouata seu malorū aliquibus hæc obnoxia acri o-
dore & suauitate iocunda: Quartū genus turminale vocat:
remedio tantū probabile: vnde nomen assiduū prouentu mini-
mumq; pomo: Generosissima vero omnium qbus circa pedicu-
los tenera folia: pediculi ipsi siue piscioli i fungis pomis & id ge-
nus cæteris dicuntur quibus e ramalibus pendet: terræ adhæ-
rent & appenduntur sorba recentia stomacho: & aluo sitę psumt
sicca aliuū sistūt & astringūt stomachū. Mar. in Xeniiis. Sorba
sumus moles nimum durantia vêtres. Aptius & puero q tibi po-
ma dabis.

Sorba
TurminalePediculi
Petioli.

PYra virtutis stiptice sunt & fungis concocta malitiā adi-
munt: eorū plura sunt genera Lolliana/orbiculana/super-
ba/quæ nunc muscatella/signina que alii a colote testacea/vole-
ma:fauonia crustumina/q nunc glatiolamyrrapea/laurea/nar-
dina ab odore/coriolana & tyberiana autumnalia acidulo sapo-
re iocunda: quę grādia & sole colorata Tyberio principi maxie
placuerūt: Ac pleraq; alia quorū meminere Plinius & Macro-
bius. Inter hæc est quoddā sementinū a semente cuius tempo-
re maturefcit: Fiūt e syluestribus mitiora: veluti poma quoq; p
adoptionem surculi incisione: Cuius sunt inoculatio & empla-
stratio pyra aut & fructus omnes improbantur in omnibus: ni-
si exercitatis labore cholera rubra abundatibus: & tunc quoq;
nisi in estate ante epulas cōderint: aptissimos nāq; reddūt ho-
mines ad febrium ardores stomachum prius calore priuantes:
vt est apud Auicēnam.

Pyra
Superba/
Signina
Crustumina.
glatio-
la. Tibeira
na.
Sementinū
Insitio
Inoculatio
Emd atra-
tio.

Caryotæ siue caryotides quas Apitius dactylos vt nunc
appellat: e palmis nascūtur. Plinius. de canaria e fortuna
tis intulis loq; æs: hanc & palmetis inquit caryotas ferentib; &
nuce pinea abundare: Papi. in syluis. Pergrandes caryotides ca-
debant: celebrant præcipue cibo: succo. Etia ex his. n. oriētales
vina faciūt iniqua: capiti vnde pomo nomē: vt idē est autor in palma
xviii. in Iudea palmis prima nobilitas nec in tota qdē sed præfer-
tim hiericunte: pōderi non cedūt: sed quanto honestiores sūt
tanto magis nitētur cōtra pondus vt referūt Aristoteles/ Stra-
bo & Aulus Gel. Hinc p victoria ponitur palma. Theseus qui-

Caryota
Carioty-
des.

palma

Spadix
spadones.
spaa.
petalion
Oliue
picæna
fidicina.
pausia
orchis

oliuarum.
cenditura.
druppæ.

vua.
apiana.
stica

bumasthe

Labrusca
labrum

dem e Creta in Delo cū se cōtulisset ibi certamē instituit: i quo tunc primū palmę pmiū ē præpositū: autore Plutarcho: Auul sum e palma cū fructu termitē quidā (padica noiant: Nā spao euello: vnde spadones eunuchi quos prima Semiramis vi quo dā modo iuectans naturę fecisse dicif. Sed spata quoq; vocaf vnde spatalion Caryotarū apud Martialem in Xeniis: Vbi nō nulli tamen Petalion lectitant: æstimandum relinquimus.

Oliuæ picæne & fidicina in Italia Plinius inquit cæteis præferuntur in cibis: his Ro. ab initio cœnæ ad finē vsq; vtebatur. Hinc est Epigrāmat. poetę distichon in Xeniis. Hæc quę picenis venit subducta trapetis. Inchoat atq; eadē finit oliua dapes. Easq; genera a Macrobio & Plinio numeratur. africa na: liciniana: pausia: radius: fergiana: salëtina: albigerus: orchis & regia: e quibus bacca iucundissima est pausia: speciosissima regia etiā virga: escæq; potius q̃ oleo idonea: orchis quoq; & radius melius ad escā q̃ in liquorē stringitur. Omnis deniq; olea & maior fere ad escā: minor oleo est aptior vt scribit Columel.

libro rei rusticę. vi. Salitę stomacho iucundę subleuāt appetitū: conditurā docent. M. Cato Palladius & Columella Apud nos druppæ integrę sale aqua & fœniculo cōdiunt: ex quibus vtpote immaturis oliuum etiā faciūt omphacinū: earū officula fanfas vocāt. Vnde secūdariū oleū a factoribus! oleū fanfarū dicif

Avarum plura sunt genera: est Apiana quā græci sticam ab apibus nomen adēpta. Columella de apianis: pingui solo fe: acissimę: mediocri quoq; fœcundæ: præcocis fructus: ideoq; frigidis locis aptissimę: vini dulcis: sed capiti/neruis venisq; non aptę nisi maturæ lectę pluuiis ventilq; & afferūt apipus prædā: quarū vocabulo ppter hanc impopulationē cognominantur: atq; hę præciosi gustus celeberrimę. Est bumamā quę græce bumasthis tumentibus cumasthis tumētibus & magnis acinis: nā veteres græci rebus magnis bu præposuere: hinc bulimon magnā famen grandes pueros bupedas: matiscā ficū busycon & buthysiam magnum sacrificium appellauere. Cōtraria huic ē quę aminutis acinis lepthoraga dicitur: Est labrusca in marginibus terrę nascens: inde nomen. Labrū em̃ extremitas dicitur: vt Seruius & Nonius testātur. Est duracina a duris acinis quā in cibis laudat Mar. Nō abilis! cyathis & inutilis vna lyeo Sed nō potāti me tibi nectar ero: vbi troxios vuas scito dici q̃ nō vini cā hñt: sed cibi grā tātū. sūt dactyli lōgis acinis porrecti heluolę quas nōnulli varias noiant: neq; purpureę

neq; nigræ: ab heluo ni fallor colore inquit Colu. Est aminea a regione: nam Aminei fuerunt vbi postea falernus. Est præcia quasi præcox vel præcoqua: quæ a nostris Iuliatia mense Iulio inter primas maturefcit. Est græcula: eugenia: variola: inerticula: venucula: coruina: trebiana: & alia q̄ plurima pro locorū diuerfitate nominata. Veluti quam nostri ab acinis stipatim in racemo coherentibus Piniolam vocant a nucis pineæ quadā similitudine: Racemus ipse græce botrys vnde apud nos & Botryo plura continens acina id est grana: Martralis eo loco nec dignam toto se botryone putat vuas ollares per botryonē & cōdititios in ollis vt veteres solebāt racemos inrelligit: quos etiā græci Botryonas nomināt. Appenduntur & nūc tigillis veluti etiā poma. Vnde pensiles vuas & mala pensilia dicunt oēs. Cōmendant aut̄ mensis secundis vua passia: quæ astaphis dicitur. Confectionē docent Palladius & Columella: Vuæ passæ acino senior poeta Anacreō dum tenues & exiles virium reliqs foueret absumptus est: vt narrāt Plinius in .vii. & Valerius maximus memorabilium vltimo: vuas passulis (ita enim a medicis hodie dicuntur) Monopolium hoc est penes vnū vēdendi potestas est in Achaia.

Ficus siue ficcæ seu virides e reliquis fructib⁹ ipendio laudantur in cibis: nam vt scribit Auicēnas ex oibus maxie nutriūt Plini⁹ panisq; simul & obsonii vicem siccate implent: hæ vel orcis condiebantur: vel in teste cōponebantur: vt nūc virilibus. Vnde resticula sicutū a Varrone dicta. Genera cōplutia numerant herculanæ harūdineæ: lauianæ: albulæ: chie: mariscæ: africanæ: lidie: chelidoniæ: callistritiæ. Sūt & caunæ cocto na & caricæ quæ in albēse rus e Syria intulit. L. Vitelius q̄ postea censor fuit: cū in ea prouicia legatus fuisset nouissimis Tiberii Cæsaris tēporibus. Sūt & grossi anteq̄ maturefcant loco fere florū. Hinc Canticorum secundo. Ficus ptulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem: siccæ ficus: vuæ: & pira secundis presertim rusticorum mensis adhibentur antea athletæ ficis utebantur vtpote impensius alentibus priusq̄ eos excitator Pythagoras ad carnis vsum quæ fortior est trāstulisset athenis præcoces ficus prodomos appellāt: maiorat preposteris sunt genera ficuum præcocia & semper bifera: nam in messe maturefcūt: & p videmiā serotina: q̄ a duro cortice Duricoria dicta virides fic⁹ & poma ex arborib⁹ recētia sp̄

Variæ
aminea
præcia
Iuliatia.
Græcula
Inerticula.
Trebiana
Pineola
Botris
Acinu in
ollaresvuæ
Poma pen
siles
Astaphis
Monopolium.
Ficus.
Resticula.
Ficus spēs
Caunæ
Coctona.
Caricæ.
Grossi
Prodomi
Duricoria

Sycos. hic est Galienus qui vere cubicula de rosis fecit qui vina semp
 Sycosis variauit: & in poculis bibit aureis vitru aspernatus: ficus greci
 fycelis sycos: vnde sycomorus arbor: sycosis morbus: & fycelis auicu
 sycomor? la atq; alia compluria.

Muscaria. **Q** Vscaria instrumenta sunt abigendis e mensa muscis ap:
 Pauoninu tissima preciosiora texuntur e cauda pauonis. Hinc Epi:
 muscariu gramaturi. Poete de muscario pauonino exiit distichon Lam
 Flabellum bere que turpes prohibet tua pradia muscas Alitis eximie cau
 da supba fuit. dropertius: Et multi pauonis caudae flabella su
 perbae. Flabellu. n. dici quo & muscae fugantur & vetulus ex
 citatur in nimio colore per aestate his q in conuiuio aut alio quo
 uis loco & tepo resudant. Therē. in eunucho: Venit vna: Heus
 tu Dore cape hoc flabellu & ventulu huic facito dnm lauamur
 Qui. in arte. Profuit & tenui ventos mouisse flabello: Hoc autē
 mynisteriu est delicatoꝝ seruoru: vt scribit Donatus Sudor ipe
 nihil aliud est q excrementu vaporis humidu: vt exponit Ari
 stoteles: muscae aut inter insecta aialia numerantur. Graeci En
 toma vocant ab incisuris quib? distincta sunt eoz corpora tenui fi
 stula coherētia: Caninam musca synomyia dicem? Na miya
 myagrus musca est. vnde Miagrus deus muscarum a veteribus noiatu:
 nec mirum cum molestissimae sint si deu qui illas abigeret co
 luerunt Sunt & muscillae paruę musculae q in vinaceis per au
 tumnu nascentes & veluti semiarpyiule mustea pocula foedan
 tes in mēsa ad brumā merito nō perueniūt

Canistella **C** Anistra & canistella e viminibus salicis amerinae: vñ sã
 panariola guinis inter frutices: cistulas & Panariola dicere passu
 Cistulae m? in qbus reponuntur per ministros quae coenę superfuerunt
 Hora. Multaq; de magna superessent fercula coena. Quę pcul
 extructis inerant hesternis canistris. Hisdem etiã panis in men
 sam portabat apud antiquos: nō autē vt nūc rgēteis vasculis
 vt refert Donat? enarrās ilud Vergilianu. Cereremq; canistris
 expediunt: Graeci cana appellant: hinc a latinis canifere mulie
 res dictae quae canistra capite gestāt: sēpiculae. supponentes id
 quod Gesticillum & arculum nominarunt: Et Cistophoros ci
 stifera grēce nuncupatur.

Canifere **S** Cope raro enicos id est singulariter scopa instrumenta
 Cesticulus sunt ex vlice/rusco/rama rce/& id genus ceteris fructi
 Arculus cibis scopandis pauiētis/amouendis araneaz taelis e parie
 Cistopho: tibus laquearibusq; idonea: Plau. in sticho. Muditias volo fieri
 ros hic/ferte huc scopas simulq; arundinē vt operā oēm aranearu
 scopae

perdam: & texturam improbā: dehinc iamq; earū omnis tel-
 las. Martialis in Apoh. In precio scopas testatur palma fuisse. **Analecta**
 Sed precium scopis nunc analecta dabūt: Analecta ipsa quif- **Scoparij**
 quilæ sūt ciborū: quas sub mēsa cadentes vt asportare possint **serui**
 serui scoparij verrentes pauimentum colligunt: Idem epigra-
 matum. vii. Colligere longa turpe nec putat dextra analecta
 & quicquid canes reliquetūr: hīc loquēs Seneca de Calphurnio
 Sabino in cōuiuijs seruos litteratos ad pedes habente vt vers⁹
 quos referret subministrarent: Suasit illi Satellius inquit qua-
 drat⁹ stultorū diuitū adrosor: & quod sequitur arrisor: & quod
 his duobus adiunctum est derisor vt grammaticos haberet
 analectas: seruiunt etiam scopæ cæteris ædium partib⁹: quæ
 scopandæ sunt ad mūditiem: preterea ne putrescētib⁹ sordib⁹
 humidis vel siccis pulices & muscæ impendio molestæ nas-
 cātur: ex quibus solent prouenire: vt sentit Aristoteles. primo **Pulices**
 de animalium generatione: vnde pulices fortasse a puluere ap- **Muscæ**
 pellari. Scopæ ipsæ quasi scobæ q; his purgamenta veluti **Scopæ**
 scobem educimus: est autem proprie scobes puluisculus qui e **S. obes**
 lignis decidit aut alia materia cum scobina. i. lima tenuatur: vlt **Scobina**
 ferra secatur: atiq; quod ridiculū quis merito dixerit Deuer- **Deuerra**
 ram deam venerabātur vt benescopis domū verrere possent dea
 autor Diu⁹ Augustinus in dei ciuitate. Inter analecta sūt quæ **Micæ**
 Micæ dicūtur: hoc est minima frustula. Vnde in sacris litteris
 Et catelli edunt de micis quæ cadunt e mensa dominorū. Pro-
 prie tamen mīcam puluisculum illū qui in arena colore fulget **Minutie**
 argenteo vocitamus: a quo & panis & plurimarū rerū partes **Micæ**
 minutiores: quæ minutæ: Micæ nuncupatæ. Ouidius: puri **Ruscus**
 lucida mica salis: Rusc⁹ autem species est virgulti ad scopas:
 Vnde nostrates Ruscum dicunt quod scopis aut educit: aut
 scopandum venit ad munditiē pauimenti & tessellati: hinc
 ruscorverbū: & ab eo Ruscatrices gallinæ: quas alij ruspatrices **Rusca**
 vocant: q; in ruscis & puluerosis soleant pedibus vnguibusq; **trices**
 ruscari: ac sese excutiendo rostello etiam alisq; quodammodo **Ruspa**
 scalpere vt palā videm⁹: Sed quia apud nos coquina a cœna- **trices**
 c. lo longius cistare non debet ab illo in culinam transeamus.
 Si non pallato stomachoue condimentis: saltē naribus inuito
 etiā coquo/nidore satissacturi. **COQVINA CAPVT. IIII.**
CVLINA dicitur coquia vt scribit Nonius ex auctori **Culina**
 Var. q; ibi ignis colatur locus est in quo obsonia coquū **Coquina**
 tur. Iuuenalis: Caprū te nidore suæ putat ille culine: At coqu

COQVINA

	Qui pulmenta & edulia condire solet a coquendo per e tamen Potins q̄ per q notandus si Victorino credimus. A pulcius de
Coquus	Asino aureo: alter coquus qni sapidissimis nutrimentis succuū pulmēta cōdita calore mollibat. Asiatica victoria vt refert .T:
Origo lux uriæ	Liuius libro nono belli macedonici perigrinæ luxuriæ origo in urbem defluxit: tunc .n. primum epulæ cura & sumptu ma iore apparari cœptæ: tūc coquus vilissimum antiquis manci pium & estimatione & vsu in pretio esse: & quod ministerium fuerat ars haberi cœpta. Apud veteres coqui in seruitiis domi non erant sed ex macello conducebantur vtpote publici: quos nūc popinones a popina publica coquina nominamus solitos lautius & melius aduentores suos accipere. Sed eodem nomi ne ganeones significamus. Qui vero emit obsonia & coquo tradit is est obsonator: de quo Martialis: Dic quotus es quanti cupias cœnare: nec vllum Addideris verbum cœna parata tibi est: habent enim diuites in famulatio qui pecuniā expendāt ne cessaria familiæ præparātes: quos generalitet nomine Dispen satorum significamus: græci Epistatas vocant. Sene. ad Luci
Popino nes Popina Ganeo Obsona tor Dispen sator Epistatæ	Adiice obsonatores quibus dominici palati notitia subtilis est qui sciūt cuius illū rei sapor excitet: iuxta quā sententiā de co quo præmissio lemmate Epigām. poeta in Apophoretis: Non satis est ars sola coquo seruire palato: Nāq; coquus domini de bet habere gulam. Qui coquinæ præest Atchimagyryus dicit: nam græci Magyrion coquinā: magyron coquū vocitāt.
Archima gyrus Magyrion Ignis	Gnis dictus est autore. M. Varrone a nascēdo q̄ inde oē nascit. nā absq; calore nihil gigni nihil diurnare pōt: vñ in nuptiis adhibitus teste Plutarcho: apud Delō prio repertus hinc isula Pyropolis dicta: Pyr enim græce est: a quo Pyramis meta: Pyra lignoꝝ cōgeries ad cremanda olim corpora: Pyro mantia diuinatio per ignē: Pyricauta ābusta siue vt Celsus adu sta & adustioēs: repertorē Vulcanū tradunt: Diodorus vero Si culus li. v. Vulcanū scribit ferri æris auri argenti oīm q; q̄ igne fabricant artē inuenisse eamq; docuisse mortales: qua propter harū rerū opifices oēs sacra vota q; huic deo maxie faciētes ignē ad eternā memoriā suscepti bñficii Vulcanū dixere. In fer cula seruare docuit Prometheus: vñ in fabulis est ignē e cœlo subtractū dedisse mortalib⁹: Placet Diodoro illa quib⁹ ignis alitur ab eo repta. Eundē e Silice primus excusit Pyrodes: tū postea quia Silicis non semper erat occasio: inuenerūt in castris exploratores: pastoresq; attritu lignorum ignem elicere: nā re rebāt lignū ligno: & sic ignē cōcipiebāt attritu: excipiente eum
Pyrpolis Pyr Pyramis pyra pyromati pyricauta Vulcanus Ignis e silice	

materia aridi fomitis fungi vel foliorum: optima est autem he-
 dera quæ teratur lauro laurumq; terat: vt refert Seneca in pri-
 mo quæstionum naturalium: quoniam non rara his spiramē-
 ta: neq; hiantes sunt & leues: quod si essent haberent vt de
 lapidibus etiā dicitur igem attritu non emitterēt vt ex Aphro-
 disei problematis hausimus: commendatur nostra tempesta: Ignarius
 te lapis ad ignem quem viuum ignarium & Ignigenium ap- Lapis qui
 pellamus: Incussus ferra scintillam emittit: quam excipit vel: viuus &
 fūgus aridus vel bābacina materia semiusta: hęc sulphuratis / ignigēus
 trahitur ad largiorē ignem scuscitādū: qui multo tempore in
 ligno iuniperi cōseruat: ita vt si prunæ autoꝝ Diuo Hieronymo
 ex eius cinere fuerit optæ ad annū vsq; peruēiant: Validissimū
 est autē elemētū oīa cōuertēs in sui naturā: Vnde vniuersi futu-
 ra est rēolutio per ignis cōflagrationē: corpora tamē sunt ania-
 lium quę igne nō absumūt vt Salamādra illū vt volunt inam- Salama
 bu!ādo extingūēs: Et Aristoteles naturā solertissim⁹ indagator dra
 scriptū reliquit: In cypro graniis officinis i quib⁹ chalcites lapis
 ingest⁹ plurib⁹ diebus cremat bestiolas i medio igne nasci pē-
 natas paulo muscis gradib⁹ maiores p ignēq; salir & ābulare:
 Pyrales qdā: alii & recti⁹ ignigēas & Pyrotos ab igne vocarūt Pyralis
 a quo dimotē prin⁹ emoriū: Eūte omniū rerū iniciū fuisse tes Ignigēa
 tat⁹ est Heraclit⁹: Thales vero aquā vt scribit Vitruui⁹: vñ Mar Pyrotos
 rianus. Ardebat Heraclitus: vñ Thales circūfusus Atomis:
 Democritus. Samius pythagoras cælestes quosdam numeros
 replicabat. Aristoteles per cæli quoq; culmina Enthelechiam ēthelchia
 scrupulosius requirebat. Epicurus vero mixtas rosas violis &
 cæteras apportabat illecebras voluptatum: ab igne fit ignitabu-
 lum vt Pompeius interpretatur ignis receptaculū.

Focus a fouendo locus est in quo ignis fouetur & cenere bulū
 feruatur: Ouidius At focus a flammis & q; fouet omnia Focus
 dictus: hinc foculus diminutiue qui etiam circumfertur a testa Foculus
 Testulæ triuialiter nomen adeptus: Aul. Gel. Tum illa foculū Testula
 coram eo cum igni apposuit: & tris libros ex nouem deurit. La Lares
 ribus autem sacer erat focus: thure & floribus ibi sacrificante ffoculare
 rudi illa maiorum antiquitate: Vnde vernaculus sermo focum
 nunc foculare nominat quasi laris focum Ferramētaq; quib⁹
 ligna sustentantur dum ardent in foco non inelegāter meo iu-
 dicio qdam Alaria dixerunt quasi ad larem parata Alaria

Aminius dictione latina sed triuiali structura erit quæ ex Camin⁹
 tra parietē porrecta vel i ipso pariete pducta fumū excipit

Infumibulū
Fumariū & acceptū emittit per spiramenta: quę supra regulas elata meridie versus & septentrionē relinquenda sunt: ita fumus facilius erumpens loca nō denigrabit: a fumo infumibulū fumariū alii appellauere. vnde in interpretatione Herodoti hist. viii. legimus. Immeabat autē in edes p fumarium sol: nisi potius (id quod est) notate voluerit locum vbi vina fumo condiebantur. Mar. .Improba massilię quicquid fumaria cogit. Accipit etatem quisquis ab igne cadus: nam vina fumo præcocē trahunt maturi aem & celerius verustescunt: vt scribit Columella. Ad de q̄ satis cōstat antiquiores huiuscemodi structuram nō habuisse: sed parietibus Tubos immisisse per quos circūfundere tur calor: quo ima simul & summa fouerent̄ equaliter: vt refert Seneca: xiiii. ad lucilium: quod sua memoria coepisse testatur. At caminum proprie fornacē latine interpretamur. Sedulius: de tribus pueris in fornace. Flammis ardētis fidei extincta est flāma camini. Ligna vero ipsa quę ad ignē sicca habent̄ amurca cōspesra nullius fumī redio ardere docēt. M Cato & Plini⁹. hęc a capna nūcupant̄: est em̄ fum⁹ gręce Capnos: hinc gen⁹ quoddam mellis quod ad argētarias gignitur Acapnistū id ē a fumo purgatum: & capnos herba fumaria nascēs in segete hordeacea: quę lachrymas vt fumus puocat. De acapnis disticholusit martialis in Xenii: ligna a legēdo nomē acceperūt: qđ ea caduca legebantur in agro quib⁹ ad focū vterentur teste Varone in libris de lingua latina: ad ignē cōseruandū nulla aptior materia: vnde est Salomonis prouerbiorū. xxvi. verissimū illd̄ adagiū: Cū defecerint ligna extinguet̄ ignis & Sufurrone subtracto iurgia conquiescunt. Eorū ad culinā ministratorē calonē & ligniferū nominabimus. At accensum stipitē ligneum Torrem dicemus. Poeta ambustū torrem corineus ab ara corripit. Nonius Titionē. Apuleius Procurrit ad focū ardentēq̄ titionē gerens medijs inguinibus obtrudit: alii ita distinguunt vt Torrē dicant ardētē. Titionē fumigātē & extinctū legimus apđ Vlpianū de legatis tertio. Cū lignis legatis qđ cōburēdi cā paratū est contineatur siue ad balnei calefactionē siue Dietarū hypocaustarū: siue ad caleē: sulphurata tñ de ligno Titiōes & alia ligna cocta nō cōtineri: Fomites qđ hoc est assule & frustula ex arboribus cū cedūtur securib⁹ excussa cōtinebuntur.

Pruna

Pruna ignita est: Vergilius in moreto. Et cinis obductæ celabat lumina prunę: d. ctā vt scribūt Pōpei⁹ & Seruius

quasi perurens Plinius in xiii. E palmis prunæ viuaces ignisq;
 lētus: carbo vero pruna fit extincta & rurſ⁹ ex carbone pruna;
 cui tunc vim ieſſe maiorē legim⁹ hic Salomonis puerbiorū .
 xxvi. dicīſ . Sicut carbōes ad prunas & ligna ad ignē ſic homo **Carbo**
 iracund⁹ ſuſcitāt rixas: Carbo itē genus morbi diminutiue car **carbūcul⁹**
 būcul⁹. Plinius in .xxvi. L. Paulo. Qu. Martio Cenſoribus pri
 mū in Italia carbūculum veniſſe annalibus conſcriptū eſt: pe
 culiare Narbonēſis prouinciæ malū: quo duo cōſulares obiere
 cōdentibus hæc nobis. Eodē anno Iul⁹ Ruſſ⁹ & Qui. Lica
 ni⁹ Baſſus ille medicorū inſcitia: hic vero pollice leuæ man⁹
 euulſo acu a ſemet ipſo tā paruo vulnere vt vix cerni poſſet: Itē **carbūcul⁹**
 in .xxxvi. Quin & carbūculum gen⁹ morbi quo duos cōſula
 res nuper apſūptos iudicauim⁹ querne⁹ carbo trit⁹ cum melle
 ſanat. Seren⁹ horrēdus magis eſt perimit qui corpora carbo .
 Eſt & carbunculus viris morbus inde carbūculare dicīſ quodā
 yredinis carbōe exuſta: prunā Ouidi⁹ i faſtis viuētem fauillam
 appellat: Serui⁹ fauillā igne deſertā interptat apud Verg. illud **Fauilla**
 Turbie fumātem piceo & cādente fauillā cādēs eo loco a cā
 dore eſt nō a calore vt notat Aul⁹ Gelli⁹: hic Petrōius arbiter i
 ſatyris canā dixit fauillā. Extulit ora buſtorū flammis & cana **Cādens**
 ſparſa fauilla: Sciti⁹ la vero pprie eſt quæ eſilice cū is ceditur ex **Scitilla**
 ilire ſolet: hinc poeta Ac primū ſilicis ſcintillā excudit achates
 Ouidi⁹ quarto Faſtorū. Pars quoq; cū ſaxis paſtores ſaxa fere
 bāt ſcintillā ſubito proſiluiſſe ferunt Lucreti⁹ Ex vna ſcitilla in
 cendia paſſim/ cui adſtipulatur illud Ecclſiaſtici. xi. ab ſcitilla
 vna auget ignis: Erit igitur ſcitilla ignita: fauilla quodāmodo
 cinis a fouēdo dicta quaſi fouilla q̄ ignē foueat: ſiue poti⁹ qua
 ſi flauilla a colore: nā & Pacui⁹ flauum dixit puluerē, vt Gelli Flauus
 uſ teſtaſ. cinis aut nihil eſt quā puluis in quem materiē vſtæ re **Cinis**
 diguntur: Is etiam Lix vocatur: Plinius in .xxxvi. ad cōnuulſa Lix
 viſcera aut cōtuſa vt Varro autor eſt: ipſis enī verbis eius vtat lix
 cinis inquit eſt foci inde enī cinis luxatis potus meditur: & li
 cet uidere gladiatores cum deluſerint hac iuuari potione: Illud
 mirum eſt quod idem refert libro .xi. & ipſe experientia didici.
 Muſcis i humore ex animatis ſi cinere condantur redire vitaā
 Significat & lix aquam cineri mixtam vt ſcribit Nonius: quod
 genus nunc lixiuium nominant. Columella libro rei ruſticæ. **Lixiuuium.**
 xiii Sunt qui culmos fabæ exurant & ex eo quod cremauerint **Lixa**
 cinere lixiuium faciunt. Lixa vero aqua: Inde elixium aqua coc **Elixm**
 tum & Lixe q̄ aquam miniſtrāt autore Marcello. **Lixæ**

COQVINA

- Folles** **F**olles instrumenta sunt quibus spiritu interueniente ignis suscitatur: Vergilius in .viii. Alii ventosis follibus auras accipiunt redduntque: his vtuntur ferrarie argentariaeque officinae: vruntur & coqui sed paruulis ne opus sic ignem buccis insufflare: quod qui faciunt suffitores dicuntur. Primus Anacharsis scyta philosophus Folles ignis suscitatores iuuenit vt refert Strabo libro .vii. Follis item pila dicitur lusoria spiritu tumefacta: de qua distichon lusit Mart. in Apophoretis. Ite procul iuuenes mitis mihi conuenit etas: Folle decet pueros luce-
re folle senes: hanc pectus primo monstrauit. Est a folle hypo-
- Suffitores** **F**olliculus coristicos folliculis: hinc Tranquillus scribit Augustum Cae-
Follis. rem omissis exercitationibus caestribus ad pilam primo folli-
culumque transisse: nec te moueat quod pilam nominarit & folli-
culum: nam apud veteres erat & pila paganica & trigonalis de
quibus meminit epigrammatarius poeta in Apophoretis.
- Sulphura:** **S**ulphurata fomenta sunt ad ignem excipiedum sulphu-
re in summo oblita: vnde nomen acceperunt Martialis. Hoc quod transyberinus ambulator qui pallentia sulphurata
fractis permutat vitreis. His eni permutatur vitrea vasa fracta
etiam nostra etate Iunialis de calice parafiti: & rupto poscen-
tem sulphura vitro: venduntur autem in fasciculos allegata: &
gregatim permutantur. Papinius in siluis. Quique cominutis p-
mutat vitreis gregale Sulphur: ipsum vero sulphur cuius gene-
ra quattuor posuit Plinius nascitur in insulis eolis inter Sicilia
& Italia. Sed nobilissimum in Melo isula vt idem scribit in .xxxv.
In Italia quoque inuenit Neapolitano campanoque agro & in col-
libus praesertim quod e cuniculis effossum igni perficit. Hoc vnum sci-
tu dignum est fumum sulphureum conducere ad pannos bombici-
nos praesertim dealbandos id quod Apulcius in nono ostendit.
- Batillum** **B**atillum e ferro dicitur quo prunas & cinerem e foco tollere so-
lemus vt alio transferam. Hora Prunaeque batillum: nam vt
notat Porphyrius. oibus (qui poetam illum interpretati) sunt fidelior
Aufidius luscus e scribarum genere in oppido fundis magistra-
tum gerens ridiculis fuit Mecenati & comitibus Brundisium
petentibus quod de balneis publicis Prunas sibi mediastinos qui
balneatores ministri & curatores edium atque omnino serui ab-
iectiora officia exercentes vocantur domum afferre iubebat.
Apitius coquus de Petasone: & armillam inquit illius canden-
ti batillo uris & melle contegis: Plinius de probanda erugi-
ne. Experimentum eius in batillo ferreo: nam quae sincera est

suum colorem retiet: quæ mixta atramēto rubescit: vbi per batillum laminam ferream non esset fortasse absurdū intelligere. Legimus in testamento veteri: Inter ignis receptacula numerari vncinos & batilla: Batillum item rustici nostrates vocant ferreum ligneum ve instrumētū: quo ad sulcos elices fossasq; in agris faciendas vtuntur: Ad focū etiam in supellectile Formucales interdum habentur & licet proprie fabrorum sint: nō erit attamen absonum Principes hoc verbo signare. Habentur & soliferæ furcillæ.

Formucales
les
Vncini
Principes
pes
Cocula

Cocula vasa ænea coctionib⁹ apta: vt autor est Pōpeius alij existimauerunt dici ligna minuta: quibus facile carnes & pulmentaria coquūtur. At coctium olus & legumen quod cito & breui ebullitione coquitur: Aereis vasis stannū i/linitur: saporemq; edulij gratiorem reddit: cōpescit æruginem: & (quod mix est) pondus nō auget. Plinius. Album plūbum incoquitur æreis operibus galliarum inuento: ita vt vix discerni queat ab argēto: eaq; Incoctilia vocāt sed ex eo quoq; vascula stānea dicta pducuntur. Quibus ad cibaria plurifariā vtimur. Est autem stannū plumbum album: quod græce cassiterum: Vasorum ad coctiones alia prunis pedibus subpositis vel circū aggeratis: vel vti apud barbaros fere omnes bulliunt alia catena ex anulis pluribus ferreis ad ignē pendētia continētur vt siāma feruentes cibaria percoquant. Proprie autem catena venatici canes vincti tenentur vnde nomē: si Prophirionice dimus: sed largius sumitur a scriptorib⁹: Seneca ad Lucilium vna est catena quæ nos alligatos tenet amor vitæ. Plinius in Panægyrico Traiani hostilibus armis captorūq; regū catenis triūphū grauē: catenas ad cultum e collo anulis aureis pēdentes torques appellamus: vnde Torquati: olim insignia strenui bellatoris: & virtutis premia: At nunc passi sine vllō delectu di tiores etiam Nebulones & foemelle ignobiles quibus arrisit lippies fortuna torques ex auro Induunt.

Incoctilia
Stanea
Cassiterū

Catena

Cucuma vas ad coquinam. Petronius arbiter in saty. In-
cincta quadrato pallio Cucumam ingētē foco apposuit & mox. Tum illa etiam carnis paululū delibat: & dū coequale nataliū suorum sinciput in carnarium furca reponit: fracta est putris sella quæ stature altitudinem adiecerat: anūq; pondere suo deiectam super focum mittit: frangitur ergo ceruix cucumæ: ignēq; ualescētē restringuit: similis (vt opinor) erat testē quā Apiti⁹ & Martia. Cumanā noiant ex terra rubra a figulis testa

Torques
Cucuma

Cucuma

LIBER. II.

Amphorę
 Testę
 Ceramion
 Ostracon
 Ostracifit-
 mus
 Cacabus

rota formatam. Inuētum aut̃ fuit Dibutadis ex rubra terra val-
 cula fingere: quę testę nomine significamus. Vnde amphorę
 siue cadi: Metretę quadrantalia ve: & lucernę ex argilla etiam
 antiquitus cum fieret testę vocitatę: gręce testā mō ceramion
 modo ostracon dixeret: hic ostracifimum exiliū genus nos testu-
 larum exiliū interpretamur.

Papiliones
 Pulmenta

Cacabus vas est teste Var. Quo tuceta carnes & pulmen-
 taria coquuntur. Apitius capita porcorū simul elixabis
 in cacabo nouo: ita vt aqua ad tertiam deferueat: Cōmendant̃
 apud nos vt optimi e lapide cauato: quib⁹ etiā vsos veteres sa-
 ris notum est. Plinius. xxxvi. i syphno lapis est qui cauatur tor-
 naturq; in vasa coquendis cibis vtilia: quod in Comēsi italię
 lapide accedere scimus. Primus Heliogabalus cacabos argen-
 teos habuit: vt scribit Lampridius. Antiochus quoq; vasa ad
 vsū culinę argentea comparauit: hic est Antiochus qui cla-
 uos aureos crepidis subiecit: qui papiliones siue potius taber-
 nacula & tentoria textilibus sigillis adornata cōstituit. Pulmē-
 ta ipsa a pulte antiquissima nomē acceperūt. Plinius in. xviii.
 Pulte non pane longo tempore vixisse Romanos manifestum
 quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicunt̃. M. Varro in li-
 bris de lingua latina: quod edebant cū pulte ab ea pulmentum
 vt Plautus hinc pulmentarium dictum: Horatius. Tu pulmēta
 riā quære sudando. Apuleius porcorū pullos piscium & eius-
 modi pulmentoꝝ largissimas epulas: gręci Edesmata: & Edea-
 tre inquit Festus qui pręsunt epulis regiis: At Tuceta non sine
 carne cibaria. Eulgentius placiades cibos regios interpretatur.

Tuceta
 Olla
 Aula
 Anlico-
 ctia
 Auxilla
 Tripes
 ferreum
 Chytro-
 podes
 Caulæ

 Olla siue aula vas figlinum orificio patente quo a paupe-
 rioribus maxime cibaria coquunt̃. Vnde Mart. Imbue ple-
 beas clusinis pultib⁹ ollas. Plau. in āphytrione optio iure ifrin-
 gatur aula cineris in caput. M. Cato in aulā idat & aquam pu-
 ram/coquatq;: hinc aulicoctia antiqui exta dicebant: quę in
 ollis coquerentur id est elixa: & auxillam Ollam paruulā: vt au-
 tor est Pompeius: Ollam pedes habētem siue potius ferreum
 instrumentum. Tripes super quod olla ad ignem vt ferueat ha-
 betur: gręca dictione Chytropodem appellauerunt. Aula item
 principum domus. Seneca notissima vox est eius qui in cultu
 regum consenuerat cum quidam illum iterrogaret quomodo
 rarissimam rem in aula consecutus esset senectutem iniurias
 inquit accipiendo & gratias sæpe agēdo. At caulæ ouium sūt
 receptacula Martianus: Et matutina greges quatiūt in pascua

caulas: a cauo cau'e dictæ: antiquitus enī ante vsū tectorum
oues in andris clauderant auctor festus

Caldariū

Henum ex ære ductili vas pprie caldariū notat: quo aq
bulliunt. hinc poeta. Littore athena locant alii: vbi existi-
mauit Serui? Ahenum locatū ad aquā calefactandā quā laua-
rentur. Nā heroicis tēporibus carne non vefcebantur elixa: sed
tofta: vnde paulopost. Subiiciūt verubus prunas & viscera tor-
rent. Paulus iurifcon. de fundo instructo scribit paulum inter
ahenum qđ supra focū pendet & cacabum differre. Nam hoc
inquit pulmentariū coquitur: in illo aqua ad potandū calefit.
Caldam enī vt diximus & frigidam antiqui coenis adhibuere.
Lebes quoq; vas æneum erit ad vsus coquinæ: hinc l'pnolebe-
tem Caldarium vas græci: quod nos miliarium vocamus: at
ahenum vas ex ære paruum.

Cacabus

Lebes

Miliarium

Vrnarium genus est mensæ quadratæ sic dictū vt refert
M. Var. qđ urnas ibi potissimum habebāt in culina cum
aqua positas: id nōnulli e ligno faciunt: quidā marmoreū apđ
nos plurimi lateritiū extruunt foramine per qđ aqua effluat re-
lictō: ac sup id escaria vasa epulis vncta p ancillas lixas ue cali-
da lauantur nō sine manipulis e iūco aspero vel scopulis elobis
miliū indici cōcinnatis vnde lauatinā (quod ātīqui domesticū
balneum) rectissime appellabimus. Præterea aquariū & hypo
coristicos aquariolū quod & in cubiculis & in tricliniis cum di-
gnitate & elegantia fabre politū fieri potest ad vsus plurimos:
vulgo nostrates Situlariū a situla nomināt. Est & urnariū bal-
nei vt iā dictum est: ab Vrna vase aquario quo vt nasiterna vt
situla: per lixas ad culinā aqua ministratur. Hæc græce hydria
cum hydor aquā latine notet. Vnde hydrophisis morbo: hydro
mel aqua mulla: Hydropotes aquę potor: vt totavita Cassius &
Apollonius Tyaneus. Hydromātia diuinatio per aquas: & hy-
draulica organa machynæ od aquā hauriendā Cresibio exco-
gitate. Pelues vero qbus varia perluunt: eas græci Lecanas vo-
cant. Vnde Lecanomantia quæ peluibus fit diuinatio: sicut q
securibus Axinomantia quæ per specula Catoptromātia: & ex
vnguū inspectione Onycomātia: quæ ludibria etiā nræ fœ-
mellæ & rusticulæ imprimis obseruant at Sciomātia erit per
vmbre tñi euocationē: Necromantia non sine cadauere quas
viri alioquin magnanimi pallentes vix peragunt.

Vrnarium

Manipuli.

e iunco.

Scopulæ.

Elobis.

Lauatrina

Aquariū

aquariolū

Situlariū.

Vrna.

Nasiterna

Situla

Hydria

Hydropi-

sis.

Hydromel

Hydromā

tia

Peluis

Peniculi quibus vasa tergere solent sic dicti: qđ despōgia-
rum gñe penichilo siue qđ de caudarum extremitate fie-

Peniculi

Penis.

LIBER. II.

- bant/nam penis cauda est a pendendo. Peniculis etiam calciameta tergebantur autore Pompeio/vt nunc spongiis quę veteribus etiā ad menfas emaculandas seruiebant. Martialis. Hęc tibi forte datur:tergendis spongia mēsis Vtilis ex presso cū leuis imbre tumet. Vnde ab apitio spongiare dictum spongia extergere: At nos panes ex melle aromatis cirreisq; malis prius conditis in speciem torti orbis cōcinnatos Spongiatos vocamus: & Piperatos: quos modos ad gustula modo secundis mensis: adhibemus.
- Spongie**
Spōgio
Spōgiati
- Conche** **Alnei**
Alueoli
monoxyla
excaldatio
Puerilis
Alueol°
- Guttus**
- Lechytus**
Capfaces
- Sartago**
- Conchę** Onchę vasa ex gre ligno vel argilla ad culinā parant cōcauę sunt & patulę: quemadmodū pisciūt quorundā conchę a quarum similitudine appellatę credūt: Plinius rursus tūditur deinde lauāt in cōchis: alio nomine alueos & alueolos dicem⁹: & p̄fertim in longum porrectos ligno excauato: vt monoxyla: ad lotiōem etiam puerorū cum primum nati sūt adhibitos: vñ apud Iuliū Capitolinū legimus Cum in cęsarea: na fāilia paruuli i testudineis alueis lauarentur nato albino Cęionium posthumū eius patrē munere testudinis piscatore cū: omne accepto illam ad excaldationes puerilis dicasse: alueolus alias est tabula lusoria fariaria etiā in qua fariam prius cū aqua ad massā reducētes panem faciūt.
- Guttus** Vttus vas olearium. Horatius: Vilis cūpatera guttus campana supellex: de eodem intellexit cum inquit: Cornu ipse bilibri/caulib⁹ instillat. Aulus Gellius/puerum iubet taurus oleū in ollam indere/erat is puer genere atticus festiuissim⁹ etatis & gentis argutis scatens: guttum samium ore tenus imprudens inanem tanq̄ inesset oleum affert: conuertitq; eum: & vt solitum est circumegit per oēm partem ollę manum: nullū inde ibat oleum/dicitur & lechytus/qua dictione vsus est diuus Hieronymus regum tertio hydria farine nō deficiet nec lechytus olei minuetur/eūdem & caplacem appellauit i epistola ad Eustochiū: quo verbo vtiť & caprian⁹ lib. epistolarū. ii. Fidelia farris nō deficiet & capfaces olei nō minuetur. de gutto balnearū supra Eit & vas sacrificis aptū. Plin. xvi. Curi⁹ iurauit se exp̄da nihil attigisse p̄ter guttum faginū quo sacrificaret.
- Sartago** Sartago vasculum patens: in quo adhibito oleo distillatiōe vel butyro: carnes/offellę/pulmenta: friete: quę & fictillę/tomacula: & iecuscula omento si e suis lecore fuerint in primis irretita frigūt/ plini⁹ Therēbitinā in sartagie referuēt. Hiero. si tamē is est sexto machabeorū/ iussit ignē admoueri &

adhuc spirantem torrerī in sartagine: nos sermone vernacul^o
patellā dicimus inter veterū suppellectilem etiā cōnumeratā v^e
rum ad alios vsus: nec talis qualem habemus fuerat: vt cōplu-
ria alia apud antiquos. Iuuen. Vtceoli pelues sartago patellae:
græcet ηζανον sartago λωπατα patina dicitur. Est autē a pat Patina
na vasis genere per diminutionē. Terentius. Iam dudū animus
est in patinis. De patinarū luxu multa Plī. Macrobius. & Sue-
tonius prosequūtur. hinc est patinarius in patina cōdit⁹. Plau Patinarius
tus. vel patinarium vel assum verses quo pacto lubet. Sycoton Sycoton
vero hoc est ficatum Iecur aprugnū aut Suillum vocāt: e sue Ficatum
presertim fico pasta: qđ mirati sunt veteres quēa. Imodū & nō
sine farre pinguibus & ficis pastum iccur anseris albi. Vñ fica-
to nomen.

Testus sub quo testutia. Spiræ. Saluiata ex ouo lacte sal-
uia polline saccharo: scriblitæ: mustacea in nuptiis: & pla-
centæ coquunt. Est autē testua. iū condimentū ex variis escu-
lētis a testu sub quo calido coquit vt scribit. M. Varro in libris
linguæ latinæ. id autē vas ex ætate patens qđ testuatia cōtinet
& prunis suppositis percoquit Solū nostri Parmenses appellāt
nam solum quicqđ sustinet. Mart. de soleis calceorū Intelligēs
Pictorū sola basiate regum. Verg: de pelago. Subtrahiturq; so-
lum quicquid sustinet: quin & panicias mensas solū vocauit in
vii. ænei. Et cereale solū pomis agrestibus augent: est tamē p-
prie terra: autore Pompeio: nōnulli testiū clybanū dici posse a
nobis existimauerunt: cū clybanus etiā furnum notet: citāt in
hoc Plinium de lino in. xix. sic scribentē: corticesq; decussi cly-
banis & furnis prēbent vsum: vnde panis qui a nobis testace⁹:
a græcis clybanitis dicitur.

Cratice cui⁹ diminutiū est craticula ad ofellas porcīnas
carnef: p pisciū imprimis apud nos assandas e ferro: can-
cellata paratur: & prunis imponitur hinc Iuue. sic Si terga suis
rara pendētia crate. Mar. in apophoretis. parua tibi curua crati-
cula sudat ofella: Spumeus in longa cuspide fumet aper. Offa
nāq; frustum est carneū: vnde est: Et patruo simile seffunderet
offas. Verg. Melle soporatā & medicatis frugibus offa & M.
Cato sæpe inquit audiui multa inter os & offā interuenire pos-
se quod vetus est adagium: idem significans quod græcus ille
ῥαποίμιω Διὸς hoc ē puerbio trit⁹ ver⁹. πολλαί μὲν ἔστι
ἐλεῖν ἢ ὑλιν ὁσθαί χηλεῶσσιν ἀνθρώπων. i. mltacādūt iter cali-
cēs up maq; labra: monēs de crastino nō eē sperādū. Vñ & nos
quodā epigrāmāte. Plurima sæpe cadunt inter labra vitima &

Testus.
Saluiata
Mustacea
Testuatū.

Solum.

Clybanus.

clybanitis
Cratis
Craticula

Offa

LIBER. II.

Oſa	Offam dicemus quoq; cibariū ex fructis panis in iure pingui :
Iuſſaluta	caſeo vetere: pipere. & cinamomo cōditis: quam non inelegan-
Caſeata	ter iuſſulatam & caſeatam nuncupabim⁹ : at offulā & ofellam
Oſella	per diminutiōem fruſtulum: eritq; porcina aporco: quam in ſar
Porcina	tagine craticula & prunis coquimus: vitulina a vitulo quā prę
Vitulina	cæteris ad ignem verub⁹ verſantes ad eſcā param⁹: Pulpulas
Veru	& pulpellas nunc Popinę appellant.
	Eru cuſpis eſt ferreaqua carnes ad ignem torere ſolemus
	Vergi. Piguaq; in verubus torebinus exta columnis: Se-
Veruta	neca: graciliq; trāſiecto veru mugire fibras vidi. Et Petronius:
	veru extis ſtridentibus plenum: hīc telum ad eins ſimilitudi :
	nē factum veru etiam nominarunt. Andinus vates: & tereri pu
	gnant macrone veruq; ſabello: vnde. Veruta haſtulæ q; verua
	habent præfixa: a uerſando autem nomen accepit: vt notat. M
	Varto nam ad ignem iugiter verſatur: Scribit Plutarchus the-
	banos publica impenſa tumulaſſe Epaminundam q; in mortu
	ædibus propter paupertatem nihil præter veru ferreum fuiſ-
	ſet inuentū: id quod etiā repetit Frontinus.
Tudicula	T udicula a rondendo licet alias ſignificet ſtilum quo va-
Cochleare	ſis ſigna inpriminus: cochleare maſus dici poteſt: quo v
Maiors	tuntur coqui & ancillulæ ad compura cōdimenta paranda :
cochlearia	De cochlearib⁹ ad menſam ſupra dictū eſt: quæ & minora ſūt
	& ex orichalco argentoue vt plurimum cuduntur e ligno quo
	q; cauantur ad menſas & vſus ruſticorum ac tenuioris cenſus
	hominum in oppida etiam degent: um: Vtunſ & coqui cochle
Fuſcinulæ	aribus maſuſculis e ligno vel ære aut ferro ad carnes iuſcula
Creagrę	& pulmentariae cacabo ex trahenda & in lancibus vel ſcutel-
	ulis ponenda: vt ad menſam portentur: eccleſiaſtici ſcriptores
	ad id/inſtrumenta nunc fuſcinullas nunc creagras appellare vi
	dētur/de Tudicula Cato in re ruſtica Igni inquit bene coquito
	Tudicula agitato crebro vſq; adeo dum fiat tam craſſum quā
Pyxis	mel.
	P yxis vaſculum in primis e buxo/nam erit etiam ex quali
	bet materia/vt Quintilianus oſtendit. Neoterici buſſolā
	vocant/quia βυξος græcelatine buxus/Apuleius de aſino/
Pyxidula	aureo libro tertio /arcula quadam recluſa pyxides pluſculas in
	de depromit. Pyxis & hypocorifficos pyxidula Pyxidacula ve
	in domo pluribus ſeruens culinæ danda eſt ad aromata /qui
	b⁹ i pulmētariis vtimur /ex argento quoq; cēlata diuitū mēſis
	cum pipere croco & cinamomo infertur.

Culter e ferro cuditur & cotib⁹ paratur ad vsus coquina-
 rios. Apuleius de coquo: destinatae etiā lanienae cultros
 acuebat: cultro popinario interemptus est in seditiōe pater Li-
 curgi legū latoris apud Lacedemonios: vt scribit Plutar. Idem
 sacrificus adhibebat. Silius. Centū cadat hostia cultris. Vnde
 cultrarii victimarii qui & Popē victimarū imolatores: & cultro
 carnes lanii vendētes diuidūt. Præterea cultro venatores vtūf
 hic venatorius dictus de quo. Mart. Si deiecta gemes lōgo ve
 nabula rostro. Hic breuis in grandē cominus ibit aprū. Et Sue
 tonius scribit in Augusto: In cubiculū eius lixam noctu inuen
 tum fuisse cultro venatorio cinctū: & in Caligula. Reptū iquit
 & equestris ordinis duo in publico cū dolone & venatorio cul
 tro præstolantes: est & tonsorius culter qui nouacula.

Culter
Popina
rius
Culter ad
sacrificia
Cultrarii
Lanii
Venato
rius
Popæ
Nouacula

Tyrocnestis ferreum instrumentum ad coquinā quo aspe
 rose foraminato caseus minutim differitur: vsus eius ad
 alia permulta differenda: quib⁹ coqui in pulmentariis & testua
 ciis vtuntur. Tyros græce latine caseus appellatur.

Tyrocn
stis
Tyros

Mortarium vas lapideū est siue æreū ex ære in primis cy
 prio quod cupreū vulgo: in quo tundūt teruntue pistillo
 vt autor est Nonius: q̄ resoluēda sunt. Plinius in .xxxiii. Aeris
 mortariis pistilloq; trito minio ex aceto. Plautus in aulularia.
 Cultrum securim pistillum mortarium quē vtenda vasa semp
 vicini rogant. In mortario coquinario ex diuersis rebus simul
 tritis moreta quē in tinctū embāmata: nā εμβάματα intin-
 go: intrita: intrimēta & protrimēta: varii saporis & coloris plu-
 rifariam condiunt: veluti a Pipere Piperatū albū & subruffum
 Sinapium a sinapi: Alliatum ab allio: & quo p æstates vtimur
 ab Omphacio ophacinū. Pistillū ipm e ferro vel ligno erit: quo
 herbas Piper Alliū iuglandes: & id genus plura coqui & ancil
 læ terere solent ad condimēta: Vergilius in moreto.

Mortariū
Moreta
Intincta
Embāma
Intrita
piperatū
Sinapiū
Alliatum

Dextera pistillo primum fragantia mollit
 Allia tunc pariter mixto terit omnia succo.

Omphaci
num

Pila itē in qua aliquid cuditur. Plin. de auro: quod ad pilas cu
 dunt apilascudem vocant: item tonditur in pila deinde tenui cri
 bro secernitur: postea molitur ac deinde tenuius sic cribratur.

Mole
Pila
Mole

Molæ dicūt quod his veluti quadā mole res minutatim
 frangātur: precipuus est earum vsus in moletrina quod
 pristrinum atiqui: triuales nūc molēdinū: ab Asinis asinarie a
 maiorib⁹ dictæ. Molis vtunt & pluriæ officinæ coqui etiam
 ad intictus faciēdos: hē minores sūt: quas a manu manuaris

Moletrina
Pistrinum
Asinarie
Mole
Manuaris

LIBER SECVNDVS

Trusatiles a trudendo trusatiles appellamus. Volsinæ vt volunt priô inuē
Amylum tus: alii molam quod græce mylos: vnde Amylum sine mola fa
Chiromy- ctum ex tritico in insula Chio priô inuentū: & chiromylos mo
los la manualis: Myloecon quoq; blattæ genus dicitur: Pli. quia mo
Myloecon larum fere sit incola. Catillum superiorē metā inferiorē postq̃
Catillus sua cuiq; necessariū est dare nomina vocitabimus: autore Pau
Meta lo iureconsulto. Ego vero potius metā superiorē catillum infe
Furnus riorem dixerim. Sed iā in coquina satis mansitauimus: in qua
furnū etiā esse faciendū multi voluere: & ad panē coquendū &
ad carnes sepicule assandas. Tutius tñ erit me architecto pro
pter ignis periculū extra ædes quæ magno ædificant illū hñe.
Exnile In domūcula igitur nec quidē cōtigua sed vicina furnus (vt fœ
Lignile nilia quoq; & lignilia) commodè ponendus veniet. A furuo aut̃
Præfurniū quod est atro: teste Pōpeio: nomē accepit: cui⁹ os patēs præfur
pistores niū quidā nominauere. Antiqui fornacē in pistrinis habebant
farinariis: & pistores dixerūt qui frumēta pinsebāt: & qui panē
faciebāt: nūc pistrinarii. Mart. de Cípero pistore. Et panē facis
& facis farinam. Hi vt scribit Pli. in. xviii. Nō fuerūt Romæ ad
psicū vsq; bellū ānis ab vrbe cōdita quingētis octuoginta. Ipsi
panificē quiritēs panē faciebāt: mulierūq; id opus erat: q̃ ide panificē di
panificiū cuntur: vt factura panificiū: furnus a græcis Clybanus q & Te
Clybanus stus dicitur. Hiero. Oēs adulterātes q̃si Clybanus succēsus a co
Testus quente ad cui⁹ vsū Infurnibulū ip̃e Pallā dixerī qua panes in
Infurnibu furno disponūt: nā Rutabulū est a proruēdo igne vt panes co
lum quātur: in qb⁹ adsurgit interdū pustula hec̃tæ nomē adepta: a
Palla qua accipit res nullius precii: cū dicimus nō hec̃tæ te facio: au
Rutabulū tor Pōpeius. Sed vide an Rutabulū sit potius a Rutro istrumē
Hecta to quo aliquid eruiamus & extrahimus. Coquinæ vero Gynœ
Rutrum cium vt statī subiūgerē me iuitauit panificii mētio: qđ mulier
(vt diximus) opus fuerat: veluti nūc quoq; apđ nos & cæteros
Misogy quib⁹ nō sunt frequētes Pistrinarii: Hic igit̃ Gynœphili in illd
noia iā patescēs itroeamus quod pfugiūt: li q Misogyneian hoc est
odiū in mulieres exercēt: quale i Euripide & Orpheo post amif
sam Euridicen fuisse memoriæ proditum est.

GYNOECIUM CAPVT .V.

Gynœciū

**Gynœco
nitis**

Gynœcium locus est in ædibus solis mulieribus ad
habitandum datus. Plautus in mostellaria. Dare
volt vxorem filio quantum potest ad eam rem fa
cere volt nouum Gynœcium: dicitur & Gynœ
conitis. Aemilius Probus in prohoemio operis.

Materfamilias apud romanos primum locum tenet ædium: at
q̃ in celebritate versatur: quod multo aliter sit in græcia: nam
neq̃ in cōuiuium adhibetur nisi p̃p̃inorum: nec sedet nisi in
iteriore parte ædium: quæ Gynœconitis appellatur: sit autē ob
Oeco quod est habitatio. Vñ Oecos domus dicitur: hic Oeco-
m̃ administrator rei familiaris: Oeconomia administratio rei Oeco-
domesticæ. Synœcus cohabitator: & Gyni gynœcos mulier Oecos
est Andronitis autem est virorum. Vñ alexander molossus di = Oecono-
cere vt ferūt solitus est se in Androniti Alexandrū macedonē i mus
gynœconitin profectū: cū ille aduers⁹ Italos gentē bellico = Oeconōia
fissimam hic i Persas & barbaros imbelles exercitū duxisset. Vi Gyni
trui⁹ in sexto: Andronites dicuntur q̃ in his viri sine iteipella Synœcus
tionibus mulierum versatur. Andros enim græce virū notat. Andrōitis
hic Androgynus qui Hermaphrodit⁹ ex viro & foemia vt scri. Andros
bit Plinius de quo Pulex poeta elegāter.

Androgy
nus
Herma
phroditus

Cū mea me genitrix grauida gestaret i aluo
Quid pareret fertur cōsuluisse deos:
Mars est phœbus ait: Mars foemia: Iunoq̃ neutrum:
Cumq̃ forem natus hermaphroditus eram.
Quærēti fatū Iuno hic ait occidet armis:
Mars cruce: Phœbus aquis: fors sua quæq̃ tulit:
Arbor obūbrat aquas: ascēdo: dedit ensis
Quem tulerā: casu labor & ipse super:
Pes hæsit ramis: caput incidit amne: tuliq̃
Foemia: vir: neutrū: flumina: tela: crucem:

Speculum imagines reddit: eo presertim vtuñ foemiæ pluri Speculum
 mum temporis cuius apud illas minima creditur iactura purpuriss⁹
 conterentes: dum purpurisso ruborem genarum & labiorū: ce = Cerussa
 ruffa candorem colli papillarū & oris mētientes: Dum teta Tetano
 nothris in facie cutē erugantes: dum vofsellis Psillothrocpi = thra
 los vellentes: dum crinem adulterinis coloribus vt inquit Cy = Vofsellæ
 prian⁹ mutātes dum reticula aurata comis illis quas etiam inso psillothrū
 lare hoc est ad solem dealbare consueuerunt implentes: dum
 caput gemmis radantibus ornātes: & margaritis translucēti
 bus venustantes: dum vestes componentes ne rugas indecen =
 ter emittant: & mundo placere & laudari student: Cum non tā =
 tum vestimentorum nitor / cōcinnitas / & auri magnitudo / gē =
 mofaq̃ mōilia valeāt ad mulieris laudē quātū modestia i reb⁹

k ij

& boni mores: vt Aristoteles Oeconomicorū secundo veriffi-
 me & cacholice scriptū reliquit. Facetiffime dixit Plaut⁹ i mo-
 stellaria formosæ mulieri nil esse opus Speculo cū ipsa speculo
 speculū sit maximū: vt unū & pectine dētato ad comā explicā-
 dam: & auriscalpio dētiscalpioq; de quib⁹ ifra dicem⁹: calami
 stro quoq; cuspide ferrea: quā i cinericiis prunis calefacta p ci-
 niflones q cinerarii: Antias i primis crines afrōte pendulos Ca-
 proneasue anteuētulos: crispāt ad decorē: & discerniculo quo
 āte frontē capill⁹ ad discremen diuiditur: Acu etiā criali ad co-
 mas tortas cincinos & rīcula bōbicina cōtinēda in lege & sta-
 tiōe: & qua caput scalpūt cina sola: sapone gallorū inuēto: mar-
 tiacisue pilis odoratis: & lixiuio ad rurilādos capillos. Innume-
 rabiles pterea resculæ sūt de quib⁹ scribere diffusius super sedī.
 adde q; velle omnia rēfēre quę matronaz mollis ornat⁹: quę
 luxuriosus cult⁹ exposcit lōgū eēt & supuacū multa ad orna-
 tū. plurima ad oris decorē pertinet. hui⁹ gratia gumi. cerussa
 quā Strabōe autore Troglodyta; fœminę sibi diligēter indu-
 cūt: Melinū: Stibiū: Purpuriss⁹: Lomētū: fucus: alumen: lac a-
 sininū: Smegmata: Dentifricia: psilothrum: dropax: Tetano-
 thra Vosellæ: calliblephaz: cosmetica ad capillos venustādos
 & cōpluria alia parant pigmenta: Illius vero causa: Gemmæ in-
 terdum aureis vmbilicis ad ornatum capitis pectoris & brachi-
 orum compræhensæ: Margaritæ quę & baccæ: vnde monile
 baccatū vniones/ elenci/ crotalia/ coralium: succina/ esopa: mu-
 renulę/ spirulę/ monilia/ strophia/ castulæ quę Perizonia & præ-
 cinctoria: Inaures/ stalagmium: reticula: mitellę: Capital. Calā-
 tica. redimicula. fasciolę/ galericuli/ Calyptræ/ Plagulę orbicu-
 lares cancellatæ: frontalia/ dextrocheria/ torques brachialis/ a-
 nuli gemmosi/ Vestes bombicinæ argento auro diuisę/ perisce-
 lis armillę galbea spinter/ Leria/ spatia/ semicinctia quę & ven-
 tralia auro fimbriata. soculi. crepitulæ suberatę gemmis inter-
 dum variegatę matronam dimidia maiorē referentes. & id ge-
 nus plurima coemūtur. Adeo vt quicquid mundus muliebris
 vocabatur sarcinę viriles sint/ minus dico/ etiam vt inquit Se-
 neca militares. & ita quid addant ad cultum non habent ampli-
 us nec excogitare possunt fœminę/ nisi vestium crebras & pro-
 pe quotidianas ex forma specieq; mutationes/ quales hodie in-
 duunt etiam in prostibulis Diobolaribus damnandas/ quibus
 in summo patentibus fit vt expapillato pectore ne adulteris q
 dem plus sui in cubiculo quā in publico ostēdāt: hic ad rliqua

ciniflones
 pui
 Cinerarii
 ātie discer
 niculū
 crialisacus
 cincini
 cinafona
 Sapo
 martiacę
 Pilę
 Cerussa

Baccę

Castulę

Sēicictia
 Suberatę
 Crepidulę
 Mūdus
 muliebris
 Lanificiū.

quibus utilius & sibi & maritis operantur transeamus: dicturi
 primo de lanificio quod castas matronas impensius decet: Vnde
 de. T. Liuius & Ouidius ut pudicam ostēderent inuentā scrip-
 sere Lucretiam a viro Collatino iuuenibusq; Tarquinijs inter
 lucubrantēs ancillas lana oprantem; & Diuus Hieronym⁹ in-
 stituēs Virginem Demetriādē: habeto inquit lanā semper in-
 manibus vel staminis pollice fila deducito,

Colus.

Colus pensa continet e quibus fuso fila ducuntur in cuius
 ima parte apponunt ut facilius & melius nere possint id
 quod pertusū rotundū per quādam similitudinē Spondylum
 dicemus & fere ab effectu Verticillum: Plinius de Electro in
 syria quoq; foeminas verticillos ide facere: & vocare Harpaga
 quia folia paleas vestiūq; fibras rapit: Fusū Closter aragne fili⁹
 ipsa vero linum inuenit. hūc pollice infami & indice digitis ver-
 sando nētes fila deducūt: Nent etiā ad tramā lanitiū foemelle
 machinulam quādam versantes quā Rhombū non in elegāter
 appellabim⁹: Vnde Properti⁹ de Rhumbo magico: Staminea
 rhūbi ducitur ille rota: Sed meo periculo etiam Verticulū hoc
 nomine significabis a specie rhombi militaris: quo versatili
 vtuntur ad fila in glomera presertim digerenda: Pensa a pēdē
 do significant lanæ liniue manipulos quos nōdum neuit ma-
 nus super colum corpulentam extēfos vel extendendos: Oui-
 dius Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant. Fila
 quoq; denotant: Verg. de textrice: Excussi manibus radij re-
 uolutaq; pensa satis constat Hamis ferreis prius pectenda &
 ad stamen interdum: & fere semper ad Tramam: Per linū autē
 intellige & genus illud candidissimū ex ægypto quo nostræ
 mulieres Parmēses præ cæteris ad colum impēdio delictā
 & plurimum inde lucifaciunt. Cottonum nonnulli & Carba-
 sum per cōiecturam vacant. Bambacium vulgares. In docti Bābacium
 bombicem. litterati Xylon siue gossipion. hinc gossipinæ & Bombix
 Xylinae vestes olim ægypti sacerdotibus gratissimæ Pēsa ipsa Xylon
 quasilis continentur quæ a qualis per diminutionem Calathi Gossipiō
 etiam græce dicti sunt. Romani veteres quasillū Thalasionē Quasili
 eppellarūt vt scribit Varro n̄ Thalasiij nomē in nuptijs frequēta Quali
 bant ad lanificium nouas nuptas inuitantes: vt referunt Pom- Calathi
 peius & Plutarchus in probleumatibus. huic accedit q; nubē Thalasio
 tes virgines comitabā colus lana compta & fuso cū stamine. Thalassius

Spondy

lus

Verticillus

Fusus

Rhombus

Pensa

Hamis

Cottonū

Carbasus

Bābacium

Bombix

Xylon

Gossipiō

Quasili

Quali

Calathi

Thalasio

Thalassius

k iii

LIBER SECVNDVS

Acus
Phrygio

Acupictores
digitale
Forfex

Forficula
Forceps
Formum
Forpex
Forpicula
Glomera
Texendi
Ars

Deartificibus
opus

Acus ad suendum parantur & oroandum vt notat Pōpē
ius. hæ in sūmo pilulā habent: illæ forāmē: quibus vtūt
futrinx officinæ & phrygiones qui acu pingūt a phrygibus in
uentoribus dicti: nostri ex re acu pictores vocitant. Acum ip-
sam liciū: filum duplex trahētē quod Refū impellunt anulo
punctato. quem medio addentes digito digitale nuncupant:
alias digitorum est tegmentū Vtuntur & forficibus ad pānos
secandos vt in vestes componant sarcinatrices quod pallas pri-
ma docuit & domi ad plurima matronæ vt videmus: sed hæ
verius diminutiue forficulæ dicentur. Forcipe autem a Cyni-
ra primo inuenta forma idest calida fabri ferarij versare con-
sueuerūt: Vnde formidus Catonī calidus auctore festo: at For-
pex quæ rectius forpicula: cum paruula sit ad capillos tonso-
ribus datur: Texēdi vero artem ad quam pertinent Tibicines
Liciatoria. Radij pecties. Glomera quæ inuolucra: Pānus: Fo-
rago: stamen Trama: Subtegmen: Verticuli & complura alia
consulto prætermittimus. Raræ imo nullę diuites matrone: Il-
lustres regine quibus solis Gynœcia ponuntur textrices inuē-
tæ: nisi interdum relaxādi animi gratia ad Zonulas: reticula
& alia nugamenta. Cum in hoc ægyptiorum siue Palladis vt
est apud Platonem inuento sese exerceant pauperculæ mulie-
res: quæ in gurgustiolis noctes diesq; radio & pectine victū
quę ritant. Mihi præterea animus est de artificibus eorūq; in-
strumentis opus inceptum ad vmbilicum adducere in quo
diligens lector & curiosus rimator & scrupulosus indagator
compluria inuenies quæ nunc forsitan hic: & alibi inter legen-
dum non addita culpabis. Ipsorum autem artificum & eorum
præcipue qui foemellis aut seruiunt aut perplacent visum est
(ne quod diximus vanissimum crederis) hæc paucula nomina
subnectere: Aurifices: Argētarij: Bractearij Gēmarij: Cēla-
tores: Scalptores. Fictores. Lanarij. Sericarij. Linteones. Tex-
tores. Polymitarij: Fullones. Infectores. Lanifici. Carminato-
res. Pannicularij. Pelliones. Sarcinatores Patagiarij. Limbula-
rij. Phrygiones. Reticularij. Zonarij. Sutores. Calceolarij. Cre-
pidarij Vitrearij. Tornatores. Cupedinarij. Institores. Circito-
res: Nugiuendi. & Prestigiatōres inter artifices tamen non nu-
merandi qui interiecto velo supra id ipsū minutas quasdā no-
bis ostētāt imagūculas: quasi puppas loquaces ac ōnimodas
gesticularices rixantes inter se concursantesq; per ludicrum vt

quotidie videmus. Sed preterq̃ Geomantes chyromātes Me-
toposcopi Sortilegi Diuini & somnatores: coniectores ve: qui
vt plurimum Thesauros indicant & Mydæ Grassi Luculli Pe-
lopiſq; diuitias his pollicentur a quibus tñ ipsi vix palliolo te-
nus diuites/obolos petunt.

Conabula gynœcio iure danda sunt ad infantium lactem
tium quietem & educatiōem: quam præstare debēt mu-
lieres omnes etiam si erginæ fuerit lacte suo proprios filios nu-
triendo: vt sint integræ matres: vt eorum magis dilectrices: Vt
liberi quoq; ipsarum maiore desiderio & pietate teneantur: In-
fantis nanq; aliorum ex oculis illa amolitio vigore mater-
næ flagrantie sensim atq; paulatim extinguit: ipse vero affecti-
one erga solam nutricem occupatur: Ac propterea quicūq; ita
nutritus matrem videtur: amore non naturali sed ciuili & ino-
pinabili diligere existimatur. Adde quod non frustra creditum
est ad fingendas animi corporisq; similitudines lac quēadmo-
dum & semen plurimum conferre: Cauendum igitur est ad lac-
tandum ingenuum bene ingeniatis primordiis quæ adhibe-
re serua sit: aut seruilis: & vt plerumq; assolet externæ aut rusti-
canæ nationis: ne informis: ne impudica: quod præsertim in fœ-
mella obseruandum est: ne deniq; temulēta vt refert Aulus Gel-
lius in noctibus atticis: Si lacte ouium alii hēduli pilo tenerio-
re: & si caprarum agni lana duriorē vestiuntur: qd boni vel ma-
li existimas lac nutricium puerperis aluturum: Quæ non po-
test igitur lactis iopia bonis moribus & ciuilibus præditā nu-
tricem ad lactandum filium conduceret: quem vagientem fien-
temue cunarum motu/crepitaculis: puppis/cantu: & si: etas re-
quireret munusculis demulcebit: Quæ potest ipsa lac præbeat: ip-
sa vbera distenta admoueat nō. n. fœminis natura quæ nihil vn-
quam frustra mammas quasi quosdā venustiores neruulos or-
nandi pectoris causa /sed liberorum alend. rum gratia hinc ide-
affixit: e quibus papilla per quam lac transmissum educitur Ad-
monendi obiter sunt parentes: vt die Lustrico liberis suis i Bap-
tismo nomem generosum imponant ad hominis dignitatem
non nihil adiiciens: qualia sunt Valerius: Saluius/ Fulgentius:
Cato: Prudentius/ Timotheus honor dei: Charisius graciosus
Theodorus dei donum/ Athanasius immortalis/ Chrysostomus
os aureum: Polydorus multi muneris: Euthicus Fortunatus
& Faustus: Macarius beatus: Macrobius longæuus: Pam-

de nutrice
digna

Lac nutri-
cium

Mamme
Fœminis
Papilla

Euthicus

Faustus: Macarius beatus: Macrobius lōgæuus: Pamphil⁹ tot⁹
 tus amans/ prolomæus pugnator/ Theophrastus diuina eloquē
 tia: Dorothea dei munere data: Glyceriū dulcis amor: Agatha
 bona/ Camilla Ingenua: Polyxena multū admirāda vel hospi
 talis: Adde q̄ intedū diuinare est nomē inponere: quod sit mo
 rum atq; fortunæ indicium: Caueant præterea: ne pueri cum tri
 matū excesserit imodice cibis & quiete vtant: Nam pueros im
 puberes compertum est si plurimo vt ille inquit cibo nimioq;
 somno vteretur hebetiores fieri atq; hinc elici tarditamen. ac /
 eorū corpora iprocera fieri: minusq; adolescere: Cunabula au
 tem cunas & lectulos appellam⁹: vbi in crepundiis hoc est lin
 teolis vestib⁹ bullis fasciolis & id gen⁹ cæter⁹ pueros nutrire
 cōsueuerūt: Plinius in .xi. Semestris locutus est Croesi filius in
 Crepūdiis/ quo prodigio totū id cōcidit regnū. Fœminas ve
 ro ipsas ex partu recētes puerperas teste proculo iureconsulto
 nūcupam⁹/ & quod enixę fuerint puerperiū/ At mulier quæ in
 secūdis deducēdis: in cōuersione vuluæ & reliquis: puerperæ
 operā auxiliatricē præstat/ vel certe puerperiis/ ne laxatis vteri
 genitalalib⁹ claustris in terrā defluant. obstetrix dicitur: nā ser
 uie is domi ancilla: ad ornatū doniē Cosmeta nominat. Vt li
 brarias: Gerulas/ nutrices: vestispicas internūtiās quæ mediatri
 ces/ omittant: seruos etiā paternos: alumnos: formosos affeclas
 pcuratores calamistratos: & in lōgam securamq; libidinem ex
 ectos spadones (sub quibus nominibus vt inquit Hieronymus
 adulteri delitescūt. Ita vt sæpius maritoꝝ quantula sit portio:
 Hoc solum pro affectatę breuitatis necessitate sufficiat. O nos
 fœlices si sine vxoribus esse possemus. Sed non nisi fœliciores
 qbus cōrigit pudica dulcis prudēsq; Lori gēialis socia & cōiu
 ga: qualē. L. amabiliā me adeptū Deo maximo optumoq; op
 tumoꝝ opitulanti grauissimas ago: gratias: quā id horæ cubi
 culum iūratem nō possum non sequi: & ipsū mox cubiculū pseq

Cunabula
 Cuna
 Crepūdia
 puerperæ
 puerperiū

Obstetrix
 Ancilla
 Cosmeta
 Librariæ
 Gerulæ
 Nutrices
 vestispice
 Internūtię
 Onos
 fœlices

CVBICVLVM CAPVT VI.

Cumba
 Cubilia

Cubiculum quod a cumba quam lecticam sabini vacabāt
 deductum videtur autore Ponpeio antiqui a cubādo lo
 cum dixere vt scribit Var. Vbi stractis cubilibus id est lectis cu
 babant: Seneca ad Luciliū. Quid profunt multa cubiculat in
 vno iacetis iuxta quam sententiam ipse vno contentus ad ex
 cusationē hęc adiiciā q̄ mltā vult cubica q̄ p̄les cœnationes q̄

culinas & cætera ponat vt lubet: singulosq; hēbit archetypōn. Dormito-
 Neoterici dormitorium/cubiculum/camerā appellant: quā di- rium
 & tione etiā vti sunt veteres sed in alio significatu: nam cameræ cubiculū
 tectæ sunt deuexa & incurua vt testant̃ Seruius & Marcellus. Camer a
 Hinc cōcamerare. Papinius in siluis. Effulgēt cameræ vario fa- Cōcame
 stigia vitro: in species animosq; nitēt: nā vitæ cameris addi coe rare
 ptum scribit Plinius: & Seneca ad Luciliū xiii. Nisi vitro iquit Testudo
 abscondit̃ camera. Fiūt aut̃ per testudinē q̃ in ædificiis dicitur
 solariū deuexum a forma testudinis aquaticæ vt autor est No-
 nius: Vergilius. In foribus diuæ media testudine tēpli: nōnulli Fornies
 fornicē dixere a Democrito vt volūt excogitatū. Hic fornicari
 est assumere speciē fornicis. i. curuaturæ. Plinius in xvi. Popu-
 lus cōtra oīa iferiora pandat: palma e cōtrario fornicat: fornicē Fornicariē
 alias lupanar vocamus a fornicib⁹ & criptis in quib⁹ pstabāt Fornicari
 meretrices: Hic fornicariæ: & fornicari meretricari ē soluto cū
 soluta coeunte: vt distingūt Theologi. At viri & vxoris ad dor-
 mitionē locus græca dictiōe Thalamus nuncupat̃. Inde Epi- Thalamus
 thalamiū facer hymnus i nuptiis: quale Apollo primus cecinit Epithala-
 cū Thetis Peleo nupsit. A cubiculo vero cubicularis vestis: & mium
 cubicularii quos ad ministeriū cubiculi hñe preserti pñipes cō- Cubicu-
 sueuere. Vitruuius coet̃ thalamū vocat vnde procoetion anti- larii
 thalamum dicemus: vt apud Pliniū in epistolis: nisi legendū sit Procoetiō
 potius procestrium vt notauimus. Antithala-
Lectus in quo cubantes quietem capimus: vel a collectis mus
 herbis: vt atiqui factitarūt: vñ & torus: vel potius q̃ fati Lectus
 gatos labore diurno mortales ad se alliciat: autore Pōpeio. Ful-
 cri quoq; nomē sortit̃. Seruius. Fulcra summas lectōr partes Torus
 interpretatus est apud Verg. illud. Eulget̃ genialib⁹ altis aurea Fulcrum
 fulcra toris. Ipse vero existimaueri fulcra: vel ipsā structurā: vel
 spōdas toralis structure significare: a quib⁹ fasciæ q̃ lora apud Spondæ
 maiores ducebant̃: veluti nūc apud nos asserculi ligna quadra Lora
 ta: tabellis ingestis/culcitrās/lintea/& reliqua lecti stragula susti-
 nere solent: cum fulcire sit sustinere. Aulus Gellius de flamine
 loquens. Neq; apud eius lecti fulcrum capsam esse cum strue
 aut ferro oportet. Suetonius in Claudio. Adhibebant omni
 coenæ & liberos suos cum pueris puellisq; nobilibus qui more
 veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. Non impro-
 bandam tamen censeo illorum opinionem qui fulcra lecti pe-
 des dixerunt: hi græce Clinopodia. nam clini lectus & Clini-
 dion lectulus. Clinopalen Domitianus coitus frequentiam & Clinopale

LIBER SECVNDVS

- Lectistrator** assiduitatem vocabat: velut lecti palestram: a lecto lectistrator erit lecti concinnator: veluti a lectisternio lectisterniator apud Plautū & Lectica a lectulis nomē accepit qui in ea cū puluillis sternūt. Inde lecticarii qui lectica Hexaphoro Tetraphoro vel octophoro tā peregre q̄ in vrbe rure/ successuue dominos portant: vñ Periphoreti quasi circū latiles q̄ lectica circumferātur dici possunt.
- Periphoretus**
- Scānum**
- Scabellū** **S**cānum & scabellū quid significant dilucide ostēdit. M Varro i libris linguæ latinæ: vbi ait qua simplici scanfiōe scandebant in lectū non altū scabellum: in altiorē scānum: de scanno aliter supra: subiiciūt & pedib⁹. Ouidius in arte: Et caua sub tenerum scanna dedisse pedem. Vnde quod græci hipopodion: latini & suppedaneum & scabellum appellant.
- Hipopodion**
- Suppedaneum**
- Culcitra**
- Tomentū** **C**ulcitra ad quietem parata dicit̄ q̄ in ea tomentū rasura e pannis lineis a fullone carduis detracta inculc̄ ē. Mac. in satur. de dictariis augusti. Relata inquit ad se magnitudine æris alieni quam quidā æques ro. dū vixit excedentē ducētes celauerat culcitra emi cubiculatē in eius auctione sibi iussit: & præceptū mirantibus hanc rationem reddidit. Habenda est ad somnū culcitra in qua ille cū tantum deberet dormire potuit. Per hyemem plumea culcitra commodior: æstate lanea vel gossipio repleta quæ Matta/ vtilior habetur: & talis qualē Senecæ Attalus preceptor laudare solebat: quæ corpori resisteret: & in qua vestigium apparere non posset: ad hoc nonnulli culcitram e corio ventosis foliis spiritu tumefactā ad cubitum substernunt: & foliis nomine appellāt: Tometum vero ipsum farcimē dicitur culcitrae ex quacūq; re: siue ex fœno & palea: siue ex coma harundinum: quod antiqui Circēse: siue ex pluma olorina gallinacea anserinaue: seu ex ylino vel lana fuerint refertæ: quales commendarunt: olim e lingonico tomento. Hic Martialis Oppressæ nimum vicina est fascia plumæ: Accipe ligonicis vellera rafa sagis. Suetonius in Tiberio Druso autem adeo alimenta subducta: vt tomentum e culcitra tēptauerit mandere. Ferunt Heliogabalum imperatorem non cubuisse facile in acubitis: nisi quæ pilum leporinum haberent: aut plumas perdicum subalares: sæpiusq; mutasse culcitra. Augustū Cæsarem contra non cubuisse quidē toro nisi humili & modice istrato.
- Matta**
- Ventosa culcitra**
- Circense**
- Ligonicū**
- Tomentū**
- Cervical** **C**ervical pluma refertum subiicitur capiti: vnde a ceruice teste Prisciano nomen accepit: namq; eo delitiæ processere: vt sine hoc istrumēto durare iā ne viros ceruices possunt

Martialis. Tinge caput nardi folio ceruical olebit. Perdidit vnguentū cū coma pluuiā tenet. Scribit Suetonius in lecto Neronis adhuc pueri circa ceruicalia depræhēsa. serpētis exuuias fuisse quas in armillis auro inclusas aliquādiu gestauit.

Puluinus & hypocorisma puluillus a pluma vt puluinar Puluinus. Apuleius in asino auro: Quattuor eunuchi cōtestim pul hypocorif uinis cōpluribus ventose tumentibus pluma delicata terrestre ma nobis cubitum perstruunt. sed & stragula veste auro ac murice puluillus Tyrio depicta probe consternunt: ac de super breuibz admodū: sed satis copiosis puluillis: aliis nimis modicis quis maxillas & ceruices delicate mulieris suffulcire cōsueuerūt supstruūt Plinius in. xxxiii. Sūmæ apud exteros licentiæ fuerat poculo aureo puluino subdito Philippū Regē dormire solitū: Et Seneca scribit de beneficiis secūdo. Archesilaū se teste contentum amici pauperis & paupertatē dissimulantis verū ægroti saccu- Puluini lum pecuniarū puluino subdidisse. Puluini ad sedendū quoq; Equestria. positi. Iuue. Equestria notans de puluino surgat equestri. Præ- Areolæ terea & Areolas terrā elatā inter duos sulcos in hortis hoc no- porcæ mine significamus: que porca a porrigendo in agris diceſ. Alii porcas sulcos vocant in segete rariores.

Toralia ad vsum thori vt nomen indicat autore Marcello Toralia fuere. Hora. In ser. Et tyrias dare circū elota toraliavestes Super linteola nāq; ponere solem? Stragulas vestes purpureas quæ tyrias appellat: vel cādidas vt p̄statē decet: seu virides pictas & verlicolores: & Nonius Plagæ inquit grande linium plagæ tegmē: quod nunc torale vel lecticariā syndonē dicimus: qua- plagæ rum diminutium est plagulæ: vbi per syndonem lecticariam syndones. pannum lineum ad vsum lecti accipere possumus. Hoc eni no- Lodices. mine signantur elino panni albicantes: quos ad vsum tori Lodi ces etiam nonnulli dici posse existimarunt. Mar. Lodices mit- ter docti tibi terra catulli: Item suo disticho. Nudo stragula ne Stragula toro paterent. Iuncte nos tibi venimus sorores: sed toralia etiā omnia lecti stragula vocamus. Primus omnium priuatorum Heliogabalus postea ro. imperator toros aureis toralibus textit vt scribit Lampri. Stragula ipsa a sternendo notant quicquid culcitre sternitur. autor Varro. Plinius in Orchomeno tota subruunt arua talpæ: quarum epellibus cubicularia vidimus stragula. & Tranquillus refert Claudium Cæsarem neminem visi- Vestes stragulae: tasse egrū: nisi prius explorato cubiculo culcitrisq; & stragulis gulæ: prætentatis & excussis: Præterea stragulas vestes aulea & ta- Aulea

Instratum tes vocitamus. Iurifconsultus instratum omnem vestem quæ sternitur appellat.

Gausape **Centones** **G**ausape genus est stragulæ vestis crassioris vtrinque villos habentis: vel vna tantum e parte: cui non dissimiles sunt Centones. Macrobius Scrophæ cadauer sub centonibus collocat super quos vxor cubabat. Mart. de Gausape distichon est. Stragula purpureis lucent villosa tapetis Quid pdest si te cõgelat vxor anus. Amphitapetes quoque vestes vtrinque villosæ. autore Marcello qui Lucilium adducit. & Varronis testimonio vtitur in Mannio scribentis. Alterum bene acceptum dormire super Amphitapete bene molli. alii amphimala eam dixere. Plin. Patris memoria cœpere amphimala nostra sicut villosa ventralia: nam ex altera tantum parte villosa heteromala dicunt. Gausapa optima & preciosi Tapetes: ut scribit Strabo in quinto geographiæ velere patauino: exunt: tapetes ipsi tegmina sunt variis picta coloribus: & figuris Vnde Bæluata legimus Tapetia a bæluis quæ in his texuntur. Verg. Instratos ostro alipedes pictisque tapetis. Silius Italicus: Sydonio fulgentem ardore tapeta. Vellera inquit Strabo mediocria habent patauini: e quibus preciosi tapetes textuntur: ordidi in his villi Fratilli vocantur quod per terram ferantur.

Amphitapetes.

Amphimala
Heteromala.
Tapetes
Beluata

Fratilli:
Aulea

Aulea stragula versicoloria: ut scribit Seruius enarrans Vergilianum illud. Aulæis iam se regina superbis aurea proposuit spoda: sic ideo dicta sunt quod in aula Attali regis pergamenorum in Asia primo inuenta fuerint: Babylon quidem colores varios picturæ prima vestibus dedit hinc babylonica. Petronius arbiter de pauone: plumato amictus aureo babylonico: at aurum in texere in Asia Attalus Rex inuenit: vnde nomen attalicis. Propertius Porticus aulæis nobilis attalicis. Silius: quæque attalicis variata parte. Aulæis scribuntur aculei: postea decedens per. ro. reliquit heredem. cuius ut inquit Plin. hereditas romanorum mores afflixit: ita enim opulentiam externam amare & non solum admirari didicerunt. Inter aulea sunt quas cortinas ecclesiastici scriptores & vernaculi appellauere. Sunt siparia ad scenas exornandas: sunt & quæ Peristromata dicuntur: picta & versicoloria. Vnde apud Plutarchum legimus. Regi persarum Themistocles respondisse. Sermones hominum peristromatis versicoloribus similes esse. Et. n. ut in illis cum extenduntur ita & in his formas figurisque apparere: contractis vero abscondi easdem atque corrupti: quare sibi tempore opus esse. Cicero in philip. ii. conchiliatis Cn. Pompei peristromatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Et Plautus. in pseudolo. Ita ego

Cortinæ
Peristromata
Siparia

vestra latera loris faciā vt valide varia sint : vt ne peristromata
 æque picta sint cāpanica: Sunt & quæ Peripetasmata ad ornā Peripetaf
 dum locū suspensa extēdūtur : Intellexit de his Horatus in sa- mata
 tyris Interea suspensa grauēs aulea ruinas in parinā fecere tra-
 hentia pulueris atrā: M. Cicero sexta in verrem. Quid illa atta-
 lica tota sicilia nomiata ab eodē Hieo peripetasmata emere ob-
 litus est . Stragulis vero ad vsum tori non tantū lineis laneisue
 pictis & bombicinis vrūtur: sed eo deliciæ luxus processere: vt
 Drauci quidam Paticiue præ ceteris Illiterati : e fece olim etiā
 triuiali cum fortuna non cecutiret : nunc vero podice leui vel In luxum
 mentula sesquipedali inter patricos præfides antistites adnu-
 merati nō nisi argēto auroq; intexta fastidiāt : præterea quod
 peius quod detestabilius Conopoea. peristromata: terrestriacq;
 stragula. Non satis fuerat inaurare parietes & lacunaria versico-
 loria facere: pauimenta: argentea aureaq; veste contactū som-
 nos capere : voluit & luxuria vt nihil deesset bōbicina stragula
 argētū & aurū calcare: quorum multi Ingenui/ litterati/ bonisq;
 moribus pauperes ad victus necessaria fortuna vere cæca ad-
 uersante indigentissimi emergere non possunt & per Xenodo-
 chia ab Hircano primū cōstituta : per compita etiam sæpicule
 animas ponunt : hoc tamen vnum ad cōsolationē accedat: qd
 oīm fere istorum quos incedere e latos vides bracteata fœlici Fœlicitas
 tas est. Inspice (bonos sēper excipio) & scies sub ista tenui mē- Bracteata
 brana dignitatis quātū mali iaceat: inspicere ac penitus cōsidera Arietes
 & videbis totitem esse aurato vellere arietes: Igitur quotidiana aurati
 eorum ora dicere inuenias : ratiōibus multa prodige profusa:
 & in semet nihil: plane quidē villas opipare: vt inquit Apulei⁹
 extruūt & domos ditissime exornāt : sed in hac rerum affluē-
 tia nihil est indignū præterq; ipse dominus ædiū. Illas itaq; ædi-
 ficiū species in quæ tanta profuderunt amœnissimas & ex-
 tructissimas deprehendas: aulas/ æmulas vrbium cōditas: do-
 mos vice templorū exornatas familias numerosissimas cala-
 mistratas : opiparum supellectilem : omnia affluentia. omnia
 ornata: præter ipsum dominū: qui solus Tantali vice in suis di-
 uicijs Inops/ egens/ pauper/ non quidē fluentū illum fugitiuū
 captat & fallacis vnde siti: sed verē beatitudinis & sincere vite
 & prudentie fortunatissimæ esurit & sitit: Sed iā noslare non
 sine musis/ paruulo contenti hos intra septa refertissima vere
 esurientes relinquamus: & interim sub conopœo altiore iam
 nocte securi dormitum concedamus .

LIBER SECUNDVS

Conopœū **Conops** **Conopros** **hercules** **Cubitus** **pronus** **Cubitus** **supinus** **Cubādi** **ratio** **Somnus** **Conco** **quare** **somno** **Forensia** **exertitatio**

Quoniam Onopœū genus est tentorii linei lanei vel bōbicini: quod ad euitandos culices & muscas circalēctos expli-
care cōsueuim⁹. Horatius in milites romanos inuehēs: interq;
signa turpe militaria sol aspicit conopœū: Proptius i tertio de
Cleopatra. Fœdaq; tarpeio conopœa tēdere saxo: eo. n. preci-
pue vtebātur Alexandrini: quia ibi ex nilo culices abūdant:
vt refert Herodotus Nā cenops græce latine culex: hīc a Stra-
bone geographici operis. xiii. dīctū est conopium Herculem
œteos colere qm̄ eos a culicib⁹ quos conopas vocāt liberauit
Disposito autē ornatq; lectulo qua ratiōe cubādū sur-
gendūq; sit: & quid postea ciuilit̄ faciēdū breuiter scri-
bere non īdecēs fore existimaui: in faciē igitur pron⁹ dormiat
qui stomacho imbecillis est: quo in nūero magna pars vrbano-
rum: omnesq; fere litterarū dilectores inueniūtur. Id enim di-
gestionē adiuuat: nec finit pituitā ex crescere calorem naturalē
augendo: Supinus sōnos ne capiat qui sane mētis est. Is nāq;
cubitus stomachū lædit: Apoplexiā grauioreq; sæpicule mor-
bos inducit: cū cerebrum nervos ac renes fluidus humor infi-
ciat: fœtidūq; oris halitū facit: Primo autē sōno homini qui
sanus est: qui bene valet: in latus dextrū mox in sinistrū quies-
cere vtilissimū est: vti hūmeris semper & capite elatis. Iūnus
ipse qui sopor & grece ὕπνος est animi in medium sese reces-
sus. Qui bene concoxit mane tutissimē surgere potest: cui sto-
machus ex indigestione crudū ructat is quiescere ī lectulo atq;
palulū redormire vt monet Cornelius celsus: & sic coquere sō-
no corpulentia q̄ firmitati sit vtilius: Ideo athletas volebant
cibos ambulatione perficere: & peruigilio cibi præcipue vin-
cuntur. Vbi autem quis surrexerit leuare si potest aluum debet
excreando continue mucosē pituitā saluam: si quam noctu
conceperit: capillum ad verticem vorsum pectere: auriscalpio
sordibus verminantibus aures purgare: nares emungere: Os
aqua præserti æst̄ate fouere: lauare manus & faciē: sudarioq;
lineo & extergere & puluiscula vnguinē laticēue odorato lini-
re aut irrorare poterit: mox vestibus forensibus corpori ad ig-
nem si pruinosa hyems fuerit decenter apratis ædibus exire:
Rei diuinæ (vt se gratum exhibeat) interesse: pro salute deo
preces fundere: pro peccatis oblatiunculam clymosinalem ex-
rogare: hinc exercitationi se tradere debet: quæ teste Fortuna-
tiano si quid idigestū adhuc īsederat deducens corp⁹ firmat:
& lōgam adolescētiam reddit: ita tamē ne lassitudinē inducat

Optimū igitur erit equitare quod coxis & stomacho prodest: Equitatio
hortos irriguos & pomaria suburbana comitib⁹ catellis ad ve- Pugillato
nationes inuifere. lactu missiliū: folle pugillatorio spiritu tumē- ri⁹ foliis
te: pila trigonali p̄dura: quā nunc Florentinā ac paruulā appel- Pila trigo-
lant: & cursu modice: vt est apud Auicēnā sese exercere. Nego nalis
cia sua amicorū/ cliētū/ reipublicæve curare. Domuitionem vt Domuitio
prandeat deinde capeffere. Ipse cibus simplex sit vtpote homi-
ni vtilissimus aduersus pluriās egritudines: coaceruatio nāq;
saporū pestifera: & tot cōdimēta ad edendū saturos cogētia p/
niciosiora credūtur: vnde Diodorus Ichthyophagos tradit vi/
tā per oē fere tēpus sine morbis ducere q̄ simplicī pisciū cibo
vtantur. hinc Socrates suadere solitus erat illos cibos potusq;
vitandos qui vltra sitim famemve sedandā producāt appeten-
tiam Cauere preterea oportet ne nimia festinatione deiciatur:
ne desiderīū edendi: quæ est peredia & Orexis modū excedat. Peredia
Conferret igit̄ sanitati cōseruandē: & ciborū minutatim illa di Orexis
uisio: quæ facit vt calor facilius cōficiendo expediat: vt Aristo. Ciborū
autor est: & a cibo sese subtrahere cuius excessus corpori putre/ Excoffus.
factionem inducunt. Auicennas vehemens inquit repletio in
qualibet dispositione vitanda: siue ex cibo: siue ex potu proce-
dat. quæ crapulæ nomine quandoq; significatur. Sūpto aut̄ ci Crapula
bo ab oī corporis cōmotione vehemēti: & onimi mentisq; agi-
tatione horis ad summū duabus supersedendū est: mox dōmē Nox
stica tractare: & si altius sol progressus longiorib⁹ dieb⁹ noctē Meridiari
terræ ymbrā tardauerit meridiari. i. meridie dormire: p̄cipue Somnus
sumno quiete placidissima sponte subrepēte. Illoq; citule fuga
to ad animi relaxationē: nō (vt aleones) ad auaritiā tesseris & al Aleones
ueolo: siue latronib⁹ isidiosis: pictisue tabellis ludere: vel cellā
librariā intrās legere: vt plus sciat & melius poterit. hinc domo
exire ad venationem: vel ad negocia reuertiq; postea & mēbra
prius mensa dapibus frugaliter instructa: deinde lectulo splen-
dide delicatæq; strato saltē post sesquihoram a cœna recreare:
qd̄ ciuile erit & prosperrimæ valitudini cōseruandæ plurimum
cōducet. Sed in primis & ante oīa obseruet qui diutius qui cō/
stantius valere & viuere cupit: ne passerculos ne gallos gallina Coitus
ceos imitetur: quib⁹ coitus est frequētior. Hippocrates diuina Cantes
vir scientia coitū venereū morbi caduci speciem existimauit Et Grapald⁹
Cantes mihi proauus paternus iuriscōsultissimus ac philoso-
phię nō ignarus: interroganti p̄ iocū qñ coeundum esset serio
respōdit: Cum te ipso fieri volueris iufirmior: possem multoq;

Cōcubit⁹: ad id citare testimonia: vnū hoc Cornelii celsi: vt modestiæ p
 pinquius non omittendū: cui ad stipulatur Petrus aponēsis cō
 ciliator. Concubitus neq; nimis concupiscendus neq; nimis p
 timescendus est: rarus corpus excitat: frequens soluit. Idem in
 Coitus. terdiu peior est noctu tutior: ita tamē si neq; illum cibus: neq;
 Nocturn⁹ hūc cū vigilia labor statim sequitur. Sed & idē Cornelius hye
 Diurnus me inquit Venus nō æque pñitiosa est. Vere tutissima: nec esta
 te nec autumnō vtilis: tolerabilior tamē autumnō: æstate vero
 si fieri potest ex toto abstinendum est.

pecten
Capillitiū
capillamē
tum
pediculi. **P**ecten quo capillus explicatur. Calphurnius in bucolicis
 Nais & implicitas comebat pectine comas. Capilli enī a
 quibus capillitiū & capillamentū pectēdi sunt: præterea semel
 in hebdomade lixiuio saponeq; lauandi ad immunditiam tol
 lendam ex humiditate proueniētē quæ pediculos in aliqui
 bus generat: nam semp humidū est caput propter cerebrū qđ
 humiditate abundat Vnde & capillos habet: vt scribit Aristo
 teles in probleumatis & in secundo de partibus aīalium. Sunt
 tamē qui vel ad sanitatē: vel ad crines dēnigrandos caput non
 lauent: prima capillorū tincturam Medea vt est apud Eusebiū
 euangelicę præparationis decimo excogitauit. Cōmendatur
 epapheresis a mollibus coma gradatim formata: oportet & il
 los tondere: barbā quoq; radere italico ritu quę & vestis: Vnde
 inuestes dicunt: & vesticipes. Ad hæc parandus est tōsor cum
 nouacula & forpiculis: quibus etiā vngues secat: vnde Reseg
 mina cadunt & vibrissas pilos e naribus tollit. Tonsores ipsi
 in Italiam e Sicilia venire post Romā cōditā anno quadringē
 tesimo quinq;gesimo quarto: adduxit. P. Lucini⁹ Mena: autor
 Varro: antea intonsi fuere. Ouidius in fastis. Hoc apđ intonsos
 nomen habebat auos. Primus omnium radi quotidie instituit
 Radi quo
 tide. Africanus: sequens Diuus Augustus cultis vsus est. Post an
 nos autem ter septennos flore genas vestit iuuenta: vt est apud
 Barbati
 puberes Macrobiū & Censorinū. Nos tamē ante vigesimū barbaros
 vidimus. Pubescere vero quarto decio testis est Aphrodisęus.
 Chalcidius in Thimeū Platonis: & iureconsultus. Pecten itē
 quo vtuntur textrices Oui. Illa etiā stantes tadio percurrere tel
 las Erudit & rarū pectine densat opus: Pecten quoq; rastellum
 plectrum. Idē: Hęc mō verebat cū raro pectine pratum: & cratē notat dē
 tatam ltilis ferreis. Pecten etiā plectrū quo in citharis pulsan
 dis chordas tangimus. Silius. dulcius Oeagrios pulsabat pecti
 neriuos. Et pectines pisciū genus sūt q salūt & extra yndas

volitant seqꝫ ipsi carinant. Horatius. Pectinibꝫ patulis iactat se molle tarentum. Pectines item e ferreis stilis quibꝫ ad linū enodandum ad lanam canabeā ac stupā explicandā vtuntꝫ restiarii in primis: lanarii: & domi scemellæ. Plinius in. xix. hamos appellat: nā de lino loquēs Pectitur iquit ferreis hamis. At i hoīe pecten dicitur sub vmbilico pilis hirsutus. Iuuenalis. Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Hami

Sudarium linteolum dicitur ad sudorē tergendū vnde nomen & diminutiue sudariolum quo nares emūctas purgamus. Catullus ad Marrucinum. Nā sudaria sethaba ex hiberis miserunt mihi muneri Fabullus & Veranius: hæc amē necesse est. Itē remitte pallium mihi meum quod inuolasti sudariumqꝫ sethabū: Suetonius de Nerone fugiente ex vrbe. Adoptoqꝫ capite & ante faciē obtento sudario equū ascendit quatuor solis comitantibꝫ: & mox ligato circa collum sudario per dierit in publicum. Commendantꝫ e Rhemēsi tella subtilissima ex lino a rhemis populis galliæ qui adhuc extant cōmunicata quoqꝫ aliis galliæ populis retriui gloria.

Sudarium
Sudariolū

Speculum quod i eo homines imaginem suam immo se ipsos fere aspiciunt ex verbo ātquo: Macr. de Hortēzio: fuit enim vestitu curioso & vt bene amictus iret faciē in speculo quærebat: vbi se intuens togam corpori sic applicabat vt rugas non forte sed industria locatas artifex nodus astringeret. Trāquillus in Caligula: Vultum ad speculū cōponebat in oēm terrorē ac formidinē. Seneca in q̃uestionibꝫ naturalibꝫ iuentū fuisse scribit: vt homo seipsum nosceret: deformis in speculo intuligeret quicquid corpori deesset redimendū esse virtutibꝫ formosus vt ifamiā vitaret: iuuenis vt flore ætatis admoneretur: illud tempus esse discēdi & fortia audendi: senex vt indecora carnis deponeret: & de morte aliquid cogitaret: ad hoc rerum natura facultatē nobis dedit nosmet ipsos videndi: fons cuiqꝫ perlucidus aut leue fixum imaginem reddit: Hic Socrates discipulos suos speculis vti voluit: autore Laertio: vt q̃ formosus esset curaret impendio: ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui turpis operam sedulo daret: vt virtutis laude vt i turpitudinē regeret. At Demosthenes græce princeps eloquētiæ ante ipsum speculum quasi ante magistrum causas meditata batur: & a speculo (quod nos cum orandum est sæpicule facimus) pronunciandi congruentiam petebat. Specula autē quæ primo primum sydone inuēta sunt: optima aqua maiores fuere brun-

Rhemenſi
stell.

Speculum

Inuentum
speculumTempus
discendiNaturale
speculum
SpeculæFormosus
notet

Specula

primo
Brūduſina

Argenteo
primoCaua spe
culaOcularia
Cōspicilla
Specilla
Auriscal
pium
Dentiscal
pium
Dentifrici
um

Muschus

Stymmata
Hedismata
Migmata
Diapasma
ta

Exotica

dufina stāno & ere mīxtis: nam stānum vitro additum lucida reddit vt scribit Aphrodisēus. Prēlata mox sunt argentea: pri mus fecit Pasiteles magni Pompei etate: nuperq; credi coeptū est certio rem imaginē fieri auro appposito auersis. Caua specula maiorem iusto imaginem reprēsentātia: si aduersus solis radi os teneantur appositū fomitē accēdunt. Fiunt & paruula quo dam mō specula e vitro quibus seniores prēserti vtuntur: vt cla rius videant & melius: cū oculis adhibita res maiores ostendāt ocularia ttiuales: litterati conspīcilla dixere & Specilla.

Auriscalpium est scalpendis auribus & sordibus extrahē dis accōmodatum: veluti dentiscalpium dētibus. Mar. in apophoretis de auriscalpio prēmīssō lēmate. Si tibi morosa prurigine verminat auris. Arma damus tantis apta libidinib⁹ Item de dētiscalpio. Lentiscū melius sed si tibi si ondea cuspis Defuerit: dentes penna leuare potest. Dentifriciū vero medica men est ad dentes potissimū dealbādos: quod fit e pumice/cad mia/cinere/cornu/ceruini & sale armoniaco: vt scribit Galen⁹ in pharmaceuticis: sed nobilius ex margaritis in pollinem reductis.

Unguenta e diuersis vnū odorem sortita sunt autore icer to: cū prius per se fragrarent singula: veluti opobalsama stracte: Moschos qui vulgo muscus. Ratio faciendi duplex vt iquit Plī. in. xiii. succus & corpus: olei fere gñibus. hoc odo ribus constat: illa stymmata hęc hedismata dicunt. At e siccis odoribus diapasmata. Nam feces migmata nominant. Iliacis tēporibus nō fuere. Primū quidē se iuenisse refert castris Darii expugnatis Alexandrū in reliquo apparatu cepisse scriniū yn guentorum nec cōstat qñ primum romē penetrauerint. Antio cho certe asiaq; deuictis vrbis anno quigētesimo sexagesimo qnto. P. Licini⁹ Crassus Iulius Cæsar cēsores edixerūt ne quis ynguēta vēderet exotica: q̄ sunt externa. At postea voluptas ut honestissima est admissa: adeo vt lini nō solū: sed p̄fūdi quidā voluerint. L. Plotium proscriptum a triumuitis in Salernitana latebra odor ynguēti p̄didit. Vidimus inquit & vestigia pedū tingi quod. M. Othonē monstrasse Neroni principi ferebant. Primi aut Parrhi (vt aiunt) commendandi halitus gratia odo ramentis vsi sunt. In alabastris optime seruant superuacui p̄fē cto luxus habenda. Illico enim expirant & voluptate aliena par rantur: nam qui odorē gerit ipse fere non sentit: hinc Socrates in balneis pedes ynxit in aerem a capite ynguentum spirare di

cens: a pedibus vero in nares puenire. Vtūtur his & hac nostra
tempestate: sed præsertim puluisculis inter quos Cyprii con- Cyprius
médant: & liquoribus odoratis/ Apud antiquos etiam mortuis Puluis
adhibita sūt: vñ exiit illud Ennianū Targnii corpus bona fœ- Myrra
mina lauit & vnxit: & Maronis musa cecinit: corpusq; lauāt fri myrropola
gētis & vngunt. Pinius de vnguētis scribens/ honos hic ad de Myrropo
functos pertinere cœpit. Græci Myrra dixere a qb⁹ Myrropo- lium
la vēditor/ Myrropoliū taberna/ & Myrrotheciū vnguētōz re- Myrrothe
positoriū/ nomen acceperunt. cium

Arcam & hypocoristicos arculam vt Varro siue arcellam Arca
vt Pompeius: dictam existimant qd ab ea clusa arcetur fu Arcula
res: nā qd cūq; in ea fuerit dūmodo rclusa nō sit tutissime habē Arcella
Arcas & mensas argēteas primum habuisse Heliogabalū scri- Capla
bit Lāpridius: ex græco Caplas vocitamus & diminutue capsu Capsula
las & capsellas. dicimusq; caplas libratias: numarias: farinarias Capsella
vestiarias: in quibus libri: numi: farina: vestes cōtinent.

Vestis a velando vel posi⁹ vt. M. Var. sentit a vellereno- Vestis
mē mutuatur qd est vniuersę ouis lana sic dictū qd añ tō Vellus
furam lanam vellebant vt idem tradit in re rustica: generale est Vellus
vocabulum omnium qbus corpus tegit. Sed & stragulas vest Vestimētū
es dicimus: vestimentū vero vestis pars aliqua: vt placuit Pom- Vestitū
peio: Vestitū nomina alia a forma alia ex græco: multa a colore: Noia
nōnulla aliis a causis sūt deducta. Vt Cyclas Diplois/ abola/ ame rhenones
tisthyna: emdronys: multicia: Rhenones/ pelliceæ: saraballa. Ephestirs
Monocoris/ dibapha. purpurea. conchyliata quę Osttrina ab Scutulata
ostro/ Tyrianthyna/ hyacithina. Rosea. coccina/ lanthina viola Vndulata
cea. Leucophea. Noegiū. balia/ chloreia/ crocota/ chlamys. lēna Lanerum
q̄ chlēna sagum/ lacerna/ ephestris quę vt plurimum diuisa su- lat⁹ clau⁹
perinducitur armis. Paludamētum/ synthesis/ Scutulata scutu Stola
las Vndulata quę fere Cymatilis vndas vt Symballota/ Virgu Limbus
lata virgas lineasue exprimentes/ Polymita/ pexa/ cui contraria Instita
Depexa trita/ amiculum/ strigium/ lanerum e succida lana/ Biff Penula
acia: mastruca: colobia. Epēdyte: epitogiū: palium: phrygia: at Scortea
talica: galbanum: prætexta: clauus vñ latus clauus senatorius: Cāpestre
trabea: toga: Poderis: Recinium: peplum: stola Talaris & fæmi calopodia
nea quam ambit limbus vel instita: cuculus: penula ad iter & Sādaliū
pluuia quę scortea: Mātellis: forentia: Dalmaticæ: suparum versico
tunica: camyseia: subuccula: interula: intusium: caligæ: tibialia: lores
succinctoria perizoma cāpestre quod subligaculū. Braccę Co Vestes
turn⁹: socc⁹ & diminutie soccul⁹: crurules: Pedules: calopodia

Galerus
Pileum
Capitium
Thorax
Aluta

Calonesue Festo Pompeio e ligno: Pamtophilæ. Phæcasea. Baxeæ. Patitii quasi patētes: Calceus solea sandaliū & cōplura alia. Inter quæ sūt versicolores varios colores referētes quibus nūc p̄statē sericis vtimur Quæ secūdo bello punico mulieri = b^o olī Oppia lege vt scribit Lūius & valeri^o max. interdū sūt est Petas^o: Tiara. galerus: est pileū: ē capitū q̄b^o caput tegit: est Thorax q̄ vel lane^o siue argēro auroq̄ intext^o aut bābacinus sericusue a nobis supponit Camysie & ligulis ex aluta tenui pelle cōcinnata æratis capitib^o adnectit caligis: licet manicatus sit. Iuue. Viridē thoraca iubebit afferri: & Sueto. scribit Augu. Cesarē vsū laneo subucculē Thorace: aliter fortasse interpretabūtur id verbū nōnulli: & huic vesti magis aptū magis quadrans nōmē excogitabunt: Discere meliora non pudet: meliorib^o cederē non erubescimus: nā ingenue scribimus: & iuxta illud Priapi/ Nos uappæ sum^o & pusilla culti ruris numia. Parturiant si qd elegātius conceperint: Difficile eodē scio imo difficillimū esse non diffitebuntur vestibus dare noiā: pręter ea & rebus plusculis quibus hodie vtimur: cū quædā in totū ab antiquo ritu a veteri forma. quædā ex parte imutatae sint a nobis: & mutatae in dies mutētur: Ita vt in vestib^o diuinandum sit: nisi voluerim^o noua formare vocabula quæadmodū & noua induimus & mutamus genera vestium. Qui hodie est cycladatus cū fimbriis: in crastinum erit sine his cum scapulari tunicatus: mox lacernatus: interdū togatus: aliquādo semitogatus: nunc paragiata vestē sumet Ezomidam/ nunc sine patagio manicatā siue manuleatā. Sunt enim vestiū quædam manicatae: alię sine māicis has Ezomidæ: illas cheridotæ gręco nomine appellam^o/ non nulli macrocheras: manicaris & maxime vltra brachia & vsq̄ in primores manus vti Romę atq̄ i omni latio idēcorū fuit: unde Africanus Pauli fili^o. P. Sulpitio Gallo inter flīqua quæ illi obiectabat illud quoq̄ p̄bro dedit: q̄ tunicis vteretur manus toras operientib^o: & apud Veg. Romulus latin^o vitio dat phrygib^o q̄ manicatas vestes haberent: nā inquit: & tunicæ manicæ & habēt r̄dimicula mitræ. Scapularis vero a scapulis quas tegit nomē accepit. At patagiū ip̄m dicit quod ad sūmā tunicā assui solet: Eibriæ circa imas extrēitates. In vsu apud oēs fere magis sunt lanea vestimēta: Bombicina etiā: olim nobiliū nūc quoq̄ ifimorū sine vlla discretiōe: q̄ serica a serico quod depecit^{ur} Seres populi nominantur: siue a vermiculo q̄ Ser. dicit^{ur}: sicut Bōbicia a bōbice: Sunt enim Bōbices vermiculi ex quib^o

scapularis
Paragiū
Fimbrię
Bōbicina
quę
Serica
Sericū
Bōbices

Necyda²lus arenearum more fila emittentes ad vestes luxur³sq; Necyda²
 mortalium. Prima hæc retorquere rursusq; texere iuenit i Co³lus
 mulier Pamphile: In Ceo vt Varro: non fraudanda gloria exco³
 gitatæ rationis: vt denudet fœminas vestis bôbicina: apd nos
 ad prolē seruati in papiliones exeunt qui oua parturientes emo³ Papiliones
 riuntur. Hæc Aprili mense inter mammas a mulierib⁹ habita
 per pauculos dies vermiculos educunt: qui foliis celsi arboris
 in storiis papyraceis nutriti crescunt ad minimi fere digiti mag
 nitudinem: clariq; & translucidi facti comportantur in ramu
 los genestinos vbi pensa euomentes illa nidulo ouatæ formæ
 quo includuntur circundant: postea sole siccata arte ad fila tra
 huntur: e quibus variæ infectis vestes plurifariam & texuntur
 & componuntur. Primus Heliogabalus imperator Holoferica³ Holoferica
 veste vsus est: cui cōtraria est Subserica nō in totū serica: In ve³ Subserica
 stibus apud maiores luxuriam percrebuisse inter cætera idicio³ Luxuria in
 est exemplum L. Luculli de quo apud Plutarchum & Horati³ vestibus
 in epistolis. Plinius quoq; asserit Agrippiam Claudii pricipis
 vxorem edente eo certamen nauale indutā fuisse paludamēto
 auro textili sine vlla alia materie: Vestimenta ipsa ad corpus fe
 re oia Zonis astringimus: in quibus aurū & pecuniā portarūt Zonē
 antiqui vt ostēdit. C. Gracchus apud Aul. Gellium in noctib⁹
 atticis: hinc dicebat Alax. Seuerus imperator. Miles nō timet
 nisi vestitus calciatus & satur habēs aliquid i zonula. Sue. i vi
 telio/zona se aureoq; plena circūdedit. Apul. in. v. i. Pretiosissi
 mis moniliū & auro monetalī zonis in cicta: & in euangelio Aurum
 Nolite possidere aurum neq; argentū neq; pecuniā in xonis montale
 vestris inquit Iesus seruator: ad has nostri marsupia folles pas
 ceolos & crumenas scortas siue sericas argētoue & auro iterte Crumene
 xtas ad numismata portāda appendūt: his fibulas ex ferro ori
 chalco auro & argento addimus ad vestem subligandam: vñ
 Fibulare cingere & diffibulare discigere & fibulam resolvere:
 Statius i thebaide: torto chlamydē diffibulat auro: Bullas etiā Bullē
 ad ornatū: q̄ & diminutiue Bullulæ dicūt: vñ Zona Bullata bullulē
 & balteus bullatus. Sūt atq; Cingula q̄ nodo tantum facto idē
 operentur. Vestes aut ipsæ æstate præsertim diligēter inspiciē
 dæ sunt mouendæ ex arculis & excutiendæ p seruos vestispi
 cos quibus illarū cura est credita: ne tineis pabulum præbeant:
 nā in lanis & quibusuis lanitio confectis puluerulētis maxime
 nascuntur tineq; impendio rodētes vt scribit Aristoteles. Instru
 mentū ad hoc hñe solēt vel e lobis nulli indici vel ex fetis suillis
 l i i i

LIBER SECVNDVS

Scopina	Scopinam quā vocitant: velut antiquiores muscarium bubulū ex bouis cauda de quo Martialis . Sordida si flauo fuerit tibi puluere vestis Colligat hunc tenui verberare cauda bouis . Hinc muscarium setaceū eleganter appellare poterimus a setis suillis: vt illi a cauda bouis bubulū dixere: mirū est quod tefert Plinius. Vestem quæ fuerit in funere a tineis non attingi.
Muscarium Bubulum Mirum Alueus Alueolus	A lueus & alueolus tabula lusoria qua hic bisseño pūto illinc quadris discolorib⁹ notata vtimur ad lusum talorum tesserarum & latronum Plinius libro vltimo: In triumpho Pōpeius transtulit alueū inquit cum tesseris Lusorium e gēmis duabus latum pedestres: longum pedes quattuor . Tesserā ipsa Cubus est græce vt Iulius Pollux & Gellius ostēdūt. Talus vero astragalus a quo astragolizantes apud Pliniū talis ludentes . Latrones vero calculi nominant⁹: & schachi triuialiter: At scrupis nouē certamus in tabula: in qua vicisse est cōtinuasse suos .
Tessera Cubus Talus Latrones Schachi	
Loculi Locelli	L oculi & per diminutionē Locelli dicuntur capsulæ minorēs: in quibus nummi seruantur. Martialis in apophoretis de loculis eboreis. Hos nisi de flaua loculos implere moneta. Non decet: argentū vilia ligna ferant: Item de ligneis.
Aes alienū tum prio Rude æs Ærariū Aes sign Nomisma Numus Astragal Pecunia⁹ Bigari Quadri gari Victoriat⁹ Argentū si natū prio	Si quid adhuc superest in nostri fece locelli Munus erit: nihil est: ipse locellus erit. Apuleius lubet nobis protinus gaudii sui gerulis decem aureos: vt ipse habebat e suis loculis adnumerari: & Suetonius scribit Gaibam e peculiaribus loculis Cano tibicini mire placenti dedisse pecuniam. Numus vero sine nomisma a lege: quæ græce Nomos: non natura quippe: sed lege & principū istituto cuditur. Primus Seruius Tullius rex Romanorū æs signauit nota pecudis: vnde pecunia: nisi poti⁹ a pecorib⁹ vt Varro: nā maiores quod habebāt ex pecoribus habuerūt. Rudi ære hoc est non signato antea Romæ vsos perhibent: signatum est postea: inde ærariū locus publicæ pecuniæ: & æs alienum quod debemus. Argento aut signato ante victoriā de Pyrrho Po. ro. mime vsus. Signatū ē prio. Q. Fabio cōsule ānis. y. ante primū

bellū punicum: anno vr̄bis conditæ quingentesimo octuage-
 simo quinto Nota bigarum & quadrigarū. hinc bigari & qua-
 drigati. Liuius drusus in tribunatu tertia parte æris argento **aur̄ signa**
 mixta numum percussit signo victoriæ: inde victoriatus: Au- **tū primo**
 reus numus post annos duos & sexaginta q̄ argenteus autore **Simbella**
 incerto signatus est: hūc p̄cipue Italia bilatiola: quā Simbellā **Moneta**
 dicemus an iusti sit poderis examinat: veluti aurum & argen- **Seruate**
 tum probant Coticula an primæ an secūdæ venæ sit: vel adulte **Numos**
 rium: nam & monetam aliquando: quæ tam aurea q̄ æreavel ar **primo**
 gentea sic nominata videtur: q̄ & precii & autoris nos signi in **Coticula**
 pressione admoneat: Quicumq; inquit firmicus habuerint ho-
 roscopum sub cygno erunt monetarii id est monetæ cussores
 signatoresq; Plutus primū in vsus coaceruare seruareq; pecu-
 nias monstrauit. At balearici nec aureo nec argēteo nūmo vte-
 bant: quos ad insulā afferri etiā phibeāt causā reddētes: Gerio **Aurū**
 nem Chrysaui filium auro atq; argēto opulētissimum quon- **Pallet**
 dam ab Hercule bello expugnatum. Existimabāt enim id quod **Auaritia**
 est sese cum argēto & auro carerent facile omnes vitæ insidias **Fœnus**
 euasuros: hic Diogenes interrogat⁹ cur palleret aur̄ quia mul- **fœnatores**
 tos inquit habet insidiatores. A nūmo auaritia in mortales irrep- **qui**
 sit quæ fons & origo innumerabiliū malorum ne dicam omniū **Harpye**
 fœn⁹ quæstuosam segnitā parturit: quo gentes: vt in dies vide **Terra**
 m⁹ exhaustæ periclitant. Vnde fœneratores harpye dici pos- **Punctum**
 sunt eleganter & vere tanquā mortalium labores depascentes: **In Auaros**
 Breui nanq; omnia ad se trahunt: nec tamen vnquam (quod il-
 lis pro supplicio datur) in tantis opibus cupiditates extinguunt
 ignari terrā in quā brutoꝝ more ferūt quantulā esse mūdi pro-
 tionem: siue potius punctum vt plurimi tradiderūt: terrenisq;
 omnib⁹ quis inhæat insitā a natura mortalitatē: nō contemplan- **Infernus**
 tes præterea q̄ exigua terrenorū tellurisq; particula cladaueri de-
 tur post dissolutionem ceteris ōnibus ad heredes sepicule ridē-
 tes transeuntibus: quibus ipsi nullo labore partis fruuntur ad vo-
 luptates: dum illorum animas ex sententia æquissimi iudicis
 perpetuo carceri ad centrum terræ demerso mancipatas scele-
 rum vltiores Plutoni ministri pænis meritis afficiunt: nam & :
 Plato: vt theologos taceam christianos: tyranni animam facit
 excruciarī post mortem ab vltoribus: & Trimegistus Ergo in-
 qt ne his iplīcemur verēdū tātūdē cauēdūq; eē cognosce icre-
 dibiles. n. p⁹ delicta cogēt credet nō verbis: sed exēplis nec mi q̄ christiāe

LIBER SECVNDVS

nis: sed ipsa passione poenarū: & mox: Omnia prouitae meritis aut dilectis: tanto post mortē seuiorib⁹ subiiciuntur: quāto multa forsitan fuerunt celata dū uiueret: Præscia enim rerū omnium diuinitate reddentur perinde: vt sint pro delictorum qualitatibus poenæ.

Lucerna

Lucerna dicta est a luce: vel a lychno. autores Ser. & Varro/oliū illi infundit vt ardeat & splendorem diutius elychniū emittat: vnde apud Plutarchum legim⁹ Anaxagoram a Pericle negociis impedito destitutū & mori cupiētē dixisse: cū ille eum oraret: vt sui gratia uiuere veller: O Pericles & qui lucerna indigēt ifūdūt oleū/ At: ro. Impator Heliogabalus balsamū ifudit: Hic est Heliogabalus qui mulieres nunq̄ iterauit: præter vxorē: qui nūquā min⁹ centū sextertis coenauit hoc est argēti libris triginta: qui calciamentū nunq̄ bis iduit: qui solido argento lectos habuit & triclinares & cubiculares: qui omni tunica aurea vs⁹ gemmas calciamentis addidit. Cubicularis dicit̄ q̄ i cubiculo tota nocte ardēs seruaf. De hac Martialis. Dulcis cōscia lectuli lucerna Quicquid vis facias licet tacebo. Item. O. q̄ prelia quas vtriq̄ pugnas Fœlix lectul⁹ & lucerna videt. Apule⁹ existimauit inuentā ab aliquo amatore vt cupitis p noctem dulcius potiretur. Paruula est & sepe pētilis a Lampyride noctiluca Cicindellē nomē adepta & vnico elychnio cōtēta: nā habem⁹ i supellectile & Dimyxon & Trimyxon & polimyxon a

Hellogabalus

Lucerna cubicularis

Lampyris
Cicindella
Dimyxos.
Trimyxos
Testæ

duob⁹ tribus pluribusq̄ āgulis & narib⁹ ex græco oīa pendētia: cū fierent olim ex argilla a figulis testæ appellatæ hic poeta: testa cū ardente viderēt Scintillare oleū & putres concrefcere fungos.

horologiū
Hore

Orologiū est quo dies horis diuidunt̄: quarū nomē non minus annos. ccc. Romæ ignoratū esse credibile est: nā duodecim tabulis nusq̄ nominatas inuenies: vt in aliis postea legimus & quidē ante meridiem eo videlicet q̄ partes diei bifariam tū diuisi meridies ab ortu ad occasum discernebat. Alii die quadripartito noctē similiter diuidebāt: idq̄ similitudo testatur militaris: vbi dicitur prima: secunda: tertia: & quarta vigilia autor Censorinus. Sed a quo Romę horologia sint inuenta incertum est: hoc satis constat solaria primū appellata. q̄ ex solis vmbilici qui gnomon vocatur vmbra horæ cognoscerentur. Id primus apud Lacedemonios Anaximenes Milesi⁹ excogitauit: dictūq̄ est ab vmbra sciotericū. Plini⁹ ita scribit: princeps Romanis horologiū statuisse ante duodecim annos

Vigilia prima
secunda
tertia
quarta.

Solaria
Gnomon
Stioricon

statutur militaris: vbi dicitur prima: secunda: tertia: & quarta vigilia autor Censorinus. Sed a quo Romę horologia sint inuenta incertum est: hoc satis constat solaria primū appellata. q̄ ex solis vmbilici qui gnomon vocatur vmbra horæ cognoscerentur. Id primus apud Lacedemonios Anaximenes Milesi⁹ excogitauit: dictūq̄ est ab vmbra sciotericū. Plini⁹ ita scribit: princeps Romanis horologiū statuisse ante duodecim annos

q̄ cū Pyrrho bellatum est ad ædem Quirini. L. Papirius cursor
 cū eam dedicaret a patre suo votā a Fabio vestali proditur: sed
 neq; facti horologii rationem nec artificis nomen exprimit:
 nec apud quem scriptū inuenerit. Marc⁹ Varro primū statutū
 in publico secundū rostra in columna tradit: bello punico pri
 mo a. Marco Valerio Messalla consule Catina capta i Sicilia.
 deportatū inde post ānos triginta q̄ de papiriano horologio tra
 ditur. anno vr̄bis quadrigētesimo septuagesimo septio: nec cō
 gruebāt ad horas eius lineæ: paruerūt tamen ei annis vndecen
 tum. donec Qu. Marti⁹ Philippus qui cum: L. Paulo fuit cēsor
 diligētius ordinatum iuxta posuit idq; munus iter cēsoria ope
 ragratissime est acceptū: etiā nū tamen nubilo incertæ fuerunt
 horæ vsq; ad pximū lustrum: tunc Scipio Nasica collega La
 nati prim⁹ aqua diuisit horas æq̄ noctiū & dierū: idq; horolo
 giū sub tecto dicauit āno vr̄bis q̄ngētesimo nonagesimo q̄nto
 ram diu populo Romano idiscreta lux fuit: quod & ipsū ex cō
 fuetudie noscēd; horas a sole solarium cōceptū est vocari vt scri
 bit Censorinus. Huiusmodi tamē horologia propriæ Clep
 sydræ nominantur quod aquam qua horæ notabantur inclu
 sam & occultam habebant. Nostra tempestate horologia & q
 dem publice ex ferto rotulis dēticulatis & ponderibus libratis
 miro artificio producuntur: ad horas distinguendas & Campa
 pani æris: quod tintinabulum antiqui: sonitu significandas: in
 ter Automata quæ per se mouentur numerāda. Fiunt etiam ex
 ære paruula sed priuata: & ad eundē vsum & ad sōn⁹s arbitrio
 nostro vt excitemur rūpendos: quæ cum i cubiculis habeātur
 cubicularia excitatoriaue rectissime possunt appellari. Sunt &
 e vitro horologia quæ harenulam siue albicantem p̄luisculū
 quo horæ singulatim inuertendo notā habent inclusum: qui
 bus vtuntur declamatores e plani pedibus & prædicatoribus
 cæterisq; in pergulis etiam ad ambitū profamis Euangelium:
 populo nuntiare adsuēti: Nā horologii gen⁹ Viatoria pensilia
 de quo Vitruuius erit quale modo Cylindræa specie viatores
 frequētant. horarū autem comprimis sunt equinoctiales quæ
 Isomerinæ. & tēporales quæ vulgares græci Cæticas appellāt.

Clepsydra

Automata

Tintinabulum

ex cāpanū

horologia

Cubicularia

Excitatoria

Cæricæ.

Isomerinæ

Cæticas

Isomerinæ

Cæticas

Matulam & matellam vt alii etiam matellionē & lasanum
 vas ad lotiū idest yrīnā vocitabim⁹: Græci scaphiū: lu
 uenalis: & ride positiscaphiū cum sumitur armis: de matella:
 Marcialis in apophoretis Cum poscor ctepitū digitorum &:

Matula

matella

matellio

LIBER SECVNDVS

Lasanum Scaphiū	verna morat: Ah, quories pellex culcitra facta mea est: sed lasa- num & Scaphium ad extremēta vētris aliquādo. De matellio- ne Cicero in paradoxis Quid enim cēses inquit si. L. Mumius aliquē istorū videret matellionē Corinthium cupidissime trac- tantē cū ipse totā corithū cōtēpisset: Vbi de aquali idest vase ad aquam itelligemus in quo significatu & Matula & matella ab' autoribus ponūtur. Hoc addim⁹ Scaphiū quoq; fuisse vas æreum in quo stili in medio positi proceritas horarū ductus discriminabat. aliquādo & grēcis poculi genus: At Plutarch⁹ in Numa Scaphium appellat quo ignis sacer extinctus solis tantū radius accendebatur.
Latrina	L atrina loc⁹ priuatarū fordeū a latēdo Columella: Immū dis quæ cūq; vomit latrina cloacis: Apuleius de Asino aureo libro nono: Oia prorsus vt in quādā cēnosā latrinā in eius animū cōfluxerant vitia: Foricę vero loca publica sunt in quibus licet omnibus ventrē exonerare: nam foria sterora di- cūt & pręcipue liquidiora vt est apud Pōpeiū: de Foricis Poe- ta satyrographus. Inde reuersi cōducūt foricas. Cloaca enim locus cauus nūcupatur qno publicæ sordes eluūtur a cloare quod est inquinare: siue a coluendo vt alii sensere: cuius appel- latione & Tubi & fistulę continētur vt inquit Vlpianus: Cloa- cas publicas Romę fecit manibus plebis Traquinius superb⁹ vt autor est Liuius: Plinius tradit id opus factum a Tarquinio prisco: Marcus quoq; Agrippa in ædificare post cōsulatū sus- fosis mōtib⁹ Cloacas fecit omniū operū dictu maximū: nāq; septē amnes cursu pręcipiti modo torētū per meatus subter- raneos: omnia auferebāt: omnia rapiebāt: vt refert Strabo Geo- graphici operis quinto Latrine ipsę subdiales quas Andronas dicere possumus inter duos parietes ita produci debēt vt in pa- riete altero foramē sit qđ Operculo obturatū fetidū fetorē cu- biculo reddere nō possit: verū magis ꝑducit locū facere cubi- culo adiacētē quē dormitioni seruorum vel cubiculariorū aptis- simum cōclauē dicemus: in cuius pariete fiant latrine (de qua diximus) spiramina: nam & latrinas habent: domus vel in cu- biculis: vel in loco ab his sequestrato sæpius quas cæcas no- minabimus tubilis fictilibus per medios parietes extremēta in cauam lacunam deducētibus: nōnulli e potētioribus pręfer- tim sellas in cubiculo ponunt familiares: in quibus vasa cōdita oletū idest sterces excipiunt per vñū e fomulitiō: mox ex prādū vasculis ad id ex auro (vt ē apud Martialē) Bassā utebāt: hic est
Foricę Foria	
Cloaca	
Latrina	
Andronæ	
Cōclauē	
Cæcæ latrinæ	
Oletum Sella amilla.	

Ventris onus misero nec te pudet excipis auro

Bassia bibis vitro carius ergo cacas.

Et Lampridius refert Heliogab alū imperatorē onus vētrīs auro excipisse: & in murrhinis ac onychis minxisse. Plini⁹ quoq; in. xxxiii. ex autoritate Messallæ oratoris scribit. M. Antoniū triumvirū aureis vsum vasis in obscœnis omnibus desideris pudēdo etiā crimine Cleopatrę. Et quoniā huiuscemodi sellæ familiares valitudinario in primis necessariæ sunt: placuit de illo paucula statim his subnectere.

VALITVDINARIVM CAPVT. VII.

Alitudinarium locum dicim⁹ quo valitudinarii & valitudina infirmi curantur: vt valitudinē malā bona permu- riuſ.
 tent. Seneca ad Luciliū. tanq̃ in eodem valitudi-
 nario iaceā de cōmuni malo tecū colloquor reme-
 dia conuīco. Itē in quæſtionibus naturalibus. Nō video qua-
 re sibi placeat qui robustior est in valitudinario. In eo aut̃ quid
 supelleſtilis ponendū sit referre superuacūū videtur: cōporta-
 buntur: quæ per alias ēdium partes erūt cū necessitas postula-
 bit. Aduocabuntur medici vel Iatroleptæ: q̃ perfrictiōe & vn-
 ctionibus curant: vel clinici qui diēta & pharmacis medentur: Iatroleptæ
 vel chirurgici quos vulnerarios dicimus cū specillo forficulis Clinici
 scalpello quę lanceola: cucurbitulis ventosis: & id genus cete- Chirurgi-
 ris. Postq̃ a medicis salutē immo vitā nostrā pēdere iā diu ē re- ci.
 ceptū: qui famę plerūq; studio circa egros miseris sententiarū vulnerari⁹
 concertationibus velitant. In quibus inter eos quisquis pollet
 loquendo sit statim vitę nostrę necisq; (vt ille inquit) impera-
 tor: discunt equidem periculis nostris & experimenta (doctos
 semper excipio) per mores agunt: nec mirū: quando p̃ quietem
 viso in somnis Galeno aut Auicēna Aesculapiove multi litte-
 rarū penitus ignari medicos se profiteri nō erubescūt & statim
 (heu dementia) fides habetur: Vtinā legū sanctione plecterē
 incitā capitalis vtinam non adeo creduli essemus: nō tam in-
 signiter nostro maximo malo delirantes. Vtinam ab herbis ar-
 boribus fruticibus auibus quadrupedibus & cæteris simplici-
 bus remedia ad morbos peterentur: vt olim petebantur medi-
 cinam ipsam quodāmodo rerū natura faciēte. Nō fecit Cæia-
 ta malagmata emplastra Collyria Antidota & id gen⁹ mixtio-
 nes inexplicabiles parens illa ac diuina rerum artifex: ista inge-
 niis constant: officinarumq; immo auaritię commenta sunt:
 Videres pauculos grassatores purpuratos mulis ob equitantes

Videres venerande senectutis canos imo septuagenarios In numerabilis : Verum stultitia nostra fruuntur : Verum hominē ijs solis occidere licet impune: Sed & mortuis quoq; vltro cōuicia ingerunt intēperantiæ inobediētiæ ve illos accusantes & id quidē (vt mihi videtur) meritissime : postq̃ salutis nostræ pauci rationem habemus: & cuiq; Herbario etiam mulotribæ vitam nostram credimus: ac ingenti sēpissime precio necē nobis ipsīs emimus : Vtq; animas profecto nostras æriscatores medici negotiātur : Vidimus ipsi post multa pharmaca magno sumptu incassum a medicis ingesta ægrum iam conclamatum iam orco cādidatū remediō ab horto quesito & accepto sine impēdio vitę restitutū: Saccarū ig̃r antidota cathardica pharmaca vñ pharmacopolæ: Epithemata q̃ a Cornelio celso pitacia: clysteria: pyriaces : balani quę suppositoria: cataplasmata velut fomenta : Eclegmata : quæ linctus : pastili qui trochisci : catapotia : septe : cauteria vel caustica : malagmata pessi emplastra quę nunc triueales vnguēta : Hygrem plastra Xeria: Diaphoretica: Enchrista: cērata: collyria: Amuleta: Turunda e filis ad vulnus linamentū: & reliqua medicamina quorum meminit Galenus in pharmaceuticis & alij pro morborū dīa parabūtur: quos varios impēsius ac multiformes vt ostēdere a capite more boni pictoris in cēpi pticulares in calce finitur⁹ his adiūxi et gñales ne quid deesset ad cognitionē hūanę miseriæ: quę a vitę innitio ad exitum vsq; tot tantisq; ægritudinum generibus: nam supra. ccc. autore Plinio creduntur: vt omittam necessariorum & amicorū funera prope quotidiana exilia proscriptiones: famē terribilissimum genus mortis vt iquit Egesippus. veneficia. metus: desideria: & erumnas. in dies vel potius in horas affligitur . vt inuocata morte nullū iam sit votum frequentius : & foelicissimi existimandi sint qui myltica vnda renati q̃ primum ad omniparentē deum a quo exierunt reuertuntur . Hinc pro miraculo receptum est Xenophilū musicum centum quinq; annos vixisse sine vlllo corporis incommodo Heu fragilis & laboriosa mortalitas: heu misera & incerta hominum vita: Abunde pfecto atq; idulpēter (vt ille iquit) fortuna decidit cum eo: qui iure dici nō infoelix potest :

Cephalea **Q**uephalea ægritudo est capitis cū dolore inter maximos adnumerato. sunt autem stomachi & calculorum. vehemens est etiā dētū. Vñ Serēus haud facile est acré dētis tolerare dolorem cū baccho violas decoxeris ore tenero. caput ifestāt

cephalalgia. porrigo. achoræ. sycoſis. heteroſtaneæ. hemicta
neæ. hydrocephalea a capite in nares deſcēdēs. Sitiaſis. phre- Hydroce/
phalia
nitis. mania. vertigo. vigilia: lethargus quod veterinū ſubetia. Letharg⁹.
Epilepſia: qui maior herculeus caducus diuin⁹ comitialis mor- Epilepſia
bus dicitur. apoplexia ſubita quædā percuffio. deformāt calui apoplexia
tium. Areæ Morphea. Ophis. ophiacisve: Aloperia. At prurire Lendes
faciūt lendes coitu pediculorū autore Ariſtotele hiſt animalū
quito procreate: pedicularē vero morbū (vt hoc quoq; tranſeū
ter enarremus) totū fere corpus infeſtantē græci phithiriaſim
appellāt: nā phithira pediculū dicūt: de illo Serenus

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro

Progeniit natura volens abrumpere ſomnos

Senſibus: & monitis vigiles intendere curas:

Sed quis non pāueat Pherecidis fata tragedi.

Quinimio ſudore fluens animalia terra

Pduxit: turpi miſerū quæ morte tulerunt

Sylla quoq; inſelix tali langore perſus.

Corruit: & fœdo ſe vidit ab agmine vinci.

Plinius in .xxvi. phithiriaſi quoq; ſylla dictator conſūptus eſt

& Ariſtoreles hiſtorie aialiū quinto de pediculis: Accidit mor-

bus nōnullis præ nimio corporis humore: & quidē aliquos fœ-

ditare obuiſſe proditū eſt: vt Alcmanem poetā & Pherecidem

Syrum: naſcuntur & intra cutem & carnem pedicilli pruritum

haud mediocrem ſuſcitantes.

CRithe ab hordeo tuberculū eſt in palpebris naſcens vn-

de & hordeolū latini. Oculorū autē e quorū pupulis ē ho-

mini viſus ſenſuum ſi non primus ſaltem ſecundus ægritudi-

nes ſunt Ophthalmia a qua ophthalmicus medicus Xeroph-

thalmia: Lipirudo: Ectropium: Gramiæ: Epiphoræ etiā teſti-

culorum: Lagophthalmos: Mydriaſis: argema q̄ albugo leuco-

ma: nubeculæ e quib⁹ interdū cæcitas Sors læto durior oi vt

ille inquit: Glaucoma plumbum: Scotoma vertigo Aegylops

amauroſis: āblyopia: Ancylops & Hypochyſis ſuffuſio quā a

fluore ex græco vulgus cataractam nūcupat vel q̄a viſū vt opi-

nor impedit nō aliter q̄ cataractæ in fluminibus & canalib⁹

liberum decurſum tranſuerſæ poſitæ impediunt: Ammianus

cataractis auulſis ad diffundendas reprimēdaſq; aquas rigare

ſuetas opere ſaxeo ſtructis: Item ſublatis cataractis vndas eua-

gari fuſius pmiſerūt. In portis quoq; ciuitatis cataracta e ferro

lignoue demiffa obſtat ingredi volentib⁹. Liu. porta cataracta

Pediciill

Crithe.

Hordeolū

Viſus.

Epiphoræ

Argema

Suffuſio

Cataracta

Luscitio

Luscitiosi

Luscus

Cocles

Monoph

thalmus

Myops

Ozena

deiecta erat clausa: est & Luscirio morbus qui Nyctalo pia: vñ luscitiosi & nyctalopæ per noctem meli⁹ q̄ per diem vidētes vt est apud Theodorū Priscianū : nā luscus vitiosus est vnico tantū oculo : quem monoculū coclitē defio oculum etiā: græci monophthalmō dixere: Myops vero nisi admota videre non potest.

Ozena morbus est vlcus naribus iducēs vñq; ad ossa illa quæ ab angustis vocātur Isthmoide: mali odoris: vnde a putore ex græco nomen accepit. Lēdunt & nasum polypus: coryza: grauedo: catarrhus pūrita: mucus & rheumatismus e capitis distillationib⁹ : multa q; aliunde causata : at auribus vñ auditus procedit Parotrides ifestæ sunt : ex collectionibus in his glandulis hic inde: quæ Adenes græce dicūtur: Tinitus: & surditas. In facie vero & ore prouenire solēt oscedo. Rhagades in labris & anoscissuræ: aphræ: hemoptoea a pectore stoma- cho iocinoreue deriuant: cinicospasmos: disodia: ephelis: lēti- go: Melaniæ: furfures qui etiam capitis sunt: mendagra quæ lichen: & emprosthoronos cū mētū adheret pectori: de quib⁹ septicule apud Plinū.

Rheuma

tismus

Hemop

toea

Métragra

Lichen

Emprosth

otonos

Parulides

Parulides tubercula sunt iuxta dentes in gingiuis nas- centia: vt scribit Celsus: & Epulides quoties in gīgiuis

Vua

caro excreuit: dētes ipsi ignibus indomiti tabe cauātur. quæ nōnunq̄ dolorē acutissimū parit: Vua quæ staphylis humore

Toles

Tonfille

Angina

Synāchis

e palato depēdet interdū nō sine periculo. Nā vt est apud Aris- totelē primo de historia animalū sepius strāgulat. hinc Sere- nus. Si vero affictā lāgor deiecerit vuā. Aut illā tosti puluis releuabit aneti. Aut cinis ex cochlea. Fauces tumor ocupat q̄ toles/autore Pōpeio/tōsilia ēt noīat/cōicato morbi & loci noīe vt græcis quoq; paristhmia: angina vero obturāt plurimū/cui ius sūt teste Cornelio cello synanchis/cynāchis & parasynan- chis/Seren⁹ ad anginā: verū āgina sibi mixtū sale poscit acetū voluēdū fauce sonora: Anginā vinariā iquit fest⁹ hñe dñr p vi no suffocātur: at brāchus uocis quæ diciē Raucitas (aliis licet ex causis) accidit tamē etiam cū distillationes in Arteriā aspe- ram defluūt: Intumescit & aliquib⁹ guttur spōgiosis quodā- modo tumorib⁹: qui hereditarii fere sunt nonnullis domibus & nationib⁹: aquarū accidit id plerūq; vitio: vt traditur: Vnde gutturosos passim videm⁹ Comēses & etrāspadanis pluri⁹ sicut calui olī Myconii dicūtur omnes: Plinius de succino: ho- dieq; trāspadanarū agrestib⁹ foeminis moniliū vice succina

gestantibus maxime decoris gratia sed & medicinæ quādo Tō
fillis creditur resistere & faucium vitii vario genere aquarum
iuxta illos infestante guttura & vicinas carnes.

O Pisthotonon dicimus ex græco quando ceruix annectit
scapulis: tetanon cum flecti non potest: de quo vt opinor
Serenus. Opisthoto
non
Tetanos

Et si ceruices durataq; colla rigeant:

Anseris aut pingui torpentia colla fouebit.

At gibbus in scapulis præcipue tumet inter vicia corporis nō
morbos numerādus: a quo gibberosus: qui fiunt si in septima p-
te arietis habuerint horoscopū vt sentit Iulius Firmicus in .viii.
Quid autē differat morbus a vitio docet Au. Gellius libro .iiii.
noctiū atticarū. Est & Bronchocoela in ceruice tumor haud
mediocris & rotundus de quo Celsus meminit in septimo. Gibbus
Caper

Aper siue Hircus & græca dictione qua vtitur Martialis.
Tragos morbus est sub'alis propter fetorē Hircinū sic ap-
pellatus. Hora. An grauis hirsutis cubet hircus in alis. Catullus
Valle sub alarū trux habitare caper. Ab alis autē ad ungues na-
scuntur. Chiragra morbus articularis. Paronychia quæ redi-
uium. Panus/phygethion/Pterygium/ & verruce quæ etiā in
aliis partibus corporis intumescunt. Serenus. Tragora.
Chirag
Parony-
chia
Verrucæ

Interdum existit turpi verruca papilla

Hinc quondā Fabio verum cognomen adhæsit

Qui solus patriæ cunctando restituit rem:

Id poterit vitium sanguis curare lacertæ.

Stomachus in quo cibi cōcoquantur rex corporis & pa-
ter familias merito nominatur. Serenus. stomach⁹

Qui stomachum regem totius corporis esse.

Contendunt niti vera ratione videntur:

Huius eni validus firmat tenor omnia membra

At contra eiusdem frangunt cuncta dolore. Ipsius morbi apo-
stema singultus/intercisio/anonesia fastidiū siue nausea & Ma-
lacia / Pneumatosis inflatio / elcosis exulceratio si Theodoro Anonesia.
pneumato
sis

Prisciano credimus: & Dyspepsia id est mala concoctio: quan-
do cibi non perficiuntur. Nam pepsis concoctio. Vnde Pepti-
cæ medicamenta quæ foris adhibentur ad concoctionem. Elcosis
Dyspepsia
Peplis

Stomachus subest pectori a quo ad anum vsq; interiores mor-
bi homines torquent cruciant affligunt. tussis: & pertussis in-
ueterata: pneumonea: asthma, Dyspnoea orthopnoea, phthi-

Lipothymia	sis:cardia:hydrophobos:pleuretis:lipothymia lipopsychia ve
Sincopis	defectio medicris spirituum:& syncopis maior ambæ ex cor
Hæmoptoea	de:Paresis:scintillatio:hæmoptoea sanguinis excreatio Theo-
Scirron	doro Prisciano de q̄ dixim⁹ veluti Diabrosis: Rhegmochas-
Mola	mos & Anastomosis:Epaticus morbus:Hydrops:aqua Inter-
Lithiasis	cus sciliosis. Bilis atra:cholerae:celiacus morbus:dysenteria.
Hernia	tormina lyenteria. tenalimos. ileos a quo Iliosi.scirron simile
Phimosis	quoddā molæ qua laborant foemine.lagonopo non.colū.te
Fascinum	lum.vermina.lombago.Nephritis vnde Nephriticus: stran-
Métula	guria substilium dysuria ve.lithiasis calculus in vesica.offoca-
Muto	tio vuluæ & Reuma rismus:satyriacis:cisoccele enterocelæ bu-
Sedes	bonoccele porocelæ sarcocelæ hydrocelæ epiplocelæ herniæ vñ
Hæmorhoides	ramices. At phimosis erit cū glans membri virilis qđ fascinū
	mentulam:& mutonē appellant:ita tegitur præputij pellicula
	vt nudari non possit:Rhagades vero sycosis ficus:& condilo-
	mata sedem: hoc est podicē infestāt: vt hæmorhoides cæcæ
	comprimis:de quibus Serenus.
	Excrutiant turpes anum si forte papillæ.
	Agrestis prodest radix super addita porri:
	Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella:
	Apponiscq; super pellit medicina dolorem
Gonorhea	& Gronorhoea profluuium geniture:Intertrigo autē ex atritu
Intertrigo	sit mēbrorum æstate viatorib⁹ p̄fertim sudore proueniēs.Pli.
	in xxiiii.virgā populi in manu tenentibus intertrigo nō metu
	atur:hæc gr̄ce Paratrima:
Coxēdix	
Ischia	C OXENDIX vertebra cū Naruo dicitur quæ foemo- ra trūco annectit:hæc luxata si fuerit dolorē mouet:hic
Coxa	sæpius apud Plinium remedia ponūtur ad luxatas coxēdices
Phimata	infestatur & schia quā qui patiūtur nō generāt:quod accidit
Stremata	in ōnibus animalib⁹ vt Arist.i proble.testa: Loripedes quoq;
Myrmetia	idest claudicātes facit. Serenus.Sæpius occultus vicia coxē-
Podagra	dice morbus Perfuri & gr̄ssus diro langore moratur. Sed &
Perniones	luxata menbra quęcūq; a gr̄cis strēmata .dicta dolores mo-
	uent:A coxa vero quæ eadem est:ad calcē nascūtur.phimata
	hoc est tubercula:ingunarię:varices:chironium:clauus:mor-
	ticini:callus:flema:gemursa:acrocordona:tymon:myrmetia
	quam latini fornicationē alibi etiam prouenientem vocitant
	Podagra morbus peregrinus:vnde latinum nomen non ha-
	bet:& perniones calcanea per hiemem exulcerantes a quib⁹

ad morbos qui plurimas vel omnes corporis partes occupant transeamus.

Febres plura sunt genera: quotidiana: quæ æphemeros tertiana: quartana unde quartanarii: periodice hemitritæus: cōtinua: causō: epialos: stegna: synochus: hectica: & ephemeris vnius tantū diei & accessiōis: de quibus est apud Plinium Auicennam Galenum & ceteros medicos. Est in eis horripilatio levis motus: frigus. horror: & calor feruidus quo latine nomen accepit Nā a feruore febris dicitur: sicut pyterus græca dictione ab incendio: hic Lexipyretos medicamē finiēns febres. Aristoteles in proble. Totius inquit corporis excedens caliditas est febris: alii a morbi feritate deducunt: curantur omnes medicaminib⁹ purgatiuis quæ cathartica appellant: phlebotomia per scapellū venę adactum: Nā altera cucurbitali scabies suppuraciones mēbra liuida & alia quædā leuātur: Deiecta quoq; hoc est victus tenuis prodest impēsius cōfert etiā vomitus: quē & reiectum & reiectionē Plinius & Celsus dixerunt inde ægyptii omnes morbos ieiunio & vomitu curabant: & bragmanorum Didymus ad Alexandrum scripsit: medicinę re medium nobis parsimonia est: quę non solum illapsos potest curare langores: sed etiam procurare ne veniant. Legimus in decretis Pontificalibus de conse. distin. v. Abstinētiā corporales morbos curare quos ciborū superfluitas contraxerat. Asclepiades autem vomitum eiecit in libro de tuēda sanitate: vt scribit Cornelius celsus. Nam oculis maxime & dentibus officiens frigiciora reddit corpora: cōmendatur & frictio quę frictio in nōnullis ægritudinibus: Non improbat & carmina: quæ vtpote vana & magica nunc a sanctissima vetissimaq; ōniū christiana religiōe interdicta sunt: Serenus quoq; scriptū reliquit.

Nam febres vario depelle carmine posse

Vana superstitio credit tremulęq; parētes.

Operari autem videtur ex infirmorū affectiōe: quę & erga medicum & res ceteras cum fuerit plurimū pferet ad tollēdas ægritudines. Vexatur & plurifariam gen⁹ humanū innumerabilibus morbis: e quibus paucula numerabo cōpluria relicturus: ne scriptus in tergo nec dum finitus libellus enchiridion excedat. Sunt igitur elephantiasis quę elephātia: cachexia aurigo lēteros regi⁹ arpuatusq; morbus paralisis quę hemiplexia. stupor spasm⁹. neruorū dolores vñ neruici: phlemon

Febris
Amphe
merinos
Quarta
narii
Epheme
ris
Horrip
latio

Pyretus
cathartica
Scapellū
Deiecta
Vomitus
Reiectus
Parsimo
nia
Abstinētiā

Carmina

Affectio

Elephan
tiasis

Antrax	vigilię/siftula/scabies/impetigo:Pfora/pustula/Herpete/Lepra boa hoc est papula rubens/phagedęna/vomica/apostema:que suppuratio furunculus/grandines: Lenticulę/meliceria:ceriō gangilia/atheromata steatomata eiusdem fere gñis tubercula: epinyctides:antrax siue carbunculus/nomę/panus/papulę. Vari/bubones/strumę quę scrophulę:Carcinoma cuius sunt Cacoethes & Thymiũ/gāgrena/cācer/alphos quę viriligo/leu ce/Melas/synctexis defectio Vnde synctetici:q defecti.Acme Erysipelas/Pyricauta/& ignis sacer/de quo Serenus Pst etiam morbi species quę dicitur ignis: Languida quo multo torentur membra calore Vel tu vicino seuum bouis igne remittes Mollitup lines:vel odoris fecibus oua Sed non cocta dabis:sic torrida membra fouebis Lumbricus terrę mixto inducetur aceto Aut parili noua ruta modo:sed iũguis oliuum Ouaq cum betis profunt simnl illita tritis
Vitanřa Bulla	Cũ igit tot ac tantis(vt cętera taceā)vexemur morborũ ægri rudibus profecto vita hęc nostra quę vt flos matutinus est:si ue potius Bulla nec hilũ foelicitatis habere pōt:& ideo nō plu rimi quidē sed nauci faciēda:terrena ista p̄cipue quę ad gehē nā,trahunt oia aspernēda.Coelestibibus verō aspirandũ:in qui bus quies trāquilissima:immēsa lętitia.Vita nullius indiga:& athanasia diuos ex hoibus transformatur possideř:quę bona bonorũ optima facillime(dicant quicqđ velint irreligiosi)lucri facere potest human fragilitas:cũ vnica tantũ candidissima be nignissimaq charitate illa pmereri valeat.Hęc exigit vt proxi mi dilectores deũ amemus.Proximi dilectio erit nō facere illi quod ipse pati dedignareris.Dei vero qui nobis socer & Elute rius est:amor cultus latria & veneratio quę cũ vbiq tũ in tem plis pręsertim est exhibēda.& domi in sacello de quo hęc pau cula ideo subiũgere cogimur. SACELLVM CAPVT.VIII
Sacrum Res diuina.	S acellũ a sacro loc⁹ dř in quo res diuina fit q̄ primos oim Caynũ & Abellũ Adami filios Deo vero & maximo fe cisse pstat:nā dñs p̄rio sacrificasse Melissũ antiquissimũ regē cre tensũ ex sentētia Di Iymĩ scribit Lactan.Est aut sacũ vt expo nit Macrobius ex autoritate Thebatii quicquid ergo deorum habetur:Res ipsa diuina sacrificiũ apud nos significat non vt oli ex victimis holocaustũ:sed ex purissimo corpe & sanguine Ihũ xpĩ dei redēptoris hũanissimi:q innocentissim⁹ crucis pa tibilũ subire:& pro peccatis nostris seipm offerre immolandũ
Ihesus Christus	

non recusauit. Ad hanc principes (licet absq; magna necessitate in locis profanis fieri nō debeat) sacellū in ædibus (vt atq; qui larariū) habere cōsueuerūt. Quod si fuerit præ ceteris locis ornatus esse debet: vt pote in quo Deus trinitas indiuidua (in qua per quā & a qua sunt omnia) diuersatur: Sit canibus ac reliquis brutis oclusum: absint rerum omniū sordes: Sit testudiatum cū pictura vernāte habeat arā marmoreā ad oriētem spectātē: vel saltē tessellā e marmore in æræ medio si ea fuerit lignia vel lateritia: Altaria nāq; nisi marmorea (vt in decretis Pōrificialibus iubetur) cōsecrari nō debēt: & absq; sacro lapide res diuina nō est offerēda: Instrata sit ara liteis mūdissimis Sint puræ vestes sacerdotales Amiculū capital ve Noegeum Talare: Cingulū: Manipul⁹: Sudariolū: Orarium Stola: & id genus cætera. Pura inquit Festus vestimēta sacerdotes ad sacrificium habebāt id est nō obsita nō fulgurita nō funesta nō labē hoc est maculā habētia: Sed magis purus sit ipse sacerdos & talis qualis Aaron Moysis frater qui primus sacerdos a Deo est dōstitutus: hunc Tibullius
 Ethnicus poeta. Discedat ab aris.
 Cui tulit hesterna gaudia nocte venus:
 Casta placent superis: pura cum veste venite.
 Et manibus puris sumite fōtis aquas. Et nos quoq;
 Christo casta placent: manibus purissima puris
 Frangite Liba: malus sit procul omnis odor.
 Sit Missale: sint cādelabra argētea vel orichalcea in quibus ponātur Cādelæ: vel cærei ex punica cæra albicāter: & flāmā cū opus fuerit nutricātes: sine qua Missa nō est celebrāda: Sit Calix Patina aurata: & quæ ad calicē spectāt omnia nitidissima: Nec procul amululę ad aquā & vinū crySTALLINÆ per Hierodulū ministrādę: Sit ad cōspectū sacerdotis imago Iesu crucifixi: siue tutelaris Diui: quē aduocatū dicim⁹: v^l cādidiſſime Virginis Mariæ effigies nō Catetano sed Téperelli aut Trāciſci Marmittę nostratis ducta penicillo: & talis qualē leoniam Lucas Euāgelista colorib⁹ delinuit: vt ad Orādū itroētes alii liciēs cū veneratiōe detineat: Vn⁹ enī q^lq; i larario domi colit simulacrū ei⁹ diui quē peculiariter venerat: vñ Lāprid⁹ scribit Alexādrū Cēsare: si cū vxore nō cubuisset matutis horis in larario suo rē diuinā fecisse: In quo Diuos p^licipes: sed optimos electos: & aias s^lctos: i qb⁹ Apolloniū & xpm & Abrahā & orpheū habuisse dicūt: Enos aut prim⁹ oīm quos Scim⁹ nomē Dñi iuocauit: Oratio ipa sit breuis ex corde Nam in multi Oratio

Lararium.

Deus
Trinitas

Ara

Secretos
NtetHierodo
luzTutelar
DiuusCaratan⁹Iconia
Imago

Adoratio

Acerra
Thymia-
terium
Aspgillū

tudine verborum non flectitur deus sed in cordis affectu: vt ex decretis Pontificalib⁹ de cons. dist. q̄nta didicimus: & in tertia dicitur. Adoratio imaginum nō picturam sed picturæ represē-
tatiouem venerat. Sit inibi antependialis Lāpas siue Cicidela ni-
tidula quæ lumen funiculo in oliuo præbeat & seruet: Sit acer-
ra arca thuraria siue Thymiaterium: cum Thuribulo: nec desit
vasculum cum aqua benedicta & aspergillo: cuius roratu veni-
alia delicta remittūt & isidię Dēmonū cū fāta smatis fugant. Sed iam falcem a melle fere aliena retrahens ad magis nostra: transeo.

BIBLIOTHECA CAPVT VIII.

cōgregari
primo libriBiblos
Theca
Pinaco-
theca
bibliopola
Libraria
bibliothe-
arius

Foruli

Armara

BIBLIOTHECA vt inquit Vlpianus de legatis tertio ac Pom-
peius & apud gręcos & apud nostros tā librorū magnus
per se numerus q̄ locus ipse in quo libri collocati sunt appellat:
Aufonius Gallus poeta Emptis q̄ libris tibi Bibliotheca refer-
ta est Doctum & grāmaticum te Philomuse putas: Plinius in .
xxxv. Asinii Polionis hoc Romę inuētum: qui primus Biblio-
thecā dicando ingenia hominū rēpublicam fecit. An priores
cœperit Alexandriæ & pergami reges q̄ bibliothecas magno
certamine istitueſ nō facile dixerī: Strabo cosmographici ope-
ris. xiii. Aristoteles inquit: primus omniū quos scim⁹ libros cō-
gregauit: & ægyptios reges Bibliothecæ ordinem docuit. Pri-
mus equidē liberaliū disciplinarum libros athenis publice legē-
dos posuisse dicitur Pysistrat⁹ tyrānus. Nomen ex græco sorti-
tur nam biblos liber est: vnde bibliopolavēditor librorum: The-
ca repositoriū: hinc chirotheca a manibus: Pinacotheca atabu-
lis deducta: a libris latini libraria vocāt Aul⁹ Gelli⁹ In libraria
ego & L. Paul⁹ consideramus: qui illius curam habuerit Bibli-
othecarius dicitur: Bibliothecæ ipsæ ad orientem spectare de-
bent ita libri non putrescunt: vt autor est Vitruuius architectus
in. vi. nam quæcumq; ad meridiem & occidentem apertiores
habent fenestrarum tineis & humore libros viciāt: q̄ venti hu-
midi aduentantes procreant illas & alunt: infundentesq; humi-
dos spiritus pallore volumina corrumpunt: Vnde vel in parie-
tibus quidam vel ex tabulis armaria extruunt ad libros conti-
nēdos: quæ forulorum nomine significari pleriq; omnes apud
Iuuenalem existimarunt cum iquit: hic libros dabit & forulos
mediamq; minervā: Fiunt & armaria incubiculis culina & cœ-
nationib⁹ verum ad alios vsus vt videm⁹: Sed caue sine delec-
tu quoscūq; libros cōgreges: onerat discētē t̄ba/ nō instruit: mul-

et q̄ satius est vt inquit Seneca paucis te autorib⁹ tradere q̄ et =
rare p multos: caue etiā (quod peius esset) ne sacroꝝ opera inge-
niorum in speciē & cultum parietum cōparent: Alexandria .
xl. milia liborum pulcherrimum regtæ opulentia monimen-
tum sine posius studiosæ luxurię spectaculum arserūt.

Libri olim ex papyro nunc e charta. præferuntur vt opti-
mi ex mēbrāis: Apud antiquos binis ūbilicis decorabāt
Papini⁹ quarto Siluarū

Noster purpure⁹ nouusq; charta.

Et binis decorat⁹ vnbilicis:

Martialis.

Et frōtes gemino decēs honore:

Pictis luxuriē vnbilicis: Porphirio Hora. interpret Vmbilici
inquit in fine libri ex osse aut ligno solent poni vnde ad vmbili

cum adducere est finire: apud nos binis tabellis cōstricti addi-

tis sūbulis corio vestiūtur arte spetiora insculpto: Talis ornatus

supra trecētos sexaginta humanarum litterarū in Bibliotheca

sua posuit Georgius Anselmus nepos: oim horarū amic⁹ ocu-

lissim⁹ Imo idē Mari⁹: in quo ingeniū cū doctrina: doctrina cū

ingenio de principatu contendunt. Libri autem ipsi qui & co-

dices vnde codicilli inde nomen acceperūt q̄ ante vsum char-

tæ papyraceę de libris arborū volumina siebāt: nam liber arbo-

ris est cortex interior: Verg. Vdoq; docent inolescere libro: In li-

bris paginae sūt dictę q̄ suā queq; obtinēt regionē vt: Pagi: vel

apagēdo: q̄ in illis ver⁹ panguntur idest figuntur autore Pom-

peio. Plinius Cecilius Ego non Paginas tantum sed etiam ver-

sus syllabasq; numerabo. Harū extremitatē marginē licet ad:

alia transeat dixere: vñ emargino extremitates recido: A libro

autem est per diminutionem libellus paruus liber siue epistola:

vnde libelliones vocabant antiqui quos nūc Tabelliones: vt a

notis Notarios: & petitio in iudicio porrecta in quo significa-

tu legulei vtunt. Est librari⁹ qui græce Bibliographus libros

transcribit: Hifuerāt vt diximus ex papyro nascente in ægypti

palustrib⁹: aut nili aquis quiescētibus: cum ex ea fierent chartę

diuisæ acu in tenuissima folia: in quibus ātiquiores scripserunt

sed prius quod aplerisq; etiam nūc obseruatur concha marina

expoliebāt vt cursus esset calamo facilior: Marcialis: Leuis ab

æquorea cortex mareotica cōcha Fiat: in offēsa curret harū do-

via: & Pli. in: xlii. scribit papyraceā chartā scabritiā leuigari dē

te cōcha: ve: vbi mēdose i plurib⁹ codicib⁹ dēte cōcauo legi.

m iii

Vmbilici

Georgius

Anselmus

Nepos

Libri

Codices

Liber

Pagine

Margo

Libellus

Libellio

Tabellio

Librarius

bibliogra-

phus

Papyrus

LIBER SECVNDVS

Chartā ab vrbe tyri charta: victoria magni Alexandri re-
pertam autor est M. Varro cōdita in ægypto Alexādria:
atēa chartarum vsus non fuerat. Palmarum foliis primo scri-
ptitatum est: vnde ad hanc vsq; diem folia chartæ dicimus:
deinde quarundam arborum libris: postea & plumbeis volu-
minibus monumēta publica: mox & priuata linteis confici cœ-
pta aut cæris. Apd nos hodie charta e lineis canabinisq; pānis
veterib⁹ & attritis producitur. Secti ī frustula aqua ispersa per
dies .xi. macerantur: & in pīsa aquaria pilis ferratis minutim
contusi addita calce in alteram transferuntur: exemptos dein-
de in aquaria tinia cum posuerint formis aquam transmitten-
tibus in singula extrahunt folia: quæ lanceis pannis alternatim
ingestis proelo calcantur: ædificioq; ad id patulo prius siccata:
mox glutino factō ex pellium quisquiliis siue tamentis: quæ co-
riarii & membranarii reponunt ad hunc vsū: seruē factis itin-
cta: rursus siccata & vitro leuigata aptissima redduntur ad tol-
lerandos calamos: & atramentum non transmittendum. In
hoc Parmenses chartæ sibi principatum vendicarunt: cum in
candore præ cæteris Fabrianæ commendentur. Prima enim
chartæ datur adorea: si non est bibula & atramentum non sor-
bet: quod si fuerit siccandę scripturę: ne fiant liturę erit utilis.
Fiunt autem plura chartarum genera: ceteris omnibus tenuior
est epistolaris dicata nomine inde adepto: quæ & augusta diceba-
tur. Plinius in. xiii. Nimia quippe augustę tenuitas tolerandis
non sufficebat calamis: & mox augustæ in epistolis auctori-
tas relicta: firmior est libraria ad libros aptissima: regalis quæ
Regia inter Macrocola: magnitudine reliquas apud nos ante-
cellit: vnde nomen sortitur oli Claudiana appellata. At Bono-
niæ regiæ maior est imperialis libris tēploꝝ ad musicā per ho-
ras officiales idonea: q̄ oli Hieratica: vilior est emporetica: q̄ inu-
tilis scribēdo inuolucra segestriū vice mercib⁹ præbet: & ideo a
mercatorib⁹ cognominata: quasi mercatoria: græce enī ēporos
mercator: & emporiū locus mercatus & nundinationis ad quē
distrahendi præstinādīq; causa cōueniunt mercatores: charta-
ceum inuolucrum cuculū dicemus & venditorem chartarum
chartularium nos gręci chartopolin.

Membrana Pergame-
ne Embranarum vsū pergami repertum fuisse tradit M.
Var. suppressite chartas Ptolomeo vñ pgamenę dictę.
Diuus Hiero. Chartā defuisse non puto ēgypto ministrante cō-
mercia: & si alicui Ptolomeus maria clausisset tñ rex Attalus

membranas epgamo miserat: vt penuria chartæ pellib⁹ pensa-
retur: vñ pregamenarū nomen: ad hanc vsq; diē tradēte sibi in
uicē posteritate seruatum est. Membrana vero: vt verbū expri-
mam⁹ ex verbo iterū abrafa palimpsestus dicitur: quæ vilissima Palimpsest⁹
est. M. Cicero ad Trebatium: quod i palimpsesto laudo equidē par
simoniā: sed miror quid in illa chartula fuit quod delere malu-
eris q̄ hęc scribere. nisi forte tuas formulas. Catullus ad Varrū:
Nec sic vt fit i palimpsestos flata. Iuriscōsulti deletitiā intepretan Deletitia
tur: nā abrafis priorib⁹ litteris rescribitur. Vlpianus Chartę ap-
pellatio ad nouā referē & ad deletitiā. pinde & hopistographo
si quis testat⁹ sit hinc peti potest bonosq; possessio. hopistogra-
phum vero dicimus i tergo scriptū. Plinius iunior: Elctorum
q; cōmentarios clx. mihi reliquit hopistographos. Vñ Hopist = Hopisto
hocomas euboicos scim⁹ dictos q; post terga comā fusā alerēt graphum.
sicut Acrocomas Thraces q; Antias capneas ve i frōtem mulie
briter dimittebant.

Schedæ & p diminitionē schedule dici possūt folia char- Schedæ
tæ: vt Neoterici appellāt: nōnulli phyluras postq; pagellis
Phyluraceis hoc est Tiliaceis prisci vice chartasq; vñ fuerūt: Qui Schedule
til. Nam qui ōnes etiā idignas lectione schedas excusit anilib⁹ Phyluræ
quoq; fabulis accomodare operam potest: vbi paginas itellige-
re etiā possum⁹ ac litterarū monumēta. Et diuus Hieronymus
ad Iulianū Ecce tibi noster Ausonius cœpit schedulas flagitarē
vrgere notarios: Item ad virgines Hemonenses: Et vobiscū vo-
lebam plixius loqui: & angustia schedule cogebat tacerē: Sche-
dia vero apud græcos sūt q; nos extrēporalia vocam⁹: vñ Apu-
lei⁹ in deo Socratis i isto ait Schedico & incondito experimini
anidē sim repētū⁹ qui pparatus.

Pugillares tabellæ apud antiquos erāt cęratę in q̄bus stilo Pugillaris
scribebāt: vñ cęræ līplicitē nominatę. Plinius iunior ad Cęræ
Corneliū Tacitū Ad retia sedebā: erant in pximo nō venabu-
lū sed stil⁹ & pugillares meditabar aliqd & notabā: vt si man⁹
vacuas plenas tñ cęras rportarē Apul.: Dolebā me hercules q;
pugillares & stilū nō habeā: q; tā bellā fabellā pnotarē eoz: vsū
āte Troiana tēpora fuisse scribit Pl. i. xiii. ex Homeri autoritate Eburnei
Sūt autē pugillariū alii eburnei ex ore cādicātes vsib⁹ senioz Mébranei
deputati. Sūt triplices & qntuplices: sūt citrei et citro: & a men-
brana mébranei nominati.

Graphium stilus est ferre⁹: a grapho scribo deductum: eo Graphiū
enim i pugillarib⁹ scripser. Suetone⁹ i Claudio Graphiū
m iiii.

LIBER SECVNDVS

Graphia riathea Graphia rium	& libellos quos tenebat in manu: & in Iulio Cæsare narrat illū atrepto graphio brachium calcæ traieciſſe: agraphio theca fit graphiaria: cuius meminit in Claudio: & apud Martialē Graphiariū dicitur repositoriū graphiorum: Hæc tibi erūt armata ſuo graphiaria ferro Mittit enī poeta thecā graphiis refertā: Hinc eſt ſuo ferro armatā vt iſra de calamaria: ſortitus thecam calamis armare memēto: Stilus autē ſcribit in cēra: autore Diuo Hieronymo: vnde Martianus: Stilos acuunt cerasq; cōponunt: at calamus in charta.
Stilus Calamus Plur us	Pluteū tabulā appellare poſſum⁹ cū ad plurima referat qua vtūtur qui litteris dant operā & ſcribūt: Perſi⁹ Nec pluteū cedit: nec demorſos ſapit vngues. Sidonius Grāmaticales pluteos aut athenei cuneos aut armaria extructa bibliopolarū: nā tabulę quib⁹ aliquid præſepitur: autore Pōpeio: Plutei dicūtur: & crates crudo corio intextę quæ melitib⁹ op⁹ faciētib⁹ opponi ſolebāt ſub hoc vocabulo ſignificāt.
Cartes	Atramētariū vaſculū quo atramētū cōtinetur. Hiero. Ezechielis . viii . Atramētariū ſcriptoris ad renes eius . Atramentū autē ab atro nigro colore deducūt . de quo Pli. in nono Effuſo atramēto quod p ſāguine his eſt offuſcata aqua abſcōdūtur Item in . xi . vt ſepiē in mari ſāguinis uices atramēto obtineat hinc Perſius.
Atramēta rium Atramētū Sepia	Tunc queritur craſſus calamo q; pēdeat humor Nigra q; infuſa vaneſcat ſepia lymphā.
Scriptoriū Librarium	Atramētū quo ſcribim⁹ ſcriptoriū Celfus: Librariū Vitruuius nūcupat: cui⁹ cōpoſitionē docet Dioſcorides: Plini⁹ quoq; in xxxv. Fit & fuligine inquit plurib⁹ modis: Refina vel pice exuſtis: propter quod etiā officinas ædificauere fumū eum non emittentes: Laudatiſſimū fit eodem modo e tedis: omne autē atramētū ſole perficitur librariū & tectoriū glutino ad mixto Eadē nunc etiā fuligine oleo quod elini ſemine fit & pice græca (vt cetera taceā) ſimul mixtis ad ignē in vaſe donec ſubferueant vtūtur Calchographi ad atramētū glutinoſū illud librariū: nā atramēto quo litteras calamo notamus fuliginē nō miſcent noſtrates: Eſt enim & atramētū ſutoriū quo pelles tīgūt Coriarii: Pli. xxxiii. Græci cognationē eris fecerūt noīe & atramēto ſutorio appellāt enī calchātū & paulopoſt ſubdit: diſcedo fit atramētū tigenis coriis: Demadē ſcribit Plutarchus in Salone in primis laudatū qd Draconē dixerit nō atramēto ſed ſāguine leges notaſſe cū etiā mima delicta capite puniret
Sutorium Calchārū	

miniū quoq; græce Milton in librorū scriptura vsurpabatur a
Challia Atheniēse prioꝝ in argētariis metallis inuētū: vtimur & Milton
nos hinc miniati codices dñr: cū litteræ in eis maiores non tā Miniari
tū ex illo: sed etiā ex alia materia diuersicolores fiunt.

Calami ad scribendū cæteris aptiores melioresq; sūt ægy
ptii. Plinius in .xvi. Cartisq; seruiunt calami ægyptii ma Calami.
xime cognatione quadā papyri .Mart.

Dat chartis habiles calamos memphitica tellus.

Texantur reliqua tecta palude tibi. Cōmendantur & Gnidii.

Calamis quoq; vtunꝝ in prelio orientis populi vice sagittarū.

His eni penna addita mortē accelerāt. Addūtq; specula irreuo Spītula
cabili hamo noxia. Nullus aut aptior sagittis calamus q̄ qui in
rhenō Bononiensī amne reperitur cui plurima inest medulla
pondusq; volucre. A calamis theca calamaria in qua reponun
tur. hinc distichon: ca'amaria
Theca.

Sortitus thecam calamis armare memento:

Cētera nos dedimus tū leuora para

Suetonius in Claudio. Ne cuius comiti aut librario calamariæ
& graphiariæ thecæ adimerentur. Sūt & calami ad Tibias yn
de Tibiales dicti & græce Aulectici.

Penna plures hoc tempore vtunꝝ ad scribēdū qui sunt li
brarii: vnde Pennariū & thecā pēnariā dicemus vbi pē
næ ipsæ condunꝝ. Nuperrime cœpit vtpote m puerō in cre
pundiis ars olim vt aiūt a germanis inuenta græ litteras & ita li
bros formis vt vulgo dicitur excudendi: qua tantū vna diecu
la notant: quantū librarius per annū vix posset exarare Artifi
ces ex re Chalcographos appellamus: quibus (modo diligen
tissimi sint) plurimū debent doctrinæ cupitores & litterarū di
lectores: cū inde scriptorū scaturierint prius incogniti riui li
brorum. cēterorū vero copia emanauerit. Scribere aut non so
lum est litteras notare: sed etiā pingere: veluti apud græcos
viεφαp: vnde graphia scriptura & pictura: hic orthographia
recta scriptura. Zographia animalū pictura. Singraphū que
fit in rei alicuius testimoniū scriptura: Idiographus liber pro
pria alicuius manu scriptus: sicut Authograph⁹ manu autoris
Aempocon græci dixerūt gen⁹ scribēdi deorsum versus
vt nunc dextrorsum scribimus: autote Pompeio: Aegy
ptii scribūt inquit Herodotus hist. 2. a dextro in sinistrū manū
referentes: quā cōsuetudinē seruant hoc etiā tēpore apud nos
qui sunt iudei. Est qui necessitate urgente summissō capite pa

Tibiales
Aulectici
Pennaria
Theca.

Chalco
graphus

Grapgia
Orthogra
phia. zo
graphia
singraphū
Idiogra
phus. Au
tograph⁹.
Taempo
con.

Grāma
tocyphon
Anulum
Epistolæ
apostoli
Epistoliū
Libelli
Diploma
ta
Gemmæ

pyrū supra genu tenēs scribat Gāmatocyphon nūcupatus

Auro
signant

Daſtyliō
Vngulū
Symbolū
Daſtylo
theca

Vfus
anulorū

Anatome
pronubus
paraniphi
index
Lichanon

Anulum ſinatoriū quo teſtamēta epistolæ quæ apoſtoli etiā a mittēdo & epistolæ libelli diplomata & id genus cætera ſignātur dici nomine ipſo apparet: paulus iurecōſult⁹ anulus iquit ſignatorius ornāmēti appellatione nō cōtinetur Valerius Maxim⁹ de Sylla Vt anulo quo ſignatorioꝝ utebatur ſculptā illam traditionē haberet. Nam gēme in effigies varias cēlantur anulīſq; includūtur ſignandi gratia quēadmodum Diuus Auguſtus initio imperij Sphinge ſignauit: mox Alexandri magni imaginē nouiſſime ſua: vt referunt Plini⁹ & Suetonius: Dicunt autē ad actus noſtros proſperādos plurimum cōferre Magni Alexāndri imaginē anulo geſtatā Celebratur & rana Mæcenatis: Locri ozolæ phocidis in anulo ſignatorio ciuitatis ſtellā habebāt iſculptā heſperū: Pōpei quoq; gēma q̄ ſignabat fuit enſifer leo qdē tñ nullas admittūt gēmas: ſed auro ipſo ſignāt: vt Claudii Cæſariis p̄cipatu reptū eſt apud Babylonios: teſte Herodoto: ſiguli anulū geſtāt ſignatoria: Polycrati inquit Samioꝝ Regi gēma erat ſignatoria ſmaragd⁹ quā geſtabat opus Samii Theodori: anulū græci Daſtyliō vocant vnde Daſtylothea: Prīſci apud Romanos vngulū poſtea græci & latini ſymbolū. Daſtylothea autē ipſa & plures gēmas notat & repoſitoriū hinc Daſtylothea legata: vt tradit Pōponius & Vlpianus de legatis tertio: & anuli & theca intelligūtur Martialis Sēpe grauis digitis elabiſ anulus vnctis: Tuta mea fiet ſed tua gēma fide. Prim⁹ Scaurus Sylle priuign⁹ Daſtylotheā excogitauit: at Pōpei⁹ Daſtylotheā mithridaticā i capitolio dicauit: Anulos vero ſigulis/digitis primo getere moſ fuit qui ſūt minimis pximi: ſic i Numē & Serui Tullii ſtatuis: vt ſcribit Pli. videm⁹: q; ab his digitis & man⁹ p̄ſerti ſiniſtre neruū quēdā tenuiſſimū iſectis corporib⁹ humanis: quas anatomas i deſt diſſectiōes græci vocitāt ad cor tēdere cōptū eſt. Legim⁹ i decretis Pōtificalibus xxx. queſtione quita: Spōſum nouæ nuptę digito quarto anulū idere: vt ſicut ab eo vena cordi cōiūgit: ita eorū corda ſint vnita: is pronub⁹ dicitur quo veluti Arrabone noui ſpōſi oppignerāt: nā pronubi & pnube & a græcis paranymphī & Paraniphē i obſego ſūt nubetiū poſtea pollici proximo: quē idicē latini/græci lichanō: teſte Boetio in muſica nomināt: iduere deorū ſimulacris: dei n iuuat & mimo dare. Gallibritāniq; dñr i medio yſi. hic nūc ſolus exci-

pitur: ceteri omnes onerantur: atque etiam priuatim articuli alii minoribus: hinc Seneca in ultimo naturalium questionum exclaimat. Exornamus anulis digitos In omni articulo gēma disponitur. De anulorum origine & iure cōplura traduntur a Plinio in. xxxiii. quæ breuitatis gratia omisimus: cui cordi est noscere is satis habeat auctore esse monstratū: apud quem si quid copiosius voluerit inueniet.

Cæra expressis fauis in varios colores pigmetis trahitur ad reddendas similitudines signandas epistolas & innumeros mortaliū vsus. punica optima existimatur quæ candida est. Insolatur cæra id est ad solē sub dio ponitur & post insolationē decocta candescit. Nigrescit autē addito chartarū cinere. sicut ære viridi admixto Virescit: & anchusa rubescit.

Scrinium libris seruandis est idoneū ne a tineis & blattis cōsumantur. Martialis scrinii lemmate premisso

Constrictos nisi das mihi libellos.

Admittam tineas trucesque Blattas.

Horatius in primo sermonum.

Ne me Crispini scrinia lippi.

Compilasse putes verbū nō amplius addam.

Libris inquit Vlpianus iureconsultus legatis vt Cassius & Fabianus referunt neque armaria neque scrinia neque cetera in quibus libri conduntur cōtineri satis notū est. scriniū græce chartophilaciū: nam philaci custodia est: hic Gazophilaciū in sacris literis arca ad custodiendas oblationes apud Iudeos: & Corbona dicta. Significat & capsam qua res preciosiores & secreta iprimis scripturæ seruantur: vnde scriniarii secretarii quos etiam a secretis dicimus: vt scribas ab epistolis & Grammateos & cancellarios: Archigrammateos vero principes scribarum. In scriniis Mithridates grauiores epistolas & Darius vnguēta habuerūt. Alexander postea captis Darii castris eius scrinium vnguēti libris Homeri seruandis destinauit

ARMAMENTARIVM CAPVT. X.

ARMAMENTARIVM ab armis vt nomen indicat locus est in quo arma & tela reponuntur: Iuuenalis quicquid habent telorum armamentaria cœli. Valerius Maximus. Habebat inquit armamentarium omnis generis telorum copia refertum. T. Liuius de bello macedonico Conflagrarunt & Horea regia & armamentarium cum ingenti apparatu machina-

Cæra

Punica

Cæra.

Scriniū

Charto

philacium

Gazophi-

lacium.

Scriniarii.

Secretarii.

A secretis.

Ab epistolis

Archigram-

matei.

LIBER SECVNDVS

	rum tormentorumq; . Armamentarium alias ab armamētis est vbi naues habent. Plinius Philon athenis armamētario mille nauium. Arma aut ab arcendo nomen acceperūt q; his hostes arcemus vt autor est Marcus Varro in libris linguae latinae. At Pomp. & Seruius ab armis id est humeris q; ab his pendeāt dicta existimarunt: cū tela vsū praebeant iaculandi & procul proeliandi: siue potius q; armis oneri sint. Arma & tela militaria a Sānitibus Ro. veteresūpsere: & insignia magistratūū pleraq; ab Etruscis: vt scribit Salust. Primus fabricatis armis Mars qui Gradivus milites armauit pugnādiq; vsū induxit Vnde ab ātiquis deus belli creditus. At primi chalybes feræ quo abū dant erutum domarunt. Hic chalybs apd poetas. Romę aut armore tractandę meditatio a. P. Rutilo cons. tradita est. Is. n. accersitis ex ludo C. Aurelii Scauri gladiatorib; vitādi atq; iferendi ictus subtiliorem rationem legib; igenerauit: quā tenēt etiam qui apud nos sunt gladiatores ita animar; prodigi ac si cucurbitæ caput haberent. Qui totis armis contactus equo infidens in pugnam procedit cataphractus dicitur: si tamen & equū habeat vndiq; lorica munitū vt est penes Aelianum de re militari ad Hadrianū iperatore. Arma ipsa græce Hopla. Inde hoplomachus qui armatus in speciē iustę pugne dimicat: & Hoplitides mulier; si q; sunt statue armate. Verg. Arma & rusticor; & pistor; instrumenta appellauit. Itē fraudes: hinc est: & querere conscius arma. Erunt igitur oīm generum instrumenta: veluti Sutorum: acus/subulæ/musticola/modioli/forfices/ scalpra digitalia. Fabri materiarii sarta/terebella/coelum/dolabra/ascia/circinus/bipēnis/securis/securicula/lima/rōcina/linea q; tingitnr rubrica: Tornum/mymphur/amussis. Cemētario; trulla/malleus/norma/libella/perpendiculū/quiquepeda/decepda/penicilli/tectorii: Pictoris spongia/ penicilli/vriculū/ ad encaulticen. Fabri ferrarii erarii argentariq;: Folles/tudites/q; pyrobolę/incus/forceps: Formæ verucula/scobilis/siue scobina. Laniorum balances in quibus tutrina per quam examē: culter/statera/cratis/cultelluli/alueolus/mensa quę lanionia. Venatorum retia/plagæ/venabulum/calami viscati ad aues: Semplotia/culter venatorius/anites: Agricolarum aratra & cum rotulis/planaratra/vomeres/stimulus & /rulla ad purgandum aratrum illi addita: plaustra/traheę/pectines/rastra/ligones/ sarcula/marrę/pastinum/hirpices/falces lumariæ: messoriæ/ foenarię/arborarię/fiscinę/fiscellę/bidentes/rastelli/furcillæ/
Tlae	
Arma prio	
Mars	
Chalybs	
Caput cucurbitę	
Cataphractus	
Hopla	
Hoplomachus	
Sutorū arma	
Cementarii arma	
Tutrina	
Exame	
Lanionia	
mensa .	
Agricola	
rū arma.	
Planaratrę	
Rulla	

corbes/rutrum/tribula/ventilabrum/chilindrus/vannus/quali/
 roncones. Nautarum rudentes vela artemones licet potius mē
 bra nauis esse videantur vel addimēta. Anchoræ/harpagones
 bolis/tōsæ qui remi/manicæ. Aleatoræ talli/tesseræ/calculi/qni
 scruppi & latrones: alueol⁹/tabulla/latrōcularia/tabelle pictæ
 fritillus. Musicoꝝ fistula/monocordiū/tibiæ/lyra/cythara/in
 quibus neruiæ: plectrum monaulum mercurii inuentum deca
 chordon/heptachordon & id genus cetera a numero chorda
 rum: sambuca a troglodytis monstrata: organum barbiton ar-
 pæ: Gerulorum qui vastazontes qui baiuli: & a Persis gāgabæ
 dicunt pertica/restis/saccus/vtres ad liquida portāda/muli ma
 riani/erūnulæ/phalaugæ quæ Sceyophoria. Tonsoꝝ pectē no
 uacula/cotes/foculus/matiacæ pilæ/sapo/forpex/autiscalpiū/
 calamiſtrū/speculū/muscariū/setaceū/discernicula. Studioſo-
 rum libri: graphiū/calamus pugillares/lucerna/atramentariū/
 cultellus/forficulæ. Et hæc e multis pauca sufficiāt: icceptum
 iam opus aliquantulū euagati prosequamur.

O Alea quæ cassis a galero: vt scribit Marcus Varro: nomē
 accepit: ea caput arma: quā Lacedæmonii primi iuenere
 Diodorus iuentionē curetib⁹ assignat huius summitatē conū
 appellant: in quo cristæ epēnis auuū quas cares mōstrauere po-
 nuntur. Vergilius. Terribilē cristis galeā flammæsq; vomentē
 Prudētius in psichomachia: Hirsutas quatiens galeato vertice
 cristas: & Plinius in decirno de struthiocamelo alite. Conosq;
 bellicos & galeas adornātes pennæ: de caudis quoq; animalium
 antiqui fecere: hic est. Cristaq; hirsutus equina: a quo etiā iube
 dicōtur: vt illic: galeæ errore iubaꝝ. Galeæ pars e qua spiritus
 educitur Buccullæ nomen est adepta. Iuuenalis. Lorica & fra-
 cta de casside Buccula pendēs. Sunt & galeæ fronte & ceruice-
 tenuis caput tegentes quib⁹ vtūtur pedites lancearii & Hippo-
 toxotæ addito torque ex anulis ferreis vel laminis ad iuguli im
 primis tutamentū. Galea ipsa & scutum a scythis ad egyptios
 traducta sunt vt refert Herodotus.

Orica quam thoracem nonnulli dicitur antiquitus vt
 scribit Var. e loris de corio crudo pectoralia faciebāt: po-
 stea succederūt galli sub id vocabulum ex anulis ferreis tuni-
 cam. Vnde Vergilius in quinto. Leuibus huic hamis confer-
 tam auroq; trilicem Loricam. Apuleius in libro de mundo
 Cum tuba bellicum cecinit milites clangore accensi: alius ac-
 cingitur gladio: alius clypeum capit: ille lorica se induit & Sue

Tonſe
 Scruppi
 Monaulū

Baiuli
 Gangabe
 Vtres

Studioſo
 rum arma
 Galea

Cassis
 Conus
 Cristæ

Iube

buccula

Torquis
 ferreus

Lorica
 Thorax

- Lorica sub veste** Nonius scribit Augustum Cæsare in reformatiōe senatus vsum lorica sub veste ferroq; cinctum præsedisse: hanc Mydias melle-
nius primo monstrauit.
- Manica Brachialia Femoralia** **M**anicae a manibus dicuntur quibus milites e ferro in præliis pugnautes vtuntur ad earum defensionem: veluti a brachiis brachialia: ab humeris humeralia: & a femore femoralia. Sūt etiā manicæ & quib⁹ noxiore manus coercent. Apuleius in floridis. Quid si manus manicis restringantur: quod si pedes pedicis coartent? Prudentius in psychomachie hemistichio manicisq; tenacib⁹ arctat: & quib⁹ hyeme aduersus frigora manus tegunt. Plinius Cecilius in epistolis. Ad latus notarius cū libro & pugillarib⁹ cuius manus hyeme manicis mu-
niebant: vt ne cœli quidē asperitas vllū studiis tēpus eriperet.
- Chirotheca** Græci Chirothecas manuū dicūt operimēta: nā chirailli ma-
num vocāt: vñ chiromātia diuinatio p manuū liniamēta. Chi-
Chiromātia rographū ppria manu scriptura: & chironomia lex gesticula-
tionis manuū deducunt. Apud Lucanū eo loco. Alit alias ma-
Chirographum nicæq; ligant teretesq; catenæ. Machinulas notāt ad capiēdas
naues excogitatas: q̄s etiā man⁹ vocitatas Pericles ath. iuenit.
- Chironomia** **O**creæ q̄ crura tuent̄ ideo dictæ: quod opponantur ob crus
vt scribit Varro. At Pōp. inde nomen deductum existi-
Manus mat: quod sint inequaliter tuberate. Ocre montē confragosū
Ocrea veteres nominarunt: de his Verg. Tum tenuis ocreas auro ele-
Ocreas ctroq; recocto: & Apuleius in Colmographia: hic galea caput
ille crura ocreis iuoluit. Ocreas primi cares inuenerūt: vtebant̄
illis eq̄tes: sed & scutati pedites ferreas ocreas i dextris crurib⁹
cogebant̄ accipere: vt est apud Vegetiū libro primo de re mili-
Crurifragium tari: nā crurifragio homo sternit̄: quo noie crurū fractio notat̄
veluti & ceruicifragio ceruicis addidere nonnulli Costifragiū
- Ceruicifragium** **C**alcaria e ferro dicta quod calci adnectant̄ ad equos cō-
citandos. Ouid. Nil nocet admissio subdere calcar equo.
Costifragium Calcar inde pro ipetū & stimulo interpretatus est Nonius Mar.
eo Varronis loco. Ventus suo casu vehementius sufflare & cal-
Calcaria car ad mouere: calcaria etiā nū quibusdā auibus data vt galli-
naceis vtilia tantum in pedestri certamine quod sēpius cōmo-
uent: si duo sint in eodē gallinatio: autore Aristotele de parti-
bus animalium vltimo.
- Clypeus** **C**lypeus a glypho quod est sculpo nomen mutuatur. Plinius. Scutis enī qualibus apud Troiam pugnatum est

continebantur imagines: vñ & nomen habuerunt clypeorum:
 non vt pueri fa grāmaticorum subtilitas voluit a cluendo dedu
 ci: Cluere autem pugnare est: primi clypeos inuenerunt Præt⁹
 & achrit⁹ iter se bellātes. siue chalc⁹ athamātis fili⁹ vt: idē r̄fert
 i. vii. apud ātīquos vt cotumati⁹ ferrē trāsmitterēt tauroꝝ &
 boū coriis vestiebātur. Papinius in achileide. Cirrha sagitife
 ras certat stipare pharetras Lerna graues clypeos cesis vestī iu
 uēcis: aurū postea addidit. vñ chrysoaspidas Alexandri seueri
 Imperatoris legim⁹: nā aspis grēce scutū est & chrysos aurum
 Ab argēteis aut scutis argyroaspidas dicem⁹. Scutum ipsū ase
 ctura nomē accepit. q̄a fit tabellis minuti defectis vt autor est:
 Marcus Varro in libris de lingua latina. At Pōpeius q̄ nō sine
 pellib⁹ fiat: nā σκῆπτρον grēce pellis ē vñ & scorta & scuticæ. q̄
 a corio taurino etiā Taureꝝ dicūtur. Sunt autem scuta vt iquit
 Seruins equitum: clypei vero peditū: sed a scriptoribus vsurpā
 tur: inter quorū genera est pelta scutum parū & leue a quo pe
 talistē & peltati pedites: q̄ inter leuem armaturam adnumerati
 macedonica armatura vtūtur: verum leuiore: vt est apud Aelia
 mū de re militari ad Hadrianū Imperatorem Est Cetra e paruu
 lis scutis: vt scribit Marcell⁹. Est & Parma & Parmula fē quod
 Pelta sed rotūda dicta quod in omnes partes par f̄t. quæ om
 nia ad corporis tutelā habētur. vnde Africanū Scipionē cum
 ornatū scutum elegātius cuiusdam vidisset nō mirari sed dixit
 se perhibent quod adeo illud ornasset in quo plus prēsidiū q̄ in
 gladio haberet: autor Frontin⁹ libro quarto strategematicon
 Parma Itē vt cosmographi tradūt: Galliē Cisalpinē nūc Lom
 bardie clarissima est ciuitas: mihi patria & natale solū: quæ vt
 apud Liuiū iu nono de bello macedonico curiosissime obseua
 ui: consulibus Claudio Marcello & Fabio Labeōe ciuium Ro
 manorū colonia est deducta: celebrabatur lanarū copia & bo
 nitate: vñ epigrāmatari⁹ poeta. Tōdet æ numeros gallica Par
 ma greges. Itē: Vellerib⁹ primis apulia Parma secūdis. Nūc ve
 ro caseo sciti saporis cui⁹ massulas Orbiolas vocāt: ōniū etiam
 reꝝ copia redundat: ita vt merito dici possit: Aurea fruges En
 Parmæ p'eno diffūdīt copia cornu. & hīc sperare possis veluti
 de Samo retulit Menander lac gallinaceum In hoc quod nū
 miū est: & nollē (dicā tamen) dānā: suos pellit deuorat: Exter
 nos suscipit alumnatur: & quod pene prāterieram in scitia inui
 da: lupa im pba: stultitia incōstāte quorū dā semipaganorum
 nunc municipaliū: musas etiam duabus vel tribus quatuor ve

Cluere

Chryso

aspide

Aspis

Chryso

Argyo

aspide

Scutum

Scytos

Scuticæ

Scorta

Pelta

Peltati

Cetra

Parma

Parma

vrbs

Colōia ro.

lac gallina

ceum

- Ex stomacho** ad summū ædibus apud eam diuersantes temptat eliminare.)
Hinc nos ex stomacho in satyra
Properate lanistæ
Alea schœnoba tes scurræ damnistæ nepotes:
Sunt decus hic merces hic honos Gymnasia vobis
Plena: fauor populi: dixit non esse capacem
Delphini Amphicrates pelum. fuge docte citelle:
Verres Autolico non duplicet: & cato magno
Nā colit & similem diligit sibi quisq;: Valet.
- Parmenses veri** Ciues attamen ipsi qui sunt veri Parmenses: nam pridē in tyberim syrus defluxit orontes: virib⁹ insignes ac optimi milites ingenio fide integritate cōmendant: Cimbris olim ad Vercellæ superatis Mario & Catulo ducibus: cū orta esset contentio inter milites de victoria in hæc pacta ventū est vt legati Parmesium: qui tum aderāt de hac re iudicaret: Nec minorē laudē literis merent multiiuga doctrina celeberrimi: hinc est (vt ceteros taceā) Cassius poeta sub Augusto Cæsare: Basinius noster Aratus: Blasius pellicanus philosophia magicaq; arte illustris. Georgius Ancelmus alter Aesculapius vir vndecūq; eminentissimus: qui de Astrologia in primis pluribus voluminib⁹ editis Cœlestia oculis subiecit. Nā macrobiū nostratē fuisse a paucis est receptum.
- Hasta** **H**asta q̄ stans seri soleat vt interpretatur Marc⁹ Var. In libris linguæ latine: opud antiquos præcipuū belli signū fuerat: vnde Cartaginēses cū Romanis bellū inituri hastā misere: eadē viri fortes donabant: ab hasta fit hastile & equites hastati: qui ea quominus decertant: horū alii scutū gerunt vt scribit Aelianus a quo scutati vocantur: alii sine scuto hasta impugnant: qui noie speciali hastati dicunt & cōtanti a conto hasta lōgiore & robustiore. vt est apud Martellū. Virg. duris detrudere cōtis Et Iulius Capitolinus narrat Pertinacis imperatoris caput conto fixū milites qui eū occiderant p̄ urbē in castris pertulisse. Hastas aut̄ primi lacedæmonii inuenerunt: hasta etiā in auctione adhibita: hinc venditionē auctiōnariā Tertulianus nō ineleganter hastarium nominauit.
- Lancea. Lucullea** **L**ancea teli genus longissimū hispanica dictio est nō latina vt tradit Aul. Gellius in no. & .atri. ex. M. Varronis testimonio: hanc oli a noie luculli luculleā appellarunt: scribit Sueronius Salustio lucullū Britanię legatū q̄ lāceas nouæ forme dici luculleas passus est. t exilio a Domitiano Cæsare mul-

etiarum. Lanceā primos Aetholas inuenisse Pliniano testimonio receptū est: græci lonchen nomināt. Vnde lonchophoros qui apud nos est lancearius: nam Dory est hasta a qua Δορυφορος satelles. Quicūq; habuerit horoscopum in .xvii. parte aquarii Lanceatus id est Lancea percussus morietur ut inquit firmicus Maternus.

Lonche
Loncho
phoros
Lancearii.
Dory
Securis

Bipennis securis ex utraq; parte acuta: autor Marcellus: ea & arbores procumbunt: Vergilius crebrisq; bipennibus instat: & i bello hostes trucidatur. Idē de camilla in undecimo Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.

Item de securi.

Aera: am quatiens tarpeia securim.

Et sonat i cta securibus ilex.

Fraxineæq; trabes.

Securim ad bella Pāthesilea amazonum regina inuenit: Dicta autem est a secando: vel quasi semicuris ut notat Seruius. curis lingua fabinorum hasta nuncupatur. Inde curetis iuno & Quirinus. Secures ipsæ & id genus cetera arma bellica ad pugnam acuenda sunt: aptissimæ ad id habent Cores. Vergilius acuit in cote secures: Apuleius de asino aureo. Gladiū cotis attitu parabat. Horati in saryricis sermonibus: fungar vice cotis acutum reddere quæ ferrū valet exors ipsa secandi: plura earū sunt genera: oleo quædā indigent constrinarum officinis habiles: aliæ aqua trahunt aciem acerrimo effectū: nonnullæ salina hominibus proficiunt. Italia cotes aquarias fœnifecis dedit limæ vice falcibus imperantes

Bipennis
Curis
Curetis
Quirinus
Cotes

Oleariæ
Salinariæ
Aquariæ

Gladius ensis dicitur c in g mutato a clade q̄ fit ad hostiū cladem ut infert M. Varro in libris linguæ latinæ: hūc primi Lacedæmonii inuerūt: alii curetes cræte primo monstrasse existimarunt ut Diodorus in sexto. Præterea galeā & cum armis saltandi morem. Fiunt autē gladii vnicam tantum aciem habentes & imprimis falcati: cudunt & ex utraq; pte sc cates quos ancipites dicimus. In ense enim & id genus cæteris quæ fecat acies vocatur: alias instructos exercitus ad dimicandū hoc nomine significamus: est quadrata acies ea Persæ & Siculi vfi sūt atq; etiā maior fere pars græcorum: alia cuneata a cunei quo ligna & materiam oēm scindimus forma: qua scythas & Thracēs vfos perhibent: quī & macedones suadēte Philippo. Tertia quæ a græcis Embole ad Rhumbi speciem a thessalis primū

Gladius
Ensis

Anceps
gladius
Acies
Cuneus

LIBER .II.

Capulus facta est qui plurimum equitatu potentes fuere Iafone vt ferūt autore. Verrunt autē sese equites vt in quemuis prospectum pateant: teste Aeliano: Gladii ipsius manubrium Capulus a capi endo. Tranquillus in caligula. Veniam iquit veniam & hic me cum: capulū gladii crebro verberans quo cictus erat. Et Spartianus in Adriano: Capulo vix eburneo spatā clauderet: ita. n. ensem vocitamus: & minorem Semispatam. Apule. Militaris etiam sacramēti genium ob amissam Spatham verebatur: dictio est græca: nā illi σπάτη dicūt & macherā. Inde Macherophori & Spathiferi qui Ensiiferi: & Macheropius faber gladiorum. Mucronē quoq; nōnulli: qui proprie cuspis & acumē est ensis ac teloz. Apul. Circulatorē aspexi equestre spathā pācutam infesto mucrone deuorasse. Seneca ad Luci. Gladiū bonum dices non cui deauratus est balteus: nec cui vagina gēmis distinguit Sed cui ad seccandū subtilis est acies: & mucro munimentum oē rupturus. Plinius Capuli militū ebore etiam fastidito cælentur argento: Vaginæ batillis: Baltei Laminis crepitent. At capulus pprie quicquid capit aliquid autore Marce. Vnde feretrum siue Sandapilam loculum ue capulū nūcupāt. Idē Apul. hac dictiōe Sepulcra significauit in quarto Metam. Ibi capulos carie & vetustate semitectos qb⁹ inhabitabāt pulueri & iā cinerofī mortui passim ad futuræ pdæ receptacula referamus: nā capulus q; corpora capiat: vt Nonius interpretatur. Hic capularis senex morti vicinus vt scribit Fulgēti. A gladiis Gladiatores dicimus qui in monomachia duello ue iter se ferro solēt certare docti vt oli apud ro. a lanista rationē inferēdi & euitandi iētus: qñ familiæ fuerūt gladiatoria. Vñ Munerarii munus dabāt gladiatorū: in quo paria gladiatorū cōponebāt: veluti Threces aduersus Mirmillones: & homo vt inquit Cyprianus occidebat in hoīs voluptatē. Est & Romphea genus gladii. Val. Flaccus. Nec ferro breuior nec romphea ligno. Est Framea quam Marti dedit antiquitas.

Spatha
Machera
Machero
phori
Spathiferi
Ensiiferi
Mucro

Feretrum
Sandapila
Locus
Capularis

Gladiator

Romphea
Framea

Pugio
Pugiunculus

Pugio q hypocoristicos pugiunculus dicūt q; eo pūctim pugnamus vt notat Pōpeius alii a pugno cni subest dū inferē vulnus. Narrat Suet. in Claudio. Iuxta eius cubiculū cū pugione hoīem e plebe media nocte deprehēsum fuisse: & Frōtinus libro secundo. Strategematicon. Q. Sertorius inquit cū acie decertarent Barbarum qui ei nunciauerat Hirtuleium perisse cū pugione traiecit: romani nāq; orbis gloria pūcti pugna

uere ut testatur Vegeti⁹: q^{ui} monet non cesim sed punctim ferⁱ
re docēdos esse Tyroēs. Qui a zonis balteisue militarib⁹ depē^{re}
dentes portantur Parazonia dicuntur de quibus disticho lusi^t Parazonia
Martialis.

Militiē decus hoc gratiq^{ue} erit omen honoris.

Arma tribunitiū cingere digna latus.

Vagina theca est qua gladii conduntur: Papi. Thebaide:
Exuerat vagina turbidus ensē aptaratq^{ue} neci: Claudia:
n⁹ de nuptiis Honorii. Gladiosq^{ue} tegat vagia minaces: & Sene
ad Luciliū: Nec bonū nec malū vagina gladium facit: ergo de
corpore quoq^{ue} idem tibi respōdeo: hic euaginare est ensē nu-
dare & ferrū strigere: Hieronym⁹ siue is est ali⁹ Ezechielis duo
decimo Gladium euaginabo post eos.

Venabulū telum venatorib⁹ aptū latissimū est & aciei lō-
gissimæ ut autor est Marcell⁹: venabula apud nos corni-
bus hinc inde extātib⁹ vtiliora reddūtur ad feras excipiēdas ne
i venatorē irruant etiā trans fixæ: Mart. de venabulo quod pri-
mum Pise⁹ iuenit distichon: est in apophoretis

Excipiet apros expectabūtq^{ue} Leones

Intrabūt vrsos sit modo firma manus :

Dolones dicūtur intra quorū virgam latet pugio aut secū
dum Var. ut refert Serui⁹ Ingētes cōti cum ferro breui-
simo: Verg. Pila manu sēuosq^{ue} gerūt i bella Dolones: & Sueto.
in claudio repertū inquit & equestris ordinis duo in publico cū
Dolone ac venatorio cultro prestolātes: Dicti autē sunt a dolo
q^{ui} decipiāt ferro cū speciem præferāt ligni: Et claua quoq^{ue} te-
lum est militare notissimū: quo utebatur Hercules: græce Rho-
palū & quandoq^{ue} ῥοπαλῖον. Vnde Corynephorus clauā ferens
q^{ui} a nostris clauator appellatur ut scribit Fest⁹ qualis Peripheta
ob id Coryneta nūcupat⁹ a Theseo interfect⁹: quē postmodū ei⁹
claua vsū ferrunt in certaminibus

Iaculū quod cū amento mittitur a iaciendo ut sentit. M. Iaculū
Var. Eit enim ad iactū: Amētum ipsū lorū est quod me-
dio tolo religatur ut habili⁹ ut lōgi⁹ mittatur autores Seruius
& Festus Pompeius: Sil. Italicus. xiiii. Hasta iuuatur amento:
Prudentius in Psichomachia: Nec stridula lancea torto emicat
amento. Iaculum cum amento primus ætholus Martis filius
iuuenit. Corrigias etiam teretes q^{ue} lora & ligamēta nō inc amēti
significam⁹ Plini⁹ Soleisq^{ue} sine amento insignis in Metelli pu-

Pila

Gessa
SarrissæArcus
SagittæToxos
Hippotoxote
Arquites
Arquites
SpiculaVeruta
Crena
Neruus
Sagittarii
vtilis
Ichthyo
colla

blica porticu. Erāt & inter missilia quibus pæcipue pedestris utebatur exercitus quæ pila & a quibusdā spicula dicuntur: ferro subtili trigono præfixa nouem uncias sēpedali: quod i scuto fixum non poterat abscindi: & loricam fortiter directum facile perfrangebatur: ut est apud Verg. libro primo de re militari: hic (ut opinor) præpilatæ hastæ dicuntur quæ ferreas habent cuspides: Sed & quæ absque ferro in mucrone ut iudes exacutæ sunt: legimus & cunctos præpilatos diuersos omnino ab illis qui sicilices id est spicula lata habuerit: Generaliter tamē pila a perimēda quasi perilla: autore Varrone: tela romana sunt sicut gessa Gallorum Sarrissæ macedonum.

Arcus quibus sagittas emittimus: utraque scythes iouis filius inuenit: sagittas alii persæ Persiei filiū monstrasse existimant Cretenses arcus & sagittarum repertorem fuisse appollinē affirmant: ut scribit Dio. arcus grece toxos inde hippotoxote equitres sagittarii: ut tradunt C. Cæsar interitio belli ciuilis commentario Thucydides hist. ii. & argyrotaxos appollo argenteum arcum gerens: Veteres etiam arcum dixere vñ arquites qui nunc sagittarii a sagittis: quibus spicula proprie cuspidulas e ferro addimus. Qu. Curtius: Alexander sagitta ictus est qui in medio crure reliquit spiculum: sed quod lacertis vibrat & quod arcu emittit hoc nomine significatur: hi poeta: & spicula vibrat: Itē spicula conuerso fugiētia dirigit arcu: Sunt enim lanceæ breues aspidarum: ut volunt specie: talibus utuntur Scorpionarii. & veruta appellantur: quibus penna additur scelestissima fraude: si quidē ut oculi mors ad hominem pueniret pennas ferro dedimus. hæc in summo crenam habent quam intrat neruus chorda siue funicul⁹ quo arcus tenditur qui summis cornibus suas etiā crenas habet in quibus collocatur sedetque neruus: probatur ad pennis sagittarum glutinandas ichthyocolle: glutemque ex tritico manduco id est masticato: ac Viscum e cameleone herba candidum quod in creta faciemus etiam mandunt Lucubrationis gratia ne dormiant in opere. Plurimæ autē utilitatis ad victoriam in prelio sunt boni sagittarii ut Cato in libro de disciplina militari dilucide ostendit hic African⁹ Scipio cum aduersus Numantinos qui exercitus populi Romani sub iugum miserant esset acie decertaturus aliter se superiorem futurum esse non credidit nisi in omnibus ceteris electos sagittarios & funditores miscuisset ut referunt Vegetius libro primo & frontinus quarto strategemati. Salustius de Iugurta. Ipse cum expeditis cohortibus de hic funditorum & sagittariorum delecta manu apud

primos erat. Persæ & Parthi sagittis impensius vsi sunt unde cum Leonidæ diceretur Persas sagittis nubes facturos: pugnamus in umbra melius respondit. Parthi vero etiâ fugientes vt nunc Turce iaculabant: vt scribit Plutarchus in Crasso & Appianus in Parthico. Vergilius Fidentemq; fuga parthum versisq; sagittis.

PhAretre græcū vocabulū theca est qua reconditæ sagittæ Pharetra] tē portantur. Ouid. Dāt illis animos arcus plenæq; pharetræ. & poeta: Alter amazoniam pharetrā plenamq; sagittis. Choryti vero proprie sunt arcuum thecæ: aliquando & sagitta Choryti rum vt autor est Seruius apud illud Maronis. Quis tela sagittæ Chorytiq; leues humeris & lætifer arcus. Silius Italicus Paruulus ex humero chorytos & aureus arcus Pendentesq; sonant aurata lynce pharetre.

Item Cœlestibus implet Choryton telis: quorū sine sanguine nullum Effugit. Scranteum quoq; in quo sagittas recondim⁹ Scrantē. ab eadē ratione dicitur qua scortum: scytos. n. græce pellis est: Scuticæ. unde scuticæ verbera e corio & scuta q; non sine pellibus fierent: vt iam dictum est. Scuta

Funda a fundēdo q; fundat lapides apud baleares primo inuenta est: vt scribunt Seruius Vegetius: unde poeta. Stupea torquentē balaris verbera funde. Claudianus. Nunc Funda. glandes baleari spargere funda: sunt enim glandes e plūbo pilulæ in glandis speciem: quæ fundis per funditores mittebant in hostes. Salustius in Iugurta. Pars eminus glande aut lapidibus pugnare. Verg. Pars maxima glandes liuentis spargit plūbi. Et Seneca in quæstionib⁹ naturalib⁹ Liquefcit excussa glās funda: & attritu aeris velut igne liquefcit. Tales nunc mittunt machinulis quibusdā quas & Spingardas & Schluppetos neoterici appellant. Pli. vero fundam non balearicos: sed Phœnicas scribit inuenisse. Balearici quidē optimi fūditores iudicati vt est apud Diodorū: nam a teneris ad fundas exercebant: ita ne panis quidē pueris exhiberetur nisi funda scopū prius attigissent: vt autores sūt Strabo & Vegeti⁹. Scop⁹. n. α σ η ο τ ω ε ι ν quod est speculari & diminutiue scopulus notam cōstitutam significat & locū ad quem tela dirigimus: Funda autem vel iaculis vsi sunt in pugna pedites leuis armaturæ: quos & expeditos & vel ites nuncupamus. Rorarios etiam vt Pompeius testatur. Funda item genus est retis piscatorii vt sagera. Vergili⁹ in Georg. Atq; alius late funda iam verberat annem.

Spingar
de

Scopus
Scopulus
Velites
Rorarii

LIBER SECVNDVS

- Balistæ** Balistæ tormēta sunt quibus saxa maiora & grauiora mis-
runtur: vt notat Marcellus. Qui in tristibus. q̄ graue ba-
listæ moenīa pulsat on⁹: & metamor.
Nec melius pulsata sonat q̄ ferreus olim:
Cum laceras aries balistaq; concutit arces
Aul. Hirti⁹ de bello hispanēsi. C. Cēsaris. Simu'q; balista mis-
sa a nobis turrim deiecit. Lucanus pro machina hastam iaciē-
te accepit: cū inquit. Neq; enī solis emissā lacertis Lancea sed
tenso balistæ turbine raptā. Silius Italicus vtramq; excussio-
nem his versibus expressit.
Adductis stridula neruis
Phocais effundit vastos balista molares.
Atq; eadem ingentis mutato pondere telī.
Ferratā excutiens ornū media agmīa rumpit: emittēbat & alia
vnde Frontinus libro secundo Strategematicon: Caputq; ei⁹
balista excussū intra munimēta hostiū misit: Seneca in natu-
ralibus quæstionibus. Mā Balistę quoq; & scorpīōes tela cum
sono expellunt: primi phœnices id genus tormētī inuenerunt
Nunc vero tormenta Aenea saxa rotunda immensi pōderis vi
pulueris factitii & ignis emittētia cū sonitu non ielegāter Bō-
Bōbardæ bardas appellamus. Ipse tñ pro bombardā balista vsus sum hoc
carmine. Fuderat aut vastos fumans balista molares
- Tormētū** Tormētum generale vocabulū est oīm machinarū saxa-
tela & id genus varia iaculantium veluti est balista: Bō-
hardas: Spīngardæ: catapulta a Syris inuenta: scorpiones nūc
arcubalistæ a Cretenſibus excogitati: quibus spīcula & verru-
Catapulta ta emittunt per scorpionarios siue maui arcubalistarios eque-
Scorpio stres ac pedestres: & scloppetī a scloppo qui est buccarum son⁹
Arcuba p similitudinē nomē adepti & nup a germanis (vt volūt inue-
listæ ti. Lucre. Vt validis q̄ de tormētis missa ferunt. Diu⁹ Hierony.
Slopetti Machabeorū. 6. de Lysia duce Anthioci cōtra Hierosolimam
Spigardæ Et statnit illic balistas inquit & machinas: & ignis iacula & tor-
Pyroboli menta ad lapides iactandos & spīcula: & scorpīos ad mittēdas
Machinæ sagittas: & fundibula: vbi ignis iacula Pyroboli significantur
Poliorce Machinæ vero sunt artificiose structurę: q̄ magis cōu. niunt
tica testudinī arietī & vineę ad expugnanda oppida paratę: & cæ-
Tortores teris q̄ grēco vocabulo poliorcetica vocant: de qb⁹ Vegetius
& Ammianus meminerūt. Tormentorę aut vibratores iacula
tores q; ac magistri Tortores dicūt. Et de armamētario hactē-
nus lā granariū: multiplicē frugū copiā visuri introeamus

GRANARIVM CAPVT. XI.

Granarium a grano locus est vbi fruges seruantur. Persi: Granariū
 us in satyris: iam nunc astringas iam nūc granaria laxes Horreum
 Nonnulli horreū ab hordeo. Pompeius a farre farreum dedu- Farreum
 cit: Ouidius Horrea formicæ veniunt ad inania nunq̃: Nullus
 ad amissas ibit amicus opes. Frōtinus libro tertio strategema
 ticon Quia deficere frumenta videbantur: horrea tota nocte
 circūduxerunt. Et Plinius in panegyrico Traiani stupebant
 agricolę plena horrea quæ ipsi nō referfissent Granaria subli-
 mata & adi eptētrionē aut aquilonem spectantia disponi de-
 bent: vt monet Vitruuius: Plinius: M. Varro: & columella: ita
 enim frumēta nō poterunt cibo cōcalescere sed a flatu refrige-
 rata diu seruabūtur incorupa. Ceteræ nāq; regiones procreāt
 curgulionē & reliquas id genus bestiolas: quę frugibus solent Curgulio
 nocere: seruātur etiam vtilissime in scrobibus quos Syros vo- Syri
 cant vt in quibusdā Italiæ locis videmus: Marcus Varro autor
 est Sic cōditū frumētū durare annis quinquagita: Milium vero
 plus ānos centū. Idem tradit Fabā a Pyrrhi regis ætate in quo Faba
 dam Ambraciæ specu vsq; ad piraticū magni Pompei bellum
 durasse annis circiter centū vingiti: Quo enim spiritus nō pue-
 nit tibi non oritur tinea non curgulus. In granariis muscipulę
 disponātur ad mures capiendos: & per foramina ostii felibus
 introeundi potestas relinquatur: ad mures frumēta rodētes fu-
 gandos: hi namq; occulto speculatu insidiantes exiliūt in eos
 & interimunt: obrepunt & in aues sæpicule: oculos per noctē Felles
 radiantes & acute cernētes propter tenuissimū vidēti vt iquit Aeluri
 Aphrodisæus spiritum sortiti excremēta sua cōtegunt: Greca Cattus
 dictione quidam Aeluros neoterici Cattos ab asturia nomina Myocto
 runt: vtcumq; Myoctonos est felis quod est murū interfector. nos
 Fruges

Frugum appellatione cadit quicquid ex fructu terræ in Frumēta.
 alimoniā vertimus: eaz; prima duo sūt genera frumēta
 & legumina. Frumenta a fruendo autor e. M. Var. & donato
 Terentiano interprete dici possunt omnia quæ spicas habent
 cum arista: aut spicam muticam: legumina vero a legēdo quę
 filiquis includuntur: Sunt enim filiquæ eoz; theceæ modo
 rotundæ vt Ciceri: modo chylindraciæ vt pīso: cæteris lōgis
 sinuæ & pro mensa seminum late: Plinius in . xviii. Omnium
 satorū aut spicis cōtinetur vt triticum: & mox: aut includitur
 filiis vt leguminū: Calphurni⁹ in Bucolicis: Tādēq; legumi-
 nū

LIBER SECVNDVS

Siliquæ Frumenta primo	na plenis vix resonant siliquis: siliquæ item arboris ceraniæ fru- ctus iterdū fa'cati: quos dulcellos pueri nostrates thecas maris nūcuparunt. Frumenta aut. Isis in egypto. Triptolemus aqud atticos docuere: vt scribit Martianus capel. de nup. Philologie & Mercurii: cōminuendæ vero frugis farrisq; fragmēta pilun- no signat Italia: at Pli. Cererē cū ātea vefcerent glāde frumēta & molere & cōficere mōstrasse in Attica Italia & Sicilia ob idq; deam habitam attestat Lucr. quoq; Cereri frugū inuentionem & vini libero patri assignat.
Triticū	T riticum quod spicis tritum sit: vt scribit. M. Varro in li- bris liguæ latinæ: de illo hæc Pli. Itaq; sapiētes agricolæ triticū tantū cibariis ferūt & alibi. Tritici semine nullū auidius est nec quod plus ali mēti trahat: tritico nihil fertilius ē hoc. n natura ei tribuit quoniam eo maxie alit hominem. Nā ex vno modio si sit aptū solum: vt in bizātio africæ cāpo centeni qui- quageni modii reddunt: misit ex eo loco diuo Augusto pcura- tor eius ex vno grano mirū dictū: difficile creditu quadragita paucis minus germina: misit & Neroni similiter. ccclx. stipulas ex vno grano. Arist. in proble. & Auice. in secūdo triticū nutri- tiuū esse ipensius affirmāt: iter cui⁹ genera est trimestre: qā post sationem tertio mēse maturescit metiturq; totis alpi⁹: hyema- liabus prouinciis notissimum: triticū simul ac est in horreis cō- ditum frequētius debet moueri: ne mucoris odorē cōtrahat ex calore. Calescunt. n. in granariis frumenta: & papiliones gene- rant: hi vero tineas illa rodētes: ita feruēs triticū podagris reme- dio est vt scribit Pli. Sexti Pōpei prætorii viri patris referēs ex- emplum: qui hispaniæ citerioris princeps cū horreis præfideret corruptus dolore podagrico merisit sese in triticū super genua: leuatulq; siccatis pedib⁹ mirabili mō hoc postea remedio vsus est. Vis præterea tanta est feruescentis tritici in horreis vt cados plenos exficcare dicatur.
Mirum di- ctu	
Trimestre triticum	
Papilio Tinea	
Ad poda- gram	
Siligo	S iliginē vt Pli. verbis loquar: dixerī pprie tritici delitias: scandor est & sine virtute & sine pondere conueniens hu- midis tractib⁹ quales italiæ sūt & Galliæ comatæ: sed & trās alpes in allobrogum tantū aruernorumq; agro ptinax: in cæte- ris ibi partib⁹ biēnio in triticū degenerat: remediū est vt grauif- sima quæq; grana eius serantur: sine arista est accepta ea q̄ laco- nica dicit: rectā aut habet spicā: nec ūq; maturescit pariter: ex- terit in græcia difficulter ob id iumētis dari ab Homero dicta. Hæc. n. est quā ille vocat olyram: e siligine laudatissimus panis fiebat: de quo iam satis in Coenaculo.
Laconica siligo	
Olyra	

E Ar ador veteres hinc adoriā laudem dixerunt: q̄ glorio-
 ſū eum putarent q̄ farris copia abūdaret: Farre enim po-
 pul⁹ roman⁹ vſus eſt ānis tercētum cū in latio primus antiq̄-
 oribus cibus fuerit. Vnde a Farre farina: Eſt farris genus ī Gal-
 lia maxime quod Brācem nuncupāt: noſtri Sandalā grani niti-
 diſſimi. In cibus nō ſolū bene habētium, ſed valitudinariōrū &
 egrotantiū febricitantiūq̄ probaſ lacte amygdalino quādoq̄
 conditum.

S Peltam græci Zeā dixere: frumēti gen⁹ eſt vt refert Stra-
 bo quod ī quibuſdā cāpaniæ aruiſ bis anno ſeritur. Ex
 ea apud maiores fiebat Alia potio ſic dicta q̄ aleret corpus vt:
 Pompeius in terpretat: hæc Pompei magni ætate non fuit in
 vſu: q̄ Zea vtūſ inquit Plī. nō habet far: eſt tamē & ī Italia p̄ci-
 pue cāpano Semēq̄ appellatur.

O Riza ſpecies eſt frumēti folio carnoſo altitudine cubitali
 flore purpureo ex qua Italici Ptīſanā potionē faciūt: Hora-
 tiuſ ī ſermonib⁹: Sume hoc Ptīſanariū orizē. Cādore grani ī
 cibariis cōmendatur ad luſcula teſtuacia & frictillas: Strabo li-
 bro. xv. de India loquens ex autoritate Ariſtobuli dicit Orizā
 ī aquis clauſis ſtare factis areolis quibuſdam: eamq̄ eſſe ibi al-
 titudine cubitorum quatuor: multi fruct⁹ mulatrūq̄ ſpicarum
 meti criciter pleiados occaſum emundari vt ſpeltam naſci & in
 Babylonio agro: ī Baſtriano: ī Suſio: & ī Inferiōr Syria: Apud
 nos nup ſeri coepta: Seritur autē mēſe. Martio & aquis clauſis
 irrigatur:

H Ordeum ī cibus antiquiſſimum fuit: Polētam græci ex
 heo conficiunt & potum plurimæ gentes apud quas vini
 penuria eſt: quem Ceruiſiam & Zithum vocant a Dionyſio pri-
 mo monſtratum: Panem vero ex hordeo maioribus vſutatum
 vita damnauit datumq̄ eſt teſte Plinio quadrupedib⁹ Ptīſanę
 inde vſus laudatiſſim⁹: Marti. de hordeo.

Mulio quod nō det tacituriſ accipe mulis.

Hæc ego cauponi nō tibi dona dedi:

Hordeum inter primas fruges demetitur: In chalcia Rhodiorū
 inſula locus quidam eſt in tantum fertilis vt ſuo tempore ſatū
 demetant hordium: ſublaturq̄ protinuſ ſerant: hordei genus
 eſt quod alii diſtichum: galaticum uonnulli vocant vt ſcribit
 Columella in ſecundo: Ponderiſ & candoriſ eximii adeo vt
 tritico mixtum egregia cibaria familiæ præſtet.

Far
 Ador
 Adoria
 Farina
 Sandala

Spelta
 Zea

Alica
 Semen

Hordeum
 Polenta
 Zithus
 Ptīſana
 Diſtichū
 Hordeum

Diſtichū
 Galaticū

LIBER SECVNDVS

Secale	S ecale nigritia triste gracili stipula prouenit verū foecūda ad arcendū famē tantum vtile: nā precipuū est pondere: panis ex eo nō probatur sola tenaci amaritudine quā mitigat Far admixtū & tñ sic quoq; igratissimus ventri est. Apud Insu bres & circumpadanos: milium illi miscetur panemq; meliorē præstat. Secale aut licet amarū admittit vermiculū rodentem frumenta qui Cis dicitur: vt Ips vites: Sis vestes: Trips ligna: & midas fabā de quo Theophrastus & Plautinū illud in Aulu laria: reperi nō quod in faba reperisse pueri clamitant
Midas	
Milium	M iliū miliariæ nomen auiculæ dedit ex eo panis fit mul- tifariā & qdē pdulcis: q priusq; refrigerat sine fastidio potest absumi vt testatur Coumella in secundo. Est & miliū quod Indicū nominabimus ex India aduectum neoterici mili cam dicūt colore nigrū siue rubrū & vt Pli. inquit amplum gra no: harundineum culmo adolefcit ad pedes altitudine septem pregrandibus culmis: Lobas vocant: omnium frugum fertilis- simum. Milio Panicum haud granis dissimile predensis tantū acervat granis: & paniculis lobulis ue quodammō racematur: ex eo panis raro fit: at coquendo omni frumēto magis crescit. Diocles a frugis dulcedine mel frugum appellauit: inter frumē ta estiuā est & Sisama numerāda ex indis veniēs. Est & auena q ad cibaria fere iumentorum feritur. Est Git quoq; nigellum: & Lolium pessimum vertiginem & vomitum inducens.
Indicum	
milium	
milica	
Lobæ	
Panicuū	
mel frugū	
Sisama	
Auena	
Git	
Lolium	
Faba	F aba hebetat sensus is omnia facit ob id Pithagorica sen tentia in cibis dānata: siue q animæ mortuorū sunt i ea: qua de causa & parentalibus & emortualib ⁹ interdum diebus adhibet. Flamen quoq; dialis vt scribunt Festus & Varro apud Romanos Faba nō velcebatur: nec illā quidē tāgere noiare ue iure poterat vt refert Aulus Gellius quoniā in eius flore literæ reperiunt quæ luctum & lamētationem indicāt vt tradit Pli. Quinetiani Herodotus autor est Aegyptios fabam in sna terra neq; admodū serere: neq; natas aut crudas aut coctas comesse Sacerdotes vero nec aspicere sustinere haud mundum id legu men esse arbitrā: es. vñ facile credideri Pythagorā philosophū qui in ægyptum discendi gratia profectus sacerdotum arca- na mysteria cognouerat fabas damnasse: quid aut super hac re senserit Aulus Gellius in noct. att. & alii: & quid Cyamus sig- nificet non me preterit. Fabæ genera sunt albicans & nigra: hinc fabis vsus est Pericles ad sortem: cum athenienses milites in obsidione Samiorum tedio afficerēt: nā quib ⁹ alba faba ob-
Faba parē talibus	
Fabæ ge nera	

uenerat epulari: atq; in ocio esse pmissit cæteris pugnētibus: le-
circo posteri dū voluptatib⁹ indulgebant illum diē ab alba faba
nuncupare orāt: soliti vt scribit Plutarch⁹: Aliter more thracie
gētis alb⁹ lapillus faustos dies: niger infœlices notabat: Quod
in summo fabę nigrū adheret hilum appellāt: id quia minimū
nulli⁹ est precii p̄ nihilo ponitur. Cicero Syſiphus versat faxū
sudans nitendo nec proficit hilum: At ei⁹ folliculi Valuoli di-
cūtur autor Festus: apud nos fressa in cibis nō improbatur oleo
& aromatis cōdita: cōchen quidā credidere: vñ Martialis.
Si spumet rubra conchis tibi pallida testa.
Lautorum cœnas sæpe negare potes: Quo disticho fabaceam
viridem aliū interpretātur: nonnulli genus leguminis apud Lu-
uenalem.

Alb⁹ dies
Hilum

Valuoli
faba fressa
Cōchis

Vicia arua piguescūt siccitatē ex ōnib⁹ q̄ serūtur maxie de-
siderat: vt refert Plini⁹: ad triplicē vix puenit fructū cū
cētera legumina puentum habeant vberiorē: vñ Maro tenuē
fructū vicię dixit in georgicis. Est autem avinciendo quod itē
capreolos habet vt vitis: quibus sursum vorfū serpit: & scapum
lupini aliumue calamū ad quē hæreat solet vincire: vt scribit.
M. Varro i re rustica: ab ea Viciarium cribrū recte dicem⁹ quo
Vicia ipsa e frumēto si mixta fuerit tollit: At Vitiarium erit plā-
tariū vitiū ad viuiradices faciendas quæ postea transferantur
ad arbusa:

Vicia

Scapus

Cicer apud nos tria habet genera: album: subrubens & ni-
grum: de quibus Auicēna i secundo Est & Cicercula in
æqualis angelos habens veluti pilum: & cicera hominib⁹ non
inutilis neq; inuocūda sapore. quę a cicercula colore tantū dis-
cernit: nā & obsoletior est & nigro proprior vt tradit Columel-
la discipline rusticę secūdo: a ciceris satione: si Plinio credimus
Cicerōes nomē acceperūt: sicut a lēte Lētuli: a faba Fabii pīso
Pīsones cognomina traxerunt.

Cicer
Ciceula
Cicera
Cicerones
Lentuli
Fabii

Pisum folia habet lōgiora qualia Eruiiæ: caules spargun-
tur per terram: q̄ si adminiculum non habuerit deterius
pducūt: feri debet terra facili & soluta locis apricis: est enim fri-
gorū ipatiētissimū: eruiiā ipsa eruo minor est. De illo hæc Pli.
Nec erui operosa cura est: hoc amplius quam vicia runcatur &
ipsum vim medicaminis obtinens: quippe per eruum diuum:
Augustium curatū epistolis ipsi⁹ memoria extax. Aristoteles
in tertio historie animalū scribit eruū lactis copiam ruminā-
tibus præsertim augere.

Pisum

Eruiiā
Eruum

LIBER SECVNDVS

Lens

Lens duo genera habet in egypto nigra altera rotunda: vt notat Plinius constat æquanimittatē fieri vefcētibus ea: optima nascitur circa Pelufium oppidum: a quo Nilī oftum pelufiaci nomē accepit. Vergilius Nec pelufiacæ curā asperna bere lētis. Aufonius de monofyllabīs: Et pelufiaco de femine plana ter es lens. At lēdes capitis animalia dicētur Serenus.

Vnda maris Lendes capiti deducit iniquas

Et quicquid crebri defendit filua capilli.

Fafiolus
Fafellus

Fafiolus quē poeta in georgicis facellum vocauit velocis est digestionis & egressionis: mala i ducēs fomnīa: vt est apud Auicēnā libro fecūdo Fafellus item nauicula. Propertius. Sedarit placida vela fafellus aqua: & Papinius filuarū tertio: Quæq; fecuturam teligent post terga fafellū. Est autē faci olus cunctis leguminibus cādidiū vnde in fenatu nostro Parmense eo refragamur: cū faba nigra suffragemur:

Lupini
Nicolaus
Rauacal-
dus
Literæ
homini

Lupinorum & homini & quadrupedū generi vngulas habēti vſus cōis: nā bouē vnum modii ſinguli vt ſcribit Plinius ſatiāt validūq; preſtāt: homini autē vt aqua maceratus poſt coctionē pro cibario eſt: aliter amaritudine gēuina impro batur. Vnde non inurbane Nicolaus Rauacaldus mihi auūcu lus ſapiētīę vir cōpoſiſſimę dicere ſolebat: litteras homini pre ſtare quod aqua lupinis.

Vannus
Vallum
Vētilabrū
Velabrū

Vannus interpretatur Nonius quo fruges vētilātur. At M. Var. per diminutionē vallū: q; cū in ipſū iactāt volāe leuia. Adiecit idē vētilabrū eſſe quo vētilatur in aere frumētū

Festus Pōpeius Velabrū ea ratione qua euelatū eūtilatū diciſ

Vnde. M. Var. rei ruſticæ primo: His iqt tritis oportet e terra

ſubiactari vallis aut ventilabris cū ventus ſpirat lenis: Ita ſit vt

qd leuiſſimū eſt in eo atq; appellat acus euatur foras extra

aream: ac frumētū quod ē pōderoſū purę veniat: Et Diuus Hie

ronimus Mathei ac Luce tertio: Cuius vētilabrum in manu

ſua & permūdabit aream & gregabit triticū in horreum ſuū

Vbi Nicolaus interpres vētilabro dixit in Paleſtina cōtra vētū

purgari frumēta veluti nunc pala Columella quoq; libro diſci

plinæ ruſticę ſecūdo in eadem ſignificatione accepit: qui &

ventilatoreſ vocat eum qui per longiuſculum ſpatium iactā

do in area contra ventum fruges purgere conſueuit Dicitur &

foeminino genere vannus hinc poeta: & myſtyca vānus Iac-

chi: id eſt cribrum areale inquit Seruins:

Acus

Pala

Ventilator

Cribra e pellibus fiunt vt plurimum suillis crebris pertusa foraminibus ad frumenta purganda : vnde frumentaria dicuntur. Apuleius: aspernati latrones clamorem absonū meū cedentes hinc inde miserum corium nec cribris iam idoneum relinquūt. Hinc in adagio est aquam cribro haurire qui frustra operantur mercedes in pertusum mittentes (vt dicitur) faculū: quoniam aquam & id genus cætera liquida vel minuta transmittit. Plautus in Pseudolo. Non pluris refert quam si imbrem in cribrum geras. Vnde Demonaetes cum e duobus philosophis iheritis vidisset alterum quædam absurda percunctantē: alterum nihil respondentē: ad amicos conuersus Nonne hoc inquit vobis videtur alter hircum mulgere alter cribrum supponere/vt est apud Lucianum: & Plin. libro. xxviii. miraculū referens. Extat Tuciae Vestalis icestæ precatio qua vsa aquam tulit in cribro āno vrbis sexcētesimo nono: ide cribrare est frumēta cribro purgare: ex cuius pertusura excreta purgamēta decidūt. Sunt & cribra quæ e setis equorum a gallis farinæ a furfurib⁹ separandæ gratia excogitata Farinaria setacea & subcernicula dicunt: hispaniæ vero e lino excussoria & polinaria iuenerūt a Poline polinaria appellata & Pollintores q Pollinē faciūt. Nōnulli ab incernēdo hoc est cribrando icernicula dixerūt quib⁹ frumenta emūdamus. Plinius in octauo. Decretum fecerūt ne frumentarii negociatores eū ab icerniculis arcerēt. Cribrū autē græce Coscinon: vnde Coscinonātia diuinitio per crihra fœmellis & rusticis peculiaris.

Sextarius mensuræ genus apud nostriuialiter appellatur quo vt metiri possint frumēta & cōplura alia vtunt: atquitus tam aridis q liquidis seruiebat: veluti chorus i Iudæa ex modis. Modius ipse capit duo & viginti sestertia: modiolus quartam parrem ipsius modii at Medimnus sex modios: alii medimnum modiū interpretantur: variæ sunt enī sup huiusce modi mēsuris sentētiæ p locorū cōsuetudinē plata: vt hodie qu oq videmus: Hemina quoq dimidiū sextarii in aridis & liquidis q & Mina. M. Cicero officiorū secundo. Si emere iquit sextarium aquæ Mina cogere. Aulus Gellius noctiū atticæ tertio. Si e sextario hemina fusa est nō dimidiatū sextariū fustum dicēdū est: sed dimidiū. Et Plin. in. xviii. Quartarii faris aut hemina cōferēte populo. Vbi quartarium nominauit qui sextarii quartā partē cōtinet. Verū a maioribus vrna dicebatur quatuor capiēs sextarios: sicut cōgius sex: a quo Nouellius Tri

Cribra
frumēta
ria cribra

Aquā cri
bro hau
tite

Tuciae mi
raculum

Cribrare
Farinaria

Setacea
Subcerni

cula
Excussio

ria
Incerni

cula
Coscino

mantia
Sextarius

Chorus
Modius

Medinus

Hemina

Mina

Quarta

rius

Vrna
Congius

congius Mediolanēsis potator egregius cognomē traxit trib⁹
Congiis vno impetu siccatis. Sextarius ipse vncias viginti vt
inquit Festus.

Radium

Radium aradendo vt nomē indicat dicemus quo mensu
ras radimus & deiecto cumulo coequamus. Plautus Dis
deaq; omnes tantam nobis lætitiā tot gaudia sine radio cu
muletis: nōnulli Hostoriū: quo præcipue vtimur ad frumēta cū
veneunt & legumina corradenda.

Hostoriū

Culeus

Culeus saccus e corio linea tela vel canabina quem ad fru
menta portanda & innumeros vsus habem⁹. Pli. in. vii.
Iuuius valens meruit in prætorio Diui Augusti cēturio vehicu
la cū culeis donec exinanirent sustinere solitus: saccus ipse per
similitudinē vt volūt a sago veste militari equaliter lata nomē
mutuatur Diuus Hierony. de Iudith hebreā muliere quæ Ho
lophernē interfecit videt Ascopā pro Culeo vtre ve posuisse.
Culeus itē genus mēsurę. xl. capiēs vinas. Vnde Doliū sesqu
lare legimus. & Culeus parricidarū poena. Eculeū autē in sup
pliciis: & aculeū in vespis crabronibus ac apibus sciunt oēs: A
frumento saccum frumētarium dicemus quemadmodū apud
veteres a vino vinarium quo Vinas pissoria colabantur: & a ni
ueniuarium: de quo Martialis. Attenuare niues norunt & lin
tea nostra Frigidior colo non salit vnda tuo. Sed iam tempus
est vt per Turrim ad fastigium ascendamus.

Saccus

Ascopa

Culeus

Eculeus

Aculeus

TVRRIS ET TECTVM CAPVT. XII.

Turris.

TVRRES Cyclopas primos instituisse placuit Ari
stoteli: at Theophrasto phœnicis Ouidius Cybeli
magnæ deorum matri inuentionem tribuit: quod
ideo fingitur quia tellus est in qua sunt vrbes tur
ritæ: vt Lucretius & diuus Augustinus testantur
Dicuntur autem a toruis secundum Varronem siue a terendis
hostibus quēadmodū arces ab arcendis: nā ad defensionem &
tutelam in altū turres erecte sunt: Est & in eis colūborū sedes.

Arces

Mar. in tertio. Sonātq; turres plausibus columbarū. Pli. de co
lūbis. Earū amore insaniūt multi: ac sup tecta exedificant tur
res his nobilitatē & singulares originē narrāt. Vtere iā exēplo
L. axius æques roman⁹ añ bellū ciuile Pōpeianū denariis qua
dringētis singula paria vēditauit. vt M. Var. tradit. Et palladi⁹

Columbi.

colūbariū

Colūbariū inquit accipere potest vna sublimis turticula i præ

torio constituta leuigatis ac dealbatis parietibus: nam colore albi
 cante praesertim delectatur columbi. ut refert Columella: Oui-
 dius Aspicis ut veniant ad candida recta colubae Accipiat nul-
 las sordida turris aues Hic loca earum tectorio & albario inrus-
 tanda dealbadaque esse tradiderunt: siue ne musculi ita facile
 in trorepant: qui ouis pullique colubinis solent obesse: proprie
 aut locus in quo columbae habentur Peristerotrophium graece est Peristero
 latine colubarium: nam peristeris colubae: Inde peristereos herbe trapheum
 colobis admodum familiaris: A culminibus dictas existimat
 Varro quod propter timiditatem turres & summa loca petant: nonnul-
 li a voce primis syllabis correspondente. Mirum est quod legimus
 colubas veneri dicatas coniugii fidem non violare communemque
 seruare domum nisi caelibem aut viduam relinquere & imperiosos
 mares subinde etiam inicos ferre suspicionem tamen esse inter
 eos adulterii quis natura non sit viuunt annis octonis quemad-
 modum turtures Nidificant vel in foraminibus parietum vel in
 locis distinctis lateribus tabellisue: quae loculameta & coluba-
 ria dicuntur: Sed & fictilia & e viminibus non improbantur. In ma-
 gnis rebus iterumque fuere quod inuisse videtur Iuue. Tamen a di-
 uersis partibus orbis anxia praecipiti venisset epistola pena: nam
 epistolas annexas pedibus obsidione Mutinensi in castra consului
 pertulere Dec. Bruto mittente autore. Plin. & Frontinus scribit Hir-
 tium litteras collo colubae sera religatas ad Decium Brutum muti-
 nae obsessum ab Antonio misisse Est coluborum genus vilaticum
 qui saxatiles & liuigae sunt Miscellae sunt Palumbes in arboribus nidi-
 ficantes & campos habitantes hinc dixit Arist. in primo hist. Leuia
 animalium campos palumbes. motes Vpupae: cum hominibus colubi-
 habitant per quos domesticos siue Cellares intelligit: cibo do-
 mestico contentos: & intra aedes menstrua faetura passim nobiscum
 deuersantes quorum pulli praeter ceteris comedantur in cibis Pipiodes
 vocant: Palumbes ipsi torquem collo praeferunt: In torquari: Mart:
 Inguina torquati tradant habeantque palumbes. Non edat hanc
 volucrumque cupit esse salax. Turris autem ira contignationibus in-
 numeres crescere ita in altum tolli potest: ut ipsa sola sit tota fere
 domus: In imo cellulae penuaria veli vinaria: mox per gradus
 coenatio cubicala coquina bibliotheca armamentarium (reliqua
 taceo) haberi possunt satis commode. Ex huius igitur recti quae
 sequitur dispositione: quorumcumque tectorum concatenationi neces-
 saria notabis. siue pectenata siue testudinata magis placuerint

Peristero

Loculameta

Saxatiles

Leuia

Miscellae

Palumbes

Turris

tota domus

- Transtra** **T**ranstra tigna que trāsuersa a pariete in parietē porrigūt
 autore Pomp. dicere cōsueuimus. Vitru. architectus i.
 v. Trabes etiā supra colūnas & parastaras & ātas ponūtur in
 cōtinationibus tigna & axes sub tectis si maiora spatia sūt &
 trāstra & capreoli: si cōmoda columē & cāterii: sed & sedilia in
 nauibus hoc nomine significamus: si tigna extra colūnas &
 parietes extēdātur Menia nō faciūt: quo genere structure su-
 periara ampliātur: Menius inuētor illi nomē imposuit Tectū
 vero ipsum eam proprie partē notat quæ domum tegit sed p
 vnīuersa domo sēpicule ponitur: & p omni loco vsurpatur
 in quo tecti habitare possum⁹ cuiuscūq; cælestis iniurie securi
 dummodo nec fulmē erumpat nec vāt molares Diuus Hiero.
 Domata tecta plana & solaria interpretat. A tecto architectos
 dicimus: qui probe norunt ædificia disponere: hi sint pluribus
 disciplinis ornati: litteras habeant nec quide nimis triuales:
 calleant geometricas dimēiones arithmeticē prius edocti:
 teneant astrologicas ratiōes a musica medicina pīctura nō alie
 ni: Architectus. n. non debet nec potest esse grammaticus vt
 Aristarch⁹: sed nō a grāmatic⁹: nec music⁹ vt Aristoxem⁹ sed
 teste Vitru. non Amulos: nec pīctor vt Apelles sed graphidos
 nō imperitus: nec plastēs vt miron seu polycletus: sed rationis
 plasticę non ignarus: nec denuo medicus quēadmodū Hippo
 crates: sed non Amatrologicus: nec ceteris doctrinis singulari
 ter excellens sed in his non imperitus.
- Domata**
Solaria
- Architec**
tus
Agranma
ticus
Amulos
- Tibicines**
Pilę
Parastatę
- Capreoli**
- Parastate**
- Pilę**
- T**ibicines in ædificiis tigilla sunt ueluti Pilę stelę ue & pa
 restatę tecta iuuantia: dicti a similitudine tibiis canētū
 vt Pomp. testatur: quia sicut isti sustinent atq; iuuat cātantes
 ita illi sustentā ædificia iuuē. Nos colemus urbem tenui tibici-
 ne fultam: In textina quoq; tibi cines sunt Naso in fastis: versa
 bat stantem tibicine tellam: At caprioli a similitudine capreo-
 logę quibus vites & cucurbitę adherent ramusculis erunt tig-
 na tectum cōcatenātia. Parastare vero proprie vt quidem vo-
 lunt lapides pilarum fere modo apppositi columnis: nā & aliis
 apponūtur: A pilla oppilare est pilis vel ligneis v'l lateritiis tec-
 tum firmare. Seneca terremotus inquit pilas operibus subdi-
 tas dissipat & edificia pilati agere Vitruuio: pilę quoq; formas
 sphericas notant quales sunt pilę pugillatorię & ille quas Sca-
 rabei in iumētorum sterco emisso (vt dicitur) spermate rotū-
 dant: & auersis pedibus volutando condunt: Hinc Ausonius
 non ab re Marcum nescio quem posticonem emasculatorem

pediconē ve in illa Pithagorea Palingenesia id est regene ratio
ne scarabeū futurę asseueranter affirmat.

Delicia tignum est quod a culmine ad tegulas angulares
infimas versus fastigiatum collocatur: vnde tectum de-
liciatum & tegule deliciares: inquit Pompeius

Delicia

Templum tignillum notat quod in ædificio transuersum
ponitur supra canterios. Vitr. archi. li. v. Et canterii pro-
minentes ad extremam suggrum dationem: supra canterios
templa. Sunt enim canterii & tigna in tectis adhuc nomen
pristinum retinentia non formam tamen (vt videtur) spetiēue:
Templum item ædificium deo sacratum: quod fanum a fādo
dixerunt & locus manu auguris baculo incuruo qui est lituus
ad captanda auguria designatus: vnde extemplo & contēplari
deducta. Pōpeius Ambrices inquit regulæ sūt quæ trāsuerfæ
asseribus & tegulis iterponūtur: vbi per asseres cāterios nostri
temporis etiam intelligemus.

Templum

Canterii

Fanium

Lituus

Ambrices

Imbrices

Imbrices quas tegulas a tegendo passim appellamus di-
cuntur proprie quibus incuruis domus ac ædificia tegū-
tur vt a pluuiā sole a reliquis huiuscemodi defendantur aquā
receptam deducendo hinc Strabo libro. xv. scribit seleuciam
imbricibus non vti cum imbribus careat. Ouidius Tunc quo
que cum solem nundum prohibebat & imbrem tegula Prim^o
cyniras Agriopę filius tegulas quæ plane sunt inuenit: Tabu-
lis p. maiori parte apud veteres domos tectas fuisse inditium
est q. indetaberne appellatæ: & Plinius scribit ex Cornelii ne-
potis autoritate romam scandulis opertā vsq. ad regis Pyrrhi
bellum ānis quadrīgentis septuaginta: nam scandulæ quasi
scindulæ tabellæ sunt: non ferra: sed bipennibus producte trū-
co defecto veluti plancæ: quibus ad plurima vtimur: vnde tec-
tum scandu'are Apuleio: nisi potius a scandendo. Alii crustis
marmoreis tecta contegunt vt omnis fere montium accolæ:
plumbeis quoq. laminis nōnulli: septentrionales populi harū
dine. hinc Plinius. xvi. Principatū in his tenebūt harundines
belli pacisq. experimentis necessarię: atq. etiam delitiis gratæ
Tegulo enim earum domus suas septentrionales' populi ope-
riunt: durantq. eius alta recta: In reliquo vero orbe & cameras
leuissime suspendunt quę inde cannitię nominantur: Dixim^o
& apud Indorum populos e superficie testudinum habitabiles
casas contegi: & apud ichthyophagos ostrearum & cœtarum
conchis cooperiri. Græci subdialia pauimenta excogitauerę

Tegulæ

Taberne

Scandulæ

Plancæ

Tectum

Scādulare

Diuerfitas

tecti

- Mapalia** quibus domos tegerent locis maxime tepētib⁹: qualibus nūc
vritur cāpania: mauri scirpis palustribus sua mapalia: quæ nos
tuguria & gurgustiola: germani materia informi citra ipetiem
au: delectationem domos contegunt: nam penes illos: vt scri-
bit Cornelius Tacitus: regularum vsus non habetur. Culmis
vero antiquiores tecta concinasse etiam scriptorū monumētis
apparet vnde & culmina nomen traxere. Seneca ad Lucilium
Culmus liberos texit: sub marmore atq; auro seruitus habitat.
- Pectenatū** **P**ectenarum tectum dicimus in duas partes deuexum a
Tectum similitudine pectinis: quæadmodū testudinatū in quat-
Testudina tuor: de quo Vitru. architect⁹ in secūdo tecta recidentes ad ex-
tum tremos transtra tranciūt gradatim cōtrahētes: & ita ex quatu-
or partibus ad altitudinē educūt medio metas quas luto & frō
de regentes efficiunt barbarico ritu testudinata turriunt tecta.
Columella. xiii. Inter se accliuēs testudinato tecto tuguriorū
virescētē ficum a rore & interdum pluuia defendunt.
- Stillicidiū** **S**tillicidium quid significet ostendit Vitru. architectus
lib. ii. sic scribens: Fastigia facientes luto inducto procli-
natis tectis stillicidia deducebant: nomen a stilla mutuatur: vt
docet Seruius honoratus. Per id. n. stillæ decidūt in impluuiū
Silla stilla ipsa per diminutionē est astiria quæ guttam pendentem
Stria notat. Plu. distillantē hiberno gelu sturias. Rhemius palæmon
gramatic⁹ Vincētinus interrogatus quid stilla a gutta differet.
Gutta Gutta inquit stat stilla: cadit: autor Eusebius in cronicis: Quæ
Antefixia cumq; autē sub stillicidio tectis affiguntur ex opere figlino atē
fixa cūctur.
- subgrūdia** **S**ubgrūdia partes tecti pminentes appellam⁹: quæ græ-
Gelīa ce resσα hinc hypogesson aizoi genus in subgrundiis
Hypo fere nascens nomen accepit: vt Plini⁹ in. xxv: interpretatur: La-
gelion. beo Proiecta inquit sunt quæ ita prouehuntur vt nusq; conqui-
escant cuiusmodi sunt Meniana & Subgrūdia: quæ vero ha-
berent aliquid vbi cōquiescerent Immissa nō proiecta vocabā-
tur vt scribit labolenus lurreconsultus de Verborum significa-
Suggrūda tione: Suggrundaria vero antiquiores dicebant sepulchra infā-
ria tium qui nec dum .xl. dies implessent: autore Fulgentio.
- Tubuli** **T**ubuli per diminutionem a tubis dici possunt canaliculi
siue potius ligna canaliculata: quæ sub stillicidiis ponunt
imbrium gratia ad cisternas colligendorum siue in vna tātum
impluuii parte: aut extra impluuiū deriuandorum: ne stille ca-
dentes lateritium marmoreūue cauedii pauimētum corrūpan

Proprie tamen tubi teretes sunt: canales vero a canne similitudine: quas nauicellas triualiter appellant semirotondi: vel potius semiteretes aptiores ad aquas pluuias colligendas: ut tubi ad meatus subterraneos. Plin. Pinus piceæ & alni ad aquarum ductus in tubos cauantur: Verum diuturniores ut essent e plumbo veteres factitarunt.

Culmina fastigia & summitates ædium inde nomen traxerunt quod ante usum tegularum tecta culmis tegebant: veluti etiam hac nostra ætate pagani in tuguriolis consuevere. Fastigia ipsa summitates ædium sunt & murorum. Suetonius in Augusto: ut supergressa fastigium templi ad coelum usque ferretur sed etiam scrobium fastigia dixit vates Andrinus. Proprie tamē fastigium est quod erigitur a tota parietum latitudine sensim in acumen: non aliter quam forma pyramidalis in quo columnę tignum culminarium ponitur: hinc M. Cicero Officiorum tertio: Operi incohato prope tamen absoluto tanquam fastigium imponimus per quod finem voluit significare.

A FASTIGIO igitur huiusmodi domus mea a fundamentis incoepte imposito: libellam: normam: perpendiculum: marculum: trullam: dolabrā: asciam: terrebellum: ferram: roncinā: circinum: securim: & id genus cetera arma fabril: a opere pacto colligens descendendo structuram miraturus: an ad amissim erecta symmetriæ correspondeat: Sed quoniam de ædificio cementarius redemptor non iudicat: si qui ociantes videndi gratia intrauerint (modo liuor absit) iudicent meo periculo an sit eleganti specie frequentanda: an cacodemonibus penitus incurfantibus de ferenda. Ipse equidem cum aurea illa Neroniana (quod sine arrogantiā dictum sit) HANC GRAPALDINAM qualiscumque sit non permutauerim: cui te in primis iudicem patronum (si meretur) & assertorem nuncupo. Neque enim me fallit fore aliquos ex his qui meliores dānare malunt quam imitari: quod ex genuina sophistia hæc nostra acutis naribus contracto supcilio caperata fronte cōdemnent: non cogitantes quālibet domum: omni etiam (ut videtur) parte perfectam quandoque perstillare.

Georgii Anselmi Nepotis.

Prisca fides fileat radiantia tecta Neronis:

Luculli nitidas marimora secta domos.

Maius opus struxit Marius cui liuor & ignis

Ipseque non poterit longa nocere dies.

¶ Tabula literarum græcarum cum regulis legendi græcum .

¶ Literæ apud græcos sunt quatuor & viginti .

Alpha α a	Vita β b	Gāma γ g	Delta Δ d
Epsilon ε e	Zeta ζ z	Ita η e longum	Thita θ th
Iota ι i	Cappa κ c	Lambda λ l	My μ m
Gamma γ n	Xi ξ x	Omicron ο o	Pi π p
Rho ρ r	Sigma σ s	Tau τ t	Ypsilon υ y
Phi φ ph	Chi χ ch	Psi ψ pf	Omega ω o manum

¶ Proprie Diphthongi sex .

αι æ	αυ af	ει i	ευ ef	οι i	ου u
αι ρι σ	αυ ρικα	ει ρ	ευ ρε	οι μοι	ου κου ρ
ægis	afica	is	efge	imi	aucun

Regulæ legendi græcum

¶ Ex his propriis noibus elementorū capiātur primæ literæ & fiāt syllabæ: vt Pi & Alpha facit pa Tau Epsilon Ro facit ter pater: exci-
piuntur θ φ χ quæ accipiūt cum prima sua littera aspirationē & ψ
quod assumit sibi s cum p: vt ψ α λ λ ο psallo .

¶ β sonat u cōsonātē βαρ βαροσ varuarius & transferē β aliqñ in
nostrū p βαρ βαροσ φοι βοσ barbarus phœbus βαβαί pape

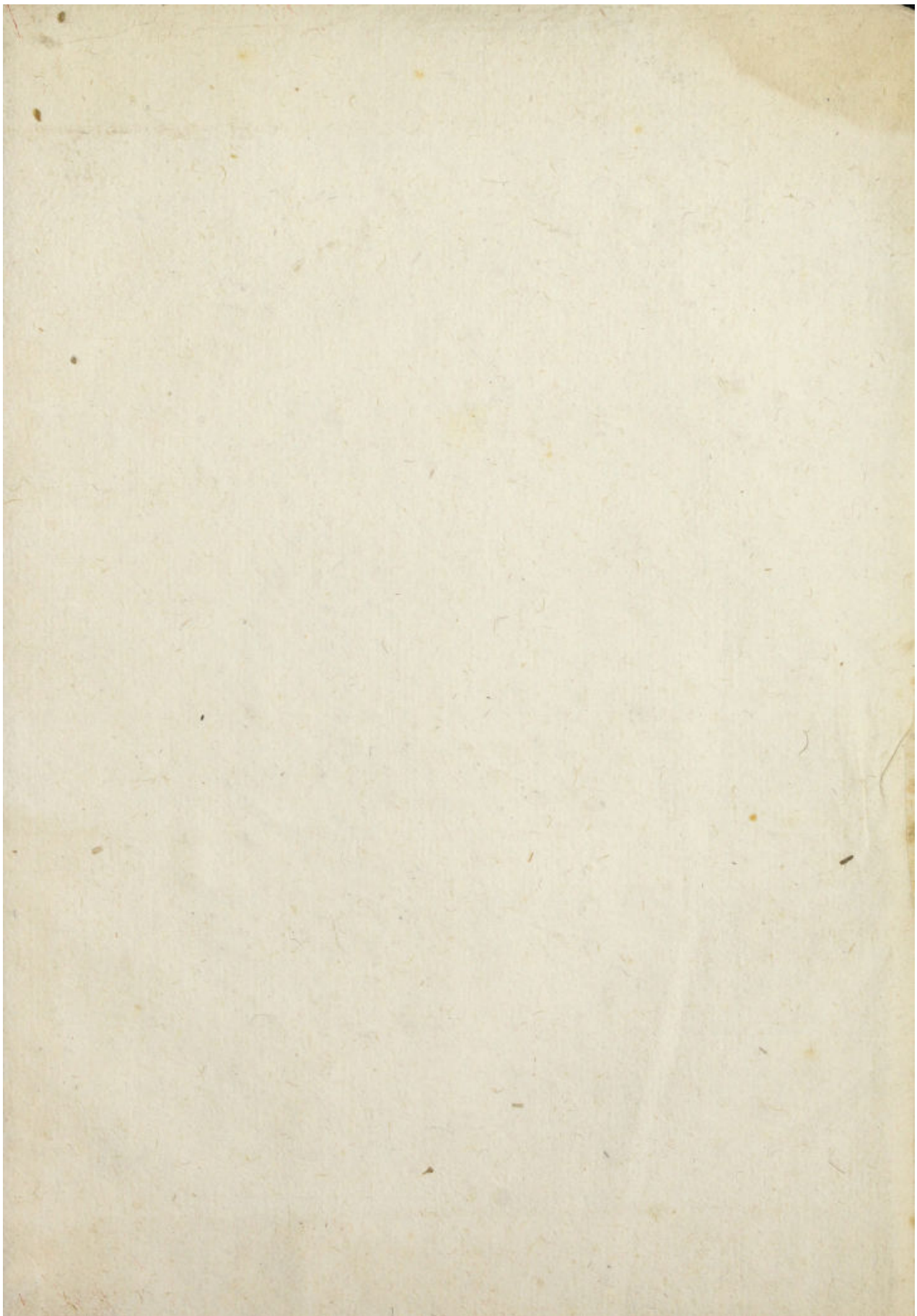
¶ Græci, n. non habent p lationē b nisi qñ μ pcedit π tūc π sonat
b vt π ε μ ω Pembo

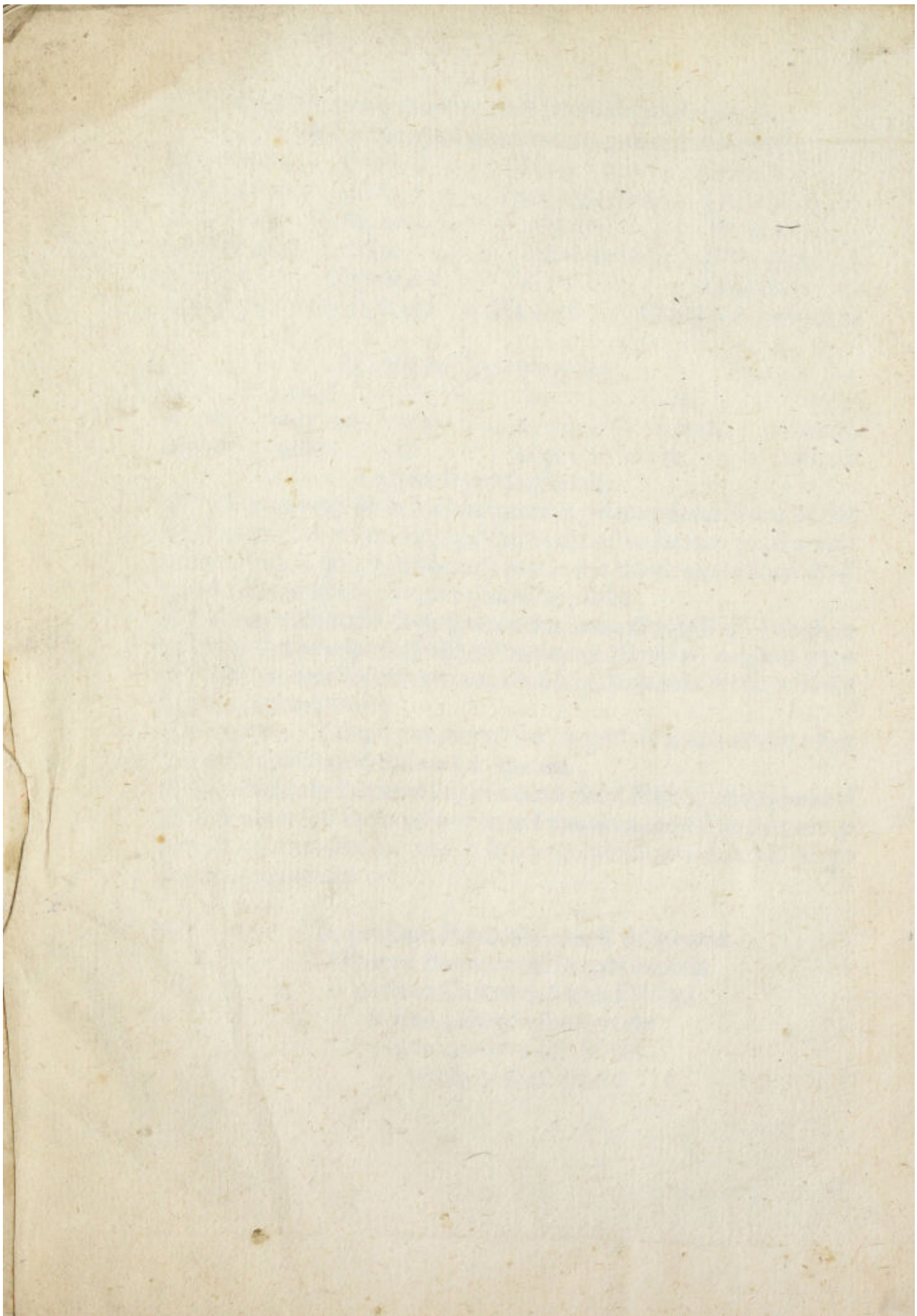
¶ τ ante γ κ χ ξ sonat v vt αγγελοσ angel⁹ α τ κοι ρη ancini ελε-
λο τ Χει sortitus est α παν ξ α apanxa .

¶ Vocalis finies dictionē seqñte vocali elidit & fit Apostrophes col-
lisionis nota: sed aliquando vt seruet vocalis apponit p vt εσ τι v p
εσ τι & reliqua alias exactius vt κο μα ξ ο pro κο μα σ Δ ο & reliqs
formulis apponam .

Impressum Parrhisiis cura & diligentia
Georgii Biermantii Brugen expēsis
Ioannis Granion. Anno Dñi mil
lesimo quingētesimo vnde
cimo 20 die mēsis Nouē
bris In prelo Cēsareo

Supremum. B. B.

U.

